CONSTANTIN BACALBAŞA

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREŞTII DE ALTĂ DATĂ

1871—1884

VOL. I

BUCUREŞTI
EDITURA ZIARULUI „UNIVERSUL" Soc. Anonimă
STRADA BREZOIANU, No. 11
1927

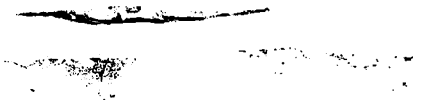

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

O LAMURIRE

Pe lângă atâtea reprezentări noui, războiul cel mare — nu știu de ce — a deșteptat impulsivitatea publicărei „Memoriilor".

In fiecare zi la vitrina liberăriilor din marile centre, vedem un nou volum de „Memorii". Oameni politici, generali, ziariști, femei, — cu și fără ciorapi albaștri", — capete odinioară încoronate, artiste intrate în vârsta critică, frumuseți perimate, toate și toți sunt cuprinși de frenezia publicărei „Memoriilor".

Cele mai multe din aceste monografii, sunt auto-apărări. Foști monarhi, diplomați, generali, bărbați de stat, simt parcă nevoia de a se justifica în fața eternului tribunal al opiniei publice. Faptele lor, fie că au fost înfrângeri, fie că au fost izbânzi, sunt scuzate, apărate, tălmăcite sau numai amintite spre a fi scoase de sub praful uitării sub care erau amenințate să fie înmormântate.

Femeile din câmpul artei, al literilor sau chiar numai al galanteriei, sunt și ele mușcate de prea cunoscutul șarpe al deșertăciunii. „Memoriile" femeilor dornice de a deveni celebre împodobesc vitrinele, și astfel nesfârșitul domeniu al cunoștințelor umane este îmbogățit, astăzi, cu un bagaj de nimicuri agreabile și chiar de lucruri intime, pe care pudoarea femeiască se silea altă dată să le ascundă cu îngrijire indiscreției profanatoare a vileagului.

Astăzi toate aceste precauțiuni nu mai sunt lucruri „la pagina" zilei.

Astăzi fiecare vrea să scrie cât mai mult despre dânsul pentru ca lumea să aibă zilnic gura plină cu numele său.

Oamenii vor să se perpetue, cel puțin să se prelungească cât mai mult în cercul conștient al omenirei, de aci dorința vecinic deșteaptă de a nu fi uitați. Și atunci când simt că fugaciul timp a întors pagina pe care era înscris numele lor,

şi că nimenea nu mai vorbeşte despre ei, se grăbesc să amintească că trăesc încă.

Dorul eternizărei, care este un atribut al materiei veşnic în transformare şi veşnic nemuritoare, şi care a născut religia vieţei viitore, este acela care a pus la modă intensa publicitate a „Memoriilor".

Cartea însă, pe care o public astăzi nu are nimic din acest caracter egoist. In volumul de faţă ca şi în toate cele ce vor urma, vorbesc numai despre alţii despre mine foarte rar, foarte pe scurt şi numai atunci când interesul povestirei reclamă.

Apoi preocuparea mea de căpetenie a fost să fiu nepărtinitor şi veridic. Stilul, m'am silit să reprezinte felul în care vorbesc.

Imi dau seama că altă racilă postbelică este şi sportul, în adevăr atletic, al unor scriitori de a face „stil". Şi nu odată m'am întrebat, în clipele când citirea oarecăror ştilişti chiaburi în adjective, mă ameninţa cu înăbuşirea, la ce severitate de sudaţie se supun aceşti scriitori când scriu pentru publicitate.

Acest fel de a scrie este şi el o poză, adică un atentat la bunul simţ în interesul originalităţei. Dacă molima nu se va abate din calea civilizaţiei noastre, suntem ameninţaţi cu o bogăţie nouă: fie care scriitor va avea în viitor, pe lângă pantaloni, ghetele sau pălăria sa şi „stilul" său particular şi brevetat. Marca de fabrică, de altfel, a oricărui scriitor mare.

Cărticica de faţă este scrisă fără „stil". Am scris tot aşa cum vorbesc: simplu, limpede, precis şi fără fioriturі. Am scris pentru ca să informez şi pentru ca lumea să mă înţeleagă.

Cel mai frumos stil este acela pe care îl pricepe uşor, de la cel mai cult până la cel mai incult. Scrisul nu este nici un mister, nici o ştiinţă rezervată pricepereі specialiştilor, este numai o unealtă de reprezentare a cugetărei. Acel scriitor care, ştie să redea în chipul cel mai uşor de înţeles lucrul pe care îl spune, acela este scriitorul cel mai mare. Adaosurile de înfloriturі seamănă cu acele ştiucării care, sub cuvânt de a înfrumuseţa, încarcă şi înpreunează.

Linia simplă este, în literatură, ca şi în arhitectură, cea mai estetică. Negreşit, cu condiţia ca acel care o trage să fie însufleţit de sentimentul artistic.

Pornind de la această credinţă, am scris paginile ce vor

urma precum spuseiu simplu, fără meşteşugire căutată, le-am scris, cum se spune „pe înţelesul tutulor".

A doua preocupare mi-a fost să nu spun neadevăruri.

Negreşit nu am pretenţiunea să fi înregistrat, toate faptele petrecute de la 1870 la 1914, fără să fi uitat pe unele. Memoria unui om, chiar completată cu consultări ulterioare de documente ale vremurilor, are slăbiciunile ei firesti. De aceea previu că lipsuri trebuie să fie în volumul pe care îl pun acum sub ochii cititorului, neadevăruri, însă nu.

Faptele „câte le-am înregistrat, mi le-a pus la îndemână numai memoria, dar actele autentice cât şi stabilizarea cronologică mi le-au procurat colecţiile ziarelor din răstimpul acestor 55 de ani. Nici o îndoială, deci, asupra veracităţei.

Pentru uşurarea scurgerei în public a lucrărei ţinând seama de marea scumpete a hârtiei, cernelei, a mâncei de lucru şi a operaţiei tipăritului în general, „Bucureştii de altă dată" va apare în mai multe volume.

Volumul al 2-lea va apare cât mai curând.

Sunt un povestitor. Ca astfel n'am avut altă grijă decât să scriu adevărul asupra trecutului fiind cât mai complet despre fapte şi cât mai nepărtinitor despre oameni.

CONSTANTIN BACALBASA

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

IN BUCUREŞTI

La sfârşitul lui August 1871 tatăl meu mă aduse din Brăila la Bucureşti.

Născut în Capitală la 21 August 1856, pe Dealul Spirei (mai târziu „strada 13 Septembrie" şi acum „strada Uranus") în casa care poartă astăzi No. 32, aveam atunci 15 ani împliniţi. Copilăria, clasele primare şi 3 clase gimnaziale le absolvisem în Brăila; acum eram adus să fiu înscris în clasa IV-a a unui liceu din Bucureşti.

Am tras la hotel Concordia-Veche, de pe strada Germană, astăzi strada Smârdan. Era pe seară. Am prânzit la restaurantul hotelului iar a doua zi dimineaţa am dejunat la birtul lui Hristodor, cel dintâiu birt din Bucureşti pentru bucătăria zisă orientală. Coana Uţa, soţia sa, femee frumoasă şi cu virtute intransigentă, bucătăreasă de mâna întâi, mâna dreaptă a bărbatului pentru cârmuirea fondului de comerţ şi prietenă de mâna stângă pentru mulţi clienţi pe alese, era îngerul tutelar al acestui local gastronomic. Acest birt era instalat într'o căsuţă joasă pusă în colţul stradei Râureanu cu calea Victoriei, atunci „Podul Mogoşoaiei". Astăzi casa nu mai este, în locul ei s'a clădit o casă cu etaj în care e instalată Librăria Hert.

Când am intrat înăuntru am rămas în admiraţie în faţa unui nesfârşit galantar aşezat în mijlocul sălei pe care erau aşezate tăvi şi farfurii lungi cu movile de raci fierţi, pilaf de raci, pui fripţi, fructe, şi alte felurite bunătăţi.

O zi mai târziu tatăl meu mă instalează în Pensionatul Bucholţer. In fundul unei mari curţi se afla casa, dărîmată acum, care era pensionatul. In dreapta era pensionatul de fete Gachstater, fost Manalotti, în stânga Curtea de apel. Toate acestea au dispărut spre a face loc Palatului de justiţie şi stradei din dosul său.

Toată regiunea aceea de pe vremuri, a dispărut şi a lăsat locul unor radicale transformări.

Dâmboviţa necanalizată, îngustă, joasă, murdară, trecea tot mai jos de biserica Domniţa Bălaşa, însă albia ei era mai apropiată de strada Carol, apoi cotea la stânga în dosul liceului Sf. Sava şi uda grădina din dos a institutului Bucholtzer. Acolo era şi un vad de unde luau sacagii apă, iar noi elevii ne scăldam vara.

Cheiurile Dâmbovitei nu existau, grădina Bisericei Dom-

niţa Bălaşa nu exista, spitalul şi ospiciul nu erau clădite. Palatul de justiţie nu exista.

Pe marginea gârlei, cam pe terenul pe unde trece astăzi albia ei, era o casă măricică, în care era instalat insititutul de băeţi Şeicaru.

Când am intrat în Pensionat m'am pomenit în altă lume decât aceea în care trăisem. Amestecul de tot felul de elevi, lipsa unei discipline severe, licenţa şi absenţa simţului moral la mulţi dintre colegi, îmi făcu de odată, o rea impresie. Dar m'am deprins. Eram la vârsta repedei convertiri.

Am admirat repede spiritul de iniţiativă şi de şiretenie al multora dintre colegi. Eu eram o perfectă mazetă care nici odată nu m'aş fi priceput să rezolv cu atâta destoinicie atâtea probleme de-ale noastre.

Iată o dovadă de şiretenie.

Elevii erau obligaţi să vorbească în timpul recreaţiilor numai în limba franceză. Acela care era prins că vorbea românește primea o bilă de lemn pe care trebuia s'o poarte până ce prindea pe un alt elev vorbind în limba română spre a i-o trece. Elevul care avea bila, fie la dejun, fie la masa de seară, pierdea dreptul la un fel de mâncare.

Dar s'a găst repede mijlocul de a se eluda măsura. Anume s'a întocmit o listă în care toţi elevii s'au înscris cu felul de mâncare ce nu le plăcea şi la care renunţau de bunăvoe. Cu o jumătate de oră înainte de fiecare masă ne informam la bucătărie despre felurile de bucate. Era de pildă, cartofi cu carne, ne uitam pe listă şi găseam că acest fel de mâncare nu place lui Vasilescu. Ei bine, Vasilescu primea bila la prânzul acela.

Apoi erau elevii bucureşteni pe care părinţii îi luau acasă sâmbătă seara şi-i aduceau înapoi luni dimineaţa. In totdeauna bila era la unul din elevii care plecau acasă. Bineînţeles că, ne mai fiind bila în pensionat, toată lumea vorbea românește.

Insă nici odată direcţiunea Institutului nu s'a gândit că e păcălită, de şi sistematic bila era în totdeauna la un elev care pleca acasă sâmbătă seara.

Şi astfel toată lumea vorbea acum românește fără nici o sfială.

Cu toate acestea, însă, între elevi era mare solidaritate şi multă bună credinţă. Nici odată complotul n'a fost trădat şi niciodată un elev, surprins că vorbeşte românește, nu a contestat faptul şi nu a refuzat să primească bila.

Totuşi spiritul de abnegaţie şi de cavalerism nu prea era răspândit. Dela vârsta aceasta tânără spiritul de conservare şi un fel de diplomaţie şireată caracterizau pe cei mai mulţi.

Faptele următoare vorbesc.

De mai multă vreme un vânt de nemulţumire sufla printre elevi din cauza proastei calităţi a mâncărei. Eu, personal, nu eram nemulţumit, fiindcă la vârsta aceea — nu aveam decât 15 ani — nu dam nici o importanţă hranei. Dar,

din spirit de solidaritate şi împins de acel imbold, care m'a animat în totdeauna de a nu'mi părăsi tovarăşii de luptă, am intrat cu entuziasm, în mişcare. Era vorba să se găsească cineva care să redacteze o plângere către director şi să semneze cel dintâiu în capul celorlalţi.

Iniţiatorii ideei, cari erau din clasele superioare deci mai vrâstnici de cât mine, se codeau. Le trebuia unul care să scoată castanele din foc şi să ia răspunderea. Atât de tineri şi totuşi aveau acel simţ de conservare care, în viaţa de mai târziu se numeşte „dibăcie" şi „deşteptăciune".

Omul fu găsit, acela eram eu. Incă de atunci am avut curajul faptelor ce săvârşeam şi nu mi-a plăcut să fiu în dosul paravanelor. Spiritul de revoltă începea să mă însufleţească. Deci am scris plângerea şi am semnat-o cel dintâi. Apoi am dus-o singur domnului director Bucholtzer.

Seara, înainte de culcare, era obiceiul ca toţi elevii să se adune în holul de jos şi să facă rugăciunea. Unul o spunea şi ceilalţi, sub privigherea pedagogilor, făceam crucile. Din când în când apărea în capul scării şi bătrânul Bucholtzer care asista.

In seara zilei în care i-am dat petiţia, Bucholtzer apare şi, după ce sfârşim rugăciunea, face semn cu mâna că vrea să vorbească.

Bucholtzer ne domina de sus, din capul scării, cu statura lui erculeană şi, fiindcă era domnul director. Apoi cu glasul său de bas adânc începe:

— Cine e Bacalbaşa?

Eş din rânduri şi mă arăt,

— Eu, domnule director.

— Tu ai scris petiţia asta?

— Eu.

— Tu ai compus-o?

— Da, eu.

— Cine te-a îndemnat?

— Nimenea, dar am fost toţi de părere.

Aci nu spuneam adevărul fiindcă ideea nu era a mea ci fusesem îndemnat.

— Care va să zică tu eşti capul bucatelor, tu faci revoluţie în pension; până a fi venit tu toţi erau mulţumiţi de mâncare şi acuma ţie îţi pute. Dar la tat-tu acasă ce ai mâncat? Zici că nu aveţi pâine destulă, dar pâinea multă nu e bună, face scrofule; întreabă pe doftor! Fiindcă tu eşti capul bucatelor şi îndemni pe ăilalţi la revoluţie, n'ai să ieşi patru Duminici!

Amin.

M'am uitat împrejur, dar n'a mişcat nimeni, nici un gest de solidaritate!

De şi eu fusesem îndemnatul, eu treceam drept îndemnătorul. Deşi eu nu mă plânsesem niciodată în potriva mâncărei, eu eram cel căruia mâncarea îi pute.

In loc să găsesc la ceilalţi compătimire, am găsit zeflemeaoa. Care mai de care mă lua în râs:

— Ai cam păţit-o! Te-a luat dracul! Te-a luat Bucholtzer la ochi! Etc., etc.

Aşi fi putut să denunţ pe adevăraţii instigatori, mai ales că petiţia era acoperită de multe semnături ,dar consideram lucrul ca ruşinos.

De multe ori mai târziu, m'am gândit la această întâmplare. Şi, instruit de faptele vieţei, am înţeles că mai nici odată cei cari stau în capul mişcărilor nu sunt adevăraţii conducători. Masele nu sunt conduse nici odată din faţă ci totdeauna din dos.

Şefii politici sunt ca şi generalii; comandă acoperiţi.

Conducătorii aparenţi ,cei cari au onorurile rândului dintâiu, sunt, de cele mai multe ori instrumentele.

Moralitatea acestui tineret lăsa foarte mult de dorit. De altfel vina venea şi de la desăvârşita incapacitate şi nepăsare morală a direcţiunei.

Intr'o zi îmi vine de-acasă o ladă cu de-ale mâncărei, mai ales lucruri dulci. Elevii au simţit şi i'au pus gând rău.

Alături de sala de meditaţie unde ne preparam lecţiunile, era odaia cuferelor. In această cameră erau aşezate toate cuferele elevilor şi tot această cameră era fumătorul şcoalei. După dejun ca şi după masa de seară ne adunam acolo, toţi cei mai mari şi fumam.

Dar fiindcă nu toţi aveam, în totdeauna, tutun şi parale, se introdusese sistemul *abonamentului*. Adică cel care n'avea tutun se înscria la ţigara celui care avea şi care fuma. Aceasta nu avea dreptul să fumeze ţigara întreagă ci, după ce consuma două, trei părţi o trecea abonatului No. 1. Fiindcă de multe ori erau înscrişi câte doi şi trei abonaţi. Cel din urmă de-abia dacă mai putea prinde mucul cu vârful degetelor şi nu mai avea decât un singur fum de tras.

De şi acest fumător era cu totul public, niciodată direcţia pensionatului nu a intervenit.

In această sală era şi lada mea cu bunătăţile.

Intr'o Duminică am simţit că se pregăteşte ceva. După dejun elevii eşeau în permisie, dar văzui că unii granguri se plimbau prin curte. In sfârşit am eşit, iar când m'am întors m'am dus drept la camera cu lăzile. Lada mea era complet golită, nu mi se lăsase nici de poftă.

Bine înţeles am reclamat imediat, însă d. sub-director Radu mi-a răspuns că:

— Ce vrei să le fac? Păzeşte-ţi lucrurile mai bine ală dată!

Aceasta era a doua deceptie. Venisem de acasă cu alte principii, cu ideia că orice faptă rea, că, mai ales furtul, trebuie aspru pedepsit; dar aci, într'un institut de educaţiune, furtul nu era nici măcar urmărit.

Aveam printre colegi chiar hoţi de profesie. Imi aduc aminte de unul care avea un belciug cu vre-o patruzeci de chei de toate mărimile şi pentru toate felurile de broaşte. Ori unde găsea o cheie şi-o adjudeca, apoi opera toate lăzile şi pupitrele colegilor, de unde fura mai ales lucrurile de mâncare.

Dar era ceva şi mai rău. Printre pedagogi aveam pe un oarecare „Musiu Wiess" un evreu elveţian roşu la păr şi la faţă, care avea viţiul ruşinos de a masturba elevii. Nu era din dormitorul meu, ci din cel de alături. Când mi s'a spus lucrul nu am vrut să-l crez; dar când mi-a fost confirmat de mai mulţi, am pus la cale o mică revoltă. De rândul acesta am fost eu instigatorul. Intr'o dimineaţă dormitorul nostru s'a revoltat şi Musiu Wiess a fost bătut cu pernele. Cazul a ajuns la urechile lui Bucholtzer şi Musiu Wiess a fost concediat.

In asemenea împrejurări am făcut cunoştinţă cu Bucureştii şi cu moravurile lui.

— Dimineaţa, la orele 7 jum., puşi pe două rânduri, elevii de liceu erau conduşi la liceul Sf. Sava. Treceam pe strada Carol, unde se găsea cofetăria lui Iorgu Constantinescu. Această cofetărie era foarte cunoscută pentru lipsa de priveghere. Intr'adevăr, elevii din diverse şcoli, şi mai ales cei din şcoala militară, veneau aci la prăjituri, mâncau câte patru sau cinci dar nu plăteau decât una sau două. Sistemul era cunoscut în tot Bucureştiul. Şi prăjitura costa numai 15 bani.

La liceu fac cunoştinţă cu profesorii mei.

La religie părintele Veniamin Catulescu, preot cult şi respectabil, foarte iubit de elevi.

La franceză d. Tănăsescu, gras, rotund şi roşu ca un rac. Erea cunoscut că bea în toate zilele multă bere la berăria Grebert ,mai târziu Osvald, în strada Câmpineanu.

Ilie Benescu, profesorul de elină, un om foarte de treabă dar cu totul agramat. Nu avea decât o singură lecţie : cercul vocalelor. Se ştia, însă, că bea în toate serile vin roşu la Pisica Neagră, în casa care înconjura biserica Zlătari.

Anghel Dumitrescu, tânăr profesor, sosit de curând din Germania, unde avusese o bursă. Era respectat fiindcă era serios şi îşi cunoştea materia. Preda geografia şi istoria.

Doctorul Racoviceanu, profesor de fisico-chimice. Fiindcă era foarte slab şi mititel, era supranumit „Piţurcă". Se spunea că, cu câţiva ani mai înainte, a fost bătut de elevii clasei a treia.

D. Iacomi preda latina. Era simpatic. Un bătrân iubit, fără a se putea spune că era un foarte bun profesor.

Pentru matematici era Zefir Herescu, profesor bun şi mai ales foarte serios şi extraordinar de sever. Cu omul acesta nu puteai să te joci.

In cursul superior, unde am trecut anul următor, iată profesorii.

Ion Maxim pentru latină. Bun profesor der începând să fie atins de cruda boală a paraliziei generale ce i-a răpus zilele. Om de caracter şi cu un sănătos fond moral. Adevărat pedagog. Iată o dovadă.

In ajunul zilei Sf. Sava, patronul liceului, hotărâm să nu intrăm în clasă după prânz. Era tocmai ora lui Maxim. De ce am luat această hotărîre, numai Dumnezeu ştie. Nu am tras la fit, — cum era expresia — pentru ca să mergem la

vre-o petrecere, ci numai din spirit de împotrivire. Ploua cu găleata, iar noi, vre-o 70—80 de elevi, am stat tot timpul în curte cu umbrelele deschise. In clasă n'au intrat decât trei elevi: Barbu Păltineanu, un evreu Greif Frantz şi un bursier al cărui nume l-am uitat.

Maxim când a intrat în clasă şi a văzut camera goală, a înţeles. Dar liniştit a scos catalogul şi a făcut apelul. A pus absenţe tuturor celor cari lipseau, apoi adresându-se celor trei de faţă, le spuse:

— Voi de ce n'aţi *asta* solidari cu colegii voştri? Vreţi să vă recomandaţi mie? *Asta* nu se *asta* caracter. Lor le *asta* absenţă, vouă nota 3 la purtare.

Şi eşi.

Bietul Maxim pierduse verbele pe cari le înlocuia invariabil cu vorba *asta*.

După eşirea lui Maxim am intrat în clasă. Unul din aï noştri care ascultase la uşă, auzise lecţia profesorului. Bine înţeles cei mai zvăpăiaţi au pus mantalele în capul celor trei „trădători" şi le-au tras un număr de pumni.

Respectul nostru pentru Maxim a crescut considerabil. O dovadă puternică a înrâurirei padagogului asupra sufletelor tinere. O dovadă mai mult că profesorul trebuie să fie nu numai învăţător ci şi pedagog.

Conul Alecu Borănescu era pentru matematici. Dar nu prea se prăpădea cu firea. Foarte vanitos de naşterea lui boerească. în clasă perora mai mult despre altele decât despre ştiinţă.

Una caracteristică.

Intr'o bună dimineaţă vine ordin dela minister ca profesorii de matematici să înceapă a se sluji şi de instrumente pe cari, de ani nenumăraţi, le rodeau praful într'un cabinet. Conul Alecu trebui să scoată şi el Teodolitul. Dar habar nu avea de Teodolit. Nu pusese poate niciodată mâna pe el. In sfârşit Teodolitul fu aşezat în curte şi, înconjurat de cei 6 elevi ai clasei a 7-a, începu să peroreze pretinzând că explică măsurarea distanţelor zenitale. La un moment puse mâna pe un şurub fix, despre care credea că e mobil. Şi începu:

— Precum vedeţi, dacă punem mâna pe acest şurub, vedem că se învârteşte, se învârteşte, se învârteşte...

Dar cu toate că conul Alecu făcea sforţări desperate ca să-l sucească, şurubul nu se mişca de loc. Şi atunci conchise:

— ...se învârteşte, *într'un mod imperceptibil*

Cu o vorbă de spirit Conul Alecu a scăpat de ruşine.

La franceză un foarte cult şi distins profesor Antonin Roques, căruia, însă, elevii îi făceau tot felul de zile amare, fiindcă era străin.

La ştiinţele naturale Ananescu, un conştiincios profesor şi foarte serios care nu putea pronunţa nici pe *c* nici pe *ge*. De exemplu în loc de geografie zicea gheografie şi în loc de măciucă pronunţa: măchiucă. Se spunea că este armean.

La filozofie Dimitrie Lauriau, un foarte distins dascăl.

La istorie Dragomir, cea mai impunătoare figură a liceului. Admirabil explicator, orator de valoare, o podoabă a învățământului.

Aceștia mi-au fost profesorii.

— Incă din liceu un sentiment se deșteaptă în noi și un număr de oameni ne atrag către ei. Acest sentiment este politica, iar oamenii cari ne atrag atunci sunt corifeii liberalismului, Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu, Costache Rosetti, Nicolae Ionescu, etc. sunt oameni cari înflăcărează tineretul și pregătește generația de mâine.

Din punct de vedere politic: Bucureștiul este liberal.

— La Brăila ,ca și la București, ereau unele moravuri și deprinderi de care nici că ne putem da seama astăzi.

Fiecare familie mai răsărită avea medicul ei curant plătit cu abonament anual. Prețul abonamentului era 1 galben pe an.

Fie care familie avea și preotul său plătit tot cu abonamentul de 1 galben anual, preotul trebuia să vină în fiecare Sâmbătă să facă slujba „pentru copii". Acesta era sparaclisul".

Copii erau siliți să stea îngenunchiați sub patrafirul preotului care le citea slujba. Părinții nu participau nici odată. Dar aceste sâmbete, cu tot aparatul lor, n'au deșteptat de loc simțul meu religios.

Pe lângă aparatul religios, copii ereau domesticiți și cu înscenări de spaimă. Unul din servitori se îmbracă într'un cearșaf alb și sosea în odaie sunând dintr'o tigaie purtată sub cearșaf agitând un băț aprins și spunând cu glas răgușit vorbe amenințătoare. Aceasta, când copii făcuse „nebunii". Apariția înfricoșătoare se numea „Joimărița".

Sistem de educațiune absurd, la îndemâna oamenilor inculți care contribuia să înmoaie curajul copilului, să-l facă fricos și laș și să'l dezarmeze în viață.

Mai erea și descântecul; când un copil avea durere de cap sau altă indispoziție, se aducea un pahar cu apă și un cărbune aprins. Copilul trebuia să sufle asupra cărbunelui care erea, apoi, aruncat în pahar spre a se stinge.

Aceasta erea în parte, viața românească de familie, educație cu totul streină de metoadele moderne și de pedagogia științifică. Nici un precept pentru dezvoltarea fizicului prin sporturi. copii creșteau pe mâna și în tovărășia slugilor de la care contractau vicii precoce. Din acest punct de vedere cred că astăzi, când mamele își petrec întregul timp afară din casă, este poate și mai rău.

Pe vremea copilăriei mele atracțiile publice fiind aproape neexistente, toate petrecerile se făceau în familie.

BUCUREȘTIUL ÎN 1871

Politica

— La guvern era partidul conservator. Ministerul era astfel compus: Lascăr Catargiu, președinte de consiliu și ministru de interne, generalul Christian Tell la culte și instrucția publică, general Ion Em. Florescu la război, Gheorghe Costa-Foru la ex-

terne, Nicolae Cretulescu, justiție și interîm la lucrări publice, Petre Mavrogheni la finanțe.

Acest minister a venit la putere, adus de Prințul Carol Domnitorul, în urma evenimentelor petrecute la București în seara de 11 Martie 1871.

Războiul franco-german fusese fatal Franței. Colonia germană din București, în urma victoriilor hotărâtoare ale armatelor germane pune la cale un banchet de veselie. Membrii acestei colonii se adună în seara de 11 Martie în sala Slătineanu, actuala casa Capșa. Pe când petrecerea erea în toiu, șampania curgea și toasturile slăveau gloria armelor germane, o ploaie de pietre se abate, din stradă, asupra geamurilor.

Geamuri făcute țăndări, germani loviți înăuntru, consulul Germaniei, d-l de Radovitz, lovit și el, chiamă prefectul de poliție, Simion Mihăilescu, și'i ordonă, bătând din picior, ca să restabilească ordinea.

La guvern erea o fracțiune a partidului liberal iar prim-ministru Ion Ghica. Domnitorul chiamă pe șeful guvernului și'i cere să'l pue în curent cu cele petrecute. Ion Ghica răspunde că poporul capitalei s'a revoltat iar guvernul nu mai poate fi stăpân pe revoltă. Domnitorul răspunde că va abdica, dar că nu va abdica de cât în mânile locotenenților domnești aceleași mâini cari i'au trecut tronul la 1866. Locotenenții domnești: Lascăr Catargiu, generalul Golescu și colonel Haralambie sunt chemați îndată la Palat. Lascăr Catargiu ia atunci răspunderea situației, sfătuește pe rege să nu abdice, asigură că poporul capitalei stă liniștit, că dezordinea este opera numai a câtorva sute de studenți și de școlari instigați de liberali, în sfârșit garantează pentru repedea potolire a spiritelor, fără vărsare de sânge și fără nici o greutate.

In realitate faptele ereau cam așa cum le arătase Lascăr Catargiu.

De și poporul Capitalei era mai mult ostil Domnitorului, totuși la neorânduelile de la 11 Martie n'au luat parte decât un număr de școlari și de studenți, la care s'au adăugat oamenii de stradă obicinuiții tutulor acestor mișcări.

Dar cine a pus la cale atacul germanilor dela sala Slătineanu? Partidele politice au aruncat vina unul asupra celuilalt, iar adevărul n'a putut fi precizat nici odată. Adevărul este că oameni din amândouă partidele, cu simpatii franceze, au împins tinerimea asupra germanilor. Atât s'a putut ști cum că cele dintâiu întruniri și conciliabule studențești s'au adunat la școala de medicină a doctorului Davila.

Ministerul Lascăr Catargiu s'a prezentat în fața Camerei la 12 Martie. Camera erea în majoritate liberală iar președinte N. Pâcleanu.

De cum se arată în Cameră noul minister este interpelat și i se contestă origina cum că nu ar fi constituțională. Dezbaterea asupra acestei interpelări durează 2 zile. Lascăr Catargiu înțelege că nu va putea lucra cu această Cameră însă'i trebuia un motiv pentru ca s'o dizolve. De aceea la sfârșitul

zilei de a doua cere Camerei să închidă discuţia asupra interpelării şi pune chestia de încredere. Cu 66 voturi contra 57 Camera votează prelungirea discuţiei. In urma acestui vot Catargiu cere Domnitorului dizolvarea Camerei care i se acordă.

Dar evenimentul de la 11 Martie — atât atacarea germanilor la sala Slătineanu cât şi ameninţarea Domnitorului cu revoluţia poporului spre a'l sili să abdice, — aveau o origină mai depărtată. După căderea cabinetului Ion Brătianu la 1868 în contra Domnitorului s'a pornit o campanie vehementă şi de multeori injurioasă; cu încetul Domnitorul devenea tot mai nepopular.

Oare care evenimente au contribuit ca această nepopularitate să prindă rădăcini. Să ne întoarcem, dar, înapoi aruncând o privire asupra situaţiei şi întâmplărilor politice.

In anul 1870 legenda cuzistă nu se stinsese încă. Patru ani trecuse numai dela detronarea lui Alexandru Ion I Cuza şi spectrul cuzist erea agitat de unii politiciani. La începutul anului 1870, sub ministerul Alexandru Golescu (Arăpilă), candidatura lui Cuza este pusă la colegiul al IV-lea, care erea colegiul ţăranilor, în judeţele Dolj şi Mehedinţi.

Cine'i pusese candidatura? Pentru ca să nu fie bănuiţi că este opera lor, liberalii — *roşii* dupe cum li se spunea atunci iar *albii* ereau conservatorii — liberalii opun în Dolj candidatura lui Ion Brătianu candidaturei lui Cuza. Ion Brătianu este ales. Dar la Mehedinţi triumfă candidatura lui Cuza.

In Cameră alegerea lui Cuza este contestată, dar nu se găsesc 5 deputaţi cari să susţină contestaţia; singuri doi deputaţi roşii, Sefendache şi Scafeş, amândoi mehedinţeni, o susţin. Cuza este validat. Iar preşedintele Camerei îi trimite următoarea telegramă la Viena:

Principe Alexandru Cuza,

Colegiul al IV-lea de Mehedinţi alegând pe Alteţa Voastră deputat al său la Camera deputaţilor, comisiunea pentru verificarea titlurilor şi Camera întreagă a validat alegerea. In consecinţă am onoare să rog pe Alteţa Voastră să binevoiască a veni să-şi ia locul în Adunare.

Preşedintele Adunărei *Gr. Balş*

Termenii acestei telegrame dovedesc, nu numai respectul pentru fostul Domnitor, dar ceva mai mult: mulţi priveau pe Carol de Hohenzolern ca pe un Domnitor vremelnic şi nu ereau puţini aceia cari intrevedeau reîntoarcerea lui Alexandru Ion I pe tronul perdut la 11 Februarie 1866.

Dar Cuza declarase categoric şi de repetite ori că nu mai are nici o ambiţiune şi că nici odată nu va turbura liniştea ţărei cu aspiraţia de a relua tronul. De aceea el refuză să primească locul din Cameră.

In şedinţa de la 27 Februarie preşedintele dă citire următoarei scrisori,

Domnule Președinte,

Am primit depeșa din 1/13 a lunei acesteia prin care d-voastră ați binevoit ami vesti cum că Camera deputaților României a întărit votul cu care mă trimite în reprezentația țărei, ca alesul său, colegiul IV de Mehedinți.

Această încunoștiințare m'a pătruns, d-le președinte, și mai antâiu de toate vă rog să arătați Camerei simțirile mele de recunoștință și să primiți pentru d-voastră, prin al cărui organ îmi vine, viile mele mulțumiri.

Puternice temeiuri, însă, mă opresc a primi acest onor, mie făcut de colegiul al IV-lea Mehedințean; cu toate că scump îmi este a vedea în votul său și a lui întărire că țara, în a sa neatâranre știe ași revărsa dreptatea asupra urei și a orbirei patimilor. Mai este aceasta o dovadă că, dacă am putut face ceva pentru țară, ea nu a uitato și tot crede că, de departe ca și de aproape, nici o înconjurare nu-mi poate stinge adânca dorință de a o vedea fericită și în înflorire.

Primiți domnule președinte, încredințarea înaltei mele considerațiuni.

A. I. Cuza

Dar Camera a primit aproape cu indiferență citirea acestui răspuns.

Ziarul cuzistului Cesar Bolliac *Trompeta Carpaților* jubila de manifestația țărănimei mehedințene. In numărul său de la 19 Februarie acest ziar scria:

„Un mare act de justiție s'a săvârșit zilele acestea în România de către poporul plugar român, de către guvern, de către Domnitor și de către Camera legislativă toți împreună".

Cuvintele „de către Domnitor" ar putea părea stranii, căci ce amestec putea avea el în alegerea lui Cuza? Aceste cuvinte se referă la vorbele rostite de Carol de Hohenzollern când ministrul președinte i'a raportat că fostul Domnitor a fost ales. Carol de Hohenzollern a declarat atunci că această alegere nu'l supără de loc, că'l bucură, din potrivă, fiindcă vede că poporul român știe să fie recunoscător pentru cei cari'i fac binele. Iar în lealitatea prințului Cuza are toată încrederea.

Dar în cercurile partidului roșu, în opoziție atunci, alegerea lui Cuza n'a fost plăcută, căci de și dovedea slăbiciunea guvernului și o lovitură dată Domnitorului, totuși reîntoarcerea lui Cuza ar fi însemnat suprimarea februariștilor ca partid de guvern.

Ziarul *Românul*, ziarul lui C. A. Rosetti, ziar roșu prin urmare, scria asupra alegerei dela Dolj și de la Mehedinți:

„Care să fie cauza că principele Cuza reînvie de o dată și devine la modă în colegiile electorale din România?

D-l Dumitru Ghica, fiind președinte al Ministerului, a zis în Cameră că această alegere este „un avertisment"; de către cine și cui se dă acest avertisment"?

Totuși nepopularitatea Domnitorului creștea.

In public se răspândește zvonul cum că prințul Carol s'ar fi arătat nemulțumit de modicitatea listei civile, iar guver-

nanţii s'ar fi arătat gata ca să propună Camerei votarea unei dotaţiuni anuale de 300.000 lei.

Ziarul *Românul* deschide focul şi atacă guvernul pe această chestiune.

Ziarul *Trompeta Carpaţilor*, povesteşte astfel:

„La Concordia (otel Concordia strada Zmârdan N. A.) se ţin de două ori pe săptămână, seara, adunări de deputaţi. Intr'una din aceste adunări d-l Ceaur Aslan propune următorul proiect de lege:

Art. I) Se fixează pentru Măria Sa Doamna Elisabeta o dotaţiune anuală de 300.000 franci (cititorul nu va perde din vedere că la acea epocă toată lumea întrebuinţa vorba „franc" în loc de „leu"), plătibili în tot timpul vieţei sale şi chiar când ar rămâne văduvă.

Art. II) Când moştenitorul tronului va ajunge etatea de 18 ani împliniţi i se va fixa o dotaţiune prin o lege specială. Asemenea se va urma şi cu ceilalţi fii ai Domnului.

Art. III) Una sau două din moşiile Statului cu venit anual de 30.000 franci, se declară domeniu al Coroanei şi va fi pus la dispoziţia exclusivă a Domnului.

A fost mare într'adevăr surprindere în toţi auzind propunerea proiectată. Nime nu s'ar fi gândit ca un amic sincer al dinastiei, un sprijinător înfocat al stabilităţei precum ne place să credem că este domnul Aslan, să vină cu o aşa propunere, care erea de natură a ridica blăsteme în loc de binecuvântări meritate junei dinastii.

In stupefacţiuni generale, d-l Cesar Bolliac care ocupa fotoliul de preşedinte, se ridică şi, în câteva cuvinte în sensul de mai sus, protesta contra acestei propuneri pe care o şi respinge cu indignare ca amic leale şi stabile al stabilităţei, în aplauze mai unanime, dupe care voeşte să plece îndată dar, este reţinut şi rugat de către deputaţi să-şi reia locul de preşedinte.

Dupe d-l Bolliac ia cuvântul d-l Constantin Boerescu ca să sprijine propunerea d-lui Aslan. Insă în mijlocul peroraţiunei sale, preşedintele d-l Bolliac nevoind suferi această tentaţiune (!) de a se compromite prestigiul dinastiei, aruncă clopoţelul din mână protestând din nou şi gătindu-se să iasă cât mai curând din Adunare în care simţea o atmosferă asfixietoare".

Dupe alte consideraţiuni ziarul urmează astfel:

„Fatalitatea făcu să cadă în una din zilele săptămânei trecute, în mâna d-lui Massim un peticel de hârtie pe care erea scrisă întocmai propunerea în coprinderea de mai sus. Câţiva deputaţi curioşi ca şi d-l Massim care o ridicase de jos, îl înconjură, unul pune mâna pe dânsa ca să citească mai bine, recunoaşte scrisul d-lui ministru Boerescu (Vasile). Etc., etc."

In sfârşit în Cameră propunerea semnată de 65 deputaţi este prezentată de către colonelul Grigore Sturza, însă deputaţii semnatari declară că au semnat numai de formă fiindcă de fapt Doamna va refuza dotaţia. Şi, în adevăr, după ce co-

Ionelul Stârza a citit propunerea, primul ministru a luat cuvântul şi a refuzat dotaţia în numele Principesei.

Este uşor de înţeles că Doamna a refuzat dotaţia numai în urma furtunei ridicată de către propunerea guvernului. Fiindcă în realitate guvernul o propunea. 15 ani mai târziu sub guvernul liberal al lui Ion Brătianu, parlamentul instituia Domeniul Coroanei.

In sfârşit şi actul acesta a contribuit la creşterea nepopularităţei *„Neamţului care a venit să se înţolească în România"*.

REVOLUŢIA DIN PLOEŞTI

Curentul antidinastic creştea. In ziua de 8 August isbucneşte revoluţia de la Ploeşti. La guvern erea Manolache Costache Epureanu, cu ministerul lui compus din debutanţi, ministeri numit „Cloşca cu pui". In adevăr Epureanu nu mai erea tânăr căci prezidase Constituanta de la 1866, dar ceilalţi miniştri ereau toţi începători şi anume: Petre Carp la externe, Constantin Grădişteanu la finanţe, colonelul Gheorghe Manu la rezbel, Gr. Triandafil la justiţie, Vasile Pagor la culte, George Gr. Cantacuzino la lucrări publice. Când a izbucnit revoluţia din Ploeşti, Pogor şi Triandafil eşise din guvern iar la justiţie se afla Alexandru Lahovary.

Revoluţia din Ploeşti a fost, — dacă o examinăm acum, — o simplă copilărie ca execuţie; dar răsturnarea dinastiei şi proclamarea republicei arătau că în ţară este un curent înpotriva Domnitorului.

In fruntea revoluţiei găsim pe Alexandru Candiano-Popescu, fost căpitan de artilerie, unul dintre ofiţerii cari au participat la detronarea lui Cuza. Demisionând din armată s'a dus în Franţa unde a luat doctoratul în drept. Apoi s'a stabilit la Ploeşti avocat.

Din actele dosarului găsim că Candiano Popescu a proclamat Republica numind ca *regent* pe generalul Nicolae Golescu iar ministru de rezbel pe Ion Brătianu. Pe el s'a numit prefect de Prahova.

La dosar s'au găsit următoarele acte, câte-va telegrame cu acest cuprins:

„D-lui căpitan Georgescu, comandantul punctului Predeal.

„Principele Carol răsturnat, guvernul provizoriu instalat având de cap pe generalul N. Golescu ca regent; sunt prefectul districtului numit de guvernul provizoriu. Concentraţi imediat grănicerii şi în 24 ore dacă se poate, să fiţi în Ploeşti. Aştept de la patriotismul d-voastră şi dela energia d-voastră acest serviciu.

Candiano Popescu

Jurnalului „Albina" la Pesta:

Principele Carol este răsturnat, guvernul provizoriu înfiinţat sub titlul de regenţă. In Ploesci mare entuziasm.

Candiano Popescu

Apoi următoarea telegramă trimisă maiorului Polizu care comanda batalionul de infanterie din localitate.

Bucureşti 8 August 7ore 10 minute M. D.

D-lui maior Polizu la Ploeşti

Vă fac cunoscut că Prinţul Carol I s'a detronat astă noapte de către popor. In numele guvernului provizoriu vă ordon a lua comanda garnizoanei şi pe dată a supune armata la jurământ pentru noul guvern. Tot de o dată vă veţi pune la ordinile prefectului Alexandru Candiano Popescu, veţi menţine ordinea iar de urmare veţi raporta pe dată.

Ministru de rezbel ad-interim *Ion Brătianu*"

Bine înţeles această telegramă a fost plăsmuită la Ploeşti de către Candiano Popescu cu complicitatea altora.

Maiorul Polizu n'a voit să dea crezământ acestei telegrame, s'a închis cu trupa în cazarmă şi s'a împotrivit revoluţionarilor foarte puţini la număr, câţi-va hamali, câţi-va pompieri şi un număr de mahalagii.

Complotul a fost descoperit mulţumită şefului oficiului telegrafic din Predeal şi telegrafiştilor punctului care, prinzând telegrama trimisă ziarului „Albina" la Budapesta cât şi aceea adresată comandantului grănicerilor, au comunicat faptul la Bucureşti.

Revoluţia de la Ploeşti, de şi executată copilăreşte, de şi prăbuşită după câteva ore era rezultatul sentimentului ce creştea împotriva Domnitorului. Informaţiuni cunoscute cu mult mai târziu au spus că ceea ce s'a petrecut la Ploeşti în ziua de 8 August trebuia să izbucnească de odată în mai multe oraşe din Moldova şi Muntenia, însă Ploeştenii nerăbdători sau având ambiţiunea de a fi început ei cei dintâi, au pornit mai înainte de vreme.

Valul antidinastic creştea. Ministerul Manolache Costache Epureanu, primeşte la Cameră un vot de neîncredere pe la jumătatea lui Decembrie, iar Domnitorul, de voie de nevoie, însărcinează pe liberalul Ion Ghica cu formarea cabinetului. Ministerul cel nou se prezintă înaintea Camerelor în formaţia următoare: Ion Ghica preşedinţia şi internele, Dimitrie Sturza finanţele, N. Gr. Racoviţă cultele, instrucţia şi interimul la externe. Dumitrie Berendeiu la lucrări publice, D. Cariagdi justiţia, colonel Pencovici războiul.

SCRISOAREA CĂTRE AMBRON

Sub acest minister care a trăit mai puţin de trei luni, de la 22 Decembrie 1870 la 11 Martie 1871, a apărut într'un ziar din streinătate o scrisoare a prinţului Carol adresată unui bun prieten al său din Germania numit Ambron. In această scrisoare principele Domnitor se plânge de condiţiile în care este silit să domnească în România şi-şi exprimă dorinţa vie de

a se putea reîntoarce în iubita lui patrie Germania. Această scrisoare a fost exploatată multă vreme de ziarele liberale, în special de ziarele umoristice care, pe sub mână, erau tot ziare liberale.

Iată scrisoarea:

Stimabile amice,

Mult timp am trăgănit până să-ți dau iar semn de viață. Aşi voi să te văd numai o oră în locul meu ca să te pătrunzi cât de sfărâmată îmi este existența, şi de câte lucrări, de câte griji şi decepții este plină.

Sunt aproape cinci ani de când am luat hotărîrea statornică a mă pune în capul acestei țări atât de săracă şi cu toate acestea atât de cu îmbelşugare dotată de natură.

Şi, când îmi întorc privirea către acest period ce s'a scurs, scurt în viața unui popor, dar lung în aceea a unui om ale cărui aspirațiuni tind neîncetat spre progres, trebuie să-mi zic că n'am putut face decât prea puțin pentru această frumoasă țară.

Mă întreb adesea a cui e vina? A mea care nu am cunoscut caracterul poporului, sau a lui care nu voeşte să se lase guvernat sau nu ştie să se guverneze?

Prin numeroasele mele călătorii în ambele principate şi prin diversele mele relațiuni cu toate clasele societățeĭ, am dobândit convingerea că aceste imputări nu trebuesc adresate nici poporului în general, nici mie personal, ci mai ales acelora cari, născuți chiar în Principate, au pus mâna pe guvernul lor. Aceşti oameni cari, uitând situațiunea patriei lor, s'au dus să-şi facă educațiunea politică şi socială în străinătate, n'au alta în gând decât să aplice la dânşii şi fără discernământ, nişte idei admise acolo şi învestite într'o oare care formă utopistă.

Astfel această nenorocită țară, care a trăit mereu în cea mai aspră servitute, a trecut fără nici o tranzițiune dela un guvern despotic la Constituțiunea cea mai liberală. — o Constituțiune cum nu mai posedă nici un alt popor în Europa. Consider aceasta, după experiența mea proprie, ca o nenorocire cu atât mai mare cu cât Românii nu se pot măguli că posedă virtuțile domestice indispensabile unei Constituțiuni quasi-republicane. De nu mi-aşi fi pus toată inima la interesele acestei mărețe țări, căreea s'ar putea prezice în alte circumstanțe viitorul cel mai strălucit, aşi fi perdut de mult răbdarea.

Am făcut acum cea din urmă cercare prin care, trecând drept nepăsător la prosperitatea Principatelor, nu voi fi compromis numai în ochii partidelor şi ai promotorilor programei Marei Românii, dar încă, sacrificându-mi simțimintele personale, mi se va nimici cu totul popularitatea.

Ar fi fost, însă, o neglijență din cele mai de osândit să mai ascund răul învechit care ne roade şi să părăsesc viitorul

țărei în voia coteriilor. Cel ce într'o oare care poziţiune are curajul să spună adevărul şi să numească lucrurile pe adevăratul lor nume, negreşit că se vede imediat părăsit proprii-lor sale forţe, însă cu această diferenţă în avantajul meu, că conserv libertatea de *a mă întoarce în scumpa mea patrie şi a duce acolo* în sânul unei fericiri domestice fără pereche, un traiu, e existenţă *independentă şi scutită de griji.*

ACEASTĂ PUTERNICĂ IUBIRE DE PATRIE n'a încetat niciodată, chiar în mijlocul asprelor încercări la care am fost supus, a-şi exercita asupră-mi influenţa.

Regret numai, din toată inima, că bunele mele intenţiuni au fost nesocotite şi primite cu atâta ingratitudine. Insă precum soarta aceasta îmi este comună cu a tuturor muritorilor, voi şti să mă mângâi şi să uit, încetul cu încetul, în mijlocul schimbului intelectual şi întăritor al societăţei voastre, vechiul scop al silinţelor mele.

CAROL

CURENTUL FRANCOFIL

Curentul contra Domnitorului erea hrănit şi de sentimentul franco-fil al publicului. Victoriile armatelor germane departe de a înfrânge acest sentiment, îl îndârjea încă şi mai mult, iar partidul liberal se folosea de această dispoziţie a spiritului public, spre a lovi în domnitor.

Prin grădinile de petreceri, prin celelalte localuri publice, lumea cerea lăutarilor să cânte Marsilieza. Erea o adevărată frenezie. Lăutarii atacau cântecul revoluţiei franceze aplauze furtunoase urmau şi strigătele de: Trăiască Franţa! izbucneau din toate piepturile. In urma observaţiunilor reprezentantului Prusiei, guvernul fu silit să interzică cântarea Marsiliezei prin localurile publice.

Chiar şi preoţimea se dedea la manifestaţie în favoarea Franţei.

Când preoţii veneau cu botezul la zi întâi cântau:
Mântueşte, Doamne, norodul tău
Şi blagoslovește moştenirea lui
Biruinţă *naţiunei franceze*
Asupra celor protivnici, dăruește! etc.

Toate aceste fapte şi împrejurări au contribuit ca evenimentul de la 11 Martie să se producă.

POLITICIANIZMUL

— Când am intrat în cercul camarazilor m'am mirat de pasiunea cu care făceau politică. Mai toţi ereau liberali sau, mai bine zis, roşii.

Mai erea şi „Fracţiunea liberală şi independentă" din Moldova. Acest partid format din profesorii Universităţii din Iaşi: Nicolae Ionescu, Andrei Vizanti, fraţii Ştefan şi Alexandru Şendrea, Petre Suciu etc. şi care recunoştea de şef pe Nicolae Ionescu, erea un partid liberal, cu program liberal şi

democrat. Dar nu toţi liberalii moldoveni ereau fracţionişti. Mai ereau şi liberali de nuanţa lui Mihail Cogălniceanu. Cogălniceanu, însă, nu mai avea partid, ci odată cu detronarea lui Cuza, cogălnicenizmul pierise. Pe fracţioniştii conservatori din Bucureşti, adică „albii", îi numeau: roşi din Moldova.

Fruntaşii celor două partide în luptă ereau: Din partea conservatorilor de nuanţe diferite, o puternică pleiadă compusă din: Prinţul Dumitrie Ghica, (Beizade Mitică), Lascăr Catargiu, general Chr. Tell, Petre Mavrogheni, general I. Em. Florescu, Gheorghe Costaforu, Nicolae Creţulescu, Vasile şi Const. Boerescu, Manolaki Costaki Epureanu, Ion Strat, Petre Carp, Gheorghe Cantacuzino, Titu Maiorescu, Alexandru Lahovary, colonel Gheorghe Manu, Ion Cantacuzinc etc.

Liberalii, — iarăşi de mai multe nuanţe — aveau în frunte pe: Fraţii Golescu, Ion şi Dimitrie Brătianu, C. A. Rosetti, Mihail Cogălniceanu, Ion Ghica, Nicolae Ionescu, etc.

Intre partide ereau câteva personalităţi însemnate precum jurisconsultul şi profesor universitar Constantin Bosianu un independent, dar mai mult liberal, Gheorghe Vernescu de aceiaşi nuanţă precum şi alte personalităţi, de pildă: B. P. Haşdeu şi V. A. Urechie care, de şi liberali, nu aparţineau partidului liberal sau roşu.

Un număr de tineri: Petre Grădişteanu, Eugen Stătescu, Nicolae Fleva, Pake Protopopescu începeau.

Personalităţi cu importanţă în politica bucureşteană ereau doi preoţi, unul liberal şi cell'alt conservator. Preotul liberal erea Grigore Mușceleanu, preotul conservator era Popa Take.

Preotul Grigore Musceleanu erea un fanatic liberal, om cu oare care cultură, erea autor a oare căror cărţi religioase, redacta şi un ziar de literatură specială intitulat *Biserica Română*. Liberal ireductibil din vechea şcoală erea şi organizator electoral plin de pasiune. De aceea albii îl numeau: Cap de bande. In realitate popa Grigore nu erea un bătăuş.

In schimb Popa Take al conservatorilor erea un adevărat comandant al bandelor.

De o statură erculeană, un gât de taur, o frunte de 2 degete, Popa Take erea o brută. Lipsit cu totul de inteligenţă, lipsit cu totul de simţ moral, cinic, Popa Take organiza bandele de ciomăgaşi şi petrecea noptile prin cârciumi în tovărăşia lor. Din cauza purtărei sale nedemne, Mitropolia l'a ras şi i'a luat dreptul de a oficia. Acum trăia numai din subvenţiile ce primea pentru a organiza bandele şi din samsarlâcuri pe la autorităţi.

— Epoca în care am venit în Bucureşti erea epoca bătăuşilor. Un veslit cap de bandă erea Ilie Geambaşu zis şi Ilie Tabacu.

Foarte sprinten, foarte ager, foarte îndrăzneţ erea un tip excepţional. Nu înalt de talie, uscăţiv, încăleca calul şi însoţit de tovarăşi călări, pornea prin mahalale după aventuri şi or-

gii, intra călare prin cârciumi, chiuind şi trosnind din biciu, galopa în fruntea bătăuşilor săi, iar lumea speriată fugea din faţa lui. Când pornea Ilie Geambaşu la petrecere prin stradele marginaşe se răspândea teroarea. Căci, dacă întâlnea vre-un adversar sau pe unul pe care avea pică îl znopea în bătăi.

Apoi ereau femeile. Nenorocire pentru aceea pe care punea ochiul Ilie Geambaşu. Trebuia s'o aibă cu orice preţ. Viola domiciliurile, spărgea uşile, intra pe ferestre, lua femeia de lângă bărbaţii terorizaţi, zmulgea fetele din casa părinţilor. Şi trebuia să le necinstească.

Un contimporan povestea cum odată acest celebru bătăuş a răpit pe tânăra şi frumoasa soţie a unui cârciumar. A intrat călare în cârciumă însoţit de tovarăşi călări, a zmuls femeea de la tejghea, a trântit-o pe gâtul calului şi a eşit în stradă. Apoi cavalcada a pornit chiuind de bucurie, slobozind pistoale şi caii, în fugă nebună, scoţând schintei din caldarâm.

O astfel de „fantazie" era cu putinţă în Bucureştiul de la 1871.

Timp de ani de zile a stăpânit marginile oraşului, a îngrămădit asupra lui urile nenumărate până ce a fost ucis ca un câine la alegerile pentru Cameră în 1875.

Datorită acestor fapte, conservatorii ereau priviţi ca nişte reacţionari primejdioşi

PETIŢIA DELA IAŞI

In ziua de 2 Mai 1871 un grup de oameni politici conservatori, în cap cu prinţul Grigore Sturza şi cu toţi fruntaşii *Junimei* literare: Petre Carp, Titu Maiorescu, Iacob Negruţi, N. Pogor, D. Cornea etc. se constitue la Iaşi în partid şi elaborează un program, numit „petiţie-program".

Iată această „Petiţie-Manifest", adresată Corpurilor legiuitoare:

Domnilor senatori,
Domnilor deputaţi,

Noi subscrişii, alegătorii domniilor-voastre aflăm de a noastră datorie să vă propunem câte-va măsuri, a cărora neapărată trebuinţă este simţită de toată lumea.

Mai întâi credem, că veţi găsi foarte legitim pasul nostru; căci ca unii, ce sunteţi mandatarii noştri, aveţi de datoria a ţine seama de nevoile ţărei şi a lua măsurile legislative neapărate pentru vindecarea suferinţelor ei.

Sunt acuma cinci ani de când se aplică noua constituţiune. Acesta este un timp foarte scurt în teorie; iar în practică, când lucrurile merg rău, cinci ani de anarhie sunt în destul pentru a desorganiza şi a perde o ţară întreagă.

Cine ar putea zice că aceasta este o exagerare? Oare nu am văzut momentul unde principele Domnitor era să părăsească tronul, fiindcă licenţa şi anarhia domnea în ţară?

Oare puterile mari garante, cari au dat patriei noastre atâtea probe de bună-voinţă şi ne-au încuviinţat toate cererile noastre, oare aceste puteri nu vor perde în fine răbdarea, văzând reaua întrebuinţare făcută de drepturile ce ni le-au consacrat, şi nu vor hotărî ocuparea ţărei cu armate străine, la cea dintâi tulburare care ar mai urma la noi?

Oare o asemenea stare de lucruri nu pune în pericol chiar existenţa noastră naţionale? Ar trebui cineva să fie orbit de patimă sau trădătorul ţărei, ca să o tăgăduiască.

Noi, cari nu aveam altă ambiţiune, de cât a trăi liberi ca cetăţeni Români în patria noastră, şi a vedea onoarea, vieaţa şi averea fiecăruia garantate prin instituţiunile ţărei; noi, cari ne-am săturat a vedea, că datoriile Statului sporesc în aceeaşi proporţiune, în care sporesc şi dările ce ne sunt impuse, suntem nu numai în tot dreptul a vă cere vindecarea răului, dar suntem tot odată în poziţiunea cea mai favorabilă, pentru a vedea şi a judeca lucrurile cu nepărtinire şi aceasta pentru următoarele cuvinte:

Adunările noastre legiuitoare până acuma au consumat cea mai mare parte a puterilor lor cu lupte de partid şi ţintiri personale, cari în adunarea din urmă şi sub ministerul care avea încrederea majorităţii ei, au fost ajunşi la un aşa grad de înverşunare, în cât dacă nu urma disolvarea ei şi depărtarea acelui minister, se făcea în ţara noastră o răsturnare, a cărei consecinţe ar fi fost în Bucureşti copiarea Comunei din Paris, iar în Iaşi separatismul.

In faţa unor împrejurări atât de grave, avem nu numai dreptul, dar şi datoria de a vă propune, domnilor deputaţi şi domnilor senatori, noi alegătorii domniilor-voastre, măsurile, cari le judecăm neapărate pentru vindecarea răului şi cerem de la domnia-voastră, să vă însuşiţi aceste propuneri şi să le prefaceţi în legi, dacă voiţi a avea şi pe viitor încrederea noastră.

Pentru a propune remediul, trebue mai întâi a constata răul. Să vedem dar, domnilor, cari sunt relele cele mai mari cari rod până la os ţara noastră.

Mai întâi ne aflăm faţă cu un fapt foarte grav, care trebue să facă obiectul cel dintâi a propunerei noastre. Vocea publică bănueşte, că unii din foştii deputaţi, au luat mită de la concesiunea drumului ferat, a d-lui Strusberg. O asemenea inculpare loveşte în modul cel mai grav caracterul şi demnitatea reprezentaţiunii noastre naţionale. Noi cerem, dar, de la domnia-voastră, să orânduiţi o anchetă parlamentară, care să cerceteze cu pătrundere, dacă în adevăr vreunul din foştii deputaţi a înjosit până la aşa grad caracterul de mandatar al ţărei. Căci înaintea unei bănueli atât de grele, sau trebueşte a dovedi că ea este neîntemeiată, sau dacă sunt culpabili, să fie supuşi la toată asprimea legei.

Să venim acum la răul cel mai mare, care dezorganizează cu totul ţara noastră: acest rău este lipsa de dreptate. Oricare societate civilizată, pentru a trăi, are neapărată trebuinţă mai

Intâi de toate de două lucruri: de libertate, căci fără ea nu se poate desvolta, şi de dreptate, căci fără ea se disolvă. Egalitatea este o ramură a dreptăţii, de aceea ea este bună numai întru cât este dreaptă, precum egalitatea înaintea legii; îndată însă ce este nedreaptă, este rea. Astfel este nedrept, ca cel ce nu are nimica, să voteze imposite pe spinarea aceluia care are ceva, şi de aceea această egalitate este rea.

Aşa dar, nu ne trebuie faimoasa trilogie revoluţionară: libertatea, egalitatea şi fraternitatea, cu atât mai vârtos că atunci când s'a proclamat fraternitatea, s'au făcut despuierile cele mai nerusinate şi măcelurile cele mai crunte; ci ne trebue mai presus de toate libertatea şi dreptatea. Acolo unde dreptatea nu există, libertatea degenerează în licenţă. Acesta este cazul la noi. Dreptatea înfrânătoare lipseşte şi impunitatea este garantată tuturor delictelor şi tuturor crimelor.

Astfel a ajuns la noi licenţa presei până a fi un adevărat scandal. Noi nu zicem aceasta pentru a cere în contra presei vreo măsură preventivă, căci noi suntem pentru libertatea absolută a rostirii ideilor, dar o zicem, pentru că voim ca injuriele personale, defăimările şi calomniile şi batjocurile făcute prin presă, să fie judecate nu de juriu, care le achită totdeauna şi agravează prin aceasta încă injuria făcută persoanei atacate, ci să fie judecate de tribunalele corecţionale, ca în ţările civilizate.

Pentru ca să adopţi această măsură binefăcătoare, este îndestul să vă amintiţi atacurile infame făcute de o parte a presei noastre nu numai în contra persoanei Domnitorului, dar şi în contra familiei sale, până şi în contra copiluluj din faşă. Prin urmare, propunem ca alineatul al 2-lea din articolul 24 al constituţiunii, care rosteşte: „Delictele de presă sunt judecate de juriu", să fie interpretat în acest înţeles.

Să trecem acuma la delicte şi crime de o altă natură. Din 96 de delapidatori de bani publici, 92 s'au achitat de juriu. Prin urmare propunem ca funcţionarii prevaricatori să fie judecaţi de curtea de Casaţiune.

Uciderile cele mai crunte, asasinatele cele mai semeţe s'aŭ înmulţit la noi într'un grad ameninţător pentru societate, de când s'a ridicat pedeapsa morţii şi de când juriul, prin indulgenţa sa, le asigură impunitatea. Astfel am văzut într'un sat aproape de Iaşi o familie întreagă, tatăl, mama şi trei copii ,între cari şi un copil de trei sau patru ani, ucişi cu toparul. Traupmann nu a făcut mai mult, însă la noi crima a rămas nepedepsită.

Un membru al clerului mai înalt, un archimandrit, vine la capul său spiritual la mitropolit, cu un revolver în buzunar şi descarcă patru focuri în Prea Sfinţia Sa [1]) cu premeditaţiunea cea mai semeaţă. Juriul achită pe acest paricid, căci osânda la închisoare corecţională de doi ani nu se poate privi

[1]) Asupra Mitropolitului Primat Nifon se făcuse o încercare de asasinat pentru motive intime.

ca o pedeapsă serioasă pentru o aşa crimă. Şi pentru a pune vârf inichităţii, îl achită, după ce asasinul a fost apărat în faţa juriului şi a publicului cu calomnii aruncate asupra victimei sale. Consciinţa publică se revoltă în contra unor nedreptăţi atât de monstruoase.

Un alt fapt de o însemnătate foarte gravă, şi care vedeşte simptome foarte periculoase pentru ţara noastră, este următorul: Un revoltat încearcă cu arma în mână a face o lovire de Stat şi proclamă la noi republica, pe când forma legală a Statului nostru este monarhia constituţională. Acel criminal este achitat de juriu şi în urmă, nu numai primit în sânul său de fosta Adunare, dar încă îngăduit de a o reprezenta înaintea Domnitorului, ca membrul comisiunii însărcinate cu răspunsul la mesagiul tronului. Ni se pare, că impunitatea şi nerusinarea nu pot să meargă mai departe [2]).

Pentru asemenea cazuri, siguranţa Statului şi a Constituţiunii reclamă neapărat de a se proclama „starea de asediu". De aceea cerem ca să se introducă în Constituţiune un asemenea articol, care să răspundă la această mare trebuinţă a oricărei societăţi constituite.

De când s'a introdus juriul şi s'a ridicat pedeapsa morţii pentru asasini, prădăciuinle şi omorurile au luat la noi o întindere înspăimântătoare şi se produc cu o semeţie neauzită. Astfel am văzut formânduse bande de douăzeci de hoţi chiar prin reşedinţa ţinutală, şi ceeace este încă mai grav, acele bande s'au recrutat în parte chiar printre agenţii puterii publice, cari sunt chemaţi a apăra societatea în contra făcătorilor de rele.

In timpul Principelui Mihail Sturza, după ce s'a spânzurat câţiva hoţi, securitatea persoanelor a devenit absolută şi nu s'a mai produs nici o prădăciune, nici un omor. Experienţa este aci mai presus de cât nişte teorii a căror consecinţe la noi au fost omorîrea celor buni şi asigurarea impunităţii celor rău.

Şi apoi oare toate statele civilizate, Anglia, Franţa, Germania, Italia, Belgia, nu au astăzi pedeapsa morţii?

Şi dacă în viitor naţiunea română va cunoaşte, că poate ridica cu totul pedeapsa morţii, fără pericol pentru societate, oare nu poate s'o ridice prin o anume lege, oricând va voi? Insă până atunci propunem să se modifice art. 18 din Constituţiune în chipul următor: „Pedeapsa morţii nu se va putea reînfiinţa, afară de casuzile prevăzute în codul penal militar şi pentru asasinat".

Cât pentru juriu, având în vedere răul ce l'a produs la noi până acum, măsura cea mai raţională este de a-l suspenda, până când se va forma la noi un spirit public mai conştiincios. Atunci va fi uşor adunărilor a reînfiinţa juriul prin o a-

[1]) Candiano Popescu, ales deputat, căzuse la sorţ să reprezinte Adunarea deputaţilor când a fost dusă la Palat Adresa. Era o sfidare pentru Domn din partea ultimei comere dizolvată de Catargiu.

nume lege. Iar dacă nu s'ar hotărî acum adunarea la desființarea timporară a juriului, apoi trebue să adopte pentru îndreptarea lui cel puțin următorul corectiv: „Când procurorul general apelează la Curtea de Casație în contra verdictului juriului, atunci această Curte are facultatea, sau de a casa, verdictul numai în interesul legei, sau de a trimite cauza spre o nouă judecare, înaintea secțiunilor unite a unei „Curți de apel".

Să trecem acum, domnilor deputați și domnilor senatori, la legea electorală înscrisă în Constituție. Acea lege, după ce sancționează un principiu salutar, adică acela de a fi reprezentate în adunare toate interesele legitime și vitale ale țării, pentru care sfârșit împărțesc corpurile electorale în patru colegii, apoi în dispozițiunile sale falsifică acest principiu.

Il falsifică, fiindcă în colegiul întâi, care trebue să întrunească pe marii proprietari, pune și pe acei cu venit de șapte sute galbeni, care este o proprietate abia de mijloc.

Legea electorală mai falsifică încă acel principiu, fiindcă sub cuvânt de venit funciar vîră între proprietarii de moșii și pe acei, cari au un venit dela o bina sau de la o întreprindere industrială, când locul cuvenit al acestora nu este nici de cum între proprietarii de moșii. Pe de altă parte pe posesori, (arendași), ale căror interese sunt strâns legate cu proprietatea, îi pune să voteze în colegiul orașelor.

Pe urmă dă legea electorală din Constituție colegiului al treilea al orașului un drept abusiv, fiindcă nesocotind cu totul pe proprietarii și industriașii mari și mijlocii de prin orașe, lasă toată alegerea în mâna celor mai puțin impuși. Pentru a se face o justă repartițiune a drepturilor electorale de prin orașe, ar trebui ca aceste trei clase de contribuabili să aibă o deopotrivă înrîurire asupra alegerii deputaților orașelor. Pentru acest sfârșit vă propunem mai jos măsuri, cari le cunoaștem cu toții că vor fi foarte eficace.

Vom mai observa în ceeace privește numărul de deputați ai orașelor, că el este prea mare în proporțiune cu interesele ce le reprezintă. Astfel ar fi destul ca București să dea patru deputați, Iașii trei, Craiova, Galați, Focșani, Bârlad și Botoșani câte doi; iar celelalte orașe câte unul.

Pentru aceste cuvinte vă propunem, domnilor deputați și domnilor senatori, următoarele modificațiuni la legea electorală înscrisă în Constituțiune:

„Articolul 59. Fac parte din întâiul colegiu proprietarii de moșii, al căror câștiu anual este dela șapte sute galbeni în sus.

„Articolul 60. Fac parte din al doilea colegiu proprietarii de moșii, al căror câștiu anual este dela șapte sute galbeni în jos până la două sute galbeni inclusiv.

„Fac parte din acest colegiu și toți posesorii (arendașii) pământeni cari fără a avea vreo proprietate, țin în posesie moșii, al căror câștiu anual este dela cinci sute galbeni în sus.

„Articolul 61. Colegiul al treilea al orașelor este alcătuit din trei clase de alegători.

„Fac parte din clasa întâia toți proprietarii de case, a că-

ror chirie ar fi dela o sută galben în sus. Asemenea fac parte din această clasă şi toţi comercianţii şi industriaşii, cari plătesc patentă de clasa întâia.

„Fac parte din clasa a doua toţi proprietarii de case, a căror chirie ar fi dela o sută galbeni în jos până la 20 inclusiv. In această clasă intră şi toţi industriaşii şi comercianţii cari plătesc patenta de clasa a doua.

„Fac parte din a treia clasă comercianţii şi industriaşii cari plătesc către Stat o dare de 30 lei noi cel puţin. Sunt scutiţi de cens în această clasă toate profesiunile libere, ofiţerii în retragere, preoţii şi pensionarii Statului.

„La oraşele unde are a se alege numai un deputat sau doi, aceste trei clase de alegători ai colegiului al treilea aleg fiecare câte un candidat; aceşti trei candidaţi convin în unanimitate, cari din ei să fie deputatul colegiului acela; iar dacă nu se unesc, sorţul decide".

„La oraşele unde sunt de ales trei deputaţi, fiecare clasă din colegiul al treilea îşi alege deputatul său. Iar unde sunt patru deputaţi de ales, a treia clasă alege doi deputaţi şi celelalte fiecare câte unul.

„Articolul 62. Aceste trei colegii aleg direct:

„Cele două dintâiu câte un deputat fiecare, iar cel de-al treilea, precum urmează:

„Bucureşti patru; Iaşi trei; Craiova, Galaţi, Ploeşti, Focşani, Bârlad, Botoşani câte doi; iar celelalte câte unul; peste tot patruzeci şi patru.

„Toate oraşele unui district formează un singur colegiu cu oraşul de reşedinţă".

Să trecem acum la alcătuirea Senatului. In toate ţările constituţionale, Senatul trebuie să fie un corp conservator şi ponderator între tron şi adunare. Pentru a răspunde la acest scop, trebuie ca atât alegătorii, cât şi aleşii să aibă o avere teritorială însemnată şi un număr oarecare de senatori trebuie să fie numiţi, cu anume condiţiuni de admisibilitate, direct de către Domn. Acest drept îl au şi Suveranii din Englitera, care este ţara cea mai constituţională.

Pentru aceste cuvinte, vă propunem, domnilor, următoarele modificaţiuni la secţiunea II-a din Constituţiune, care tratează despre Senat:

„Articolul 68. Membrii Senatului se aleg câte unul de fiecare judeţ de proprietarii de moşii, a căror câştiu anual este cel puţin dela una mie galbeni în sus".

„Venitul se dovedeşte prin rolurile de contribuţiune".

Articolele 69, 70 şi 71 să se suprime ca unele ce nu mai înseamnă nimic, dacă se modifică articolul 68, după cum îl propunem.

Articolele 72 şi 73 trebuie să rămână cum sunt, iar la articolul 74, punctul al 5-lea, care hotărăşte ce avere să aibă cineva, spre a putea fi ales la Senat, trebuie modificat în chipul următor:

„5) A fi proprietar de moşie cu cântu anual cel puţin de una mie galbeni".

„Articolul 75. Domnul are dreptul de a numi direct şasesprezece senatori dintre persoanele cari întrunesc însuşirile arătate la articolul precedent, sau şi dintre persoanele mai jos însemnate, cari sunt dispensate de acel cens:

„a). Preşedinţii sau vicepreşedinţii vreunei adunări legislative.

„b). Deputaţii cari au făcut parte din trei sesiuni.

„c). Generalii.

„d). Colonelii cari au o vechime de trei ani.

„e). Cei ce au fost miniştri sau agenţi diplomatici ai ţării.

„f). Cei ce vor fi ocupat în timp de un an funcţiunile de preşedinte de Curte, de procurori generali, de consilieri la Curtea de Casaţiune".

Să vă vorbim acum, domnilor, de un articol interesant pentru desvoltarea noastră agricolă.

Articolul 3 ar trebui modificat în chipul următor: „Nu se poate face nici o colonizare cu populaţiuni străine în teritoriul României, de cât în puterea unei anume legi".

Noi socotim, că ar fi foarte de folos pentru sătenii noştri Români, să aibe sub ochii lor exemplul salutar ce le-ar da câteva colonii germane, precum sunt în Basarabia. Asemenea colonii laborioase şi în căutarea vitelor, dacă ar fi aşezate pe unele din moşiile sterpe ale Statului, ar produce un mare bine la noi.

Iar cât pentru pericolul de a se înmulţi prea tare la noi asemenea colonii cu populaţiuni de gintă străină, el nu există de loc, de vreme ce adunarea şi Senatul au deciziunea în mâna lor la fiecare caz de colonizare.

Articolul 131, care desfiinţează consiliul de Stat, ar trebui suprimat. Experienţa ne-a dovedit că nici miniştrii, nici adunarea, nu au timpul şi liniştea trebuitoare pentru a elabora, după cum se cuvine, proiecte de legi. Prin aceasta noi nu voim a zice, ca să li se ia iniţiativa legislativă, ci din contra acel mare drept trebuie să le rămână în toată întregimea sa; dar un consiliu de Stat compus din oameni capabili, cu misiunea specială, de a elabora proiectele de legi prezentate de guvern, ar înlesni mult lucrările legislative şi ar produce un adevărat bine.

Acum ne rămâne, domnilor, să vă mai facem încă o propunere.

După legea comunală în vigoare, alegerile consiliilor comunale sunt date cu totul în mâna mulţimii. Acest sistem rău şi nedrept a produs la noi cele mai rele rezultate. Consiliile comunale de prin oraşe au devenit privilegiul unei clice şi au tras după sine demoralizarea şi feluri de abuzuri. Iar consiliile rurale de prin sate, compuse numai din săteni fără învăţătură şi fără o poziţiune socială mai înaltă, sau sunt inerte, sau dacă voiesc a exercita o acţiune proprie, atunci caută a lovi

drepturile cele mai legitime ale proprietății mari. Această rea stare de lucruri decurge dela o nedreptate flagrantă.

Principiul echitabil, care cere ca toate interesele vitale ale țării să fie reprezentate, acest principiu salutar care s'a respectat în compunerea corpurilor legiuitoare, este încălcat în compunerea consiliilor comunale.

Pentru aceste cuvinte vă propunem, domnilor deputați și senatori, următoarea dispoziție legislativă:

„Consiliul comunal se compune în următorul mod: O treime se alege de către proprietarii de case, cari ar justifica o chirie de cel puțin una sută galbeni. In această clasă intră și comercianții și industrialii cari plătesc o patentă de clasa întâia. A doua treime se alege de către proprietarii de case cari justifică o chirie dela 99 galbeni până la 20 inclusiv. In această clasă intră și comercianții și industrialii cari plătesc patentă de clasa a doua. A treia treime se alege de către proprietarii, comercianții și industrialii cari plătesc Statului o dare de treizeci lei noui cel puțin. Sunt scutiți de cens în această clasă toate profesiunile liberale, ofițerii în retragere, preoții, profesorii și pensionarii Statului".

In acest chip, toate elementele vitale vor fi reprezentate în consiliile comunale ca și în adunare.

Primarii trebuie să fie numiți de-a dreptul de Domn, pentru ca să aibă și guvernul reprezentantul său în acest consiliu, dela care atârnă atât de mult liniștea și prosperitatea orașelor.

Cât pentru comunele rurale, ca să fie reprezentată în ele și proprietatea mare, trebue a se adopta următoarea dispoziție:

„In comunele rurale, acela care are singur în proprietatea sa atât pământ cât toți ceilalți locuitori ai comunei împreună, acela este de drept membru al consiliului comunal. El se poate reprezenta prin delegațiune".

D-lor senatori și d-lor deputați,

Noi vă facem aceste propuneri cu deplina încredere, că le veți lua în serioasă considerațiune și le veți introduce în instituțiunile și în legile noastre. Dacă însă ele nu s'ar admite, noi alegătorii vom face o propagandă activă, pentru a nu mai fi reales pe viitor acei deputați, cari nu vor fi susținut propunerile noastre. In acest chip sperăm că vom dobândi în fine o adunare, care să răspundă la trebuințele țării.

Iar dacă veți adopta, d-lor senatori și d-lor deputați, aceste măsuri legislative, cari singure pot scăpa țara noastră de anarhie și de peire, atunci veți dobândi recunoștința publică pentru binele ce veți fi făcut patriei noastre.

Gr. M. Stourdza, D. Korne, Petru Rosetti Bălănescu, L. Cantacusino, Costaki D. Stourdza, Generalul G. Ghyka, Iancu Prăjescu, Gen. N. Mavrocordat, St. Mavrody, C. Haritonescu, Dr. G. Sachellari, Neculai Burchi, A. Baronzi, Colonel Pavlov,

K. Sion, M. Mihalachi, L. Mihalachi, C. Carp, Gr. Carp, Gr. Dimachi, Panaiot Papadopolu, A. Chiselev, Iancu Caţichi, Theodor Aslan, Andrei Millo, I. Tăutu, A. Gusti, Anastase Ciulei, D. Trifanu, I. Holbanu, M. Hriste, C. Angonescu, St. Iamandi, Colonel Affendule, Alexandru Gr. Suţu, D. Castroeanu, I. Korne, C. Pavlov, Gregorescu, K. Pancrati, G. Mircea, C. Bossie, I. Negruşi, Anastase Leon, M. Cerchezu, G. C. Negruzzi, I. P. Stourdza, A. Cerne, G. Schiletti, I. Constantin, Lascar N. Oprişanu, I. G. Becher, D. M. Gavrilescu, Avram Ioanu, G. Tironu, G. Pralle, D. K. Luppu, C. Paraschivescu Naiman, Alexandru Sofianu, I. Costinescu, Gheorghe Palladi, Stăgărescu, D. Mangirovu, Dumitru Ioan, G. Neculau, I. Kodreanu, I. Stefanov, Dumitru Coste, Vasile Gheorghiu, Maftei Popovici, Vasile Maftei, Ioan Chiţu, D. Zotta, C. Botezu, A. Nicolau, Gh. Păun, Iancu Kosmescu, N. Sutzo, V. Branisteanu, D. Gherghel, I. Albineţu, E. Filipescu, V. Gheorghiu, Stefăniu, M. Hagiu, Samuil Popa, I. Pandelea, Sc. Tăutu, T. Al Vrabie.

Subscrişii deputaţi, unindu-ne cu tendinţa acestei petiţiuni, o vom prezenta adunării legislative.

C. D. Stourza, V. Pogor, M. Kostaki, General M. Mavrocordat, Iacob C. Negruzzi, G. Stourdza, Gh. Racoviţă, T. Maiorescu, Dimitrie Korne.

Acest program, care a purtat numele de „Petiţia dela Iaşi", a stârnit o mare agitaţie şi a fost aprig combătut de către liberali. De câte ori liberalii se ciocneau cu Petre Carp, cu Titu Maiorescu sau cu vreun altul dintre subscriitorii Programului, întotdeauna le reaminteau că sunt partizanii pedepsei cu moartea, ai colonizării ţării cu Nemţi, ai desfiinţării juriului, ai restrângerii drepturilor electorale, etc.

Toate aceste fapte întrunite, originea guvernului Lascăr Catargiu, — pe care liberalii îl acuzau că este ieşit de sub bătaia din picior a Consulului prusian Radovitz — orgiile banchetelor electorale, petiţia reacţionară dela Iaşi şi propaganda virulentă a liberalilor, contribuiau ca, încă din anul constituirii sale, ministerul conservator să fie atacat de o mare nepopularitate.

Aceasta era situaţia şi atmosfera politică când am venit în Bucureşti.

Dar, ciudăţenie a lucrurilor şi putere a fatalităţei, peste 55 de ani, partidul liberal votează a compoziţie a Senatului şi o lege electorală comunală în care unele din principiile de căpetenie ale „Petiţiunei dela Iaşi" sunt adoptate.

LITERATURA

Părintele literaturii române, Ion Heliade Rădulescu era în declin. Avea încă numeroşi admiratori, dar nu mai putea produce. Trăia numai pe trecut, iar influenţa lui se resimţea asupra limbei scrise, care păstra încă formele degenerate ale eliadismului în agonie.

La 1870, Ion Heliade Rădulescu inaugurează un nou fel de petrecere literară; el începe, în ajunul anului nou 1870, seratele sale literare, cu *104 oracoli* după tradiția evree. Acești oracoli au fost instituiți de Moise și emiși de marele preot al lui Israel. Oracolii erau răspunsurile pe care zeii păgâni le dedeau celor cari le puneau întrebări.

Bineînțeles că nu voiu da aci explicația acestor oracoli; când oracolul era consultat, el răspundea la următoarele cerințe, după cum spunea Heliade: Speranță, fortună, maritagiu sau mire, geniu, reușită, satisfacțiune, fericire.

Oracolul se putea formula în modul acesta:

„Ai speranță spre o norocire, prin împlinirea unui maritagiu strălucit cu un june plin de geniu și că va aduce toată satisfacțiunea și fericirea".

Iată câțiva din acești oracoli scriși, bineînțeles, de Heliade:

Oracol căzut unui tânăr:

De nu ți-ar lipsi banii, precum ai geniu, minte,
Ai fi un drac de frunte, cum place la femei,
A spune la-aventure ca Evea în Didone
Și la ospățul mare ți-ar da și plumbutingu...

Altul:

Ori mire ori călugăr vezi de te fă odată;
Căci soarta ți-e propice și'n dreapta și în stânga.
De nu poți strânge-avere în țara ta amată
Te du în lumea mare că Plata te așteaptă.

Transcriu de pe *Trompeta Carpaților* și cu ortografia eliadistă a ziarului acesta, oracolii lui Vasile Boerescu și Constantin Esarcu:

Lu B. BOERESCU

Discretu dupe natura când soarta-a decretatu
Cădutu-ția în parte cellu totu ce-odinioară
In Mizraim se dete la Basilogrammai.
Cancelierul mare cum eșci tu, bunioară,
Trecându șciința dreptului ș'alle mare trepte
Adjunge-vei ministru pre căile mai drepte
Ci vedi că'n evul nostru lui Christ și lui Platon
Suntu cetățeni miniștrii nu servi lui Pharaon.

II

O Basilogrammate, organisându dreptatea
Să treci l'agricultură, la publice lucrări,
Să faci binele țărei, să 'npingi prosperitatea
Mulțindu cornele plugului, fecundele brăsdări

Commercul şi 'ndustria să faci să înflorească.
Prin construiri gigantice să 'nalţi Architectura
Cu alte pyramide, mărimea românească;
S'o eternisese 'n seculi întocmai ca scriptura.
Să alluneci pe callea ce-ei dicŭ diplomaţie
Cu două feţie talleru, ce'i dicŭ şi limbuţie
Să nu te 'mpingă 'n cursă s'ajungi Mamamuşi
Ci laz'o l'alde Cornea a o cagălăşi
S'o faci cu pauză
Unde şi înţarcă puii preste holoră din ţeră.

Etc., etc.

VII.

Ai anima deschisă şi charactern voiosŭ
Di albŭ e albuţŭ, frumosului frumosŭ
Ci di şi negrŭ 'n negru, hidosului hidos.

La CESARU:

Intelligenţa, amorulŭ de arte, e şcoale
Şi erudiţie, plus ardentele dorinţe
De studiari profunde voru face a te distinge
In lumea sapienţei şi 'nvăţăturei sânge

II

Curendŭ şe ay veneaţă te chiamă să dai mână
Unei copile blande ce'a învăţată să stimă
Şi arta, şi ştiinţa şi limba ei românâ
Şi care-a pusŭ în tine speranţe legitime.

III

In viaţa conjugale, în viaţa socială
In cercului sapienţilorŭ, în cursu ierarchiei
Ţi-e scrisŭ să fii ferice cu-uă sòrte speciale
Şi numele-ţi celebru în fastele istorici
S'onòre România
Câtŭ te-amă poesia.

Este destul să citim aceste câteva rânduri spre a ne încredinţa că Heliade atinsese pragul decadenţei, căci în lipsa producţiei valoroase, pentru care pierduse înzestrarea, se deda acum la aceste copilării menite numai să distreze pe obicinuiţii seratelor sale.

Dacă Heliade scobora, către Zenit se înălţa steaua lui Haşdeu.

Haşdeu criticul, Haşdeu istoricul, Haşdeu filologul, Haşdeu literatorul, Haşdeu autorul dramatic, era puternicul scriitor şi polemist în toată plenitudinea darurilor sale creiatoare atunci.

Bogdan Petriceicu Hașdeu lupta pe două fronturi: lupta, pe deoparte ca filolog și glosist, împotriva seratei lui Heliade, care apunea fiindcă era nefirească, lupta, pe de altă parte, împotriva Junimei dela Iași, în special împotriva influenței culturii germane.

Heliadismul avea la obârșie marele motiv național de a curăți limba de influența de demult a slavonismului; dar Heliade mersese prea departe. Exagerația a omorît heliadismul.

Lupta împotriva Junimei dela Iași avea același motiv. Hașdeu, ca și toți cei cari se puneau de-a curmezișul școalei ieșene, lupta împotriva reîntoarcerii la un arhaism pe care ei îl socoteau exagerat dintr'o parte și contrar atât genului limbei cât și marilor interese politice [illegible] parte.

Când am venit în București, era la ordinea zilei și se făcea mare haz în cercurile școlare de păcălitura pe care Hașdeu o administrase Junimei. Iată articolul publicat și semnat de Hașdeu. Articolul este intitulat: *Un rămășag*.

„La 3 Iunie, în ajunul marei serbări naționale în onoarea lui Tudor Vladimirescu, mai mulți amici se întruniseră seara la mine, dintre cari mi-aduc aminte pe d-nii Alexandru Lupașcu, dr. Vlădescu, Gregoriu Tocilescu, T. Rădulescu, N. Popovici și Scurtescu.

In acel moment mi se aduse numărul *Convorbirilor Literare* în care d. Titu-Livius[1]) Maiorescu, bătându-și joc de Barnuțiu, de Șincai, de Cichindel, de Ciparin, de Sion, de Bolintineanu, de toate somitățile cugetării române și mai ales de poeți, celebrează cu emfază așa numita *Nouă Direcție* inaugurată — risum teneatis — de d-nii Bodnărescu, Eminescu, Iacob Negruți și *tutti quanti*.

Pentru a arăta cât de ridicule sunt criticile în bine și în rău ale d-lui Titu-Livius Maiorescu, eu propusei atunci un rămășag afirmând cu certitudine că nu este nici o galimatie pe fața pământului, în proză sau în versuri, pe care *Convorbirile Literare* să nu se grăbească a le primi în sânul lor, cu singura condițiune esențială, ca să nu cuprindă nimic românesc.

Drept probă luai condeiul și improvizai pe loc următoarea frivolitate rimată:

EU ȘI EA'
(Din Gablitz)

Ca o liră fără sunet
Ca un fulger fără tunet
Ca un riu fără murmur
Ca o pasăre tăcută
Ca o casă ce stă mută

1) Pe Maiorescu îl chema numai Titu; adaogirea „Liviu" era o răutate a lui Hașdeu.

Şi pustie împrejur
Astfel sunt şi eu, vai mîel
Formă fără melodic,
Pur spectacol făr' idei!
De când dânsa nu'i sub soare
Şi puterea-mi cântătoare
A perit cu moartea ei.

M. I. ELLIAS

Observaţi bine că, dela cea dintâiu şi până la ultima literă, totul este vag. absurd, rece, mistificat, fără creer şi fără inimă, o adunătură de silabe sonore.

Titlul „Eu şi Ea" ne face a râde din capul locului.

Gablitz este un poet care n'a existat nicăieri şi niciodată; inventând acest sunet nemţesc, eu avui în vedere predilecţiunea *Convorbirilor Literare* pentru tot ce se aduce de pe la Berlin.

Subscrierea M. I. Ellias este un nume evreiesc creiat într'adins pentru a măguli simpatiile şi aspiraţiunile israelite ale d-lui Titu-Livius Maiorescu.

Primul vers: „Ca o liră fără sunet" este tot ce poate fi mai comic prin echivocitatea de a desemna tot aşa de bine o harpă ca şi o monetă turcă falsă.

Apoi „un fulger fără tunet", „o formă fără melodie", o putere cântătoare", tot vorbe în vânt, fără nici un înţeles.

In fine un „vai miel" era necesar, pentru a complecta timpul sinagogic al acestei bufonade.

Am câştigat rămăşagul!

Era destul o fantasmagorie evreo-nemţească, un Gablitz în cap, un Ellias în coadă şi un înşiră-te mărgărite la mijloc, dar nici o idee, nici o simţire, nici o inspiraţiune românească, pentru ca „Eu şi Ea" să placă d-lui Titu-Livius Maiorescu.

Etc., etc.

Iată-vă Noua Direcţie.

Haşdeu

Altă dată Haşdeu a întrebuinţat într'o scriere cuvântul „Vergură". Dar *Convorbirile Literare* a criticat pe Haşdeu spunându-i că vorba nu este românească, că nici odată un ţăran român nu va întrebuinţa cuvântul Vergură, fiind că românul nu cunoaşte de cât cuvântul „fecioara" care este şi mult mai eufonic de cât „Vergura".

Haşdeu răspunde:

Mai întâiu citează din cronicari şi texte religioase unde se găseşte cuvântul „Vergur". Dacă este în vechea limbă Vergur la masculin de ce n'ar fi românesc şi Vergură la femenin? Apoi, adaogă Haşdeu cu umorul său sclipitor: Dacă e vorba de eufonie:

De cât cu *Cioara*
De la *fecioara*
Mai bine *gură*
De la *Vergură*.

Este fără contestaţie că limba românească suferise multe alteraţiuni şi fusese oprită în desvoltarea ei firească de către unii reformatori, atât din cauza influenţei lui Heliade, în epoca decadenţei, cât şi din cauza dascălilor ardeleni. Aceştii reformatori au contribuit ca limba română scrisă să nu mai fie, câtva timp, limba vorbită. Erea numai o limbă de compoziţie şi de tendinţă.

Cu mai mulţi ani în urmă se scria o românească mult mai eufonică şi logică de cât limba scrisă pe la 1871 când am venit în Bucureşti. Iată, de pildă o satiră scrisă pe la 1838 de către C. Bălăcescu care avusese mare răsunet la vremea ei şi care erea încă citată de către cei mai în vârstă. Această satiră era o sarjă în potriva nouei pături de *ciocoi* care se ridica, ciocoi cari, ca toţi parveniţii din toate epocile, ereau nesuferiţi. Fiindcă fie care transformare socială şi fiecare revoluţiune ridică la întâietate pături noui nefasonate îndestul pentru exerciţiul nouei lor funcţiuni.

Satira lui C. Bălăcescu este intitulată: *„Fămă, tată, să-ţi seamăn sau Căftănitul de ţară la Bucureşti"*.

Iată câteva strofe:

Un străvechiu mazil de ţară,
De multe pilde 'nboldit,
Se hotărî, într'o vară,
A fi şi el un călit.
Şi, voind să mai descoasă
Pe fiul său din Porceşti,
Părăsindu-şi plug şi coasă,
Plecară la Bucureşti.

Ca să'l facă să privească
Lumea mare cu ai săi,
S'aibă ce să povestească
Şi el l'alţi mai nătărăi,
Să nu mai poată zapciul
A'l tracta de bădăran
Nici Kir Trandafir hangiul
A nu'i da 'ndator la han.

Aci, dară, cum sosiră
Înbucând câte cevaş,
Se cârpiră, se 'nţoliră
Şi porniră prin oraş.
Ascultă-mă, Ioniţă,
(Zicea bătrânul mereu)
Ce casci gura pe uliţă?
Bagă seama, fatul meu!

Ce'i să vezi lucruri ciudate
Clădiri frumoase şi mari
Nişte întocmiri minunate,
Oameni străluciţi şi tari.
Nu te speria deodată

Nici sta ca un blândărău
Ci, cum ți-am mai zis eu, tată,
Fă cum vezi că fac și eu.

Vezi această casă lungă
Ca pătulul de la noi?
Aici, cu puțin în pungă,
Lezne te scapi de nevoi.
Curtea judecătorească,
Lăsata de Dumnezeu,
Pe mari și mici să'i umbrească!
Ia'ți căciula, fătul meu!

Dreptatea aici lucește,
Aici este cuibul ei,
Milă nu se pomenește
Scrie bun cât ai să iei.
Dar ai săi dai?.. Și mai bine
Că nimeni nu'ți dă vre-un zor.
Plătești când ți-o veni bine
Mai ales d'ei fi d'al lor.

— Taică, dar o văd pustie.
— Reglementul așa vrea
Pîn pe la Sântă Mărie
Nimeni p'aci să nu dea.
Așa e făcut boerul,
Nu poate lucra mereu...
Dar iată domnul graferul!
Ia'ți căciula, fătul meu!

Asta vezi, este teatru
Aci afli lucruri mari,
Cum a beut împăratul,
Cum s'au certat doi măgari,
Fetele cum să iubească,
Flăcăii, iarăși mereu.
Cum să le tot amăgească!
Ia'ți căciula fătul meu!

. . . . . .

Aici s'adună și sfatul
Domnului de ajutor.
Care cârmuește Statul
Așa bine și ușor.
Iată Vornicul cel mare,
Al doilea Dumnezeu.
Știe câtă putere are?...
Jos la pământ, fătul meu!

Nimic nu se mișcă 'n țară
De n'o fi prin știrea lui.

Ş'asta nu e o povară
De grumajii fi-te cui.
Trebuie o minte mare
Să poată dăinui mereu,
Pe toate să le 'mpresoare,
Nu e glumă, fătul meu!..

Etc., etc.

Această satiră este scrisă într'o limbă pură lipsită de neologisme, lipsită de rătăcirile heliadismului, lipsită de slavonizme supărătoare, o limbă în care s'ar putea exprima şi astăzi orice scriitor de seamă.

Dar pe când la 1838 Bălăcescu scria precum am văzut iar Haşdeu la 1871 întrebuinţa limba literară în care se scrie astăzi la anul 1927, iată cum scriau, la aceeaşi epocă, ultimii admiratori ai heliadizmului, însă mult mitijat.

Reproduc următorul pasagiu din cel mai bine scris ziar de la 1871:

„Vorŭ fi observatŭ *lectorii* noştri că s'aŭ petrecutŭ multe alegeri *generali* şi *parţiali* chiar la *municipalitate* şi noi n'am disă nici-uă vorbă despre candidaţi. Amŭ resistatŭ chiar şi *totor* întrebărilorŭ ce ni s'aŭ făcutŭ fie *pre facia*, fie în particularŭ.

. . . . . .

Credemŭ că venind cu o aşa *ideă* dupe ce amŭ isprăvitŭ lucrulŭ, nu pòte bănui *nime* că venimŭ să combatemŭ cutare sau cutare candidatură şi avem martori pre numeroasele persoane cari ne-au făcutŭ onoarea să ne totŭ întrebe dilele acestea pre cine să allégă deputatŭ în locul D-lui Cost. Negri, că către *nime* nu amŭ rostitŭ acéstă ideă pre care o socoteamŭ de prisos să o spunemŭ la începutulŭ lucrului, şi pre care o credeamŭ de prisos să o spunemŭ acum cândŭ s'a sfârşitŭ lucrulŭ."

Ortografia şi mai ales construcţia frazei, puse alături de fraza lui Haşdeu, din acelaşi an arată inferioritatea şi marea eroare a heliadizmului întârziat.

In Bucureşti, pe lângă Haşdeu şi tendinţa lui, mai erea şi cenaclul literar al celor grupaţi, câţiva ani mai târziu, în jurul *Revistei Contimporane*. Numele lor erau cunoscute, aceste nume sunau: Petre Grădişteanu, Ciru Economu, Mihail Zamfirescu, Nicolae Ţinc, Nicolae Scurtescu, D. Petrino şi alţii. Caracteristica acestui cenaclu, dezbrăcat cu totul de şcoala Heliade, erea lupta în potriva Junimei de la Iaşi.

Câţi au mai rămas azi dintre toţi aceştia?

De la Junimea au rămas Eminescu şi Maiorescu, însă de dincoace nimeni afară de Haşdeu.

Totuşi erea un mare progres de la Enăchiţă Văcărescu până la Heliade.

Progresele făcute de limba vorbită ca şi de limba scrisă în trecerea unui secol sunt foarte mari. Limba de acum o sută de ani, nu o mai cunoaştem. Influenţaţi, fie de greci, fie de

slavĭ, scriitorii Români nici măcar nu aveau la îndemână o limbă literară în care să se poată exprima.

Este interesant să arăt cititorilor care erea limba lui Iănăkiță Văcărescu. Iată cum se exprimă în cartea sa: *Prima gramatică Română:*

„Ce este gramatica? și pentru împărțeala slovelor și pentru părțile cuvântului.

Gramatica este meșteșugul cuvântului care arată construcția sau syntaxis, adică alcătuirea părților cuvântului și ortografia cu care să poată nescine scriere bine și mesteșugește. Aceasta se împarte în părțile cuvântului carele la noi sunt nouă. Deci până a nu arăta de aceste părți prin carele se alcătuește fiesce cuvânt, arată să arăt întâiu pentru slove și pentru împărțeala lor fiindcă acestea sunt acelea ce făcând adunare întru una ,arată și termenii și cuvântul la vedere".

Etc., etc.

CESTIUNEA EVREE

In țară erea un puternic curent antisemit care creștea. Motivul erea că, de câte ori se ivea prilejul în totdeauna evreii se adresau Puterilor streine ca să intervină în România spre a rezolva cu autoritate cestiunea evree.

Când, după detronarea lui Cuza, Constituanta, sub presiunea streinătății, a voit să introducă la art. 6 principiul acordărei drepturilor politice tutulor evreilor, adversarii acestor drepturi au răsculat Bucureștii. Poporul din mahalale, s'a sculat, cu mic cu mare, a înconjurat Camera și, prin atitudinea lui hotărîtă, a impus Constituantei revotarea art. 6. Apoĭ, răspândindu-se prin cartierele evreești, a săvârșit devastațiuni iar sinagoga din strada Sf. Vineri a asaltat-o, i'a spart geamurile și i-a stricat mobilierul.

Cremieux, evreu francez republican, scrie o broșură în care cere intervențiunea Puterilor în România pentru ca să ia apărarea evreilor și să impună încetățenirea lor. Această broșură este trimisă tutulor cabinetelor și tutulor ziarelor europene. Când a fost cunoscută în România ,ura înpotriva evreilor a început să crească.

Unul din cele mai principale ziare franceze: *Le Constitutionel* scria la 8 Februarie 1870:

„Primirăm zilele acestea scrisoare de la d-l A. Cremieux relativă la situațiunea Israeliților în România. D-l Crémieux, fidel generoasei misiuni ce a împlinit în curs de mulți ani, apără cauza și interesele coreligionarilor săi din Principatele danubiene. El este în rolul său și opiniunea publică din Franța va fi totdeauna cu dânsul, pe cât timp va căuta să susțină principiile de libertate religioasă și de egalitate a cetățenilor înaintea legei, contra spiritului de netoleranță.

Insă când vine d-l Cremieux să ceară intervențiunea puterilor streine în cestiunea Israeliților Români, cată să ne înțelegem. Franța și celelalte puteri mari, pot să procedeze pe

calea consiliilor, aceste consilii vor fi totdeauna, suntem siguri, în sensul progresului şi al *libertăţei confesionale.* De cât *aceste consilii nu pot fi de cât confidenţiali şi de natură amicală.*

D-l Cremieux invocă în favoarea tezei sale art. 46 din convenţiunea de la 1858, dar uită preambulul statutului de la 1864 care zice:

„Principatele-Unite pot în viitor să modifice şi să schimbe „legile relative la administraţiunea lor interioară, cu con„cursul legal al tutulor Puterilor stabilite, şi *fără nicio inter„venţiune.* Numai în virtutea acestei clauze România a adoptat „Constituţiunea din 1866, care înlocueşte, în tot ce priveşte „afacerile interioare ale României, Convenţiunea din 1858".

De aci rezultă, cum am arătat că puterile garante pot consilia, ca amice, pe guvernul român, *dar că n'au dreptul după cum doreşte d-l Cremieux, să dea ordine ministerului din Bucureşti".*

In aceiaşi cestiune ziarul parisian *La Patrie,* scria tot în ziua de 8 Februarie 1870, un articol din care reproducem următoarele rânduri:

„Noi am fost în totdeauna de părere că cea mai bună propagandă ce ar putea face apărătorii israeliţilor, în favoarea coreligionarilor lor din România, ar fi să civilizeze pe aceştii din urmă, să'i pună la nivelul exigenţelor moderne şi să ia astfel Românilor dreptul de a reclama în contra invaziunei unei rase străine. Ar fi mai bine, credem, a procede astfel, de cât a mai înăspri spiritele prin nişte *pretinse persecuţiuni religioase şi prin neconteniţul apel la intervenţiunea streină, totdeauna dezagreabilă, dacă nu periculoasă în nişte asemenea cazuri."*

In urma devastărei sinagogei din Bucureşti evreii au reluat agitaţia în streinătate acuzând ţara de netoleranţă; atunci alianţa israelită s'a pus în mişcare şi a trimis în ţară pe un evreu influent numit Armand Levy.

Armand Levy soseşte în Bucureşti înarmat cu protecţiuni tari, susţinut de masonerie şi de unele puteri streine. El pretinde guvernului ca să aibă libertatea de a cutreera Moldova şi de a studia situaţia evreilor la faţa locului. In epoca aceea, în 1869, guvernul era prezidat de Beizade Mitică Ghica iar ministrul de interne erea Mihail Cogălniceanu. Toate aceste influenţe tari silesc mâna lui Cogălniceanu, care dă trimisului Alianţei israelite următoarea scrisoare de liberă trecere prin ţară:

Ministerul de Interne

„Sunt invitate toate autorităţile administrative şi comunale de a da tot ajutorul de care vor avea trebuinţă d-nii M. Armand Levy din Paris şi M. Antoniu Levy, rabin predicator la Bucureşti, cari merg în partea Românici de peste Milcov pentru a studia la faţa locului starea de cultură a israeliţilor şi

plângerea locuitorilor în contra lor spre a'şi forma o cunoştinţă deplină şi conştiincioasă."

Ministru. *M. Cogălniceanu*

De îndată ce a fost cunoscută această scrisoare o mare agitaţie se porneşte în toată ţara. Un deputat moldovean Ioan Codrescu din Bârlad membru al fracţiunei liberale din Moldova, interpelează pe ministru de interne. Dar interpelarea erea făcută nu atât contra ministrului pe cât împotriva Alianţei israelite.

In răspunsul său ministrul spune:

„Vă asigur că nu a făcut nimeni mai mult rău jidanilor din România de cât Alianţa israelită; şi câtă vreme se vor adresa la streini ei vor fi un popor care. — precum a zis d-l Codrescu — se ţine la pândă ca să ne lovească în momentul cel mai greu".

Şi mai departe:

„Când am intrat în minister, peste trei zile m'am trezit cu o persoană care a cerut audienţă spunând că este rabinul Levy. Acest domn a venit la mine şi s'a adresat astfel: „Sunt însărcinat de Alianţa israelită să'ţi fac întrebarea: care e politica ce dumneata eşti hotărît să păzeşti în cestiunea israeliţilor?" La această întrebare. — iertaţimi expresiunea — am pus mâinile în pozunare şi am răspuns: *Nu cunosc alianţa israelită.* (Aplauze unanime). *Ea nu face parte din acele puteri garante care au dreptul...* (Aplauze zgomotoase).

Când toate aceste fapte şi declaraţiuni au fost cunoscute în ţară curentul antisemit a crescut.

Ferbere mare a produs, mai ales, tonul arogant al evreilor cari veneau din afară ca reprezentanţi ai Alianţei israelite. Tonul acesta a crescut când Mihail Cogălniceanu a luat două măsuri, întâia o circulară adresată prefecţilor prin care le cerea să oprească invazia evreilor la sate şi să le interzică de a fi cârciumari, a doua o adresă către prefectul de Bolgrad ca să adune pe evrei într'o colonie şi să-i oblige la munca câmpului.

In răspunsul dat interpelărei lui Ioan Codrescu, Cogălniceanu a mai spus că evreii veniţi de peste graniţă şi aglomeraţi în judeţul Vaslui, au dat naştere boalei biblice: elefantiasis. Şi a cerut apoi votarea unei legi sanitare care să oprească aglomerarea oamenilor prin locuinţe.

Ingrijorarea mare erea invazia neîncetată a evreilor din Rusia şi mai ales din Polonia. Zilnic intrau în ţară mase de evrei, se strecurau printre pichete, veneau peste munţi şi cotropeau oraşele şi începeau să se infiltreze la sate. In parlament ferberea erea foarte mare. Mulţi deputaţi cereau ca evreii să fie goniţi din ţară şi trimişi înapoi de unde au venit. Cogălniceau a răspuns că în adevăr sunt acum în România 400.000 jidani însă nu-i poate scoate din ţară fiindcă nici Turcia, nici Rusia, nici Austria, nimenea nu vrea să'i primească. De şi evreii făceau să răsune Europa cu doleanţele lor, de şi

Alianța israelită mijlocea la toate cabinetele marilor puteri ca să intervie în România și să impue țărei pe evrei, totuși aceștia fugeau din celelalte țări și'și căutau adăpostul tot pe pământul României netolerante. (?)

Din cauza circulărilor sale împotriva evreilor și din cauză că a sfidat Alianța israelită, Cogălniceanu cade de la putere peste două luni.

La sfârșitul lui 1870, când am sosit în București, situația nu mai era aceiași. Luptele mari dintre partide canalizase toate nemulțumirile împotriva guvernului Lascăr Catargiu, însă sentimentul anti-evreu stăruia. Românii nu puteau să uite amestecul arogant al streinilor care rănea demnitatea națională.

FINANȚELE

Situația financiară a țărei erea foarte rea. Veniturile nu mai acopereau cheltuelile, datoria flotantă creștea, serviciile publice nu mai puteau fi întreținute de cât cu emisiuni repetate de bonuri de tezaur.

Iată, de pildă, care erea bugetul și situația financiară pe 1869.

Venituri: 69.230.000 lei;
Cheltueli: 79.002.000 lei;
Deficit: 11.172.000 lei;
Datoria flotantă: 46.303.553 lei;
Datoria externă: 116.577.964 lei.

Mai târziu Petre Mavrogheni, noul ministru de finanțe, a restabilit situația financiară, a creat însemnate resurse noui și a ridicat creditul României în streinătate.

TEATRUL

La Teatrul Național sau „Teatrul cel Mare" trona M. Pascaly. Pascaly erea directorul trupei sale, căci pe vremea aceea nu exista încă Compania dramatică de astăzi.

Repertoriul erea compus din foarte puține piese originale, majoritatea pieselor ereau traduceri și mai ales melodrame. Genul melodramatic erea genul cel mai plăcut al lui Pascaly.

Dar și în comedia de salon acest actor se dstingea. Avea un mare aer de distincție și purta fracul cu o rară eleganță.

Mateiu Millo, cel mai mare actor al României de atunci, nu erea administrator, de aceea toate trupele înjghebate de el s'au dizolvat repede. Millo juca mult prin orașele din țară iar în București, juca, când avea trupă, în mica sală Rossel, astăzi dispărută. Totuși câte odată Millo juca și la Teatrul Național la vreo reprezentație extraordinară cu aprobare specială.

Am dinainte câteva afișe din anul 1871. Iată-le:

TEATRULU NAȚIONALU

Cu autorizațiunea onor. Comitet instituit de guvern

Reprezentație extraordinară

Se va da în beneficiul

D-lui M. FELBARIAD

Piesa

LIPITORILE SATELORU

Vodevil național de V. Alexandri și d-l Millo

PERSOANELE

Chir Jani Avdelas	D-nul Felbariad
Jupîn Moise	Comino
Vîntură țérră	Gestian
Ion Teslaru	G. Botez
Catrina femeea lui	D-na Dimitrescu
Nițu copilulu loru	D-nul Fraivalt
Gavril Sîrbu	D-nul Magheru
Marinca orfana	D-na F. Sarandi
Jupînésa Luxandra	* * *
Subprefectulu	D-l Protto
Un terranu	D-l Mihăilescu
Martin păduraru	D-l Deleanu

Țărani, țărance și soldați.

Scena se petrece la moșia Haramului.

Beneficientulu se crede datoru a mulțămi domniloru și doamneloru artiste pentru concursul grațiosu ce au datu la aceastâ reprezentațiune.

Asemenea mulțămește d-nei F. Sarandi că a primitu să joace din complesență rolulu Marinchei.

Preciurile: Benoarele și loja I 24 lei nuoi, loja II 12 lei, stalu I 4 lei, stalu II 3 lei, stalu III 2 lei, galeria 1 leu nuoi.

TEATRULU BOSSEL

Dumnică la 7 Maiu 1871

Reprezentațiune extraordinară

dată de d-șoara

ALBINA DI RHONA

prima subretă și dănțuitoare a teatrului St. James din Londra

Cu concursul d-lui

COMINO

Se va reprezenta

CAMILA

Farçe en 1 acte melée de danses

PERSOANELE

Otto Photographe	D-lu G. Magheru
Lorens son domestique	d-l Kyritescu

Lupesco directeur de theatre d-l Freval
Camila Cameriste d-na Albina di Rhona
In timpul piesei d-na *Albina di Rhona*
Va executa
FERMECAREA ŞERPILOR
Danţ Egiptean

Cu costum naţional de Harem, executat pentru prima oară înaintea M. S. Sultanului şi Vice Regelui din Egipet.

GURA CASCATA

Cantonetă comică de d-nulu Alexandri executată de d-l Cormino.

Spectacolul se va fini cu
UN TATA IN INCURCATURI

Comedie en un acte exécute en langue Française et Roumaine
Morcovescu deputat d-nul G. Magheru
Gurguţa fiul său practicant la minister Michaelescu
Charlota Duval dănţuitoare d-ra Albina di Rhona
Lisette camerista d-ra Georgesco

In cursul piesei d-şoara Albina din Rhona va executa următoarele danţuri:

PARODIE-POLCA
HIGLAND-FLING
Dans naţional scoţian executat în costum naţional
PAS DE DEUX COMIC
Executat de d-şoara *Albina di Rhona* şi domnu G. Magheru

PRECIURILE LOCURILORU

O lojă 3 galbeni, Stal I 4 franci, stal II 3 franci, stal III 2 franci, galeria 1 franc".

Atragem atenţia asupra obiceiului vremei de a se amesteca vorbele franceze printre cele române.

Albina di Rhona a fost o foarte frumoasă dănţuitoare, de ea s'a amorezat Ion I. Heliade Rădulescu făcând escese până ce a căzut în demenţă. Pentru dânsa a scris o poezie, ce a stârnit multă curiozitate atunci, poezie în care declinul marelui literat erea foarte accentuat.

Această poezie începea cu versul:
„Esci bellă Seraphito, beliissimă 'ntre toate". Et. etc.

SALA ATENEULUI
Societatea Filarmonică Română
Anul allu II-lea
Duminică la 18 Aprilie 1871
5-lea Concertu Symphonicu
PROGRAMMA
Partea I

1. Uvertura din Prometeu — Beethoven
5. Sarghetto(din Simf. No. 2). — Beethoven
d-l L. Wiest — Mendelsohn
3. Allegretto Scherzando din Simfonia No. 8 Beethoven

Partea II

4. Uvertura din Răpirea din Serail — Mozart
5. Sarghetto (din Simf. No. 2) — Beethoven
6. Simfonia No. 4 în re majoru — Haydn
a) Adagio-pressto.
b) Andante.
c) Menuetto.
d) Vivace

Orchestra va fi dirijată de d-l *Eduard Vachmann*, capulu orchestrei Societăţei.

Preciurile locuriloru: Locul I 7 sfanţi, locul II 3 sfanţi.

Grand Theatre de Bucharest

Mardi 26 (28 Fevrier) 1871

Representation extraordinaire

En faveur

Des paysans et des ouvriers francais

Victimes de la Guerre

Pour les blesses

Ouverture de *Fra-Diavolo* d'Auber executé par l'orchestre de l'Opéra sous la direction de Mr. L. Wiest.

Pour les blessés

Un oficier français blessé — M. Ulysse de Marsillac
Une infirmiére — Melle Smaranda Cantacuzéne

Deuxiéme Partie

Ouverture de la *Dame Blanche de Boieldieu.*

La Comédie chez soi

Comedie en 1 acte de Méry

Le Comte — M. I. A. Cantacuzéne
La Comtesse — M-me Catherine Polyso
Brigitte — Melle Maria Rosetti

Troisiéme Partie

Fragments de l'Opéra Romeo et Juliette — de Gounod

LE BONHOMME JADIS

Comedie en acte d'Henry Murger

M. Jadis — Mr. Ulysse de Marssillac
Octave — M. Emmanuel Florescu
Jacqueline — Melle Smaranda Cantacuzéne

Prix des places

Loges de premier et de second rang soixante francs, loges de troisiéme rang trente francs, fauteuils d'orchestre vingt francs, stales de parterre dix francs, galerie un franc. (On commencera a 8 heures et demie très precises.)

In 1871 Mihail Pascaly obține autorizarea de a juca, cu începere din luna Septembrie, în teatrul Național, adică i se acordă concesiunea. Atunci el adresează ziarelor următoarea scrisoare:

Domnul meu,

Nefericita și nemeritata poziție în care se află Teatrul Național al României vă este deja destul de cunoscută.

Artist al țărei în 24 de ani de lucru, de studiu și de devotament, fără nici o recompensă, fără nici o perspectivă decât profesiunea artei mele, forțat să lucrez ca om, dator să perseverez ca artist, am obținut dreptul de a juca la Teatrul cel Mare, în limitele regulamentului promulgat de minister și aprobat de Domnitor. In aceste condițiuni, lipsit de mijloace suficiente, pe lângă trebuințele ce reclamă un teatru, voiu cerca să țin ușile teatrului cât se va putea mai mult timp deschise, voiu continua reprezentațiunile stagiunei de iarnă regulate, exacte, îngrijite, cu toată devoțiunea ce am pentru artă, cu tot respectul ce am probat că am pentru publicul român.

Aș fi fericit dacă suferințele, sacrificiile, devotamentul și amorul artei cu care se va prezenta Teatrul român în prezența publicului, în interesul dezvoltărei noastre morale, aș fi fericit zic, dacă toate acestea, vor putea să atingă o fibră din inima Românilor și să-i facă să se uite cu mai multă iubire, cu mai mult dor la Teatrul Național, simbol de cultură, de poleire și de mărire, pentru o națiune mare, poleită și cultă.

Presa, care este lumina conducătoare a popoarelor, scutul cel mai putinte al instituțiunilor naționale, presa să-și îndrepte privirea mai afabilă, mai benevolă, mai frățească la această amară încercare; un cuvânt de încurajare, un strigăt de deșteptare și teatrul național va fi salvat, teatrul național va fi restabilit.

M. Pascaly
Artist Comedian

Acesta era sistemul reclamei teatrale acum mai bine de o jumătate de secol, iar Pascaly abuza de el. Genul plângător, apelurile desperate la public, și declarația sărăciei sale era genul său; declamația jalnică îl cracteriza.

Dar, firește, ceasul „teatrului" nu sunase încă în România.

La aceeaș epocă, în Septembrie 1871, venise și marea tragediană italiană, Adelaida Ristori. Dar iată cum scria Cesar Bolliac că a fost primită:

„Tragediana care a vrut să ne dea și nouă din plăcerile ce a dat în viata ei, celorlalte capitale ale Europei, cred că nu

s'ar fi aşteptat la o primire aşa de rece a talentului său arzând, într'un oraş de mai bine de două sute de mii suflete, rasă latină, italieni de sânge şi francezi de educaţiune [1]) (?).

A se vedea gentilul teatru ce a primit pe marea artistă, gol, când se ştia că joacă Ristori pe Phedra, pe Phedra pe care a mânzălito Racine manieratul şi etichetosul de pe cum a creiato Europides în Hypolit, a se vedea teatrul nostru gol când Ristori ridică pe Phedra la creiaţiunea ei, etc., etc., este a dovedi că bucureştenii nu sunt pentru altceva decât pentru farse din vodeviluri şi pentru bastarda teatrului; opera, pe care n'o înţeleg în limbagiul său cel metafizic, dar fac haz când văd pe scenă, între machinării şi costume, că-şi dau oamenii bună dimineaţa cântând, se gâlcevesc cântând, se ceartă şi se omoară cântând".

Teatrele făceau, toate, afaceri foarte rele, publicul era puţin, clasa aristocrată nu se ducea decât la operă, niciodată o familie boerească nu s'ar fi compromis într'o loje la teatrul românesc; şi, dacă nu mergeau boerii, cum era să se compromită burghezii ?...

Ceilalţi, mahalalele, nu ieşiau pe vremea aceea ca să pătrundă până la... Teatrul ăl Mare !...

Dar era Opera, teatrul aristocraţiei, care, din cauza aceasta, atrăgea şi pe celălalt public amator.

In anul 1871, impresa o avea tot vechiul impresar italian. Papa Francheti cel care avea meşteşugul să aducă în totdeauna câteva elemente de mâna întâia. In anul acela adusese, printre alţii, pe un foarte reputat tenor, numit Patierno. Patierno mai fusese în Bucureşti, aşa că a debutat în mijlocul nesfârşitelor aplauze.

TÂRGUL MOŞILOR

Cei cari au scris despre Târgul Moşilor spun că este răspândit prin toată România, dela Nistru şi până la Mureş, fiind mai slab peste Cerna şi peste Prut, din cauza dominaţiunei străine. Târgul începea peste tot Lunea, înainte de Sâmbăta morţilor şi ţinea până Sâmbătă, când se împărţeau lucrurile cumpărate în târgul Moşilor. Aceasta era tradiţia.

La 1871, târgul începea să degenereze.

Tradiţia era să se împartă Sâmbătă următoarele lucruri: 1) O oală nouă roşie, nesmălţuită, cu vin; 2) O doniţă nouă cu apă; 3) Un colac; 4) O lumânare de ceară galbenă, aprinsă; 5) O strachină nouă, cu pâsat fiert cu lapte. Aceste lucruri dăruite, constituiau pomana.

„Pomana, sau *po-manea*, ne spune Cesar Bolliac, este darul pentru sufletul celor morţi, pentru *zeii mani*, cari după tradiţia păgână nu sunt decât sufletele celor morţi din familie cari, transformaţi în spirite, aveau influenţă şi în bine şi în rău asupra membrilor familiei rămaşi în viaţă pe pământ. E

1) Bolliac vorbea, negreşit, nu de cei 200.000 locuitori ai oraşului, ci numai de clasa restrânsă aristocrată

semnificativ că, precum Romanii aveau 3 zile pe an pentru celebrarea *zeilor mani*, tot astfel Românii au 3 Sâmbete ale morților".

Târgul Moșilor este, prin urmare, *Târgul strămoșilor*, el se aduna în preziua uneia din Sâmbetele morților, anume în cea din luna Mai, pentru ca să se facă pomenile.

La 1871, precum am spus, Târgul începea să degenereze și, afară de asta, era foarte rău îngrijit. De unde, la mijire, nu veneau în târg decât acei cari vindeau lucrurile destinate pomanei, precum olarii și dogarii, acum târgul era un bâlciu, ca oricare, unde se vindeau toate felurile de mărfuri. Apoi, târgul era instalat într'un câmp noroios, fără strade, fără pavaje, murdar și neluminat.

Vechii comercianți străini cari făceau și ei originalitatea târgului, nu mai veneau.

Nu mai veneau orientalii cu mărfuri fabricate în Persia, la Smirna, în Egipt. Nu mai veneau elveții cu lucruri fabricate din lemn. Și alții și alții. Și nu mai veneau fiindcă, pe deoparte era mizerie materială, iar pe de alta taxele comunale erau din ce în ce mai mari.

Astăzi, deși Târgul Moșilor este încă și mai departe de tradiție, cel puțin este în mare progres, și moral, și material.

TRAGEREA LA SEMN

Poporul român a fost întotdeauna un popor iubitor de sporturi.

Dansurile naționale atât de numeroase, jocurile, precum: oina, poarca și altele, vânătoarea, întrecerile călări, etc., sunt atâtea dovezi că românul are mari aptitudini pentru aplicările sportive.

In București, o veche tradiție făcea ca în ziua de Sf. Toader să se facă la Tei întrecerea sau încurarea cailor, dar tradiția a slăbit până ce a pierit.

Exercițiul armelor era iarăș în obiceiuri; îmi amintesc, de pe timpul când eram copil, bunul obiceiu al tragerilor la semn, pe județe, cu premii. Dar și aceste concursuri au fost părăsite.

In 1871, pentru întâia oară, se organizează la Societatea de tragere la semn, trageri în țintă militare. Aceste trageri au fost organizate de către generalul Ion Emanoil Florescu, ministrul de război, și la ele a participat și Domnitorul.

Tragerile s'au făcut în zilele de 23 și 24 Iulie:

Ofițeri, cu arma Peabody:

Distanța mare, 300 metri:

1-ul) Maiorul Constantin Cruțescu, din I-ul de geniu, medalia de aur.

2-lea) Locotenent Celăreanu, din dorobanți, dublă medalie de argint.

3-lea) Sublocot. Poenaru din Călăraşi, medalia de argint.

Distanţa mică 176 metri.

1) Ionescu Constantin, sublocotenent, batalion 9 grăniceri, medalia de aur.

2) Maior Cruţescu din 1-ul Geniu, medalie argint.

3) Sublocotenentul Dosache George din bat. 4 vânători, medalie argint

Pistol. 25 metri.

1-iul) Colonel Lupu George, 1 linie, medalie aur.

2-lea) General Ion Florescu, ministrul de război, medalia argint.

3-lea) Maior Peretz Alexandru din regimentul Călăraşi, med. argint.

Apoi urmează tragerea oamenilor din trupă, cu aceleaşi premii, numai cu puşca la 300 şi 176 metri.

Osebit de medalii s'au împărţit premianţilor şi daruri: ceasornice, truse, butoni, etc. oferiţi de Domnitor şi de juriu. Apoi oamenilor din trupă li s'au distribuit bani, iar alţii nepremiaţi citaţi în *Monitorul Oastei*.

REZULTATELE LA 24 IULIE

Ofiţeri cu arma Peabody

Distanţa mare, 300 metri.

1) **Sublocotenent Dănescu din 2 artilerie medalia de aur.**

2) **Sublocotenent Lerescu din 1 linie medalia de argint.**

Distanţă mică 176 metri.

1-iul) General Ion Florescu ministrul de război med. aur.

2) **Carol I Domnitorul României med. argint.**

Pistol 25 metri:

1) **Căpitan Dumitrescu Dimitrie din stabilimentul artileriei med. aur.**

Oamenilor din trupă li s'au distribuit ca premii obiecte şi bani.

Apoi, Generalul Florescu rosti următoarea cuvântare:

Prea Înălţate Doamne,

Deprinderea la arme, care din timpii cei mai vechi a fost considerată ca cea mai nobilă şi mai bărbătească continue în timpii noştri, a fi încurajată nu numai de guvern dar şi chiar de fiecare cetăţean. In adevăr, fiecare simte cât este de sacră datoria de a se pregăti la apărarea ţărei sale, cu acea conştiinţă şi cu acea inteligenţă ce se cere astăzi de progresul artei militare şi de perfecţiunea armelor de foc.

La concursul militar de dare la semn, în acest an, au luat parte reprezentanţii întregei puteri armate a ţărei. In numele lor am, prea înălţate Doamne, marea onoare de a exprima Măriei Voastre cea mai vie recunoştinţă pentru înalta bunăvoinţă ce aţi avut de a încununa împreună roadele silinţelor noastre.

Să trăiţi, Măria Voastră!

Să trăiască România!

Domnitorul a răspuns câteva cuvinte, apoi, cu propria-i mână a prins medaliile pe pieptul premianților. Când i-a venit rândul, Domnitorul, a înaintat iar colonelul Lupu din juriu i-a pus medalia pe piept.

ORAȘUL

Bine înțeles, nu voiu descrie orașul întreg, fiindcă nici nu intra în mijloacele mele ca, la vârsta de 15 ani să-l fi cunoscut pe tot; afară de asta, o amănunțire prea mare nici n'ar fi interesantă. Mă voi mărgini, dar, a vorbi numai de cartierul și stradele centrale cât și de marile lucrări edilitare realizate în cursul vremurilor.

Am spus mai sus că Dâmbovița nu era nici canalizată, nici rectificată pe vremea aceea. Puțin adâncă, șerpuind într'o albie la nivelul stradei, murdară, fără cheiuri, cu poduri de lemn prost întreținute, alergând în zigzaguri întortochiate, avea numeroase vaduri de unde sacagii scoteau apă.

Fiindcă acum 50 de ani, apa nefiind introdusă la domiciliu, era vândută de sacagii, fie că o aduceau abonaților pe prețul mediu de 50 bani sacaua, fie că o vindeau pe străzi, strigându-și marfa, la fel cu toți ceilalți vânzători ambulanți.

Ori pe ce stradă locuiai, auzeai sacagii strigând:

— Apă! Apă! Haap!..

Mai era și obiceiul — o reminiscență a păgânismului — ca urmașii unui mort să dea apă de pomană. Aceștia plăteau apa din saca și obligau pe sacagiu să o împartă gratuit la lume. Și atunci sacagiul pornea pe străzi strigând:

— De pomană! Apă! Apă! Aaap!..

Acum stradele. Nu existau pe acea vreme nici unul din bulevardele actuale. Nu exista decât crâmpeiul de bulevard al Academiei între calea Victoriei și strada Colței.

Dacă plecai dela Dâmbovița spre șoseaua Kiseleff, Calea Victoriei — pe atunci Podul Mogoșoaiei — avea cu totul un alt aspect. Cititorii vor judeca.

Pe stânga, casa Barbu Păltineanu nu exista, în locul pe care e clădită, era liceul Sf. Sava.

Casa din colțul stradei Râureanu, în care se află instalată librăria Ignatz Hertz, nu exista. In loc era o căsuță joasă fără etaj, în care se afla cel mai bun birt de mâncări orientale, vestitul pe atunci birt Hristodor, cum am mai spus.

Casa Prager era, pe atunci, o veche casă boerească, casa baronului Barbu Belu. N'avea prăvălii, era un mic palat particular, reședința baronului rămas vestit prin aceea că, sub domnia lui Cuza Vodă, ucisese în duel cu pistolul pe un ofițer.

Marele edificiu în care este instalat magazinul Universel, nu exista. Locul făcea parte din curtea caselor baronului Belu.

In locul actualului edificiu al Casei de Depuneri, era un alt edificiu mai mic în care era instalată aceeași instituție.

Grand Hotel nu era clădit, dar exista „Hotel de France", o mică clădire cu un etaj vopsit în coloare galbenă. Sus era ho-

felul compus din câteva camere, şi jos cafeneaoa în care intrai scoborând câteva trepte în subsol.

Strada care desparte Grand Hotel de librăria Socec nu fusese deschisă, iar librăria Socec era instalată într'o prăvălie cu mult mai mică, cu intrarea pe Podul Mogoşoaiei.

In locul marelui loc viran unde astăzi se află cinematograful Colos erau, pe vremea aceea, un şir de case cu prăvălii. In stradă, lângă un şir de uluci, erau instalate două dulapuri cu cărţi ale anticarului Leon Alcalay.

Acolo l-am cunoscut, — stând toată ziua înaintea dulapurilor sale, pe arşiţa soarelui sau în crivăţul ernei, cumpărând şi vânzând cărţile, leu cu leu, pe acela care, cincizeci de ani mai târziu, trebuia să moară de mai multe ori milionar.

Micile prăvălii dela poarta legaţiei ruseşti nu erau clădite. Marele hotel al Bulevardului, nu exista.

In locul Cercului militar şi al squarului, era biserica Sărindar cu o mare curte împrejur şi cu un grilaj de fier înconjurată.

Strada Sărindar nu exista. Marea clădire în care este instalat Hotel Luvru, nu fusese înălţată, In loc era o mică căsuţă cu un etaj, în care se mutase mai târziu birtul Hristodor.

Marea casă de alături, proprietatea familiei Lahovary, clădită pe la 1912, nu era; dar era o vechitură de casă cu prăvălii şi un etaj. Intr'una din prăvălii era instalată casa de muzică şi editura de muzică Ghebauer, care moştenise magazinul lui Alexandru Flechtenmacher.

Până la Pasagiul român nu este nimic schimbat. Atât numai că actuala Terasă Oteteleşanu era casa boerească unde trona una din cele mai mari cucoane ale vremei, d-na Oteteleşanu, o mecenă, o femeea foarte primitoare şi cu o foarte mare autoritate şi influenţă în societatea bucureşteană. Recepţiile, balurile şi prânzurile Oteteleşencei, la cari defila „tot Bucureştiul", erau vestite, iar otelul Oteteleşanu mai târziu „Hotel Frascati", a fost renovat şi înălţat cu un etaj.

Pasagiul Român era flancat de două rânduri de case, cari au fost refăcute şi înălţate mai târziu; casele bisericei Creţulescu au fost refăcute şi ele.

Din actualul Palat regal nu exista decât corpul de case în care sunt instalate cancelariile, cu grădina, o mică curte şi corpul de gardă în faţă. Aceasta a fost casa Goleştilor. Mult mai târziu, după războiul din 1877, a fost clădit Palatul cel mare cu aripa din dreapta, unde e corpul de gardă. In urmă a fost deschisă strada care desparte Palatul de Hotel Imperial. Tot spaţiul pe care se ridică astăzi Hotelul Imperial, casa Wappner şi casa Stelorian, era un mare loc viran şi în fund o casă, măricică pentru vremea aceea, unde era instalat un institut-pension de băeţi numit Codreanu.

Hotelul High-Life nu era clădit. Casa de alătur în care se află magazinul Leonida nu era. Era o altă căsuţă cu un etaj, iar jos cofetăria fraţilor Tănăsescu.

BIBLIOTEC

Lipit era hotelul Orient, mic hotel cu un etaj şi dirijat de către un bătrân simpatic, numit Demetrescu,

In colţul stradei Grigorescu — pe atunci strada Modei — o mică căsuţă. In colţul cel l'alt o altă căsuţă joasă. Alături era o casă mai mică cu un singur etaj, numită casa Enciulescu. S'au mai clădit şi alte case, dar puţine. Apoi casa cu 3 etaje, zisă casa Goligher.

Pe această parte cu numerile fără soţ, până la Şosea, nu s'au mai clădit şi transformat decât: casa în care e instalat ministerul de industrie, fosta casă boerească a unui Ghica mi se pare, cumpărată de Gheorghe Vernescu, transformată radical precum o vedem astăzi, apoi vândută ministerului pe un preţ derizoriu de către moştenitori.

Apoi a fost clădită casa Filipescu, colţ cu strada Verde, palatul Gheorghe Cantacuzino şi frumoasa casă Grigore Cerckez, în stil gotic. Ultima casă clădită din nou este Palatul Funcţionarilor publici.

In anii din urmă s'au mai clădit câteva case moderne.

Pe partea cu numerile soţ transformarea a fost mai însemnată. In colţ, faţă cu cheiul era o mică căsuţă şi alături Schitu Măgureanu.

Ca clădiri noui avem mai întâi casa colţ cu str. Carol, unde este instalat biroul Casei Pathé.

Pe locul unde este clădit palatul Poştelor se înalţă o imensă construcţie de lemn a Circului Suhr. Mai târziu circul a fost dărâmat iar locul a rămas viran purtând numele de Piaţa Consantin-Vodă.

Alături, colţ cu str. Carol, un şir de prăvălii mărunte, evrei cu mărunţişuri şi o cunoscută berărie, mi se pare berăria La Carul cu bere. Intr'o bună dimineaţă, în localul acestei berării s'a deschis un „Cafe chantant", iar sala a primit numele de Valhala.

Biserica Zlătari era înconjurată, pe cele trei strade, cu un şir de case vechi, având prăvăli de jur împrejur. Pe strada Stavropoleos era o berărie şi birtul la Pisica Neagră renumit pentru vinul ce debita.

Pe podul Mogoşoaiei era cofetăria lui Baltador, cunoscută de studenţi, apoi băcănia lui Păun Popescu unde, la ora dejunului şi a prânzului, se lua ţuică. La aceste ore băcănia gemea de lume.

Serbarea Bobotezei se făcea lângă podul dela Mihai Vodă. Dâmboviţa trecea pe vremea aceea puţin mai aproape de Hotel de France, podul de peste apă era singurul pod de fier, de aceea şi cafeneau de lângă apă şi pod, o mare cafenea cu terasă, purta numele de „Cafenea la podul de fier!"

Casa societăţei „Dacia", unde e instalată Banca Agricolă, nu exista. Clădirea Pasagiului Vilacros şi Maca, precum şi Pasagiile, nu erau făcute, căci pe acest teren era o mare cafenea, restaurant şi cafe-chantant cu grădină la faţadă, purtând numele de „Stadt Pesth".

La „Stadt Pesth" petreceau mult bucureştenii şi au pe-

trecut ascultând cântăreţele germane, până ce a fost dărâmat localul.

Toate celelalte case până în strada Doamnei — astăzi Paris — sunt neschimbate.

In colţul de peste drum s'a clădit palatul Nifon, înlocuind oarecari cocioabe.

In colţul bulevardului Academiei cu calea Victoriei a fost clădită casa Greceanu. Actualul hotel Capşa nu era pe atunci, iar casa, care nu avea decât un etaj, coprindea şi Sala Slătineanu atât de cunoscută şi vestită. Era cunoscută fiindcă în această sală se dădeau cele mai frumoase baluri mascate ale epocei, foarte căutate pe atunci, foarte mult frecuentate de către toată societatea înaltă. Multe intrigi sentimentale se înodau în sala aceasta.

Casa Lahovary, în care se află instalat Clubul Tinerimei, era o veche casă boerească cu un portal sculptat după modelul celor mai multe case boereşti ale vremei. Modernismul a abătut-o deşi acel portal prezenta un interes oarecare ca document al epocei.

Localul în care este instalat ziarul *L'Indépendance Roumaine* este cu totul altul. Pe acea vreme era o casă vechea cu un etaj; sus sala Bossel, sală de teatru cu tavanul scund şi cu un rând de loji la nivelul sălei, în genul sălei Majestic; erea şi sala de bal mascat. După dispariţia sălei Slătineanu, această sală a rămas cea dintâi şi mai şic întâlnire de bal mascat. Jos, intrai pe sub scară într'un local de berărie şi, de multe ori, local de café-chantant.

Palatul Imobiliara e de dată recentă, la 1871 era „Hanul Mercuş".

Engliş Hotel nu era decât o casă cu un etaj. In acest imobil a deschis Papa Gilet restaurantul său select numit „Frascati". Mai târziu cunoscutul Eliad Cârciumărescu transformă casa cu totul, îi adăogă etagiile 3 şi 4 şi făcu hotelul pe care îl vedem.

Dar despre Cârciumărescu voiu vorbi mai târziu când voiu scri despre oamenii vremei.

Casa Riegler era Hotelul Hugues. Aci era restaurantul farncez cel mai preţuit aci se adunau toată boerimea şi toţi chefliii de calitate ai vremei. La restaurantul Hugues, într'un cabinet particular, a fost reţinut fostul prefect de poliţie al lui Vodă-Cuza, Alexandru Beldiman, în noaptea de 11 Februarie 1866, noaptea detronărei. Până la moartea bătrânului Hugues acesta a fost cel dintâiu restaurant al Capitalei.

Alături era Grand Hotel. Fiind dărâmat de către proprietarul său, în locu-i a fost înălţat Hotel Continental. Şi la Grand Hotel se înfinţase un restaurant francez de lux cu pretenţia de a concura pe Hugues; însă acesta şi-a păstrat întotdeauna întâietatea.

In acest hotel se afla magazinul celui dintâi pălăriei al epocei, francezul Paul Martin. Pălăriile lui Paul Martin costau 20 de lei una şi nu era de nasul tuturor ca să le poarte.

Mai înainte venise în Bucureşti alt pălărier francez anume Jobin, instalat într'o prăvălie din palatul Creţulescu. Acesta a adus în Bucureşti cele dintâi pălării înalte, cari au rămas cu numele de „joben".

Până la fosta casă Musu, din faţa Palatului regal, clădirile sunt aceleaşi. In locul casei Musu era o cârciumă, cu o foarte mică grădiniţă înăuntru; deasupra uşei de intrare era firma „La ochiul lui Dumnezeu". Aci mâncam noi studenţii, fiindcă porţia de mâncare costa 40 de bani, dar se dedeau şi jumătăţi de porţii cu 20 de bani.

Hotelul Metropole şi casa Assan au înlocuit alte case mărunte.

Palatul Băncei Naţiunii s'a înălţat pe locul unde era casa Creţeanu. Casă mare boerească cu prăvălii. Pe calea Victoriei era băcănia Colţescu, în colţ, băcănia Petrache Ioan. Amândouă, mai ales aceea a lui Colţescu—băcănii de lux. Petrache Ioan n'a prea făcut treburi dar Colţescu a eşit milionar. Actualii băcani Ciobanu şi Dragomir au făcut ucenicia la Colţescu.

Piaţa Palatului este toată refăcută. Totul e nou: vechiul Bucureşti a dispărut aci cu totul.

In locul refugiului din faţa Palatului regal şi a clădirei în care este instalat Automobil-Club era un lung şir de case mărunte, unele proprietatea familiei Lahovary (Emanoil Lahovary), parte proprietatea unui bătrân anume Ioanid.

Fundaţiunea Universitară Carol I era situată pe o prelungire sucită a stradei Clementei şi a fost construită după dărâmarea casei lui Grigore Păucescu fost ministru, de la care a cumpărat-o Regele Carol.

Palatul în care se află instalat Jockey-Club, bine înţeles, nu exista. In locul acela era o casă întunecoasă cu o curte mare, după modelul caselor boereşti de pe vremuri, proprietatea colonelului Filitis, fost aghiotant regal.

Grădina Ateneului nu exista şi nici Palatul Ateneului. Exista în locul Ateneului un început de biserică şi Metohul Episcopiei de R. Vâlcea. De aceea locul acesta se numea „la Episcopie", iar strada din dreapta purta numele de strada Episcopiei. Mai târziu Casa Episcopiei a fost dărâmată, iar curtea plantată primind numele de: Grădina Episcopiei.

Pe locul Casei Episcopiei s'au săpat temeliile circului despre care voiu vorbi la timp.

Multă vreme s'au văzut în Bucureşti fundaţiile foarte solid zidite, până ce, prin marea stăruinţă a lui Constantin Esarcu, s'a pus la cale ridicarea actualei clădiri a Ateneului Român. Ateneul este ridicat pe fundaţiile circului.

Hotelul Athenée Palace a fost clădit relativ de curând. De aci şi până la Piaţa Victoriei transformarea este minimă.

Din nou clădite, în locul a ceia ce era în 1871, sunt un număr restrâns de case, precum: Casele din dreapta şi din stânga bisericei Albe, casele din dreapta şi din stânga străzei Piaţa Amzei; casele Anagnostiadi; casele din faţa căei Gri-

viţa şi cele retrase cu şase metri din faţa ministerului de finanţe; casele d-lui Ion C. Grădişteanu, casele de alături ale d-rului Tomescu, liceul Sf. Gheorghe; casele d-lui Mişu Cantacuzino, casele d-rului Demostene. In locul tuturor acestora erau, fie locuri virane, fie vechi căsuţe, aproape nişte ruine.

Piaţa Victoriei nu exista. Şoseaua Ştefan cel Mare şi şos. Bonaparte se împreunau pur şi simplu, iar pe dreapta era un han lung şi scund, cunoscut de tot Bucureştiul care petrecea, şi hanul Niculcea.

Prin partea locului nu exista nimic din ceea ce există astăzi, nici palatul ministerului de externe, nici b-dul Colţei (astăzi Lascar Catargiu), nici plantaţia de pe şos. Ştefan cel Mare, nici pavaj, nici alinierea. Era cu totul un alt cartier, îngust, înoroiat, fără aer şi fără lumină.

Strada Lipscani e mult transformată din punctul de vedere al clădirilor. Aproape nimic, din ceea ce vedem astăzi, nu exista la 1871. Primăriile ar fi putut profita de ocazie ca să îndrepte şi să lărgească această străduţă cu o atât de mare circulaţie, dar, de când ţin minte, primăriile noastre au fost aceleaşi.

Pe stânga nu existau: Palatul Băncei Agricole, Banca de Scont, Banca Naţională, casa Schlesinger, magazinul Missir, Casa Crisoveloni şi încă câteva.

Pe dreapta nu existau: Grădina bisericei Zlătari hotelul Carol, palatul Daciei, casa din colţul stradei Smârdan, La Globul Verde, casa Bechianu, etc., etc. Pe întregul parcurs al Lipscanilor erau numai case joase, mici şi vechi.

Strada Academiei nu mai e de recunoscut. Aproape totul e nou. Incepând din strada Paris avem în colţul din dreapta cinematograful Volta, care nu exista, apoi hotelul Minerva clădit de d-rul Steiner, în locul unor căsuţe mizerabile. Casa în care e instalată drogheria Zamfirescu nu exista, grădina din faţa Universităţei nu exista. Aci se aflau nişte case ruinate cât şi o berărie cu un biliard de o schioapă şi o grădiniţă de vară cu firma la „Der grosse Fritz". In locul clădirei de prelungire a Universităţii era o casă şi curte, proprietatea unui domn Ritoride. Alături grădina Raşca. Această grădină avea o mare trecere, era unul din puţinele localuri de elită ale Bucureştilor. La grădina Raşca nu se ducea ori cine.

Dar ce era grădina Raşca?

Un ceh, anume Hrtska, vine în Bucureşti şi deschide localul de consumaţie, birtul şi grădina de vară din str. Academiei. Dar cum românii nu puteau pronunţa acest nume l'a transformat în Raşca şi Raşca a rămas. Dar pe firmă a rămas până târziu numele adevărat al boemului.

In locul casei, acum tăiată pe jumătate, în care era instalată firma Watson şi Youell, era o mică căsuţă gălbue, în care era instalat birtul lui Raşca. Grădina de vară avea o mare vază şi era locul de întâlnire al societăţei alese. In această grădină cânta, de obiceiu, violinistul Wiest, despre care voi vorbi.

Casele Carapaţi de alături erau până la hotel Union, tot ce mai avem din vechime.

Strada Regală era de dată recentă. Această stradă a fost deschisă pe un vast teren al boerului Cornescu; locul era chiar cunoscut sub numele de grădina lui Cornescu.

Fusese cumpărat de către un cismar ungur anume Iojé, care avea patima construcţiilor. Deschiderea stradei regale, clădirea hotelului Union, a hotelului Regal şi a celor mai multe case de pe această stradă sunt opera lui Iojé.

Birtul Enache erea instalat alături de palatul ministerului de interne. Pe vremea aceia, în curtea actualului minister de interne se aflau instalaţi: ministerul de interne, cancelaria consiliului de miniştri, în dreapta ministerul de externe şi în stânga, ministerul de lucrări publice.

Birtul Enache, era instalat într'o singură odăiţă de, cel mult patru metri pătraţi. Nu avea de cât patru sau cinci mese, în faţă cârciuma şi un spaţiu închis în curte, zis „grădină".

Repede s'a dus vestea că la Enache se mănâncă bine şi eftin. Dar despre acest birt voi vorbi mai târziu.

Alături era curtea caselor Rioşanu.

Pe stânga, plecând din str. Paris, unde s'a construit localul cinematografului „Lux", era un local de bancă, era banca Poumay, apoi nişte căsuţe mărunţele. Nimic din ceia ce e astăzi, bine înţeles nici hotelul Bristol nu exista, nici construcţiile de alături.

De la strada Nouă (actuala stradă Edgard Quinet) în sus totul este nou.

In colţ era o casă măruntă, alături o prăvălie, înăuntru un restaurant-berărie cu ifrma la „Drei Betler". (Trei cerşetori). Apoi o baracă — în care mai târziu a fost instalat biroul tipografiei Grigore Luis. O curte imensă şi o casă boerească în fund, proprietatea luĭ Nicolae Lahovary, tatăl lui Alexandru, Iacob, Ion şi Emil Lahovary. Această curte boerească a avut o foarte frumoasă carieră. Decăzând din splendoare, a fost închiriată ministerului de justiţie, după aceea a trecut cu chirie în mâna unei evreice care dedea camere mobilate. Mai târziu a fost luată cu chirie de către celebrul, pe vremea aceea, Mihăiţă Lăncierul, antreprenorul tunelului de sub Pasagiul român, care a transformat-o în casă cu odăi mobilate, mai ales pentru uzul femeilor galante.

Grajdul acestor case a devenit, mai târziu, tipografia Gr. Luis, iar magaziile-barăci pentru vânzători de fructe, etc. Locuri virane, mici căsuţe urmau mai departe, dar toate, fără excepţie, afară de două singure, în faţa ministerului de interne, au fost înlocuite cu timpul. Strada Academiei a fost aproape toată prefăcută.

Strada Paris — pe atunci strada Doămnei — a suferit şi ea, o radicală transformare.

In locul Palatului Nifon un şir de prăvăliţoare joase fără

etaj, strâmbe, scoase în stradă de puteĭ să le prinzĭ de streașină. Alături casa Petrovici Armis, o vechitură, în colț banca Poumay.

In celalt colț franzelăria Gagel cu grădina mai târziu „Grădina Blanduziei", unde vara cânta orchestra, se mâncau crenvurști și la ora 11 jum. noaptea apărea întâiul transport cu cornuri calde.

Apoi banca Derussi și Poșta Centrală.

Intr'o curte mare o casă veche, o ruină destul de încăpătoare pentru vremea aceea, servea drept direcție a poștei și telegrafelor. Actualul palat al Bursei este construit pe locul vechei poște.

Strada Bursei nu exista, dar exista o trecătoare care ducea, în stânga, la o proprietate particulară, unde mai târziu a fost instalat Institutul de hidroterapie al medicilor asociați, iar la dreapta strada Vestei.

Localul Maior Mura cât și casa Bilcescu, colț cu strada Colței nu existau. Pe partea cealaltă nu exista creditul rural și nimic din ceea ce se vede: tipografia Göbl, palatul Națională, casele dr. Rădulescu, casele Caragheorghevici, strada Caracheorghevici, banca Marmorosch Blank, etc. Totul e nou. Strada Caragheorghevici nu exista, în loc era o casă mare în care locuia maiorul Mișa Anastasievici, administratorul averei principilor Caragheorghevici, un fanatic partizan al dinastiei actuale din Serbia, suspect și exilat din patrie. In locul băncei Marmorosch Blânk, o mare casă boerească într'o curte imensă casa lui Ion Cantacuzino, tatăl d-rului I. Cantacuzino și al d-nei Petre Carp.

Marile bulevarde nu existau, nu exista de cât crâmpeiul numit bulevardul Academiei precum am spus. In locul marilor edificii de astăzi, pe dreapta, mergând către statuia lui Brătianu, era un lung șir de prăvălii înalte cât un om, într'una din ele era instalată iaurgeria unui bulgar numi tHagi Stanof, celebru pentru iaurtul, cataifurile și sugiucurile sale. In locul hotelul Bristol, cu intrarea pe strada Academiei, era iarăși o veche casă boerească într'o curte mare, în care se afla tipografia Ispirescu.

Strada Carol, pe vremea aceea se numea încă „Ulița franceză". De fapt tăblițele purtau numele de „Strada Carol" însă botezul fusese de dată recentă. Și iată de ce. Această stradă fusese numită „Strada Franceză", însă, în urma războiului din 1870—71 și a victoriei germane, numele i-a fost schimbat în acela de Carol I. Publicul, însă, era obicinuit cu cellalt nume, după cum mulți ani după 1878, calea Victoriei era cunoscută tot ca Podul Mogoșoaiei.

Pe strada Carol iarăș destule transformări. Au fost construite după 1872 un număr de case, precum palatul poștelor, imobilul în care se află instalată Casa Pathé, hotelul Central, etc. Actualul Hotel Dacia, era o vechitură cu un singur etaj, și se numea Hanul Manuc. Cumpărat de un domn Lambru a

fost tarnsformat, reparat şi botezat cu un nume patriotic. Curentul naţionalist era pe atunci puternic. Piaţa de flori şi hala actuală din faţă, nu existau.

Halele Centrale au fost clădite mai târziu. Primăria era instalată între calea Şerban Vodă şi actualele hale într'o casă boerească a unor Ghiculeşti; cam pe unde sunt astăzi oläriile.

Cheiurile Dâmboviţei au transformat complect regiuni întregi ale oraşului. Foarte multe strade purtau nume deosebite de cât cel de astăzi. Calea Victoriei era Podul Mogoşoaiei, calea Rahovei era calea Craiovei, iar mai din vechime. Podul Galiţei; calea Plevnei: Podul de pământ; calea Griviţei, era strada Târgovişteі; strada Smârdan era strada Germană; calea Moşilor fusese numită Podul Târgului de afară, strada Câmpineanu era Ştirbei Vodă.

Trebue să pui capăt acestui capitol .Mi-ar fi greu să prelungesc această enumeraţie, fiindcă nici nu-mi pot reaminti toate transformările făcute în curs de aproape 50 de ani.

— Când mă uit înapoi îmi dau seama cât de însemnate transformări au suferit Bucureştii. In alte oraşe mari din Europa, întâlneşti, pe lângă numeroase firme comerciale noui dar şi foarte multe firme vechi. In Bucureşti firmele comerciale apar şi dispar ca pe dinaintea unui Caleidoscop, aproape nimic nu este stabil, totul este înlocuit. Bucureştii dela 1871 nu-i mai întâlneşti în nici o direcţiune.

OTELURI: Aproape nici unul din otelurile dela 1871 nu mai există. Ca otel de lux era pe vremea aceea Grand hotel Broft, în locul otelului Continental. Otelul de Englitera. cu sală de restaurant la etaj. era instalat de-asupra băcăniei Dragomir. In locul otelului Splendid era un mic otel numit Otel Orient.

Existau pe strada Smârdan, pe atunci strada Germană. cele două concordii: Concordia nouă şi Concordia veche, ambele oteluri.

In dosul Lipscanilor, alături de actualul otel Kiriazi era otel Simion de mâna a doua.

Actualul otel Victoria din Şelari era otel Caracaş; mai jos otel Fieschi.

Otelul Dacia de astăzi nu avea decât un etaj.

In Gabroveni era otelul Gabroveni Vechi, otelul Transilvania, otelul Bulgaria.

Apoi mai erau otelul Moldo-Român şi otelul Principatele-Unite.

Pe calea Moşilor erau foarte cunoscute: otel de Londra şi otel de Atena; otel de Atena a fost tăiat când s'a deschis bulevardul Carol. Bulevardul i-a trecut drept prin mijloc.

Grand Hotel du Boulevard şi otel Union s'au deschis cam p'atunci.

Lângă Mitropolie era actualul otel Ayram, apoi sub Mitropolie otel Nemţoaica.

Mai era otel Macedonia, otel de Rusia lângă otel Princiar. Otel Patria, prin piață, și alte câteva oteluri mai mici.

COFETARIILE: Din toate cofetăriile de pe vremuri n'a mai rămas decât o singură firmă: Casa Capșa.

Cofetării de lux pe calea Victoriei și pe piața teatrului erau trei: Capșa, Fialkovsky, unde este astăzi Elysée și Giovani.

Giovani era în fața poliției. Mai târziu s'a mutat în fața palatului regal.

Obiceiul vremei era ca toată lumea din elită care rămânea vara în București să vie să ia înghețată la Capșa. Lucrul șic era ca cucoanele să nu se dea jos din trăsură ca să consume la o masă pe trotuar. Cucoanele stăteau în trăsuri înșirate dealungul trotuarului și erau servite acolo, iar la mese steteau tinerii civili sau ofițerii și priveau acea expoziție de femei tinere și nostime.

Intr'una din veri o parte din lumea „bună" s'a supărat pe Capșa și s'a transportat la Giovani. Giovani era atunci în fața Palatului unde este azi otel Metropole. Toată vara aristrocrația bucureșteană a luat înghețată la Giovani. După aceea s'a împăcat și s'a întors la adevărata cofetărie hig-life.

Mai erau câteva cofetării cunoscute, dar de clasa 2-a și a 3-a. In strada Carol cofetăriile Iorgu Constantinescu și Pascu. La Zlătari cofetăria Baltador. La Episcopie cofetăriile Tănăsescu și Rădulescu.

CAFENELE erau multe. Cea mai însemnată era cafeneaua Fialkovsky. Aci se făcea marea politică a zilei, aci veneau toți liberalii, cari erau în opoziție pe vremea aceea; aci se punea țara la cale

Cafeneaua cu două biliarde și cu o altă sală în fund unde se jucau tablele și nesfârșitele partide de domino, erea alăturată cofetăriei. La bufet trona șeful cofetar d. Ilie, iar marcher era un grec foarte înalt cam bătrân cunoscut de toți Bucureștii. Obișnuiții îl porecliseră: Manafu, numele lui era Iani.

Fialkovsky nu mai era o cafenea ci ajunsese o adevărată instituție.

La Fialkovsky juca tablele cunoscutul profesor de matematici dela liceul Sf. Sava, Conul Alecu Borănescu. Când juca Conul Alecu Ghiulbaharul era reprezentație. Toată cafeneaua se aduna de jur împrejur, erau câte trei rânduri de spectatori, unii chiar în picioare pe scaune admirau și ascultau; fiindcă Conu Alecu cânta fiecare zar, avea rime triviale și „bon mouri" cum le numea el.

O farsă făcută conului Alecu a rămas celebră și a înveselit cafeneaua ani de zile. Cum am spus Conul Alecu iubea trivialitatea de și se îngâmfa grozav ca fecior de boer. Unul din obiceiurile lui era să răspundă celui care îl întreba, pe ce miză vrea să joace: „Jucăm pe un c..."

Intr'o zi i se face o farsă.

Șeful cofetar, domnul Ilie era un artist. Intrebat dacă

poate fabrica din ciocolată o prăjitură care să semene cu... miza propusă de Conul Alecu, răspunse afirmativ. In adevăr Conul Alecu vine la cafenea, propune partida de ghiulbahar şi propune adversarului său să joace pe miza cunoscută.

Cellalt răspunde:

— Bine, Coane Alecule, primesc, dar să ştii, cine îl câştigă să'l mănânce chiar aci.

— Să'l mănânce, mă, răspunde Conul Alecu, crezând că e numai o glumă.

Partida începe, adversarul face tot felul de greşeli şi pierde. Pierzând acesta strigă:

— Să vie C... al Conului Alecu.

Şi chelnerul aduce pe o farfurioară o prăjitură atât de bine imitând... miza, încât Conul Alecu, de şi era un om inteligent, se înşeală

Furios ia farfuria cu prăjitură, o aruncă în mijlocul cafenelei şi pleacă urlând:

— Sunteţi nişte mitocani! Am făcut rău că v'am dat nas! Etc., etc.

Bucureştiul nu avea pe vremea aceea, nici un club. Erau câteva case de joc şi atât. Era un fel de club în casele Török unde se întâlneau şi îşi făceau partida un număr de bătrâni profesori, oameni politici, funcţionari, precum profesorul Zalomit, Al. Orăscu, Petrache Teulescu, etc., ceilalţi se duceau la cafenea.

O cafenea foarte căutată de studenţi, funcţionari, tineret în genere era cafeneaua Fieschi din Şelari. Vastă încăpere, acolo se juca biliardul. Tinerii licieni debutau la Fieschi.

Pentru liceul Sf. Sava mai era în apropiere, pe strada Stavropoleos, lângă Hanul Zlătari, într'o căsuţă, o cafenea micuţă cu un biliard şi două mese pentru consumaţie. Cafeneaua era ţinută de un evreu şi purta numele „La Iancu". Iancu avea şi o fată nostimioară care servea. Elevii mergeau la Iancu pentru ca să facă curte fetei.

Spre a'şi face publicul o idee de grija ce au pus întotdeauna învăţătorii de pe vremuri la educaţia morală a tinerimei, voiu adăoga cum că în curtea acestei cafenele era instalată şi o casă de prostituţie ţinută de o femeie, foarte cunoscută pe vremuri numită Pupăza sau Pica. Autoritatea şcolară niciodată nu a intervenit ca elevii să nu mai frecuenteze acest local.

O cafenea cu clientela lumei din societatea de sus, era cafeneaua Briol din Pasagiul Român, mai târziu cafeneaua Cazes. La Briol se juca biliardul, fiindcă era o cafenea după modelul francez şi avea 7 biliarde. Aci se juca şi cărţi.

Biliargii cei tari ai epocei erau Constantin Câmpineanu, fratele lui Ion Câmpineanu şi căpitanul Vărzaru. Acesta era cel mai tare. Dar sosi dela Paris un domn Papadopolu, student întârziat, care juca şi mai bine. Era foarte tare, făcea serii de câte 100 şi 150 de puncte. Acesta a fost profesorul lui Henri Cazes care, după câteva luni, l'a întrecut.

Alături era o mică cafenea unde se juca mai ales cărţi şi

table. Era cafeneaua la Radu în Pasagiu. Aci se întruneau jucătorii de profesie, şmecherii şi trişorii. Mulţi naivi au fost dezbrăcaţi în această speluncă.

Cafeneaua la Brener era situată pe strada Stavropoleos pe locul unde se află astăzi Palatul unei mari Bănci. Era o casă cu un etagiu destul de mare având o grădină vastă. Aci era cafenea şi restaurant şi mare joc de cărţi. Era locul de întâlnire de preferinţă al agricultorilor. Arendaşii, proprietari, grecii în mare parte, se adunau aci şi jucau cărţile pe sume mari. Stosul era jocul la modă şi diferenţele erau foarte însemnate. Localul era ţinut de un grec anume Colaro, care, mai târziu, a ridicat otelul şi restaurantul Colaro pe strada Smârdan.

Pe vremea aceea, şi câţiva ani mai târziu în locul actualului otel Colaro, era altă casă mai mică şi o cafenea curăţică ţinută de un german anume Labes. Cafeneaua Labes era mult frecuentată de tineret.

Cafeneaua Strobel din strada Lipscani era instalată într'o casă cu un singur rând şi o mică grădiniţă în faţă. Foarte îngrijit-ţinută de un german avea două biliarde şi restaurant. Era foarte căutată de societatea mijlocie.

O mare cafenea în faţa otelului Simion. O altă mare cafenea la otel Concordia Nouă unde era întâlnirea mai ales a evreilor.

La otel de France era în subsol o cafenea cu biliard. Licienii şi studenţii o frecuentau mult atraşi fiind de către cele două frumoase blonde fiicele antreprenorului. In seara în care am fost adus pentru întâia oară în acest local am fost îngrozit.

De cum am scoborât treptele acestei taverne, văd o mare aglomeraţiune de oameni în jurul unuia care sta întins pe scânduri cu faţa în sus. Mi s'a părut că este mort. Mă apropii şi cunosc pe mort, era un coleg al meu din clasa 4-a liceală. Mă informez şi mi se spune că nu e mort, dar, numai beat-mort. Acest coleg a ajuns mai târziu magistrat şi a murit recent ca membru al înaltei magistraturi.

Mai erau şi alte cafenele cunoscute. Cafeneaua la Podul de fer lângă podul Mihai Vodă, acea din Piaţa Amzei, acea dela Hotel du Boulevard, dela otel Union, etc.

E de observat că cele mai multe erau ţinute de germani şi câteva de greci. In această profesiune românii nu excelau. Aproape nu era cafenea românească.

BIRTURI: Cel mai elegant era restaurantul francez Hugues, — actualul local Riegler, — locul de întâlnire al societăţei elegante.

Alături Grand hotel Broft, marele concurent al lui Hugues, însă cu o clientelă mai mică.

Christodor în strada Râureanu colţ cu Podul Mogoşoaei, restaurant pur oriental, foarte bine asortat căci bucătăria era condusă de soţia lui Christodor, cucoana Uţa.

Otelul de Englitera avea restaurant la etaj.

In locul actualei clădiri a restaurantului Epurescu, era o

șandrama galbenă, o casă joasă de-i puteai pune mâna pe acoperiș, o adevărată ruină umedă dar cu grădină, unde era restaurantul „La Clopoțel". Mai târziu s'a deschis birtul lui Constantin care a avut multă vreme vază pentru bucătăria aleasă și buna conducere.

Actuala clădire a restaurantului Iordache din Covaci nu exista. In locu-i tot o șandrama la fel. Intrai înăuntru aplecându-te, dar mâncarea fiind bună, era lume multă.

Marea vâlvă a restaurantului acestuia care avea bucătăria curat românească, a început din ziua în care umoristul Nae Orășeanu a compus nostima lui listă de bucate care, în parte, a rămas până la noi și se va perpetua.

Iată, atât cât îmi amintesc, o parte din poreclele lui N. T. Orășeanu.

Pâinea era numită o abondență. Ghiața: cremă de Siberia. Scobitoarea: o baionetă. Tacâmul: un regulament. Țuica: o idee. Socoteala: protocolul. Cârnații mici: mititei. Cârnații mari: patriceni. Un ardeiu roșu: o torpilă. Varza acră: origină de Belgrad. Sticluța de vin: o pricină. Ocaua de vin cu borvis la răcitoare: o baterie. Apa: o naturală. Paharele pentru vin: semi-plutoane. Cafeaua neagră turcească: un taifas, etc., etc.

Restaurantul dobândise chiar supra numele *La idee*. Dar vorba nu s'a păstrat. In schimb: mititeii, bateria și protocolul s'au împământenit. Mititeii și Bateria vor trăi lungă vreme în viitor.

Peste patru ani când am intrat în Universitate, am cunoscut și micile birturi pentru studenți și cu abonament.

Obiceiul era ca abonamentul să prevadă patru feluri de mâncare: 2 la 12 ore și 2 la orele 6 sau 7. Dimineața nu luam nimic pe stomacul gol. La birt prânzeam fără vin și fără desert, iar abonamentul varia între 30 și 40 lei lunar, după calitatea birtului. La ulicioara—la Sf. Nicolae—între str. Lipscani și strada Doamnei — era un birt încă și mai eftin, se mânca cu 20 lei pe lună.

După războiul din 1877 am făcut cunoștință cu alte birturi mai săltate...

Erea birtul lui Enache de lângă Ministerul de Interne în strada Academiei. Am mai vorbit. Intr'o mică odăiță, cât se poate de primitivă, și cu 4 mese numai, se mânca o excelentă bucătărie românească și eftină. Prețurile variau dela 20 bani porția până la maximum 80; cu 80 bani aveai mâncările excepționale, precum fripturi de curcan, de epure etc.

Eu dejunam cu 90 de bani și anume: pâine 10 bani, 2 ouă ferte 20 bani, o fleică 40 bani, 1 măr 10 bani, bacșișul 10 bani. Fără vin. Cu vin costa 1 leu și 10 bani.

Birtul Günther în dosul Pasagiului Român, strada Câmpineanu, unde mâncam 4 feluri pe zi, vin și desert cu 80 lei lunar. Birtul lui Madame Mari la biserica Albă, cu firma la: Mielul Alb. Casa a ars și în loc s'a clădit o alta. Se mânca excelent cu porții foarte mari pentru 80 lei pe lună.

Berăria și birtul cu bucătăria germană a lui Grebert mai

târziu Osvald în strada Câmpineanu colț cu strada Regală. Porții mari și mâncare bună. Dar mai ales bere vestită. Aici veneau să bea bere unii fruntași ai baroului și ai politicei precum advocatul liberal Tache Giani, mai târziu ministru al justiției.

Foarte vestite pentru cârnați și fripturi ereau restaurantele și grădinile populare: Leul și Cârnatul, Herăstrăul, Zdrafcu, Bordeiul, mai târziu Floreasca.

Leul și Cârnatul erea vestit pentru cârnații cu piele, Zdrafcu pentru fleci. In adevăr nicăeri nu mâncai o fleică mai bună, o fleică de cel puțin un chilogram servită pe o mare farfurie de lemn. La Bordeiu se petrecea de Paște, la Sf. Gheorghe și la 1 Maiu. Aceasta erea tradiția populară.

Dar despre localurile de petrecere, teatre, baluri mascate, mustării, dulapuri, circ, petreceri de vară, Șosea etc. voiu scrie mai târziu.

Ce departe suntem de epoca pe care o descriu.

TEATRELE: Astăzi avem în București iarna: Teatrul Național. Teatrul Regina Maria. Teatrul Fantasio, Teatrul Mic, un teatru evreesc, opereta, opera, cel puțin 15 cinematografe, Circul, concerte filarmonice, două teatre de varietăți: Alhambra și Majestic, patru sau cinci cabareturi de noapte, Teatrul Popular. Vara: două operete, trei teatre de reviste, etc.

Dar când am venit în București, nu ereau iarna de cât două teatre românești: Teatrul Național și Sala Bossel, cât și opera italiană. Apoi un cafeu-chantant la Pațac. Atât.

Teatrul Național era închiriat lui Pascali, fiindcă Societatea dramatică nu exista încă. Pascali juca melodramele lui sforăitoare, critica cea serioasă îl censura, dar publicului îi plăcea genul.

Pentru întâia oară am fost dus la teatru de către un prieten al familiei, locotenentul Boteanu mai târziu generalul Boteanu. Se juca Don Juan de Marana.

Am prins gust de teatru; mă duceam des căci stalul al 3-lea costa 2 lei. Rând pe rând am văzut: Rotarul, Idiotul, Hoții de codru și hoții de orașe, Răposatul Dumnealui, Caterina Hovard, Strengarul din Paris, etc., etc., melodrame, și comedii traduse ori localizate de Pascali.

La Sala Bossel juca Matei Millo cu un repertoriu de comedii. Repertoriul său era compus din piesele: Lipitorile Sateior, Avarul luiMoliere, Nunta lui Figaro, Paraponisiții, etc.

Deși repertoriul lui Millo era mult superior ca valoare literară și teatrală, totuși educația publicului era făcută în direcția declamatoriei melodramatice.

Millo nu era numai un actor dar era și un educator prin teatru, el era unul din acei câțiva boeri moldoveni, cari, în epoca redeșteptărei naționale au fondat teatrul românesc. Millo păstra în el scânteia care-i aprinsese în suflet focul sacru și nu

se putea despărți de repertoriul care cuprindea altfel capo-d'opere.

Opera a fost concesionată ani îndelungați unui italian anume Franchetti; iar reprezentațiile în sala Teatrului Național. Toată aristocrația era de față. Casele mari și bogate aveau loja abonată, tot asemenea mulți chiaburi și oameni de lume își aveau stalul abonat. Căci pe vremea aceea „Fotoliul" nu exista, exista numai stalul I-iu.

După papa Franchetti a venit concesia lui Serghiadi, care, însă, n'a avut lunga existență a concesiei celui dintâi.

Mai era și un cafeu chantant cu cântărețe germane la Pațac pe strada Carol. Mai era și altul la Stadt Pest, actualul Pasagiu Vilacros.

La Pațac găseai în toate serile pe Pantazi Ghica, fratele lui Ion Ghica, boem literat, amator de cântărețe, de crenvirști și de bere. Inconjurat de câțiva prieteni, Pantazi Ghica trona în toate serile în acea atmosferă plină de fum, de miros de bere și de aburi de crenvirști cu hrean.

Din când în când apărea câte un actor român care spunea cupletul. Pantazi Ghica și mai târziu Ion Moșoiu, tatăl d-lui Alfred Moșoiu, au scris multe cuplete pentru acești ambulanți printre cari cel mai celebru a fost I. D. Ionescu, venit mai târziu.

Inainte de I. D. Ionescu a fost Romanescu. Acesta își debita monoloagele și versurile prin cafenelele concerte întunecoase; tot pe asemenea scene inferioare a debutat și Aristița, fiica lui Demetriadi, — soția lui Romanescu. — mai târzu cea mai însemnată artistă a scenei române.

In aceeaș vreme Cafeul concert a fost înveselit de verva unui comic anume Fialkovski. Despre acesta îmi aduc foarte puțin aminte. Știu numai că era foarte mult apreciat, căci el a inaugurat genul cupletului satiric de actualitate.

Pe vremea pe care o descriu exista cântărețul care, a doua zi, după fiecare eveniment însemnat, îl cânta în versuri de actualitate. Astăzi, cântărețul a dispărut. După 50 de ani, acest gen vesel, curat, lipsit de obscenități, plăcut intelectualității, literar nu-l mai cultivă nimeni. Neapărat, cauza este că nu mai rentează. Căci, să nu uităm că trăim azi o vreme în care supremul câștig bănesc este suprema aspirațiune.

Vara Bucureștii nu aveau spectacole.

Lumea din elită sau pleca la moșii, sau se ducea la Paris, sau pe la băile din Austro-Ungaria. Valea Prahovei, cu toate stațiunile ei, era necunoscută atunci. Regele Carol, alegându-și reședința la Sinaia, a pus în vedere și în valoare această regiune. Până atunci în Muntenia o parte a publicului — câteva familii dintr'un cerc restrâns — se ducea la Câmpulung.

Cine rămânea în București se mulțumea cu grădinile Stavri și Rașca dacă era din lumea bună, sau cu Giaferul, grădina cu cai, Leul și cârnatul, dacă era de a doua mână.

Din când în când câte un circ de vară care își instala ba-

raca pe un maidan central, distra pe bucureşteni. Alte ori cuteza câte o trupă de comedii sau de operetă franceză să debarce la Bucureşti. Dar altceva nimic. O trupă de teatru român n'ar fi îndrăznit să anunţe o stagiune de vară la Bucureşti.

De altfel nici nu era lumină, căci întregul oraş era luminat cu petrol.

Gazul aerian a fost introdus şi inaugurat mai târziu. Într'o seară de toamnă am fost scoşi din pension pe două rânduri şi plimbaţi pe Calea Victoriei ca să vedem inaugurarea gazului. Vremea rece şi lume multă se plimba pe străzi. Lumina becurilor juca permanent, fiindcă instalaţia, era, pe semne, primitivă, iar sita Auer nu era încă inventată. La Teatrul Naţional o inscripţie în litere de flacări se juca şi prelingea balconul, din bătaea vântului.

Din timp în timp veneau în Buucreşti şi celebrităţi străine. Îmi amintesc pe Adelina Patti. Îmi amintesc de Madame Keller frumoasa stea a unei trupe de operetă franceză, care ne-a adus de la Paris, muzica şi teatrul lui Offenbach. Marii tragediani Rossi şi Salvini au venit mai târziu.

Dacă nu erau cabaretele de noapte erau grădinile de vară.

Incontestabil că bucureşteanul jertfeşte prea mult pe altarul mâncărei, băuturei şi petrecerilor, iată de ce viaţa de noapte cu vin bun şi cu lăutari a cultivat-o cu sfinţenie.

Herăstrăul vechiu era grădina de predilecţie a bucureştenilor. Mai târziu s'au deschis şi Herăstrăul nou dar fără prea mare succes. Şi mai era şi Teiul unde se făceau petrecerile ziua şi unde cheflii se scăldau când se încălzeau prea tare.

Dar Teiul era un lăc periculos din cauza stufului care era trădător. Nu odată scăldătorii imprudenţi, — fie din cauza congestiei, fiindcă se scăldau după mâncare copioasă, fie că înotau în locuri unde se încurcau în vegetaţie, — s'au înecat. Când am venit în Bucureşti era încă recentă în memoria bucureştenilor oameni de petreceri, nenorocita întâmplare a unei tinere femei de viaţă liberă, anume Ioana, vestită pentru frumuseţea ei. Ioana, fiind în tovărăşia mai multor prieteni, printre cari şi poetul Geanolu, s'a dus la Teiu, a petrecut, a băut, s'a scălat şi s'a înecat. Poetul Geanolu, amantul ei, era de faţă. Şi el a cântat-o, în versurile publicate apoi în „Dorul" colecţie de poezii foarte populare pe vremuri.

Ca un crin de vară,
Ce vântul îngheaţă,
Frumoasă, Ioano,
La valuri perişi!

Un alt loc de petrecere era moara cu iaz de la Floreasca. Nicăeri, în Bucureşti, nu se găseau raci mai mari şi mai gustoşi. În jurul iazului erau cabinele de bae foarte primitive. Nu era nimic pitoresc. Se mânca raci, peşte, ouă şi pui fripţi, dar

vinul era foarte bun. Intr'un an pe seară, s'a înecat şi aci un bucătar francez de la Capşa. Apoi clientela s'a rărit. Acea tragică întâmplare nu a omorît numai un om, dar şi localul.

Bordeiul era grădina populară de vară.

Aspectul stradelor era cu totul altul cu 50 de ani în urmă.

Iarna erau, parcă, mai multe căderi de zăpezi, iar primăria nu le ridica. Una din plăcerile bucureşteanului era să se plimbe cu sania.

De cum se aşeza zăpada în straturi groase şi se făcea pârtie, apăreau săniile cu sutele. Nici o birjă nu mai circula şi nici o trăsură particulară.

Pe lângă numeroasele sănii birjăreşti erau multe sănii particulare, toate luxoase, cu mari reţele acoperind caii, cu şiruri dese de clopoţei cari atârnau greu de gâtul lor şi umpleau văzduhul cu zăngănitul. Un lucru care a dispărut complect din Bucureşti este acest sunet de clopoţei ce se auzea iarna răsunând din toate părţile. Pitorescul valtrapului şi al muzicei clopoţeilor îl regretăm noi cari l-am cunoscut.

Plimbatul în sanie sub ninsoarea deasă şi liniştită era una din voluptăţile epocei.

Iarna mai avea şi plăcerea deosebită a balului mascat. Incă o petrecere care a dispărut cu desăvârşire.

D'abia venisem în Bucureşti şi camarazii mă fac să-i cunnosc deliciile. Bineînţeles în mod platonic.

Intr'o Duminică seara fusesem la teatru în companie, dar la eşire ne oprirăm în faţa sălei Bossel. Era aproape miezul nopţei; măştile, unele intrau şi altele eşau. Pe stradă tinerii le apostrofau şi „se legau de ele". Măştile ripostau şi mergeau repede. In serile de bal mascat, Joile şi Duminicile, era un spectacol pe care nu-l mai vedem astăzi pe calea Victoriei.

Când am venit în Bucureşti era un singur bal mascat de elită, acesta era balul de la sala Bossel.

Mai erau baluri mascate la sala Franzelaru, la sala Ziepser, la Pomul Verde, la Jignitza. Apoi un altul la „Dacia", altul la Hârdău, etc.

Balul de la Hârdău erea numit astfel, fiindcă măsculiţele, mai cu seamă servitoarele, veneau desculţe, îşi spălau picioarele în hârdău, îşi puneau ciorapii şi ghetele sau pantofii pe care îi aduceau în mână şi apoi intrau în bal. Motivul e lesne de înţeles: antreprenorul nu tolera ca măştile să intre în sală cu încălţămintea murdară de noroiu sau de zăpadă.

Balul acesta atât de inferior, frecuentat de elementul feminesc, erea foarte căutat de bărbaţii din societatea mai de sus; tot tineretul băeţilor „de familie", venea la acest bal spre a dansa cu servitoarele care, pe vremea aceea ereau, de multe ori, fete drăgălaşe. Pe atunci profesia galanteriei nu erea destul de răspândită pentru ca să atragă şi să le facă cocote de marcă, pe toate căte ereau frumuşele.

Aveam 18 ani când am intrat pentru întâia oară la Bossel. Cu toate ifosele ce'mi dădeam ca să mă arăt degajat, cu toate că'mi luam aere de Don Juan rafinat, măsculiţele experimen-

tate m'au cunoscut, dintr'o ochire, că sunt agiamiu. Două măşti în domino negru m'au în primire şi cu toate împotrivirile mele, m'au dus la bufet şi m'au silit să le plătesc un cornet de bomboane. Costa 4 lei.

Am plecat, dar m'am reîntors, auzindu-mi numele chemat de un camarad. In dosul galantarului măsculiţa mea schimba, cu unul din chelneri, cornetul în contra 2 lei.

Am aflat după aceea, cum că prin balurile mascate circulau un număr de veterane ale galanteriei cari, ne mai putându-şi agonisi viaţa într'altfel, se acopereau cu un domino şi o mască, pândeau pe naivi şi le storceau, nenorocitele, câţiva lei, pâinea de a doua zi. Fie sub pretextul leului pentru garderobă, fie printr'un cornet de bomboane, fie sub pretextul leului de birjă, aceste femei, după câteva ore de stăruinţe şi de cerşetorie, izbuteau să câştige 8 sau 10 lei cu cari trăiau două-trei zile, până la balul viitor. Lovitura cornetului era cunoscută, ele îl obţineau de la client numai spre a'l revinde imediat ţal-chelnerului pe preţul jumătate.

Mai târziu balurile mascate au degenerat căci, după desfiinţarea sălei Bosel, ajunseseră cotidiane la sala Edison. Dar, ca tot lucrul trecut din vreme, au murit, şi pentru totdeauna.

Toamna erau mustăriile şi tăerea.

La unele răspântii anumite erau instalate teascuri şi linuri în care se fabrica mustul. Aceste mustării funcţionau în baza unei taxe ce plăteau axizarilor primăriei. Lângă mustărie era grătarul cu cârnaţi, apoi, mai pe la margine, venea şi jarcaleţul şi se încingea şi joaca. Bineînţeles că, de multe ori, afacerea se sfârşea cu păruială şi la comisie.

Pe vremea aceea poliţia avea cu totul o altă organizare: nu existau circumscripţiile şi nu existau inspectoratele; nu erau decât 5 comisari pentru întreaga Capitală cu subcomisarii respectivi.

Când am venit în Bucureşti prefect al poliţiei era Vasile Hiotu, tatăl ministrului actual al Palatului Regal. Director al poliţiei un colonel Murat. Şeful sergenţilor de oraş Saşa Antonescu. Sub şeful sergenţilor vestitul tist Sarandi, fratele actriţei Frosa Sarandi. Acest Sarandi, mai popular sub numele de „tistul", era o figură tipică a Bucureştilor, scund, purta un barbişon subţire şi două mustăţi lungi, călărea un cal mic alb şi avea pe mână, legat cu o curea, un biciu după modelul rusesc.

Ce vremuri, nu'i aşa?

Cei cinci comisari erau: Romniceanu în roşu, Miulescu — cel cu crima din str. Soarelui — în verde, Gălăşescu în negru. Slăvescu în galben. In albastru era un bătrân al căruia nume nu-l mai reţin.

Dulapul era încă în floare. Aşteptam Paştele cu nerăbdare pentru multe lucruri, dar mai ales pentru bordei şi pentru dulap.

Erau dulapuri mici numai cu 4 poliţe, acestea n'aveau

mare clientelă, dar erau şi dulapurile cu 6 şi chiar cu 8 poliţe. Cele mai multe erau, însă, cu 6 poliţe.

Îmi amintesc de două din acestea, cari erau foarte căutate şi atrăgeau o lume imensă; dulapul din capul stradei Dudeşti şi dulapul din şos. Ştefan cel Mare. Dar moravurile noui au desfiinţat o întreagă şi depărtată tradiţie.

Petrecerile bucureştene erau nedespărţite de lăutari. Lăutarii înveselesc şi au înveselit din timpuri pe care nu le putem preciza, lăutarii bucureşteni erau oaspeţi iubiţi ai tuturor chefurilor.

Cel mai bătrân lăutar pe care l'am cunoscut încă din casa părintească era Marinică. Foarte vestit pe vremuri, când l'am văzut pentru întâia oară era aproape retras din activitate. Era un bătrân cu barba albă, foarte mic de statură, dar încă vioiu.

S'a încercat să'mi dea câteva lecţiuni de vioară. De şi instrumentul îmi plăcea mult, n'aveam aptitudini.

Lăutarii epocei erau: Angheluş celebru muscalagiu, Pădureanu bătrânul, Ionică Dinicu, tatăl lui Grigoraş Dinicu, Ochi Albi bătrânul, Pădureanu surdul care cânta la berăria Strobel, al doilea Angheluş din Ploeşti care, în realitate nu era Angheluş, ceva mai târziu Marin Buzatu chitarist şi cântăreţ, un alt lăutar numit Muscalu, care avea în repertoriu un cântec pe care-l cânta râzând cu hohote, etc.

Pădureanu — nu surdul — a făcut senzaţie la expoziţia din Paris şi în Rusia.

Alături de lăutari erau vioriştii streini.

Mai întâi Wiest, o figură foarte expresivă şi foarte populară a epocei. Fără să fi fost un artist mare, era, însă, un muzicant care cânta cu tot sufletul. Wiest cânta cu mâinile, cu picioarele, cu ochii, cu toată fiinţa lui, arcuşul sălta pe coarde în voltigiuri fantastice, era un pasionat şi un fantasc care entuziasma şi ridica sala în aclamaţiuni furtunoase.

A fost cel mai popular viorist pe care l'a avut Bucureştii.

Mai târziu au venit fraţii Schipek, doi vioriştii boemi de mare valoare. Mai ales cel mare.

Schipek cel mare era cu mult superior fratelui său, şi era un executant de un rar talent. Era aproape un virtuos destinat la o mare celebritate dacă viţiul băuturei nu l'ar fi omorât prematur.

Capelmaistrul Hübsch a fost şi el o figură populară. La teatrul Naţional când dirija orchestra, plăcerea cea mai mare o avea când galeria îi cerea un cântec. Când, după executarea unei bucăţi clasice, răsuna de sus strigătul: „Sârba!", Hübsch se înălţă pe scaun, apuca bagheta, ridica ochii către galerie şi dedea semnalul. Şi orchestra ataca o sârbă pe care capelmaistrul o dirija într'un tempo vivace. Şi aplauzele izbucneau de sus pentru marea fericire a artistului.

Acestui neamţ îi plăcea poporul şi îi iubea fanteziile.

BACANII: Bucureştiul a avut întotdeauna băcănii bine garnisite fiindcă românului i'a plăcut să trăiască bine.

De şi am avut în Bucureşti atâţia băcani de frunte, totuşi aproape nici o firmă n'a ajuns până în zilele noastre. Şi din acest punct de vedere fragilitatea tuturor lucrurilor şi lipsa spiritului de continuitate ne deosebeşte.

Cel mai însemnat băcan al timpului era Staicovici. Negustor de vremea veche, ponderat, cinstit, constiincios, serios, figură impunătoare, parcă'l văd încă în uşa prăvăliei de pe calea Victoriei într'un lung pardesiu cenuşiu, cu ochelarii pe nas, privind de sus. Era prototipul negustorului din vremea aceea, a marelui negustor cu greutate care însemna mult. Staicovici, dacă n'a lăsat în urma lui băcănia, a lăsat fabrica de conserve şi pe fiii săi în frunte cu doctorul Staicovici, oculistul distins şi medic şef al Capitalei. A fost cel dintâi român care a îndrăznit să atace această industrie, şi cel dintâi care a sustras clientela românească birniciei conservelor streine.

Băcani mari mai erau: Păun Popescu în hanul Zlătari, Martinovici şi Fundescu în Lipscani, Sălcianu în Câmpineanu (azi otelul Simplon), Colţescu şi Petrache Ion în casele Creţeanu (astăzi Palatul Băncei Naţiunei), Cavadia, Rietz în strada Carol, Anghelescu în faţa palatului regal, etc.

BISERICILE: Bucureştii au fost un oraş cu foarte multe biserici; aproape pe fiecare stradă era o biserică; însă multe din ele au fost dărâmate.

Pe calea Victoriei numai între cheiul Dâmboviţei şi Piaţa Teatrului au fost dărâmate trei: una era biserica Măgureanu în faţa liceului Sf. Sava; a doua Sf. Ion pe locul unde se află astăzi Casa de depuneri; a treia biserica Sărindar pe locul squarului Cercului militar.

Biserica Zlătari a fost cu totul renovată.

Biserica Domniţa Bălaşa nu era de cât o mică bisericuţă. Mai târziu a fost refăcută cu totul.

Multe biserici au fost dărâmate în acest interval de 50 de ani, dar nu am să mă ocup de ele.

LIBRARIILE: Din toate librăriile de astăzi două singure existau la 1871, librăria Socec şi librăria Ioaniţiu. Pe atunci mai erau: Librăria Danielopolu în colţul Pasagiului Român, librăria Ioanid, librăria Vartha, mai târziu librăria Haiman.

TIPOGRFIILE: Cele mai însemnate erau: tipografia Ispirescu, Conduratu, Göbl. Mai erau încă şi altele, precum a lui Weiss, a lui Cucu, etc.

FARMACIILE: Farmacii ţinute de români nu cred să fi fost pe atunci. Comerţul farmaciei a fost introdus în Romănia de saşi. Cele mai multe farmacii, dacă nu chiar toate erau ale saşilor. Imi amintesc mai multe nume, precum: Brus, Thois, Türingher, Risdörfer.

DOCTORII: Nu mai trăesc de cât foarte puţini medici de pe acele vremuri. Doctorul Măldărescu venise atunci tânăr dela Paris. Mi-l aduc aminte, fiindcă locuind la o rudă în strada Mihai Vodă a fost chemat ca să mă examineze pentru o răceală. Mai trăeşte şi doctorul Severeanu, cunoscutul chirurg.

Dar medcii cunoscuţi, cu reputaţie stabilită, unii bătrâni,

alţii în puterea vârstei erau: doctorul Carol Davilla, cea mai populară figură medicală a Bucureştilor, doctorul Marcovici, doctorul Obedenaru, care se ocupă mai mult de literatură de cât de medicină, doctorul Fotino, doctorul Polizu, doctorul Fiala, doctorul Protici, doctorul Atanasovici, doctorul Calenderu, doctorul Teodori, doctorul Felix, doctorul Turnescu, doctorul Alexianu, etc.

MAGAZINE: Cine mai poate recunoaşte Bucureştiul? Comerţul său a luat cu totul altă înfăţişare.

Lipscanii, unde astăzi domină aproape exclusiv firmele evreeşti, pe acea vreme era al firmelor româneşti sau al firmelor bulgarilor şi ale grecilor romanizaţi. Îmi mai amintesc numele: Stancu Bechianu, Radulianu, Martinovici, Păun Popescu, Dancovici, Fundescu, Coemgiopolu.

Cele mai mari magazine cu articole de mode erau române sau franceze. Pentru pălării era Madame Volays. Pentru mătăsuri magazinele *Aux villes de France* şi *A la ville de Lyon.*

AVOCAŢII: Cei mai însemnaţi avocaţi ai epocii erau: Bosianu, considerat ca cel mai mare jurisconsult al ţării şi având cea mai mare autoritate cât i Gheorghe Costa-Foru.

Amândoi aceştia s'au dus la Paris fiind oameni maturi. Au luat doctoratul în drept la o vârstă relativ înaintată.

Apoi se citau numele avocaţilor: Vasile şi Constantin Boerescu, G. Danieleanu (Danielopolu), care începea, Gheorghe Vernescu, Vericeanu, Petre Grădişteanu, Take Giani. Aceştia doi din urmă mai tineri, ca şi Gheorghe Cantili, profesorul de dreptul penal la facultatea de drept.

Aspectul Capitalei, ziua şi noaptea, era cu totul deosebit.

Tribunalele erau instalate în casele, astăzi pe jumătate dărâmate, lângă Teatrul Lyric, şi pe trotuarul din faţă vechiul anticar evreul Zwiebel. Acesta era un om foarte cum se cade. Cunoscut de toată lumea juridică şi mare bibliofil. A lăsat un fiu care face acelaşi comerţ, însă fără dulap pe stradă.

Cilibi Moise, un tip original, poate cel mai original al Bucureştilor, avea baracă de mărunţişuri lângă podul de la Doamna Bălaşa.

CRACIUNUL: Au trecut 50 de ani şi par'că era eri. Am rămas fireşte tot ce-am fost şi mi se pare că nimic nu este schimbat. Văd, ca şi în copilăria mea, tot felul de oameni cu tot feluri de vârste, şi văd sexele diferite, şi soldaţi trecând cu pasul târâş şi preoţi cu bărbile lungi şi cărunte şi mi se par toţi că sunt aceiaşi.

Şi cu toate acestea din câţi camarazi am cunoscut în cele dintâi clase liceale, din foştii mei colegi dela universitate, din cei câţi-va cu care am început gazetăria cât de puţini au rămas!

Spuneam deunăzi unui prieten că încep să mă simt străin şi singur. Aproape toţi oamenii generaţiei mele şi a generaţiilor mai apropiate de a mea, fie mai dinainte, fie mai

din urmă, au căzut în mersul vecinic neobosit către o ţintă de toţi necunoscută şi care este neantul şi eternitatea. De câte ori îmi arunc ochii împrejurul meu văd că mai lipseşte unul. Şi tot astfel va fi până la cel din urmă.

Crăciunul dela 1871!?

Vârsta de atunci îl aştepta cu nerăbdare.

De pe la ceasurile 10 din seară, începea să răsune Bucureştiul de strigătele ascuţite ale colindătorilor, în noaptea ajunului. Pe vremea aceea colindătorii erau copiii din mahalale, copiii oamenilor săraci cari eşeau ca să aducă acasă, acolo unde erau vetrele mai reci şi inimile mai pustii, tot ce puteau aduna ca mere, nuci şi covrigi.

Centrul comercial era mai rece şi mai puţin primitor de astfel de manifestaţiuni tradiţionale; însă cu cât te depărtai către margine, răsuna tot mai des cântatul cristalin al copiilor: „Bună dimineaţa la maş ajun! Ne daţi? Ne daţi?"

Fără să cred în magia datinelor am ascutat şi aud şi astăzi cu plăcere acest cântat prevestitor de ceva nedesluşit dar care în totdeauna înduioşază. Şi când îl mai aud astăzi în spre răvărsat de zori, îmi reamintesc melancolic de anii cei fără de grijă, anii tuturor speranţelor, ani care n'au să se mai întoarcă.

Când au mai trecut doi ani după ce am venit în Bucureşti am plecat şi eu cu „bună dimineaţa". Era pe vremea aceea obiceiul că şi liceanii adunaţi în grupuri măricele, care de multe ori ajungeau până la 40, să plece cu moş ajunul. Fiindcă ereau, pe acea vreme multe case care respectau datina şi'şi făceau o plăcere şi o petrecere din primirea colindătorilor.

Erea actorul Pascaly care, de cu seară se instala în antretul casei, din dărătul unei mese mari pe care se aflau coşuri cu nuci, cu covrigi de cei mici, cu mere, cu pahare pentru vin, cu samovarul cu ceaiu. Şi alăturea damigenele cu vin. Până aproape de ziuă Pascaly primea neobosit şi vesel şi ura copiilor sănătate şi un an mai spornic şi ciocnea paharul şi avea câte o vorbă bună pentru fiecare.

Era şi profesorul nostru de limba elenă de la liceul Sf. Sava care primea prieteneşte. Intr'o căsuţă mai mică asistat de fiica lui, o frumoasă şi încântătoare tinereţe brună, — moartă, prematur ca soţie a unui ofiţer Olănescu,—Ilie Benescu primea, împărţea, ciocnea dar şi bea. Căci îi plăcea vinul cel bun pe care îl găseai în Bucureşti pe vremurile acelea.

Mai ereau şi alţii, mai ereau şi altele. Diavolii de băeţi cunoşteau oare cari tinere drăgălăşenii bucureştene care respectau tradiţia şi primeau colindătorii.

Intr'un an oarecare ne-am adunat mulţi, eream aproape de patruzeci, dar nu'mi mai aduc aminte de nici unul. Ştiu numai că printre noi erea şi Alexandru Macedonski. Tot ciocnind paharele prin casele pe unde trecusem am ajuns destul de ameţit la locuinţa surorilor Laura şi Smărăndiţa B. unde întreaga familie era adunată. Am fost primiţi cu braţele deschise. Drept mulţumire am vărsat un pahar de vin peste mâ-

neca d-şoarei Laura care, în camizolă albă, făcea onorurile casei.

După colindă venea Crăciunul cu toate stelele, vicleimurile şi balurile mascate.

Trecând vremea toate obiceiurile au degenerat. Mai târziu băeţii cu steaua ori cu vicleimul nu mai ereau de cât nişte ţigănuşi sau alţi derbedei din pleava mahalalelor care intrau prin curţi pentru ca să fure. Apoi biata datină a devenit o meserie pentru exploatatorii perverşi. Oare-cari ţigani profesionişti formau cete de copii pe care îi încorporau în grupuri, îi învăţau câteva cântece de stea şi îi urmăreau la distanţă. Când copiii eşeau dintr'o curte antreprenorul erea lângă ei şi le lua tot ce încasase. Bine înţeles copiii ereau plătiţi în mod derizoriu cu câţiva gologani pe noapte.

Poliţia primind numeroase plângeri în urma hoţiilor săvârşite, şi fiind pusă în cunoştinţă despre felul în care sunt exploataţi copiii cu steaua, a luat într'un an dispoziţia de a interzice cu totul şi colinda şi vicleimul şi steaua.

In timpul ocupaţiunei duşmane, toate acestea au fost riguros oprite. După războiu s'a acordat oarecare libertate, dar cu autorizaţia poliţiei.

Stelele ereau foarte numeroase pe vremea venirei mele în Bucureşti, iar populaţia le primea bucuros. Dacă eşeai seara pe stradă, nu făceai doi paşi şi întâlneai o stea; iar dacă te opreai înaintea unei curţi în care stelarii cântau la fereastră, auziai aceste cântece:

In oraşul Vitleem
Veniţi, boeri, să vedem
Că astăzi ni s'a 'nplinit
Proorocirea de demult
Că se va naşte Hristos
Mesia cap luminos
Din fecioara Maria
Din neamul lui Avram
Etc.

Sau :

Trei crai de la răsărit
Spre stea au călătorit
Şi au mers precum citim
Până la Ierusalim,
Acolo cum au ajuns,
Steaua în nori s'a ascuns
Etc.

Vicleimuri ereau iarăşi numeroase: astăzi d'abia dacă întâlnim doar câte unul. Acum cincizeci de ani actorii vicleimului ereau amatori, cari asociaţi lucrau pe socoteala lor; astăzi este iarăşi o afacere a întreprinzătorilor cari exploatează pe cei cari joacă.

Vicleimul, — sau Betleemul, oraşul unde s'a născut Christos — când erea complect fiindcă ereau vicleimuri mari şi vicleimuri mici, — erea compus din următoarele persoane:

Irod împăratul îmbrăcat cu mantie roşie încadrată în blană albă, cu sabie, coroană, etc.

Ofiţerul îmbrăcat în costumul legionarului roman.

Cei Trei crai, adică Magii cu costume orientale, anume Gaspar, Melhior şi Baltazar.

Pruncul, copil între 12 şi 14 ani.

Paiaţa îmbrăcată cu haine strâmte şi cu diferite petice.

Moşul cu mască, barba lânoasă cu cojocul şi căciula întoarse pe dos.

Vicleimul, bine înţeles, a degenerat. De unde vicleimul original avea un dialog inspirat din mistere sau naşterea lui Hristos, cu vremea s'a vulgarizat şi chiar s'a trivializat. Astfel am ajuns la vicleimul zis „fără perdea", care nu mai are nimic comun cu vicleimul tradiţional.

Acum cincizeci de ani vicleimul ca şi steaua ereau încă la multă favoare. Tradiţia spunea că, oricărei case care va primi vicleimul, îi va merge bine, că oricărei casă care respinge steaua îi va merge rău. Se'nţelege că acestea ereau eresuri bine întreţinute de cei interesaţi, dar care aveau credincioşi în oamenii de pe vremuri. Cu încetul, tradiţia a perdut înrâurirea şi lucrul a degenerat.

Când vicleimul erea încă pur, oamenii vicleimului mare întrau în case, depuneau cutia care figura oraşul Betleem, Irod se aşeza pe scaun, având la dreapta şi la stânga câte un soldat, apoi ordona să i se aducă înainte Cei trei Magi sau Crai de la răsărit prinşi pe coprinsul împărăţiei lui Irod. Când trupa pleca întru căutarea lui Isus, corul cânta:

In oraşul Vitleem
Veniţi cu toţi să vedem
Că astăzi ni s'a născut
Domnul cel fără de 'nceput
Etc.

TIPURI BUCUREŞTENE

Pe vremea întâiei mele tinereţi, Crăciunul venea în totdeauna cu purcelul fript, cu sarmalele, cu caltaboşul şi cu cozonacii. Ziua întâia erea a meselor în familie, ziua de-a doua a meselor pe la prieteni, iar ziua de-a treia a vizitelor.

In această privinţă, multă schimbare nu s'a făcut în Bucureşti.

Bucureştii aveau pe atunci câteva specimene, câtiva „tipi" cum s'ar spune astăzi, sau chiar câteva „numere".

Unul era Cilibi Moise.

Cilibi Moise era un ovreiu vânzător de mărunţişuri, împovărat de o casă de copii, foarte de spirit dar şi tot pe atât de fără noroc. Cine nu-l cunostea în Bucureşti?

Cuvintele lui de duh circulau din gură în gură — ba au fost chiar şi tipărite într'o broşurică pierdută, bine înţeles, pentru cei de astăzi.

Ca orice vânzător ambulant Cilibi Moise era nomad, locul lui de vânzare era când în uşa unei cafenele, când lângă un pod al Dâmboviţei, când în piaţă, etc. etc.

Odată avea masa lângă podul gârlei dela Doamna Bălaşa. Pentru făcut reclama articolelor ce vindea avea vorbele lui. De pildă:

„Doi lei părechea de mănuşi, doi lei! In altă parte daţi 4 lei ca să vă căzniţi câte două săptămâni să le rupeţi, la mine daţi 2 şi le luaţi rupte gata".

Sau:

„Un leu ciorapul, un leu ciorapul. Pe ăl de-al doilea îl dau gratis!"

Intr'o zi, vara, apare la cafeneaua Fialkovski încălţat cu ghete nouă. Cum îl văd, toţi îl iau în primire.

— Bre, dar ce frumoase ghete! Dar cât ai dat?... Dar de unde le-ai luat?

Cilibi Moise, răsturnat pe un scaun, ridică piciorul drept şi-şi arătă gheata care, în adevăr, era de bună calitate.

— Bune şi eftine, răspunde el, fiindcă numai Cilibi Moise ştie să târguiască.

— Dar de unde le-ai luat?

— Dela Steaua Albastră, în uliţa franţuzească.

— Şi cât ai plătit?

— Şase lei.

— Şase lei?!, exclamă toţi într'un glas.

Pe vremea aceea, magazinul care avea cea mai bună încălţăminte gata era Steaua Albastră, iar perechea de ghete de întâia calitate, marca Polak dela Viena, costa 12 lei.

— Mă, nu minţi, întrebă cei de faţă, miraţi?

— Să n'am parte de copii, să mor aici pe loc dacă spui o minciună! Eu am plătit 6 lei.

Imediat, un număr de clienţi se aruncă, claie peste grămadă în două trăsuri şi... mână la Steaua Albastră. Iar Cilibi Moise râneja.

Peste douăzeci de minute ceata se întoarce furioasă. Dar evreul era impasibil.

Un potop de imprecaţiuni izbucneşte.

— Măgarule! Ţi-ai râs de noi! Şi te-ai jurat şi pe copii! Ghetele costă 12 lei; de ce ne-ai minţit?...

— Staţi, domnilor, eu nu v'am minţit. E adevărat că perechea de ghete costă 12 lei, dar eu când v'am spus că am plătit 6 lei nu v'am arătat decât piciorul drept. O gheată costă 6 lei.

Un alt „tip" era „Chimiţă". Chimiţă nu era numele lui. Chimiţă era numai o poreclă pe care i-o pusese bucureştenii din cauză că omul, fiind un maniac, şi chiar foarte uşor dement, circula pe străzi îmbrăcat cu o eleganţă extravagantă, ridicolă şi cu aere de grandoare.

Porecla Chimiță a rămas în limba bucureștenilor foarte multă vreme. Orice om care se îmbrăca pretențios și lua aere afectate era un Chimiță. Astăzi vorba nu se mai întrebuințează și nu mai are înțeles.

„Sânge-rece" era un alt tip bucureștean. Era dement de-a binelea. Era neamț de origină și se numea Wentzel. Nu-mi dau seama cum a dobândit această poreclă, știu numai că, de câte ori eșea pe stradă îl vedeam mărunțel, îmbrăcat în haine uzate, fără guler la cămașă și gonind repede. De cum îl zăreau, copiii, birjarii, toți oamenii din popor, imediat îl luau în primire. Din toate părțile răsunau strigătele: „Sânge-rece! Sânge-rece", iar el furios, făcând spume la gură alerga să se sustragă atacurilor; gonea câte un băețaș care 'l plictisea mai tare și profera, cu o iuțeală neînchipuită, o serie de înjurături originale, inventate de el și care făceau deliciul tuturor trecătorilor.

Și porecla Sânge-rece a fost multă vreme întrebuințată și se aplica celor cari, în discuțiune, se aprindeau peste măsură.

„Bărbucică" era altul. Acesta era un ramolit, slab de minte în toată viața, pe care bătrânețea îl clasificase drept un personagiu ridicol. Când au fost descoperite apele feruginoase dela Văcărești, glumeții i'au spus că dacă se va spăla cu apa aceasta se va întări ca fierul. Rezultatul a fost că barba lui Bărbucică s'a înroșit pentru marea veselie a bucureștenilor.

„Ibric" era un tip foarte cunoscut pentru un viciu rușinos pe care îl practica. Fusese de foarte multe ori surprins chiar în locuri publice, fusese arestat, dar bine înțeles, fără urmări. Era mărunțel, slab, purta barbete negre rusești și era șașiu. Numele său erau Ionescu și profesia: funcționar public. De altfel Ibric era universalmente cunoscut. De câte ori trecea pe stradă era privit cu repulsiune și aproape toată lumea îl arăta cu degetul.

VIAȚA BUCUREȘTEANA

Viața bucureșteană era cu totul deosebită.

Pentru societatea de sus câtă schimbare? Când intrai în sala teatrului Național în serile de Operă italiană, vedeai în toate lojile elita socială tronând. Toate lojile benoare erau abonate sau mai toate și în fiecare o familie cunoscută. Florești, Filipești, Oteteleșeni, Cantacuzinești, Șuțulești, Văcărești, Crețulești, Manu, Crețeni, etc. Din toată lumea aceasta n'a mai rămas nimic sau aproape nimic. Burghezia, care domină astăzi, pe vremea aceea de-abia începea să îndrăznească. Rar câte unul, câte un Boerescu, sau vreun alt exemplar ilustru al clasei de mijloc își lua locul la banchetul celor mari.

Personagiile de frunte cari dominau și politica și viața socială erau: un beizade Mitică Ghica, președintele Camerei, generalul I. Em. Florescu ministrul de război și încă câțiva din marea aristocrație a țărei.

Două saloane bucureștene țineau recordul: acela al doamnei Otetelesanu, unde este instalată astăzi Terasa Otetelesanu

și acela al Principesei Irina Grigore Șuțu în casele din str. Colței, ocupată de biurourile Municipiului București.

Salonul doamnei Oteteleșanu era cel dintâi fiindcă o intimitate mai mare îl lega de lumea elitei bucureștene. Și, prin elită, nu se înțelegea numai oameni de sânge, ci tot ceea ce avea un nume sau o situație în politică, în magistratură, în barou, în armată, în diplomație, în finanțe, în literatură, etc.

Salonul Oteteleșanu te consacra. Spre a fi cineva în lumea de sus trebuia să treci prin acest salon și pe sub autoritatea acestui matronagiu. Aci se lansau fetele în lume, aci se lansau tinerii, aci se înodau intrigile sentimentale, aci se puneau la cale căsătorii, aci se hotărau și multe combinații politice. Acest salon era deschis întregului București „din societate". Un astfel de salon primitor nu mai există astăzi.

Cel d'al doilea salon era al principesei Irina Șuțu. Acesta, tot atât de larg primitor, era deosebit de celalt printr'o nuanță de oarecare rezervă mai mare. Dar, de asemenea întregul București circula în zilele hotărîte.

In salonul d-nei Oteteleșanu n'am intrat pe când în salonul prințului Grigore Șuțu veneam în vizită de două ori pe an la onomastice. Protocolul era cunoscut.

Prințul Grigore Șuțu, un om mărunțel cu mustăți lungi și arnăuțești, acum încărunțite, cu tipul clasic al grecului din caricatură, în totdeauna elegant, primea în picioare în cel dintâi salon, aproape la ușa holului, pe toți vizitatorii .Și în zilele de recepție vizitatorii erau gloată. In al doilea salonaș principesa Irina trona pe un fotoliu luxos iar pe dinainte'i, în ordinea intrărei, defilau cei care o vizitau.

Te închinai, sărutai mâna, te opreai mai lung ori mai scurt după cum erai mai intim or mai puțin, după cum erai doamnă sau domn; după rang și importanță schimbai două trei cuvinte de politeță, te închinai și eșeai.

In salon mulțimea era mare, unii veneau, alții plecau. Prințul Grigore avea câte un cuvânt amabil pentru fiecare și plecai. Toată afacerea nu dura mai mult de zece minute.

Protocolul era acela al unei Curți, cu mai puțină rigiditate și cu mai puțin fast.

Familia Grigore Șuțu avea un caracter special și era una din curiozitățile bucureștene.

Aproape în toate zilele când era vremea frumoasă, domnul și doamna Grigore Șuțu eșeau la Șosca în echipajul lor sui-generis.

Intr'o trăsură-victoria Prințesa stetea drept majestoasă, iar prințul Grigore mărunțel, ghemuit între perne de unde d'abia îl vedeai; iar un câine pudel de o talie mare, în totdeauna bine spălat și pieptănat, stetea culcat la picioare.

Pe capră arnăutul în fustanelă, cu fesul cu ciucure lung, cu sabie și cu pistoale în brâu. Era vechea tradiție și vechiul fast al curților domnești din perioada fanariotă. Arnăuți nu mai erau de cât câțiva în București, mai aveau și alte câteva

case, printre ele şi răposatul Petrovici-Armiş marele bogătaş al vremei. Astăzi, la 1927, acest spectacol s'ar părea teatral.

In spatele trăsurei, pe un scaun ridicat, stetea cu mâinile la piept un negru copilandru. Arapul lui Şuţu era o fiinţă populară în Bucureşti.

Obiceiul de a avea Negri sau Arapi ca un semn de mare lux nu era pierdut cu totul. In anul 1884, când am fost arestat 5 zile la Văcăreşti în urma mişcărilor studenţeşti, am găsit acolo pe negrul din serviciul doamnei Petre Grădişteanu, actuala doamnă Theodor Căpitanovici. Negrul, necredincios servitor, fusese arestat pentru hoţie.

Am găsit în Bucureşti epoca celei din urmă manifestări conservatoare. Cu căderea cabinetului Lascar Catargiu patru ani, după aceea şi cu venirea liberalilor, s'a inaugurat, nu o eră democratică, ci înălţarea burgheziei de-asupra vechei boerimi naţionalo-fanariote.

Fiindcă, dacă, precum am spus, vechile familii boereşti din neam băstinaş erau încă puternic reprezentate în înfăţişarea de suprafaţă a Bucureştilor, înalta societate era împănată cu foarte multe familii de origină greacă şi fanariotă. Căci nu toţi grecii romanizaţi erau fanarioţi.

Viaţa publică fiind cu mult mai puţin dezvoltată de cât astăzi, se înţelege că viaţa de familie era mai strânsă. Lumea petrecea în casă, în cercuri mai mult sau mai puţin restrânse, revelionul la restaurant sau chiar prânzurile prin birturi şi cu toată familia erau lucruri absolut necunoscute. De aceea numărul marilor baluri în lumea de sus era destul de însemnat pe timpul ernei.

Infăţişarea Capitalei era şi cu mult mai naţională de cât este azi. Pe când astăzi, şi mai cu seamă de la războiu încoa, Bucureştii au luat înfăţişarea unui oraş curat cosmopolit, pe atunci era un oraş pur naţional. Pretutindeni, la spectacole, în cafenele, în cofetării, în birturi, la sosea ori unde, nu erau de cât Români. Rare ori întâlneai câte un străin, şi când îl vedeai îi arătai cu degetul.

Iată de ce toţi ne cunoşteam ori unde iar astăzi nu mai cunoaştem aproape pe nimeni.

Un om despre care se vorbea pe vremea aceea, de unii cu admiraţie, de alţii cu ură, de alţii cu temere era Ionel Isvoranu.

Ionel Isvoranu fost ofiţer de cavalerie, descendent dintr'o familie boerească din Oltenia, unchiul lui Alexandru Marghiloman, erea un fel de teroare a Bucureştilor.

Om de lume, de altfel, însă un cheflîu de întâia forţă, avea banda lui cunoscută şi temută. Când intra prin locurile de petrecere, mai ales prin localurile de noapte şi orin grădinile din afară de oraş, era îngrijorare. La cea dintâiu supărare Ionel Isvoranu sărea la bătae cu întreaga lui companie. Nimeni nu putea să i se împotrivească, fiindcă Ionel Isvoranu, pe lângă prestigiul invincibilităţei lui, adăoga numărul, forţa organizată, o mare îndrăzneală şi o grozavă agerime în luptă.

Isprăvile lui Isvoranu se citau cu duzinele, căci nu trecea

o săptămână fără să nu se audă că Izvoranu a mai făcut încă una.

O ispravă a fost bătaia de la Opera Italiană.

Din diferite motive foarte copilăreşti, Isvoranu şi banda sa nu voiau să permită unei primadone să cânte. De câte ori artista eşea în scenă, amicii lui Isvoranu, cu acesta în frunte, începeau să fluere şi făceau atâta sgomot în cât reprezentaţia nu putea urma. In sfârşit, poliţia fu nevoită să intervie. Prefectul Hiotu luă măsuri la viitoarea reprezentaţie, postă în holul Teatrului Naţional un număr de poliţişti şi îndoi posturile de jandarmi călări.

Sala teatrului era plină. Când primadona apăru pe scenă o furtună de fluerături izbucni din sală. Atunci poliţia intervenì şi o crâncenă bătaie începu.

Din ceata lui Isvoranu făceau parte, între alţii, un fiu al generalului Christian Tell, cât şi tenorul Theodor Popescu, un om de o statură herculeană, foarte puternic şi foarte frumos bărbat. Fiindcă purta plete lungi, doi jandarmi l'au înşfăcat de păr şi numai aşa l'au putut domoli. Isvoranu biruit şi văzându-se ameninţat sări din stal în benoara fostei sale soţii şi se refugie acolo. Acest scandal fu cauza unei agresiuni în contra prefectului Hiotu.

Una din plăcerile favorite ale lui Isvoranu era să iasă seara pe Podul Mogoşoaiei şi.:. să se lege de femei, cum se spune în limbajul popular. Câteodată el şi ceata, luau scaune de la cofetăria Fialkovsky, le ducea până pe trotuarul Podului Mogoşoaei (calea Victoriei) chema câţiva vânzători de ziare pe cari îi comanda, şi le da ordin să ridice poalele femeilor care treceau. Şi, cum pe vremea aceea, cocote erau puţine, cele mai multe victime ale acestor agresiuni, erau femei măritate, femei cari de multe ori erau chiar la braţul bărbaţilor. Dar cine îndrăznea să se opună lui Ionel Isvoranu?

Ionel Isvoranu întrebuinţa de multe ori pe aceşti vânzători cărora le distribuise numele fruntaşilor partidului conservator de la guvern, în special ale miniştrilor.

In adevăr desele lui conflicte cu poliţia îl arunca în opoziţie. Una din formele acestei opoziţii era aceea de a ridicula pe miniştri, dându-le numele vânzătorilor de ziare. Aceştia, când se întâlneau prin localurile publice se strigau nu pe nume, ci pe poreclă: era Costaforu, Boerescu, Catargiu, Beizadeaua, etc.

Ionel Isvoranu a sfârşit rău. In anul 1877 exasperând pe ţăranii de pe moşia lui, aceştia i-au asediat casa. Isvoranu era crud, dar era brav; s'a baricadat şi s'a apărat împuşcând în mulţime, dar ţărănimea înfuriată a spart uşile şi l'a sfâşiat.

Când îmi amintesc de epoca aceea şi când mă gândesc cum că faptele lui Isvoranu, care astăzi ar ridica presa şi întreaga opinie publică, pe vremea aceea erau privite ca inocente petreceri ale unui cuconaş, nu pot să nu spun că, oricare ar fi ticăloşia oamenilor, vremea are în mersul ei înainte,

victorii morale pe care le prețuim numai când ne uităm înapoi.

Oare ce vor zice urmașii noștri de după o sută de ani, despre epoca în care trăim?

MORAVURI ȘI FARSE

Pe vremea aceea se întâlnea încă adevărata veselie. Oamenii râdeau cu toată inima. Se făceau farse cari făceau epocă. Se vorbea de ele ani îndelungați și tot se mai făcea haz.

Trăiau pe vremea aceia doi domni Crețeanu: unul Ulysse și cellalt Nicu.

Ulysse Crețeanu nu era numai un fecior de boer, un om inteligent și îndemânatec, o ființă amabilă și plăcut în societate, Ulysse Crețeanu era o instituție.

Ulysse Crețeanu era de toate: advocat, confident, om de afaceri, negociator, știa tot, făcea tot, avea toate ușile deschise, în sfârșit, unul era Ulysse Crețeanu.

Câte nu se citează, adică nu se spuneau despre el. Astăzi, excepție făcând de câțiva bătrâni, nimeni nu mai știe că a existat.

Am spus că Ulysse Crețeanu era și advocat. Bine înțeles advocat de... Târgoviște.

După cum era advocat sui generis, tot la fel îi erau și pledoariile. Intr'o zi, trebuia să apere înaintea tribunalului pe o doamnă din societate care era acuzată de bărbatul ei pentru adulter. Decât, doamna era tânără și frumoasă iar bărbatul cam trecut. Care a fost pledoaria lui Crețeanu?

— Domnilor judecători, onorat tribunal. Inchipuiți-vă fie care din dumneavoastră că aveți acasă o glastră cu o floare de endrușaim tânără și frumoasă. Pentru ca floarea asta să crească, să trăiască și se se facă tot mai frumoasă nu-i așa că trebuie să fie udată în fiecare zi măcar odată? Dacă floarea nu e udată se usucă și moare. Tot așa este și cu noi, onorat tribunal. Grădinarul nostru nu ne uda nici în fiecare zi nici măcar la câte două zile și nici mai rar. Din pricina asta noi ne uscam și eram gata să ne prăpădim. Văzând primejdia ne-am ales un alt grădinar care să ne ude mai bine și mai des. Ce rău am făcut cu asta, onorabil tribunal?...

Se spune că dibaciul advocat, urmându-și pledoaria în mijlocul veseliei, care zguduia de la judecători până la aprozi, a câștigat procesul.

Ce vremuri fericite.

Nicu Crețeanu era un om înalt și de o extraordinară corpolență. Era un colos și nu umbla nici odată pe jos.

Odată prietenii i-au făcut una din acele farse cum nu se mai fac astăzi.

Nicu Creețanu era un mare mâncăcios. Gourmand și Gourmet.

Intr'o zi intrând la birtul Hugues — actual Riegler —

unde mânca de obiceiu, vede pe galantar o farfurie plină cu niște raci mari de toată frumusețea. Frecându-și mâinile de satisfacție, Crețeanu poruncește:

— Duceți-mi farfuria cu raci la masa mea.

— Nu se poate, coane Nicule, îi spune maître d'hotel, fiindcă sunt deja luați.

— Cum se poate? Cine i'a luat?..

— Un domn Negroponte care a venit eri de la Galați. Cum a văzut racii, i-a cumpărat pe toți și i-a și plătit.

Furios, roșu-stacojiu la față, și pufnind de indignare, Nicu Crețeanu se așează la masă, mănâncă cu noduri, apoi ese.

Pe piața Teatrului își vede Muscalul favorit staționând, și îi face semn cu bastonul.

Muscalul trage la trotuar și scoate șapca. Crețeanu dă să se urce, dar Muscalul îl oprește.

— Sărut mâna, Cacanaș Nicu, azi nu sunt slobod.

— Cum? ce?

— Da, Cacanaș, sunt angajat pentru trei zile de Cacanaș Negroponte din Galați.

Nicu Crețeanu dă să cadă pe spate!

Cu mâinile ridicate în sus, roșu la față, spumegând, vociferează pe trotuar.

— Negroponte! Iar Negroponte?!..

Nicu Crețeanu ținea un magazin special, un fel de biurou pe calea Victoriei unde este astăzi un magazin de ghete alături de băcănia Dragomir.

Pe la orele 8 dimineața Crețeanu se plimba tacticos prin prăvălie. Deodată vede un precupeț trecând încet cu două cutii deschise pline cu icre proaspete de morun. Parcă într'adins precupețul își expunea marfa pentru ca s'o vadă cel din prăvălie.

Am spus că Nicu Crețeanu era un mare mâncăcios. Cum văzu icrele, bătu în geam și chemă pe precupețul pe care'l cunoștea.

— Cum dai icrele, Vasile?

—Nu sunt de vânzare, să trăiți Coane Nicule, sunt vândute.

— Cum vândute?... Cui le-ai vândut?

— Zău așa, credemă, Coane Nicule. Le duc alături la Otel la un domn Negroponte din Galați.

E de prisos să mai descriu explozia lui Crețeanu.

Seara vine să prânzească la Hugues. In galantar ce să-i vadă ochii? Un miel. Pe vremea aceia un miel în luna lui Ianuarie era lucru extraordinar, aproape nu se vedea. Cum îl văzu Crețeanu urlă.

— Să-mi puie o ciosvârtă la frigare numai decât! Să fie dela rinichi..

Chelnerul-șef se apropie politicos:

— Nu putem, coane Nicule, mielul nu este al nostru, l'a adus domnul Negro...

— ...ponte! Iar Negroponte?! Toată viața o să mă persecute Negroponte ăsta?..

In sfârșit, cu vai cu chiu, omul prânzi destul de copios, apoi trimise chelnerul peste drum la teatrul Național ca să-i ia biletul de Operă.

Nicu Crețeanu, fiindcă era foarte gras, lua întotdeauna No. 3 din rândul întâi, cap de bancă. Apoi avea învoială cu casierul ca să-i reție locul până la ora 7 jumătate: dacă până la 7 și jumătate nu retrăgea biletul casierul îl putea vinde.

La 7 jum. punct chelnerul ese din birt și se repede la Casa Teatrului, dar se reîntoarce cu mâna goală: biletul No. 3 era vândut.

Furios, Nicu Crețeanu se îmbracă și trece gâfâind strada. La casă trona casierul italianul Ghelli.

O altercație urmează: Casierul pretinde că era în regulă de oarece cuconul Nicu trimisese chelnerul după ora hotărîtă.

— In sfârșit, cui l-ai vândut, poate că o vrea să-l schimbe?

— Nu cunosc, cocoane Nicu, este un străin, îl chiamă Negroponte...

— Negroponte?!... Spune-mi unde e, ce fel de om e, vreau să-l văd îndată!

— Este un om mare, gros, cu favorite negre.

— Ai un bilet alături?

— Am numărul 5.

— Adu-l.

Și Nicu Crețeanu ia numărul 5 și intră.

La No. 3 vede o matahală. Un ăla înalt, gros, cu o jiletcă cadrilată, cu pantaloni prăzulii, cu niște ghete grosolane în picioare și piept ănat cu freză bărbierească.

Se juca Trovatore!

Când Nicu Crețeanu savura cu mai mult deliciu armonia vocală, se pomenea cu câte un cot al lui Negroponte că-l pocnea în coaste.

Nicu Crețeanu spumega, însă, fiindcă era om de lume bine crescut, înghițea în sec și nu spunea o vorbă.

Dar Negroponte îl persecuta grozav. Când îl lovea cu cotul, când se întorcea și îi tușea în obraz, când îl călca pe picioare.

Tortura a durat trei ceasuri.

La plecare omul n'a mai putut să rabde. Negroponte îl călcase pe bătătură mai apăsat ca până atunci.

— Pardon, domnule, dumneavoastră sunteți domnul Negroponte?...

— Ce fel, coane Nicule, nu mă cunoști? Eu sunt Tănase!

Prietenii lui Crețeanu cari, timp de trei zile, îi pusese la cale această farsă, luase pe Tănase țiganul, bărbierul păcălitului, îl deghizase și l trimisese la Teatru ca să-l plictisească.

Acesta era spiritul vremei.

Obiceiul acestui soiu de păcălile exista mai de mult. Păcălitura chiar păgubitoare, era foarte gustată și ținea locul lucrului de duh.

Pe la 1871 și mai târziu chiar, se citau curent numeroa-

sele păcălituri făcute de C. A. Rosetti care, în tinerețe, tuse o un păcălitor de mâna întâia.

Două din păcăliturile lui C. A. Rosetti erau vestite.

Odată, fiind poliţaiu la Piteşti, a plăzmuit un ordin dela mitropolie, ca toţi popii din oraş să fie tunşi. Apoi a adus la poliţie pe toţi preoţii, i-a pus pe o tobă şi i-a tuns la piele.

Mai înainte fusese ofiţer de cavalerie şi, ca fiu de boer, făcea parte din garda domnească.

Domnitor era Ştirbey, căruia Rosetti îi lua dese ori parale sub felurite motive.

Fiind peste câteva zile o sărbătoare, când Vodă trebuia să se ducă cu alaiu la mitropolie, Rosetti ceru din nou parale sub cuvânt că nu are uniforma în bună stare. Altfel nu poate încălecă. Vodă, supărat de atâtea cereri de bani, trimise ordin lui Rosetti să încalece cu uniforma pe care o are şi să vie la paradă, la nesupunere arestul timp de o lună. Rosetti se execută.

Insă în ziua paradei îşi rupse turii pantalonilor. Fiindcă erea din escortă călărea întotdeauna lângă portiera trăsurei domnitorului şi sălta pe şea astfel încât să i se vadă pantaloni găuriţi la partea cea mai intimă.

Dela paradă C. A. Rosetti trecu în arest. Dar păcăleal fusese făcută.

Când am venit în Bucureşti, C. A. Rosetti era fruntaş politic, iar cu păcăliturile se îndeletniceau alţii. Unul foarte popular era N. T. Orăşanu, scriitorul umoristic, om al zilei din acest punct de vedere.

Nae T. Orăşanu scria la Ghimpele, ziarul umoristc al opoziţiei liberale, proprietatea unui domn Stoenescu.

In timpul domniei lui Cuza a fost de nenumărate ori trimis la Văcăreşti, fiindcă pe vremea aceea exista arestul preventiv pentru delictul de presă. De câte ori Orăşanu scria câte un articol violent sau atingător la Vodă, îşi trimitea imediat salteaua, plapoma şi pernele la Văcăreşti. Directorul penitenciarului nu voia să le primească, însă Orăşanu îi răspundea:

— Nu-ţi fie teamă, o să primeşte ordinul peste câteva ceasuri.

Şi, în adevăr, ordinul venea întotdeauna.

ZIARIŞTII ŞI SCRIITORII

Pe la 1871 şi 1872 scriau la Ghimpele un mănunchiu de scriitori de valoare. Afară de N. T. Orăşanu, directorul Stoenescu ştiuse concentra mai pe toţi scriitorii de talent. Scria Gh. Dem. Theodorescu sub pseudonimul Ghedem. Toată viaţa, după aceea, Gheorghe D. Teodorescu a fost cunoscut sub numele de Ghedem.

Mai scria şi Cocris. Cocris era Constantin Christescu, funcţionar mi se pare la ministerul lucrărilor publice.

Dar să spun şi despre scriitorii tineri şi bătrâni cari erau

la suprafață și reprezentau elita gândirei românești și speranța pentru viitor.

In 1871, d'abia elev în clasa IV-a gimnazială, nu prea știam multe din viața bucureșteană.

Dar prin zidurile școalei și ale pensionatului, unde internam, străbătea zvonul lucrurilor din afară.

Ziare citiam puține, rareori citeam ziarele, totuși începeam să cunoaștem oamenii cari aveau notorietate, cari scriau, cari reprezentau curentele noui și stăpâne ale zilei de mâine.

Ziare nu erau multe și nici nu apăreau în toate zilele. Cotidianul nu prea era răspândit.

Ziar cotidian și cel mai important ziar era „Românul" lui C. A. Rosetti, organ al liberalilor.

Ziar important, nu atât prin forța politică ce reprezenta, cât prin marele talent de polemist al directorului său, era „Trompetta Carpaților" al lui Cesar Boliac.

Acest ziar n'a fost niciodată cotidian. A apărut de două și de trei ori pe săptămână, iar pe la 1872, 1873, 1874 nu mai apărea de cât odată pe săptămână. Foarte rar de două ori. Era un ziar independent dar antiliberal.

„Presa" organ zilnic cu idei conservatoare, apăra guvernul lui Lascăr Catargiu.

„Reforma" fondată de N. Coculescu, avea acum ca director pe I. G. Valentineanu. Acest ziar era independent dar de nuanță liberală. Apariția îi era neregulată, dar mai mult apărea de 2 ori pe săptămână.

„Ghimpele" era un ziar umoristic transformat din vechiul ziar umoristic „Nichipercea".

In 1871, proprietar și director al Ghimpelui era T. I. Stoenescu. Ziarul apărea odată pe săptămână și avea nuanța opozițională liberală.

Totuși era un ziar independent.

„Ziua" organ conservator guvernamental. A apărut în Aprilie 1873 și a durat până în Iunie 1874. Apărea de trei ori pe săptămână. Il redacta Grigore Dianu, dar era anonim.

„Viitorul" apărut la sfârșitul anului 1871, a durat până la jumătatea lui 1874. Eșea odată pe săptămână și avea ca director pe Nicolae Fabiu Bădescu. A fost întâiul ziar cu idei democratice înaintate pentru vremea aceea. Bădescu a murit tânăr iar ziarul nu i-a supraviețuit mult.

„Le Journal de Bucharest", apărut în 1870 sub direcția lui Ulysse de Marsillac, profesor de limba franceză la facultatea de litere din București, a trăit până la 1877. Eșia de 2 ori pe săptămână. Ziar în limba franceză, în format de revistă, a introdus rubrica mondenă în presa din România.

„Telegraful" imprimat Telegraphulŭ. Ziar cu apariție neregulată era de nuanță liberală dar ziar independent.

„Daracul" ziar umoristic, fondat în 1869, apărea odată pe săptămână. Era independent.

In afară de aceste 11 sau 12 publicațiuni nu'mi mai amintesc să fi apărut altele pe vremea aceea.

Cititorii au putut observa din enumerația făcută cum că presa de acum 50 de ani se distingea prin două caracteristice. Intâia că erau puține ziare cotidiane iar apariția celor mai multe nu avea dată fixă; apăreau când odată, când de două, când, cel mult, de trei ori pe săptămână.

A doua că mai toate ziarele erau independente, trăiau cum puteau fără să se sprijine pe partide, fără fonduri secrete, cu foarte puține anunciuri, crezând aproape numai în abonamente și în vânzarea cu numărul, foarte redusă și aceea.

OAMENII ZILEI

Deși în București apăreau 10 sau 12 ziare, totuși, afară de trei: C. A. Rosetti, Cesar Boliac și N. T. Orășanu — nici un nume din presă nu strălucea în afară. Personalitate nu aveau decât aceștia trei.

Cesar Boliac era cunoscut pentru puternicul său talent de polemist și pentru fraza lui impecabilă. Era un scriitor de rasă. Era un stilist de mare valoare așa cum erau foarte puțini la epoca aceea. Într'o formulă populară pot spune că Boliac era ziaristul care scria mai bine.

Dacă Cesar Boliac n'avea, însă, o prea mare influență asupra tinerelor generațiuni și dacă n'avea credit asupra vreunei pături sociale este pentru că nu era omul unei convingeri și nu avusese statornicie de credințe.

Căci un ziarist mare nu este acela care știe numai să scrie frumos, ori să scrie mult, ori să varieze subiectele, dar mare și cu înrâurire asupra contemporanilor este ziaristul legat de unele convingeri, cu o puternică temelie morală, cel care iubește cu putere ceva din lucrurile mari: patria, poporul său, în general oamenii.

Cesar Boliac scria bine, însă sufletul popular urma pe alți ziariști cari scriau mai puțin estetic, însă mai mult înțeles de masă.

N. T. Orășanu avea un nume. Satirele lui, versurile lui umoristice toate cu caracterul diatribei politice foarte naive, foarte primitive și incorecte ca factură gramaticală, resimțindu-se de incultura epocei, plăceau totuși. Pe Orășanu toată lumea îl făcea haz, iar unele din satirele lui erau cântate în oraș.

De altfel marele public nici nu'l cunoștea sub numele lui de Orășanu ci îl cunoștea sub numele de Nichipercea. Acesta era titlul gazetei umoristice unde debutase.

Cel dintâiu ziar bucureștean era „Românul" proprietatea lui C. A. Rosetti care, însă, nu locuia în țară, locuia la Paris. „Românul" era foarte citit și mai ales avea mare influență în țară, însă Rosetti nu era iubit de public. Nici chiar roșii nu'l iubeau toți.

Cauza acestei răceli era datorită, pe de o parte propagandei conservatorilor care prezentau pe Rosetti drept genul

rău al lui Ion Brătianu, iar pe de altă parte era datorită înfățișărei sale.

Căci, pe când Brătianu avea o figură simpatică, deschisă, frumoasă, Rosetti din potrivă, cu ochii lui bolbocați, cu privirea lui tăioasă, cu urâțenia ce'l caracteriza, făcea antipatii.

Pe la 1871, 1872, 1873 și 1874, curentul liberal creștea mereu și cucerea conștiințele. Tineretul în proporție de 90 la sută mergea către liberali, dar, cu toate acestea, pe cât era de iubit Brătianu pe atât nu era iubit Rosetti.

Una din cele câteva cauze era și situația bănească a fiecăruia.

Brătianu avea oarecare avere. La Florica lui din județul Muscel producea. Producea unt, producea vin, producea țuică; iar produsele erau toate de cea mai bună calitate, erau foarte mult căutate pe piață. Deci, Brătianu era cel dintâiu „boier" care punea în comerț lucruri fabricate în ferma lui. Acesta era un mare merit pentru vremea aceea și crea omului un titlu mai mult de democratizm.

Ce document interesant al timpului. Faptul că Brătianu devenea negustor și intra în rândurile burgheziei, era o dovadă de democratizm!

C. A. Rosetti împărtășea soarta tutulor săracilor. Simplul gazetar fără avere, care totuși putea trăi la Paris cu nevasta și cu patru copii, nu putea fi un om cinstit. Și de aci calomnia.

Rosetti, pe care adversarii îl poreclau Berlicoco — era acuzat că a putut agonisi averi mari pe care le avea depuse la oarecari bănci din streinătate. Avea și castele în Elveția ba primea și subvenții dela Alianța Israelită?!?...

Faptul că Brătianu trăia în țară, retras și modest la via lui, de și avea oarecare stare, pe când Rosetti, fără nici o avere văzută putea trăi la Paris împovărat de o grea familie, dăduse arme adversarilor. Iată de ce C. A. Rosetti personal nu avea simpatiile lui Ion Brătianu.

Au trecut 50 de ani de atunci și cât de fundamental s'a schimbat judecata socială. Cu cincizeci de ani în urmă Cesar Boliac era un mare fruntaș al presei române iar C. A. Rosetti avea reputația unui scriitor mediocru. După jumătate de secol despre directorul *Trompetei Carpaților* nu se mai vorbește, dar C. A. Rosetti a rămas pentru profesioniști și pentru țară, unul dintre cei mai mari ziariști ai neamului.

Vremea și-a îndeplinit, ca în totdeauna, opera. A modelat, a fasonat, a șlefuit. A curățat, de pe reputația omului tot ce era fățărnicie, calomnie sau laudă nemeritată, a pus sufletul mintea și caracterul celui dispărut sub lupa nepărtinitoare a istoriei, și ne-a dat nouă celor de azi și va tranzmite celor de mâine și de în totdeauna un alt C. A. Rosetti care a fost, nu numai gazetarul scriitor, dar gazetarul luptător pentru cauza poporului său.

Nimic din ceea ce gândim astăzi nu gândeau oamenii dela 1871. Pe vremea aceea ziaristul C. A. Rosetti trăia însă, era în

câmpul luptelor, era judecat după toate faptele lui împreunate, neghina era încă amestecată cu grâul iar ochiul mulțimei contimporane nu era în stare să aleagă ceea ce era destinat traiului trecător de ceea ce era destinat eternității.

C. A. Rosetti a rămas totuși. Dintre toți ziariștii, dela 1871 C. A. Rosetti e singurul care a rămas. Cu toate că nu este operă mai plăpândă decât opera ziaristului și nu este scris mai efemer și mai lipsit de însușirile vieței îndelungate.

Ziaristul — acesta e sorțul său — are datoria să scrie spre a fi înțeles de cei de față iar nu spre a fi apreciat numai de cei viitori. Insă ziaristul care a putut izbuti să fie și omul zilei de azi dar și omul zilei de mâine acela a fost negreșit un mare profesionist, și o minte superioară.

C. A. Rosetti a fost dintre aceștia.

Ceilalți ziariști: Valentineanu, Basarabescu, Fundescu etc. nu aveau personalitate, lumea îi ignora. Ziarele lor d'abia erau citite. Cesar Bolliac a rămas uitat sub pulberea trecutului, fiindcă a fost antisemit. Evreii, cari desmormântează pe toți ziariștii trecutului și'i acoperă de laude dacă au fost filosemiți, fac tot ce pot ca să fie uitat Cesar Bolliac care a fost și un mare democrat dar și un foarte mare român.

Dar mai erau alți oameni ai condeiului care răsăreau.

Era Hașdeu, era Laerțiu, era Scurtescu, era poetul Zamfirescu.

Hașdeu începea să fie mare dupe cum am mai spus. Prin școli se vorbea de Hașdeu. Polemicile lui ca *Junimea* din Iași erau urmărite cu simpatie. Fiindcă junimiștii erau politicește conservatori și fiind că la București tineretul începea să fie liberal, aproape toate glasurile erau pentru Hașdeu.

Laerțiu, pseudonimul lui Lăzărescu, era un critic teatral foarte apreciat.

Criticile lui teatrale erau urmărite și citate cu multă deferență .Criticile lui Laerțiu făceau autoritate. Totuși reputația lui Laerțiu a trăit într'un cerc restrâns și nu i-a supraviețuit.

Nicolae Scurtescu era cunoscut iarăși într'un cerc mărginit. Il cunoșteau intelectualii, profesorii, ziariștii, studenții. Institutor în București scria în *Telegraful* și în alte publicații, avusese câteva polemici și întrebuința stilul declamator, atât de mult la favoare pe vremea aceea. După urma lui Scurtescu a rămas o dramă în versuri intitulată *Rhea Silvia* și un volum de versuri.

Fiindcă făcea polemică și întrebuința ziarele, era pus în vază și făcea oarecare zgomot în jurul său. Pe vremea aceea era aproape printre fruntașii literelor române.

Dar n'a putut rămâne.

Poetul Zamfirescu, funcționar la Eeforia Spitalelor Civile, a murit nebun.

Zamfirescu a avut talent. Publicului celui mare a început să'i fie cunoscut după apariția *Revistei Contimporane* în anul 1873, în care a scris.

Excela, mai ales, în satiră. Moartea prematură datorită acelei boale nenorocite, l'a împedecat să sfârşească poemul său satiric intitulat *Muza dela Bolta rece*, satiră îndreptată împotriva *Junimei* din Iaşi. Din această operă menită să fie o piesă teatrală, fiindcă era dialogată, mi-au rămas în memorie câteva versuri:

Am plecat, plecat, plecat-am
De la Iaşi în cărucior,
Ş'am sosit, sosit, sosit-am
L'al Olimpului picior.
Văzui oameni de hârtie
Cu mustăţi de chihlibar
Lei de cocă pe câmpie
Mâncând stridii cu muştar.
Am văzut!... etc.

Volumul de versuri rămas de pe urma lui Zamfirescu conţine bucăţi cari pe vremuri, plăceau mult şi erau citate aproape cu admiraţie; de pildă poezia *Lună, lasă-mă să dorm.*

Dar oamenii nu au fost binevoitori cu Zamfirescu.

Tot pe vremea aceea se mişca şi atrăgea atenţiunea V. A. Ureche, d-rul Obedenaru, (Gheorghiadi) N. D. Popescu etc.

V. A. Ureche scria mult, vorbea mult, se producea în conferinţe, se producea la teatru, scria istorie se afirma ca un campion naţionalist. Dar fără influenţă asupra generaţiunilor tinere de atunci.

In ciuda marei lui activităţi n'a avut nici admiratori, nici discipoli.

Doctorul Gheorghiadi Obedenaru a scris pentru teatru, dar fără mare succes. Era totuş în vază ca situaţie socială. In cercurile noastre se vorbea de doctorul Obedenaru, însă a fost numai un foc de paie.

Tot pe vremea aceea se afirma şi actorul Dimitriadi — tatăl natural al Aristiţei Romanescu, fiica legitimă a artistei Stavrescu dela Craiova. Părăsind teatrul, acest om original, nestâmpărat, vecinic în căutarea unui mijloc de a se îmbogăţi, a scris o carte de higienă. Cu acest prilej Titu Maiorescu a spus — dacă nu altcineva:

— Ciudată ţară e România: doctorii scriu piese de teatru iar actorii cărţi de medicină".

N. D. Popescu — popular Nedea Popescu — era autorul romanelor istorice tipărite în *Calendarul pentru toţi.*

Calendarul pentru toţi era calendarul la modă, aproape singurul calendar pe piaţă. De aceea era în toate mâinile. Era proprietatea librăriei Vartha dacă nu mă înşel.

N. D. Popescu îşi alesese o specialitate: subiectele istorice. In fiecare an scria un roman cu subiect istoric care plăcea mult publicului de a doua mână.

Aceste romane erau atât de rău tratate şi atât de naiv şi de fantastic construite, fără respect de adevărul istoric

şi fără cunoştinţa technicei acestui gen literar, încât, cu drept cuvânt, sa putut spune cum că:

„Nedea Popescu a ucis romanul istoric în România".

N. D. Popescu era arhivar la ministerul de externe.

— In Camerele lui Lascar Catargiu alese în 1871 în urma scandalului dela Sala Slătineanu, şefii partidului liberal din Muntenia I. C. Brătianu şi C. A. Rosetti nu figurau.

In fruntea opoziţiei din Cameră era Mihail Cogălniceanu. Mai era Nicolae Ionescu. Alegerea lui Cogălniceanu fusese ajutată de Lascăr Catargiu căruia îi trebuia o opoziţie moderată. Dar Rosetti şi Brătianu, — roşii după cum li se spunea, — fuseseră combătuţi cu înverşunare.

Fapt caracteristic este că, pe când Rosetti şi Brătianu nu erau nici în Cameră, nici în Senat, Ion Ghica, şeful guvernului dela 11 Martie 1871, acela care ceruse prinţului Carol să abdice, fusese ales în Senat. El era şeful opoziţiei din maturul corp. In jurul său erau Ion Desliu, Lungeanu dela Buzău, etc.

Dacă Ion Ghica erea cel mai însemnat om politic al opoziţiei, în schimb adevăratul luptător de toate zilele, omul popular, omul al cărui nume răsuna în ţară şi atrăgea tineretul în galeria Senatului, în zilele de mari dezbateri, erea Ion Deşliu.

Om independent, fără idei hotărâte, aşa după cum erau cei mai mulţi pe vremea aceea, puţin cam dezordonat şi, bine înţeles, nu om de mâna întâia, Ion Deşliu făcea multe zile amare guvernului. El lungea discuţiile, el cerea cuvântul la toate legile, la toate articolele, propunea tot felul de amendamente, el vorbea contra închiderei discuţiunei, el cerea votul cu bile, el punea guvernului toate piedicile cu putinţă, el făcea obstrucţiunea.

Era un luptător hotărât, un opozant sistematic fără odihnă, care nu da răgaz miniştrilor şi nu lipsea dela nici o discuţie.

Imi aduc aminte de o şedinţă în care Deşliu a interpelat pe generalul Florescu asupra proastei fabricaţiuni a cizmelor soldaţilor. Interpelatorul a venit cu o cismă în şedinţă şi i-a tăiat tocul cu un briceag spre a dovedi domnilor senatori că este de mucava. Şi, în adevăr, tocul era de mucava.

Deşliu stătea în capul băncei prelaţilor faţă cu banca ministerială.

Când Deşliu anunţa o interpelare tribunele gemeau de lume. Bine înţeles nimenea nu eşea mai învăţat dela aceste şedinţe, dar agitaţia era întreţinută.

Peste un an sau doi ziaristul Valentineanu i-a cumpărat o ţigaretă de chihlibar prin subscripţie publică.

Ţigareta a fost expusă în fereastra redacţiei ziarului *Reforma* în Pasagiul Român deasupra unei coale de hârtie pe care era scris: „Lui Ion Deşliu marele luptător".

Iată încă unul care între anii 1871 şi 1875 a fost un om foarte popular, chiar cel mai popular parlamentar, însă despre

numele lui nici nu se ştie astăzi măcar. Cine a fost Ion Deşliu?.. Nimenea nu'l cunoaşte. Ce a reprezentat Ion Deşliu? Nimenea nu ştie. Ce idei a avut Deşliu, ce a fost Deşliu?.. Neantul.

A fost numai un opozant de moda veche, un opozant sistematic care combătea toate actele guvernului, toate proectele de legi, tot ce venea dela adversar.

Bine înţeles popularitatea lui Ion Deşliu era numai de suprafaţă, păturile adânci ale poporului nu'l cunoşteau.

Un orator apreciat de public şi de tinerime era George Brătianu, deputat conservator disident din Piteşti, om de talent, care vorbea frumos. Faima lui n'a durat mult.

Foarte la modă în cei patru ani ai guvernărei conservatoare, a dispărut definitiv de îndată ce au venit liberalii la cârmă în 1877.

In alegerile făcute sub ministerul lui Manolache Costache în 1876, George Brătianu a fost combătut şi de conservatori cari nu'l iertau că a luptat contra lui Lascar Catargiu, şi de liberali cari aveau candidaţii lor. Şi astfel acest om care nu numai fusese o podoabă a parlamentului, dar care contribuise la răsturnarea regimului conservator, a dispărut din scenă de o dată cu regimul pe care'l combătuse.

Nu trebuie să pierdem din vedere, acest fenomen, anume că cei doi parlamentari cari, în Cameră şi în Senat au lovit mai zilnic şi mai tare în regimul lui Lascăr Catargiu au pierit de o dată cu acesta. Cauza am spus-o vorbind de Ion Deşliu. Oamenii aceştia, de şi aveau unul un deosebit talent şi cel'alt un extraordinar temperament de luptă, nu aveau idei organice pe care să-şi întemeieze acţiunea.

Conservatorii, atunci la guvern, aveau o puternică pleiadă de personalităţi preţioase. Din punctul de vedere al valoarei personale, al culturei, al talentului, conservatorii ereau mult superiori liberalilor.

In câmpul conservator găseai pe Lascăr Catargiu, general Florescu, Petre Mavrogheni, Beizadea Dimitrie Ghica, Vasile şi Constantin Boerescu, Gheorghe Costaforu, Manolache Costache Epureanu, Ion Strat, Petre Carp, Titu Maiorescu, general Manu, Alexandru şi Ion Lahovary, Aristid Pascal, Mişu Corne, Gheorghe Cantacuzino, general Tell, Ceaur Aslan, Gheorghe Apostoleanu, etc., etc. Partidul liberal erea mai sărac în oameni.

Cu toate acestea tot cei câţi-va corifei liberali aveau mai multă popularitate şi înflăcărau tineretul. Numele lui Cogălniceanu, de pildă, erea fascinator, iar elocuenţa înflorită a lui Nicolae Ionescu entuziasma.

Liberalizmul se înălţa către Zenith!

DOCTORUL DRASCH

In anul 1836 a venit în România un croat anume Ludovic Drasch.

De cum a venit a început să exercite medicina. Era ori nu

era medic, avea ori nu avea diplomă, învățase ori nu învățase medicina? iată ceea ce nu s'a putut ști niciodată. Ceea ce e cert e că la moartea sa nu s'a găsit nici o diplomă și nici un certificat care să fi dovedit contactul său cu vre-o școală de medicină.

Cazul d-rului Drasch este caracteristic, este documentar, este ilustrația stărei de incultură în care se găsea societatea românească acum aproape un secol.

Doctorul Drasch a venit în România așa întocmai după cum un explorator scoboară într'un continent sălbatec. După cum călătorii aduc sălbaticilor oglinzi și tot felul de tinichele poleite pe cari le preschimbă împotriva dinților de elefant și altor lucruri de preț, tot la fel și d-rul Drasch și-a putut impune lipsa lui de cunoștinți medicale trecând'o drept o minunată medicație.

Oameni de știință cari mai trăesc încă și cari au fost în contact foarte apropiat cu răposatul Drasch, spun că, în materie de medicină, el nu avea alt bagaj decât zece formule. Aceste zece formule le aplica invariabil la toate boalele, iar dozele le dedea, făr nici un discernământ și fără nici o gradație.

Este bine înțeles că de medicamentele noui nici nu auzise măcar. El întrebunța: sabarul, oxidul de fier, oxidul de zinc și încă vre-o două medicamente. Apoi făcea o foarte deasă întrebuințare de panglică.

Panglica lui Drasch era foarte cunoscută. Această panglică o aplica tutulor istericilor și nervoșilor fără excepție. Această aplicație o făcea astfel: cu un instrument special găurea pielea cefei apoi trecea repede în mod violent o bucată de panglică. Acțiunea momentană era revulsivă și producea o ușurare vremelnică, mai mult sugestivă. Drasch a spus unui intim că, în lunga lui carieră medicală, a atras în București 32 mii de panglici.

Acest empiric și-a câștigat repede o mare popularitate în clasele de jos ale societății; apoi faima lui s'a urcat și în straturile de sus. Atât de puternică este sugestiunea și atât de întinsă era incultura în cât, la cele mai multe consulturi, când cazurile erau desperate, doctorul Drasch trebuia să fie chemat ca un salvator.

De cum a venit în București a tras la hotelul Avram de sub Dealul Mitropoliei ;aci a locuit foarte multă vreme până ce a îmbătrânit, și aci primea, într'o cameră modestă. Mai târziu, către sfârșitul carierei, s'a mutat la farmacistul Nirischer din calea Moșilor colț cu strada Armenească, farmacia cu firma „La Sfinți".

La Nirischer avea locuință și masa pentru care nu plătea nimic. Avea, însă, obligația să dea consultațiile în localul farmaciei și să impue clientelei ca să-și procure medicamentele de aci. Farmacistul făcea de pe urma doctorului Drasch, afaceri destul de bune.

Popularitatea și-a datorit-o doctorul Drasch, la doi fac-

tori, mai întâi dezinteresarea fiindcă nu primea de vizită mai mult de 2 lei; celor săraci le dădea consultații gratuite. Apoi își datora popularitatea, originalității. De câte ori se afla în fața unui caz pe care nu'l înțelegea — și de acestea erau aproape toate — proceda cu lovituri de palme, cu strigăte și cu medicațiuni eroice, precum: panglica, apa rece, etc.

Acest original avea o mare aversiune de doctori — pe cari îi acuza că nu știu nimic. Cineva l'a întrebat o dată cum face în consulturi și în cealaltă clientelă de ordonă medicamentele fiindcă el nu prea știe medicina.

Fără a se turbura a răspuns:

Eu recomand în totdeauna contrariul de ce recomandă doctorii ceilalț și sunt sigur că o să nemeresc.

Pe doctorul Marcovici, care era un mare practician, mai ales un mare diagnostician îl ura de preferință. Aceasta din cauză că Marcovici îl lua în zeflemea de câte ori se întâlnea cu el într'un consult. O dată, eșind de la o consultație Marcovici i-a băgat bastonul între picoare și l'a făcut să-și piardă echilibrul. Din ziua aceea Drasch i-a jurat o ură eternă.

Cazul cu hapurile de ghicit au trecut la legendă.

Intr'o zi câțiva medici au voit să-i joace o festă; i'au trimis pe un cineva ca să-l consulte pentru boala de a spune minciuni.

Intrebat de doctor asupra manifestărilor boalei, acest pseudo bolnav i'a respuns:

— Uite așa, domnule doctor, spun minciuni tot mereu. Imi dau seama că mint dar nu mă pot abține. Am consultat pe toți doctorii din București, dar nici unul nu mi-a găsit leacul. Acum toată speranța mi-e la dumneata.

Drasch era ignorat, dar era foarte pătrunzător; a înțeles că i se întinde o cursă. Și atunci a răspuns clientului.

— Eu cunosc boala dumitale, e o boală foarte rară, dar se întâmplă. Doftorie pentru această boală nu se găsește la nici o farmacie, de aceea trebue să ți-o pregătesc eu. Vino mâine, tot la ceasul ăsta, și vei găsi medicamentul preparat.

Doctorii, cărora pseudo-bolnavul le-a raportat rezultatul consultației, au jubilat.

A doua zi mincinosul s'a prezentat la doctorul Drasch care îi dădu o cutiuță cu trei hapuri spunându-i:

— Uite, domnule, aci ai trei hapuri: unul să-l iei acum, înaintea mea, altul mâine tot pe vremea asta și pe cel de-al treilea poimâine.

Clientul îi ceru un pahar cu apă, însă Drasch îi zise că hapul nu trebue înghițit, ci mestecat. Ceea ce clientul făcu pe loc.

Dar pe când amesteca hapul omul începu să se strâmbe și spuse:

— Bine, domnule doctor, dar ăsta e curat c...at.

— Adevărat, așa este, îi răspunse Drasch. Vezi dumneata, numai un hap ai luat și ai și început să spui adevărul. Dacă le-ai lua pe toate n'ai să mai minti cât vei trăi.

Istoria a fost cunoscută. Şi din ziua aceea a luat naştere vorba cu „Hapurile de ghicit".

In lumea incultă, care a făcut popularitatea d-rului Darsch făceau mare efect medicamentele acestuia. In special impresiona un purgativ cu materii colorante care colora în negru materiile evacuate. Oamenii simpli, cari vedeau dejecţiile negre, rămâneau entuziasmaţi şi spuneau:

— Asta doftor, iată ce fel de doctorii îţi dă, că-ţi scoate toată răutatea din trup. Negreala asta e numai boală.

Cu timpul clientela a început să nu mai primească cu atâta favoare medicamentele lui Drasch, mai ales saburul nu mai plăcea. Atunci Drasch a întâlnit pe farmacistul B. Welles căruia i-a cerut să-i prepare un purgativ dulce după cum cer clienţii. Iar Welles i-a scris purgativul „citrat de magnesiu" cu sirop de lămâe. Când farmaciştii au văzut că d-rul Drasch a început să scrie citrat de magnesiu s'au minunat.

Tot atâta surprindere au pricinuit şi reţetele care coprindeau medicamente cu vaselină. Drasch nu întrebuinţase până atunci de cât untură; numai după povaţa lui Welles s'a hotărât să renunţe la această grăsime.

Intr'o zi, stând pe gândrui a spus acestuia:

— Dacă te cunoşteam mai de mult, bună treabă am fi făcut împreună.

Cu cât incultura lui Drasch apărea mai evidentă cu atât şi popularitatea lui creştea mai mult. Insă această popularitate se exercita numai printre clasele cele mai de jos, printre servitoare, mahalagioaice, precupeţi şi precupeţe, etc.

Manierele ca şi înfăţişarea doctorului impresionau adânc aceste naturi primitive care nu vedeau decât aparenţele. Drasch era înalt, avea o figură energică, purta întotdeauna pălărie cu marginile foarte largi, avea un picior colosal de mare ce era proverbial. Călca apăsat şi impunător, vorbea răstit şi cu glas de bas profund, la consultaţii era brusc, avea ton autoritar, nu avea nici odată îndoeli şi lăsa tuturora impresia că este grozav de învăţat şi că nu se înşală nici odată.

De şi personal era dezinteresat şi cinstit totuş alţii au făcut avere exploatându-i popularitatea; aceştia erau unii farmacişti — cei dela Sfinţi — a căror farmacie trecea că este „farmacia doctorului Drasch". Dar un fapt este într'adevăr extraordinar: de şi la consultaţiile date la domiciliul său nu lua mai mult decât 2 lei de persoană, totuş, de pe urma cariei sale medicale din România a putut cumpăra în Croaţia o moşie ce era pe atunci, evaluată la 2 milioane lei.

De unde banii aceştia?

Mai întâi Drasch era foarte modest în cheltueli, iar în cele din urmă, n'a mai avut nici grija locuinţei şi a mâncărei. Prin urmare, este cert că, dacă dela cei săraci nu lua decât un foarte modest onorar, în schimb dela cealaltă clientelă de oameni cu dare de mână, lua din belşug.

Doctorul Drasch avea şi o mare pasiune: mânca mult. In contra tuturor prescripţiilor ştiinţei mânca enorm şi

tot lucruri indigeste şi vătămătoare. De aceea a murit de un ulcer al stomacului.

Ignorant cum era şi încăpăţânat ca toţi ignoranţii, deşi inteligent, nu a voit nici odată să ţină seamă de prescripţiile şi recomandările doctorilor. Şi nu ţinea seama, pe de o parte, fiindcă era lacom şi-i plăcea să mănânce mult şi de toate, iar pe de altă parte fiindcă, neavând destulă cultură medicală, nu era convins că dieta impusă de confraţii săi, cari ştiau mai mult de cât el, este în adevăr necesară.

De pe urma sa a rămas un medicament care poartă şi astăzi numele de „hapurile doctorului Drasch". Aceste hapuri sunt purgative amare făcute din sabur. Precum am spus, toată medicaţia lui se reducea la câteva formule şi la câteva medicamente, avea un fel de medicaţie zisă „băbească" cu oarecare aparenţă de ştiinţă medicală.

Nu-i aşa că este foarte interesant cazul doctorului Drasch?

Acest om îndrăsneţ a debarcat într'o bună dimineaţă în Bucureşti, a tras la un otel, a vestit că este doftor şi a început să profeseze medicina.

Nimeni nu l'a întrebat ce este, de unde vine, dacă este ori nu este, în adevăr, doctor, dacă are diplomă. Şi în scurtă vreme şi-a făcut un nume.

Niciodată un alt doctor nu i-a egalat reputaţia. La casa lui Drasch era bâlciu.

Toţi bolnavii cari pierdeau nădejdea să fie vindecaţi de ceilalţi doctori, veneau, ca la cea din urmă resursă, la marele învăţat dela otelul Avram. Şi cu toate că nu s'a cunoscut nici o vindecare miraculoasă la activul său, totuşi popularitatea nu i-a slăbit nici un singru moment.

De altfel legenda l'a mărit considerabil în mahalalele Bucureştilor. Toate minunăţiile se vorbeau pe seama lui. Bine înţeles că d'aiba zece la sută din ceeace i se atribuia, era adevărat.

Cu toate acestea să nu se creadă că terapeutica lui Ludovic Drasch nu se întemeia pe un oarecare adevăr. Drasch credea mult în influenţa sugestiunei, dar credea mai mult decât se cuvenea. Aproape întreaga lui terapeutică era închinată sugestiunei. El credea mai mult în acest agent de ordin moral decât în medicamentele înghiţite.

Bineînţeles că medicaţia lui putea fi potrivită faţă de unele afecţiuni nervoase; dar ce putere puteau să aibă sugestiunea, panglicele, palmele, ţipetele, răstelile, saburul sau siminichia în tuberculoză, cancer, febră tifoidă, boalele de ficat, de rinichi, etc. etc.?

Cât de superficială sau cât de nulă idee avea despre ştiinţa medicală învedereză următorul fapt: cu câtva timp înainte de a muri, simţindu-se cam şovăind a spus unui prieten intim:

— Trebue să mă gândesc ca să-mi las un urmaş.

— La cine te-ai gândit? l'a întrebat prietenul.

— La fratele meu!

— Unde profesează acum medicina?

— Ah! nu e medic, este inginer de mine.

Acest răspuns arată, mai mult de cât toate celelalte exemple, câtă stimă avea Drasch pentru medicină. El era convins că un inginer de mine putea foarte uşor să devie doctor fără nici o pregătire.

Dar acest răspuns mai dovedeşte că el însuşi nu era medic, fiindcă, precum am spus, nici odată nimeni nu i-a văzut fie diploma, fie un simplu certificat de frecuenţă la vreo şcoală de medicină de undeva.

Când a murit, mai multe mii de oameni i-au urmat cosciugul până la cimitir. Iar în capul mulţimei mergea un alt mare empiric: politicianul Nicolae Fleva.

— In ziua de Duminică 31 Octombrie s'a inaugurat în Bucureşti, luminatul cu gaz aerian. Până atunci Capitala era luminată în întregime cu petrol. Dar şi după introducerea gazului aerian părţile periferice ale oraşului au rămas luminate tot cu petrol.

Societatea care a construit uzina de la Filaret este aceeaş societate franceză care funcţionează şi astăzi, dar în participare era şi un român anume Mehedinţeanu.

Imi amintesc seara inaugurării. Elevii cei mai mari din cursul liceal am fost scoşi pe calea Victoriei ca să vedem minunea. Pedagogii ne însoţeau. Am trecut pe strada Smârdan, prin Lipscani şi pe calea Victoriei. Pe aceste străzi era luminatul cu gaz.

Deşi sita Auer nu exista încă, deşi lămpile ardeau cu flacăra liberă în evantaliu, cu o lumină gălbue şi tremurătoare totuş era mare progresul faţă de lampa cu petrol.

INTAIUL CONGRES AL PRESEI

Tot cam pe vremea aceea, poate o lună mai de vreme, funcţionarii postali, oficianţii ca şi ceilalţi, au fost uniformaţi. Ce haz a fost când au apărut pe străzi cu uniforme şi cu săbii!...

— In ziua de 26 Octombrie se întruneşte congresul presei, întâiul congres al presei din România. In realitate acest congres nu fu al întregei prese din ţară ci al presei liberale, plus *Trompeta Carpaţilor* a lui Cesar Boliac care a participat.

Congresul s'a întrunit în sala otelului Lazăr nou, de pe Podul Mogoşoaiei, deasupra băcăniei Dragomir. In urma dezbaterilor de câteva zile, congresul a votat următorul program-manifest:

„Naţionalitatea, interesele şi libertăţile ei, trebue a fi regula noastră de conduită, a tuturor, în toate ramurile activităţii publice şi private.

Naţiunea română este complexul întregului popor român: adevărata politică naţională nu poate admite asuprirea unei părţi din naţiune prin cealaltă.

Presa va lupta dar pentru realizarea unui guvernământ românesc, prin naţiune şi pentru naţiune, întemeiat pe adevărata libertate naţională.

II

România, făcând parte din marea familie latină, presa va lucra, prin toate mijloacele de care dispune, pentru întemeierea celor mai strânse legături cu naţiunile latine din Occident.

III

Germanismul ameninţă pe faţă ţările Dunării. Presa va combate cu tărie orice încercare, directă sau indirectă, de colonizare a ţării cu Nemţi. De asemenea va lupta cu energie în contra invaziunii sistematice şi crescânde a jidovimei, această adevărată antegardă a germanismului.

Presa va cere aplicarea cu rigoare a legilor existente şi luarea de noui şi eficace măsuri, în interesul ordinei publice şi al moralei, contra exploatării ce fac jidovii în România şi la care este expusă poporaţiunea noastră, mai ales în comunele rurale.

Presa va combate societăţile francmasonice din România, ca funeste tuturor intereselor naţionale.

IV

Concesiunile şi întreprinderile la străini sunt funeste intereselor naţiunii române.

Presa va combate dar toate concesiunile şi întreprinderile la străini. Ea va cere complectarea construcţiunei căilor noastre ferate cu întreprinderi prin români, şi regia pentru exploatarea lor.

Presa va combate concesiunea vămilor şi ocnelor, la străini sau la pământeni, precum şi monopolul tutunului.

V

Presa va lupta pentru neatârnarea învăţământului public de puterea ministerială şi administrarea lui de către un corp separat şi ales — persoană juridică — dotat cu fonduri speciale. Va stărui ca învăţământul general, gratuit şi obligatoriu, să devină o realitate şi să fie distribuit într'un mod proporţional şi practic, astfel în cât să răspunză la toate trebuinţele noastre politice, sociale şi economice.

Presa va cere desfiinţarea institutelor de educaţiune jesuitică — Sacrécoeur şi altor asemenea, — cari s'au înfiinţat în ţară cu scopul de proselitism.

VI

Autonomia judeţeană şi comunală, în limitele unităţii naţionale, este o chestiune vitală pentru români. Alegerea tutu-

ror magistraților județeni și comunali, este unul din drepturile fundamentale ale județului și ale comunei. Presa va lupta pentru realizarea lor. Presa va combate asemenea noua împărțire teritorială a României.

VII

Presa va cere înființarea de bănci județene și urbane naționale, ca unul din cele mai puternice mijloace pentru emanciparea noastră de exploatarea cămătarilor.

VIII

Presa va cere cu stăruință aplicarea legii rurale, relativă la împroprietărirea însurăteilor, protestând în contra oricărei vânzări a moșiilor statului, mai înainte de îndeplinirea prescripțiunilor menționatei legi.

IX

Apărarea țării este iluzorie fără înarmarea generală a poporului. Presa va stărui pentru realizarea ei: ea va cere asemenea și introducerea exercițiilor militare în toate școlile.

X

Pentru asigurarea justiției, presa va cere introducerea unei sisteme mixte de numirea și de alegerea judecătorilor, pe un termen hotărît, după principiul dominant în organizațiunea judiciară din Belgia.

XI

Presa va combate orice imposite noui, cari nu se întemeiază pe necesitatea unei îmbunătățiri determinate și generalmente recunoscute; va respinge taxele de timbru și de înregistrare, pentrucă nimicesc cu totul principiul gratuității justiției și lovesc mai mult în acele stări ale societății, cari fiind mai lipsite de instrucțiune, sunt mai lesne împilate. Ea va stărui încă pentru desființarea legii băuturilor spirtoase.

In fine, presa va cere revizuirea sistemei existente de dări, din punctul de vedere al justiției, echității și al egalității

XII

Presa va apăra naționalitatea și autocefalia bisericei noastre contra încercărilor d'a o subordona supremației patriarchului de la Constantinopole. Ea va cere îmbunătățirea poziținii materiale și morale a clerului mirean.

XIII

Presa va stărui pentru conservarea bunelor relațiuni cu Inalta Poartă, pe baza tratatelor noastre. Ea va denunța ingerința ce se simte în afacerile noastre din partea Prusiei.

Noi datorim tuturor puterilor o egală considerațiune și, spre a proba respectul nostru pentru toate deopotrivă, nu putem tolera în România imixtiuni politice, jignitoare demnității noastre.

XIV

Presa va combate orice convențiuni pentru jurisdicțiunea consulară. Nu convențiuni se cer pentru aceasta, ci simple declarațiuni de renunțare.

Congresul protestează în contra stabilirii, în mai multe din orașele noastre, de noui consuli austro-germani, cari n'au existat niciodată, cari n'au nici o rațiune de a fi, fiindcă nu se întemeiază pe nici un drept ci numai pe toleranța arbitrară a guvernului, și a căror ființă în țară nu poate decât să aducă noui complicațiuni în raporturile noastre publice.

XV

Congresul presei declară că libertatea electorală, libertatea cuvântului, libertatea presei, libertatea întrunirilor, libertatea învățământului național, dreptul de petiționare, instituțiunea juriului, sunt punctele cardinale, pe care se reazimă edificiul nostru politic.

Aceste rezoluțiuni s'au votat în total, în ședința congresului presei române de la 8 (20) Noembrie, 1871.

Emiliu Costinescu, reprezentantul jurnalului „Românul".
Al. D. Holban, reprezentantul „Uniunii liberale" din Iași.
George Misail, reprezentantul „Gazetei de Bacău".
Cesar Boliac, reprezentantul „Trompetei Carpaților".
Alexandru Lupașcu, reprezentantul „Semănătorului" din Bârlad.
V. Al. Urechia, reprezentantul jurnalului „Informațiunile".
Pr. Gr. Musceleanu, reprezentantul „Biserica-Română".
N. T. Orășanu, reprezentantul jurnalului „Daracul".
G. Dem. Theodorescu, reprezentantul jurnalului „Ghimpele".
Dem. Pandrav, reprezentantul jurnalului „Asmodeu".
Alex. Lăzărescu, reprezentantul „Informațiunilor" din Galați.
Dr. Dumitru Severeanu, reprezentantul „Gazetei medico-chirurgicale".
M. Nerone Popp, reprezentantul „Opiniunii Publice".

In timpul când funcționa Congresul se ivește un incident care face senzație și agită presa. Ministrul de externe Gheorghe Costaforu rostește în Senat câteva cuvinte care jignesc pe ziariști.

Ministrul de externe este atacat în Senat de către senatorul opozant Ion Deșliu care'i arată că majoritatea ziarelor îl acuză că este interesat în chestia Strusberg care era la ordinea zilei pentru rezolvare. Ministrul Costaforu declarase odată în parlament că întreaga-i avere o are plasată în acțiuni ale Com-

paniei Strusberg, iar acum erea la ordinea zilei lichidarea concesiei.

Opoziția îl acuză că a pregătit o lichidare păgubitoare pentru țară și favorabilă concesionarului; guvernul mai era acuzat că a primit un aranjament ce i-a fost impus de către guvernul din Berlin.

Ministrul Costaforu răspunde că: „Ziariștii îl atacă fiindcă l'au tot cerut bani pentru ca să susțină concesiunea, că el le-a dat destul ca să mănânce și ei o bucată de pâine, dar că nu le mai poate da".

Acest răspuns provoacă o mare agitație în sânul Congresului care votează următorul protest pe care l'a prezentat ministrului G. Dem. Teodorescu. Dar ministrul și-a tăgăduit vorbele pretinzând că a voit să vorbească de ziarele străine.

D-lui Costaforu, ministrul afacerilor externe al României

Domnule ministru,

„Conform rezoluțiunii votate de unanimitatea membrilor Congresului presei române, în ședința sa din 8 (20) Noembrie 1871, avem onoare, d-le ministru, a aduce la cunoștința d-voastră că presa română s'a simțit adânc lovită prin declarațiunile ce ați făcut în ședința din 4 Noembrie a Senatului.

„Domnia-voastră ați afirmat, în menționata ședință, că redactori d'ai ziarelor opoziționii vă combat acum pentru refuzul ce ați făcut d'a le da bani. Această acuzațiune este cu atât mai gravă, cu cât — în modul cum a fost formulată — lasă să planeze bănuiala asupra întregei prese române, și de aceea Congresul ne-a autorizat să vă rugăm a ne spune cari sunt anume redactorii ziarelor ce v'au făcut această degradatoare cerere?

„Domnia-voastră cunoașteți cât de mare și necesar este rolul presei în mecanismul politic al unui stat constituțional, pentru controlul suprem ce exercită, prin intervențiunea presei, opiniunea publică asupra tuturor afacerilor, și știți că, a lovi presa cu desconsiderare, este a lovi și desarma însăși opiniunea publică.

„Nu putem cugeta un moment măcar că d-voastră ministru constituțional al Măriei Sale, ați voit să ajungeți acest scop.

„Nu putem crede că un om, în înalta pozițiune ce i-a fost dat să ocupe în Statul român, ar cuteza să se servească de acuzațiuni neadevărate, ca să vestejească onoarea publicismului român, pentru a-și mulțumi rancunele sale personale sau pentru ca să umilească cu arme neleale, pe adversarii săi politici.

„Eu, președintele Congresului presei române, nu pot admite o asemenea presupunere, și de aceia am onoare a vă ruga, domnule ministru, să ne declarați cari sunt ziariștii ce v'au cerut bani, pentru ca să putem lua măsuri în contra tuturor acelora ce discreditează prestigiul presei române și speculează cu interesele poporului.

„Vă rugăm să binevoiți a satisface legitima noastră cerere până în douăzeci și patru de ore, considerând tăcerea domniei-voastre ca o probă despre neveracitatea tutulor acuzațiunilor ce ați aruncat în contra presei.

Primiți etc.

Președinte, AL. D. HOLBAN

Secretar. G. DEM. TEODORESCU

LIBERALIZMUL EPOCEI

Acum cincizeci de ani trăia cu totul o altă lume — vorbesc despre lumea de idei și de sentimente, despre lumea morală.

Într'o mică odăiță din strada Armenească, odăiță mobilată cu o masă de brad și câteva scaune desperechiate, un număr de elevi din cursul superior al Liceului Sf. Sava se adunau constituiți în Societate.

Nu'mi mai amintesc numele, dar îmi amintesc scopul. Un statut, al căruia întâi articol cuprindea atât de stereotipa formulă: „...spre a strânge legăturile de colegialitate între membri, a dezvolta spiritul și a îmbogăți cunoștințele...", spunea că membrii acestei societăți se vor întruni odată pe săptămână, în fiecare Duminică, spre a ține conferințe literare și științifice.

Făceau parte din această societate, mai ales elevii clasei a V-a dela Sfântul Sava, printre cari îmi mai amintesc de: Gheorghe Ionescu, mai târziu Ionescu-Gion, Grigore Andronescu fost procuror general sau prim procuror în București, cu supranumele Andronescu-dulap; trei Macedoneni bursieri ai Statului Gulioti, profesor după aceea la gimnaziul din Brăila, Ionescu și Simota ajunși telegrafiști, Nicolae Constantinescu, un nepot al lui Simion Mihăilescu, Mateiu Theodor, în urmă profesor de liceu în București, un Pangăl, etc., etc.

Bine înțeles, afară de literatură și știință, se făcea prozelitizm politic.

Cel mai sprinten și unul din inițiatori, era Gheorghe Ionescu, Mateiu Theodor a ținut o conferință în limba latină pe care n'a ascultat-o nimeni. Spre a nu rămâne mai pre jos, am ținut și eu o conferință „Despre Progres", cu care prilej am spus multe prostii. Colegii m'au felicitat, însă eu simțeam că plictisisem auditoriul.

Spre a încălzi odaia eram obligați să aducem fiecare câte un lemn la subțioară. După două săptămâni de activitate, conform bunului obiceiu românesc, am și început să ne certăm. Ne-am împărțit în două partide: în aparență s'a format o opoziție în contra comitetului, în realitate liberalii și conservatorii s'au luat la harță. Cum biroul era compus din conservatori, liberalii au dat asalt și l'au răsturnat.

Eu eram din opoziție și lucram mână în mână cu Gheorghe Ionescu.

Conferințele, cu literatura și cu știința, au rămas pe planul al doilea, și de-acum devenisem un mic parlament, unde

înfloreau polemicele, interpelările, personalităţile şi voturile de blam pentru comitet.

După fiecare şedinţă eşeam înfierbântaţi de lupta oratorică, şi prelungeau până în stradă vociferările, protestările şi acuzările.

Apoi au urmat inevitabilele demisiuni ale celor rămaşi în minoritate, lipsa de fonduri spre a plăti chiria şi, în sfârşit, dizolvarea Societăţii.

In tot timpul cât a durat această instituţie s'au ţinut vreo trei sau patru conferinţe. Insă în schimb comitetul a fost răsturnat cel puţin de 7 ori.

Societatea a durat o iarnă.

Ab ovo, firea românului uşuratecă şi pornită către patima lucrurilor mici cât şi sentimentul lui destructiv, se manifesta. Imi amintesc şi simt parcă şi acum febrilitatea cu care aşteptam ziua şi ora şedinţei în care era să se desbată grava chestiune a răsturnării comitetului. Pătimaş de luptă, militant prin temperament, eram întotdeauna unul dintre cei dintâiu în încinta marilor pugilate morale.

Curentul liberal creştea şi cucerea tânăra generaţiune.

Pe vremea aceea, între 1872—1874, liberalismul era aceea ce este astăzi socializmul, mai mult, aceea ce se numeşte astăzi „bolşevism".

Liberalii erau numiţi încă „roşii". Roşii erau o sperietoare pentru burghezia cuminte şi liniştită.

Pe vremea aceea socialismul nu exista, nici vorbă nu era cunoscută. Ţara era împărţită numai în două tabere: albii şi roşii. Partide şi păreri politice intermediare nu existau, organismul politic românesc era încă într'o fază primitivă, ca şi la animalele inferioare toate funcţiunile de ordin public erau îndeplinite de organe puţine.

Regimul conservator, atât prin origina lui cât şi din cauză că burghezia, în ascendenţa ei, nu mai putea tolera, din instinctul de clasă, pe urmaşii privilegiaţilor, era urît de opinia publică. Insă mulţi adversari ai guvernului şi ai regimului boieresc, se temeau de roşii.

Ion Heliade Rădulescu trăia încă iar în ţară, mai ales în Bucureşti, erau mulţi cari gândeau cu capul lui Heliade, acest adversar al lui Rosetti şi Brătianu. Aceştia formau o lume intermediară între albi şi roşii, un fel de liberali moderaţi.

Pentru această lume heliadistă Rosetti era tot Berlicoco iar Ion Brătianu tot Firfiric. Aceste două porecle zugrăveau pe vremuri, pe scamatorul ca şi pe omul fluşturatec. C. A. Rosetti era socotit ca fiind inspiratorul lui Brătianu, ca geniul rău al dualităţii, ca omul cu resurse şi cu tot felul de manopere neleale. De aceea fusese poreclit Berlicoco după numele unui scamator care trecuse prin Bucureşti.

Ion Brătianu trecea, pe atunci, drept instrumentul, drept o jucărie în mâna lui Rosetti. Oratoria lui, impetuoasă şi de-

clamatoria epocei, îl prezentau oamenilor gravi ca pe un uşuratec; de aci porecla de Firfiric. Firfirica era o monedă de argint de jumătate sfanţ, iar altă firfirică avea o valoare şi mai mică. Ion Brătianu, care era şi mic de statură, era privit ca un fel de nimic. Un firfiric.

Dar firfiricul crescuse şi devenise un şef de partid în tovărăşia lui C. A. Rosetti; şi acum era omul către care se îndreptau privirile tineretului.

După cum am spus în alt loc, nici Rosetti nici Brătianu nu făceau parte din parlament. Dar nici un alt *roşu* nu făcea parte. In parlament erau liberali din celalte nuanţe moderate: Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Ionescu. Cu toate acestea sufletul popular mergea către roşii, fiindcă aceştia reprezentau o putere politică organizată cât şi o mare speranţă de propăşire.

Aceşti roşii erau democraţii epocei. Erau prigoniţii, erau săracii, erau umiliţi, erau oamenii despre cari, mai târziu, ziarele conservatoare spuneau că umblă iarna în pantaloni de dril, iar vara în şoşoni-galoşi.

Aceşti nedreptăţiţi de soartă, şi de Vodă, erau simpaticii persecutaţi pe care întotdeauna masele i-au îmbrăţişat.

Tineretul generos şi plin de aspiraţiuni neînţelese dar firesti, era cu faţa către aceşti roşii dela care aştepta oarecari minuni nedesluşite. Vecinica goană după un ideal pierdut în ascunzişurile viitorului.

De şi din obârşie conservatoare, deşi tatăl meu era poliţaiu al guvernului conservator, dela întâile luni, după venirea mea în Bucureşti, m'am aruncat în direcţia opusă. Căutam lucrul nou. In pensionatul lui Ştefan Velescu cu firma „Institutul Eliade", am fost cel dintâi care am citit— fără a o prea înţelege atunci — *Forţe et matiere* a lui Louis Buchner. Apoi am trecut francamente în tabăra liceanilor liberali, către care mă atrăgea întreaga mea fire.

Un amănunt: Treceam pe stradă în tovărăşia unui coleg, când, iată că ne încrucişează un bărbat de statură de mijloc cu părul şi barba creţe şi cărunte. O figură caldă, deschisă şi atrăgătoare, un ochiu care zâmbea şi intra în suflete. Colegul meu îmi spune: „Uite, ăsta e Brătianu".

Am rămas cu chipul lui în cap şi n'am mai ezitat. Eram liberal.

Cu câtă uşurinţă se dau conştiinţele tinere.

Din ziua aceea am devenit şi eu militant (?) liberal în rândurile colegilor mei liceani.

— Ziarele din Paris aduc o ştire care stârneşte interes în cercurile boereşti din Bucureşti: Principele Gheorghe Bibescu, fiul fostului domnitor al Munteniei, Gheorghe Bibescu, a avut o întâlnire cu spada, la Montrelont, cu Principele de Beauffremont. Principele de Beauffremont a fost grev rănit la piept. Motivul duelului: o cestiune cu totul intimă.

BIBLIOT

MOARTEA LUI ION HELIADE RADULESCU ŞI A LUI DIMITRIE BOLINTINEANU

In ziua de 27 Aprilie, la ora 3 după amiază, amurit Ion I Heliade Rădulescu. Duminică, la 30 Aprilie, i s'a făcut înmormântarea naţională la care au participat mii şi mii de oameni. Corpul i-a fost înmormântat la biserica Mavrogheni dela şoseaua Kiselef. S'au rostit, ca de obiceiu, numeroase cuvântări iar marele B. P. Haşdeu a vorbit în numele presei. Discursul şi-la terminat astfel:

„V'am obosit de emoţiune... nu, am obosit de admiraţiune! Un cuvânt şi am terminat. Se zice că Mircea cel Mare se dusese după moarte se bată la poarta raiului. Ii ese înainte Sfântul Petre.

— Ce pofteşti, omule? întreabă, cu asprime, chelarul paradisului pe viteazul domn al Românilor.

— Să văd faţa lui Dumnezeu, răspunse marele Mircea.

— Tu, păgânule! tu care ai făcut mii de păcate şi d'abia numai o mânăstire?! Afară!

Auzind zgomot la poartă, se arată însuşi Dumnezeu.

— Ce este, întreabă pe Sfântul Petre?

— Iată aşa şi aşa, doamne, acest muritor încărcat cu mii de păcate, pe care a crezut că o să le poată răscumpăra cu un petec de mânăstire! Vrea să intre cu orice preţ, în locaşul sfinţilor.

— Fă-i loc la dreapta mea, zise bunul şi dreptul Dumnezeu. Fă-i loc la dreapta mea. Multe au fost păcatele sale şi puţin lucru este o singură mânăstire, dar el şi-a iubit ţara, s'a luptat pentru ţara lui, a lucrat pentru ţara lui şi toate i se iartă".

— La începutul lunei Mai s'a adjudecat Monopolul tutunurilor asupra unei companii ungare.

La licitaţie au participat 23 societăţi dar în cele din urmă n'au rămas în luptă decât două: societatea ungară care a biruit şi o societate română, societatea Oltenilor, reprezentată printr'un domn Vlădoianu.

Operaţia s'a făcut în modul următor:

Licitaţia a fost orală în localul ministerului de finanţe fiind de faţă toţi miniştrii.

S'au luat trei bucăţele mici de lumânări de stearină şi s'a aprins una din ele; întâia serie de licitaţie s'a încheiat când s'a stins lumina.

A doua serie a urmat la fel.

Apoi a fost aprinsă a treia bucăţică, iar lupta crâncenă a început între compania oltenească şi compania ungară. Compania Oltenească s'a urcat până la oferta de 8 milioane, dar compania ungară a dat 10 mii lei mai mult. In acel moment s'a stins şi a treia bucăţică de lumânare

Ungurii au obținut aprobarea licitației pentru dânșii la suma de 8 milioane zece mii lei.

— In anul acesta grădina lui Ioanid librarul pune, pentru întâia oară în consumație, legumele și fructele cultivate în grădina lui din strada Polonă.

Această grădină se numea, înainte de a fi proprietatea lui Ioanid, grădina „Brâslea". Era o grădină de margine de oraș unde se făceau petrecerile, unde mergea lumea să chefuiască; unde se întâlneau amorezații și cântau prin tufișuri lăutarii. Astăzi a dispărut grădina Ioanid, cu serele sale calde și cu pomii săi roditori din speciile cele mai renumite; astăzi, grădina parcelată și clădită, a devenit „Parcul Ioanid".

— La 27 August, a murit în spitalul Pantelimon, după o lungă și crudă boală, în cea mai neagră mizerie, fără familie, fără ajutor de nicăeri, în mijlocul nepăsării generale, poetul Dimitrie Bolintineanu.

Poet al redeșteptării naționale, fost ministru al cultelor și instrucțiunii, acest om, asistat, în anii cei din urmă ai boalei și mizeriei sale, numai de un singur prieten devotat, anume Zane a murit neștiut aproape de nimeni, iar cadavrul lui a stat în spital până ce oarecari membrii ai familiei l'au ridicat și l'au dus în comuna Bolintinul din Vale unde a fost înmormântat.

Nimeni, absolut nimeni n'a urmat trupul neînsuflețit al poetului, nici o coroană, nici chiar ministrul cultelor și instrucțiunei n'a trimis măcar un delegat.

Rare ori ingratitudinea omenească a fost atât de cinică.

DIVERSE

— In seara de 30 Octombrie un mare număr de proprietari rurali s'au adunat în sala Ateneului (actualul teatru Lyric transformat cu totul), și au ales un comitet pentru ca să alcătuiască statutele unui Credit Rural.

Comitetul compus din: Lazăr Kalenderu, Ioan Cantacuzino, B. Boerescu, Ion Brătianu, Dimitrie Ghica, Ion Ghica, Gheorghe Vernescu, Gheorghe Cantacuzino și Aristid Pascal, adresează proprietarilor un apel, invitându-i să se asocieze spre a se putea fonda Creditul rural. Acest comitet lucrează statutele pentru realizarea Creditului rural care a fost înființat câtva timp mai târziu.

— In Decembrie 1872, ministerul de finanțe aduce din Belgia pentru 25 milioane lei o nouă monetă de argint, toate piese de 2 lei.

Ziarele critică această aducere pentru numeroase motive: moneta slab reliefată, desenul urît și mai presus de toate, figura Domnitorului, care se afla pe celelalte monete mai vechi, dispărută în urma cererei Turciei. Apoi ziarele întrebau de ce noua monetă a fost turnată în Belgia pe când vremile Statul avea o monetărie bine montată și cu personal special?

ANUL 1873

APELE DE LA VACAREŞTI

La 1 Ianuarie vine vestea morţei lui Napoleon al 3-lea, fostul împărat al Francezilor. Napoleon a murit în ziua de 9 Ianuarie stil nou în castelul Chislehurst din Anglia.

Ziarele din Bucureşti consacră articole elogioase şi recunoscătoare acelui care a ajutat mult România şi i-a fost întotdeauna protector în vremile cele mai grele.

— In luna Ianuarie se constitue un comitet care să strângă fondurile şi să lucreze pentru ridicarea unui monument marelui literat I. I. Heliade Rădulescu. Acest comitet e compus din: Dimitrie Ghica, preşedinte, Mihail Cogălniceanu, Theodor Aman, Al. Odobescu, B. P. Hasdeu, V. A. Urechiă, P. S. Aurelian, St. Ioanide, C. Boerescu, G. Gr. Cantacuzino.

După ce comitetul hotărăşte inscripţiile ce vor figura pe piedestal, decide a se acorda următoarele premii artiştilor cari vor concura: premiul I. 2000 lei noui pentru proectul ce va fi admis spre a fi executat, 1000 lei noui pentru premiul al 2-lea şi 500 lei pentru premiul al 3-lea.

— In luna Februarie izbucneşte revoluţia în Spania, monarhia e răsturnată şi republica e proclamată. Adunarea naţională întrunită special alege noul guvern; se introduce astfel inovaţiunea ca toţi miniştrii să fie numiţi direct prin votul parlamentului. Noui miniştri sunt: Figueras, Emilio Castelar, Piy Margall, Nicola Salmeron, generalul Aosta, Juan Zustan, amiralul Arengo, Echao, Sorni. Constituanta va fi convocată la 20 Martie.

— Bucureştii au o nouă distracţiune şi o nouă senzaţie. Aproape de închisoarea Văcăreşti s'au descoperit nişte isvoare feruginoase, cărora le face o mare reclamă un medic: doctorul Penescu.

In scurt timp s'au instalat câteva barăci şi un adăpost acoperit cu scânduri, s'a aşternut nisip pe o distanţă şoseluita şi lumea a început să vie. Mai ales Duminicile şi sărbătorile erea lume multă, doamnele veneau să flirteze, tinerii tot la fel, dar moda erea ca fiecare să poarte în mână o ceşculiţă plină cu apă şi să se plimbe, de colo până colo, căci aşa erea prescripţia medicală.

Duminicile venea să cânte şi o muzică militară, tramvaele cu imperiala pline de lume se succedau, în frunte vagonul cu muzica şi în urmă trei sau patru vagoane cu public. Până la ora 12 dimineaţa, petrecerea bucureştenilor era la Apele dela Văcăreşti.

In vremea aceea trăia în Bucureşti, un bătrân cam ramolit şi căzut în senilitate numit Bărbucică. Am mai vorbit de el. Glumeţii l'au convins că, dacă îşi va muia de trei ori în fiecare dimineaţă barba în izvorul dela Văcăreşti, va întineri. Aşa a şi făcut. Insă apa fiind feruginoasă i-a roşit barba. Şi astfel Bărbucică a umblat câtăva vreme cu barba roşie dar de loc întinerită.

Apele de la Văcărești au dat prilej marelui artist Mateiu Milo, dar acum în marele declin, ca să facă o piesă cu titlul „Apele de la Văcărești". Această piesă a avut un număr destul de mare de reprezentații pentru vremea aceea. Iată, de pildă, afișul pe ziua de 9 Aprilie:

„Teatru Național
Sala Bossel

Luni la 9 Aprlie se va reprezenta pentru a cincisprezecea oară ingenioasa piesă:

APELE DE LA VĂCĂREȘTI

cu un nou adaos

CREDITUL FUNCIAR

sau

„SÂNGELE BERE NU SE FACE"

Autorul piesei fiind clasicul nostru artist Millo și titlul noului adaos fiind destul de expresiv și de semnificativ, credem că bucureștenilor li s'a asigurat petrecerea pentru un interval mai îndelungat de acum înainte".

Această piesă — precum se vede — erea un soiu de Revistă în care autorul adăoga scene și cuplete nouă privitoare la evenimentele zilei.

Piesa în general era slabă și jucată de câțiva actori adunați la întâmplare.

In același timp este instalat pe Piața Constantin Vodă, (actualul palat al poștelor și telegrafelor) Circul Suhr. Deosebindu-se de celelalte circuri acoperite cu pânză, — Circul Suhr destinat să joace și iarna, este construit tot din lemn.

Iată de pildă programul de la 2 Iunie.

CIRCUL SUHR

Sâmbătă 2 Iunie 1873

MARE REPREZENTAȚIUNE BRILLANTĂ DE GALĂ

D-l și D-na Davene va escela mai cu osebire prin incredibile e sale producțiuni gimnastice pre cele trei trapeze în aer.

D-l Albert Suhr va escela mai cu osebire în producțiunea sa mimică pe cal, sub titlul: „Matrosul pe timpul furtunei pe mare".

D-l Cotaki se va distinge prin miraculoasele jocuri japoneze cu membrele pe picioare.

D-ra Francisca Suhr în posițiunea sa mimică pe cal.

Etc., etc.

In total 16 numere.

— D-şoara Francesca Suhr, de care se amorezase un domn Ghica, mai târziu secretar general al Ministerului de lucrări publice, a fost apoi soţia acestuia şi soacra generalului Nicoleanu, actualul prefect al poliţiei Capitalei.

— In partidul conservator frământările sunt mari. Doi miniştri dintre cei mai cu vază, Gheorghe Costaforu ministru de externe şi Manolaki Costaki Epureanu sunt siliţi să iasă din guvern.

Gheorghe Costaforu a fost silit să părăsească portofoliul şi guvernul din cauză că era partizan al joncţiunei căilor noastre ferate cu cele austro-ungare, joncţiune împotriva căreia se ridicase o mare agitaţie în ţară. Urmaşul lui Costaforu a fost Vasile Boerescu.

Această criză ministerială a făcut mult zgomot pe vremuri, fiindcă ministrul silit să iasă din guvern era lovit cu numeroase bănueli şi acuzaţiuni.

MOARTEA PRINŢULUI ALEXANDRU CUZA

— Miercuri la 2 Mai moare la Heidelberg prinţul Alexandru Ioan Cuza. Moartea i-a fost pricinuită de un anevrizm al aortei. In ţară, şi mai ales în Moldova, ştirea acestei morţi produce o mare emoţie.

Din toate oraşele roesc telegramele de condoleanţă şi manifestaţiunile de adâncă jale a celor cari mai păstrau încă în inimă cultul marelui Domnitor.

Toţi poeţii vremei scriu necrologuri rimate. Poetul Gheorghe Baronzi, prefect de judeţ la Brăila la epoca detronărei lui Cuza, scrie următoatele versuri intitulate:

DATE NEFASTE

La moartea Principelui Alexandru Ioan I. Cuza

De pe malurile Senei
Unde-un Geniu infernal
Străbătea prin focul Ghenei
P'un cadavru bucefal,
Spulberând cu paşi profani
Gloria a mii de ani

Galicul alectrion
Anunţă în depărtare
Stărâmarea unui tron
Şi a unui Cesar mare.

De p'al Dunărei mal verde,
Unde geniul duşman
Rătăcise, pân 'a perde,
Calea divului Traian,
Prin căi alte nerăzbite
De mâini vitrege urzite.

Buciumul lugubru sună,
Anunțând și el de sus
Că'ntra nopței manta brună
Un luceafăr a apus.

Doamne, mult au fost fatale
Nopțile ce-au revărsat
O lumină ca de jale
P'ăst pământ răscumpărat
Prin atâția mari martiri,
Ai duioasei omeniri.

Care trec, fără 'ncetare,
Cu al umbrei pas ușor,
Ca o stea ce-abia răsare
Și s'asvârle într'un nor.

Blând luceafăr, dulce soare,
Ale cărui raze-apun,
Țara recunoscătoare
Roagă geniul tău bun
Să o facă-a merita
Binecuvântarea Ta.

Căci tu ești ce ne-ai chemat
La concordia de frați
Tu ești domnu-adevărat
Intre Domni adevărați.

Iați dar zborul către stele
Rangul între semi-zei.
Binefacerile Tele,
Părinteasca ta Domnie,
Cât va fi o Românie
Cu o inimă ce bate
Ele nu vor fi uitate
Dintre noi orfanii tăi.

Am dat această bucată în versuri ca o mostră a felului în care se scria la 1873.

Dar moartea lui Cuza dă prilejul unui conflict între cei doi Mitropoliți ai țărei.

Mitropolitul Moldovei trimite următoarea telegramă:

„Fratelui Mitropolit al Ungro-Vlachiei

„Rămășițele fericitului întru pomenire Alexandru Ioan I primul Domnitor al României Unite se vor înmormânta la moșia Ruginoasa Marți în 29 Mai. Viu, dar, frățește a vă ruga să binevoiți, de vă este cu putință, să luați parte la ceremonia religioasă și înalt Prea Sânția Voastră, iar la caz de a nu putea veni, să delegați doi frați episcopi din Eparchiile Juris

dicțiunei Inalt Prea Sânției Voastre, căci credem că e bine ca la această dureroasă ceremonie, în unire să ia parte clerul din toată România Unită sub răposatul Domn Cuza.

Calinic al Moldovei

Iată răspunsul Mitropolitului Primat:

Prea Sânției Sale Inaltul Mitropolit al Moldovei și Sucevei

Guvernul luând toate dispozițiile cuvenite pentru înmormântarea fostului Domnitor Cuza., conform programelor publicate în Monitorul Oficial, datoria ori cărui bun cetățean și mai cu seamă a unui Metropolit, este să se supună guvernului. Inițiativa ce ai luat Prea Sânția Ta la această înmormântare, nefiind conformă cu spiritul canoanelor Sfintei noastre Biserici, nu aderez la propunerea ce'mi faci".

Niphon Mitropolitul Ungro-Vlachiei

Dar Mitropolitul Moldovei răspunde la rândul său:

„Cu frățească în Christos dragoste îmbrățișăm pe Inalt Prea Sfinția voastră.

„Primind telegrama răspunzătoare la invitarea ce v'am făcut de a veni la înmormântarea fostului Domnitor Cuza, cată să vă dau oarecari explicări din care foarte luminat veți putea vedea că scopul invitării a fost cu totul departe de usul regretabil ce ați făcut cu ea.

1) Locul înmormântării fiind moșia Ruginoasa ce este în Eparhia noastră, am crezut că împlinind uzul de distinsă politeță, scutindu-vă de cererea permisiunei după canoane, vom înlătura astfel și dificultatea ce ați avea de a vă conforma cu ele, în caz când Frăția Voastră v'ați figura existența unei supremații, după cum chiar tonul ce'l țineți către un egal, pare a insinua.

2) Incât pentru aserțiunea că întreprinderea noastră ar fi o manifestare contrarie dispozițiunilor guvernului, ar fi de ajuns a vă rechema, că atitudinea noastră față cu el, a fost totd'auna pentru or cine, în vederea convingerei noastre, *că toată stăpânirea este de la D-zeu.*

Dar pentru a vă arăta că și în cazul de față vă este putință profitabilă schimbarea caracterului invitării Noastre, n'aveți de cât să mai recitiți programul guvernului și veți vedea că el singur lasă Bisericei libertatea de ași face programul ceremoniei religioase, rezervând pentru sine ca și în or ce parte a lumei, regularea ceremoniei militaro-civile.

Aceasta fiind exacta interpretare a programului oficial, nu este de mirare că Frăția Voastră să înțelegeți că corpul se se înmormânteze la Ruginoasa, iar ceremonia funebră religioasă să se celebreze numai ca o parachidă în Catedrala din Capitală.

Terminând aceste câteva lămuriri necesarii, este neexpli-

cabil pentru Noi, că, la o politeță răspundeți cu o invocare de canoane ce nu există, și invitarea de a asista la înmormântarea Domnitorului de la care aveți titlul ca poate vă inspiră tonul telegramei, drept recunoștință o desfigurați într'o cestiune cu totul streină de Noi.

Al Inalt Prea Sânției Voastre în Christos frate
Calinic Mitropolitul Moldovei

Această polemică, care a întristat mulți pe acei cari țineau la prestigiul bisericei, nu avea de cât un singur motiv, acela al Mitropolitului Primat de a nu fi displăcut Domnitorului și acela al Guvernului care nu voia să se dea o strălucire prea mare înmormântărei.

Inmormântarea s'a făcut în fața a cel puțin 30000 țărani care au alergat până și din Bucovina spre a fi de față. Și lacrămi au curs în ziua ceea.

Numeroase cuvântări funebre au fost rostite, dar cele mai însemnate au fost acele ale lui Mihail Cogălniceanu, Nicolae Ionescu și Petre Grădișteanu. Dar al lui Mihail Cogălniceanu a fost un mic Capo d'operă de elocință, înălțime de cugetare și perfecțiune literară. De aceea îl dăm aci în întregime pentru ca să rămâie ca un model al genului spre uzul celor cari vor veni după noi.

DISCURSUL LUI MIHAIL COGALNICEANU

Ilustră Doamnă, Prea Sfinte Mitropolit, Sfinți Părinți și frați.

Biserica ne zice: „deșertăciunea deșertăciunilor toate sunt deșertăciuni". Ei bine, îmi permit a zice cum că acest mare adevăr își are și el excepțiunea sa. Nu este în lumea aceasta totu deșertăciune, rămâne ceva statornic; rămân faptele mari car sunt neperitoare. Da, fraților, faptele mari opresc chiar moartea.

Se zice că Vodă Cuza a murit. Dacă renașterea României a murit, apoi a murit și Vodă Cuza, căci Vodă Cuza nu este de cât renașterea României.

Dar vă rog credeți, oare, că viu aci să fac istoria acestui Domn? Nu, căci care glas poate să o facă? Care pagină tipărită poate să fie așa de adevărată și așa de elocuentă, ca fața țărei însăși?

Fața țărei este pagina istoriei lui Alexandru Ioan I. Alexandru Ioan I nu are trebuință de istoriograf. El singur și-a scris Istoria Sa prin legi, prin actele cu care a făcut un Stat, o societate alta de cât aceea ce i s'a fost dat când l'am proclamat Domnitor.

Sunt patrusprezece ani trecuți de când în Adunarea țărei, în Capitala Moldovei, mi s'a făcut rara onoare de a spune cu cel d'întâiu, *Colonelului Cuza*, cuvântul „Măria Ta" și tot de o dată de a'i spune care era voința națiunei și care erau aspirațiunile naț unei, ce i se dau lui spre îndrumare.

Cei bătrâni aduceţi-vă aminte, cei mai tineri consultaţi paginele *Monitorului* şi veţi vedea ce s'a cerut dela dânsul. Veţi vedea că în cei şapte ani de ilustră domnie şi eternă memorie. Vodă Cuza, nu numai că a fost om onest dar şi a ţinut totd'auna cuvântul. Pe lângă aceasta în fiecare lună a Domniei sale înzestra ţara cu câte o lege, în fiecare zi sporea numărul cetăţenilor şi puterea noastră. Ce voia naţiunea atunci? Naţiunea voia legi noui şi oameni noui. Cuza a fost omul nou şi a făcut legi noui care au făcut apoi lume nouă, căci lumea de la 63 este alta. Astăzi Statul român nu mai este provincia vasală a Moldovei sau a Valachiei.

Iată ce a făcut Alexandru Ioan I.

Ce i se zicea atunci?

— „Tu, Măria Ta, fii bun, fii blând, mai ales pentru aceia pentru cari toţi domnii trecuţi au fost nepăsători sau răi[1])".

Ei bine, vă fac o întrebare: luaţi Istoria României de dincoace şi de dincolo de Milcov, căutaţi paginile ei şi se va găsi vr'un domn care să poată să se compare cu Vodă Cuza? Nu! nu poate fi comparaţiune între faptele foştilor Domni şi ale lui Cuza făcute ca om, ca cetăţean şi ca oştean.

I s'a mai zis lui Cuza că naţiunea doreşte ca, prin dreptate, prin desvoltarea instituţiunilor noastre, prin sentimente cu totul patriotice să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale naţiunei noastre când Alexandru cel Bun zicea imperatorilor din Bizanţ *că ţara noastră nu are decât sabia sa.*

Ei bine, fraţilor, când România a ţinut un mai mare limbagiu în Europa, de cât acel ţinut de Alexandru Ioan I?

Alexandru Ioan I ţinea cheea Orientului şi nimic nu se făcea în Orient, nu numai fără ştirea, dar fără voia lui. El era gata aşi sacrifica tronul, persoana sa, numai să-şi apere ţara de or ce pericol. Pentru că el erea conştiincios naţiunei române Şapte ani ne-am odihnit, şapte ani n'a fost umilire!... dar a căzut silnic şi România şi-a întrerupt cariera...

A! ertaţimă. Aici în faţa unui mormânt deschis, în faţa acestei figuri care va fi vecinic glorioasă, nu ne este permis să facem polemică dar suntem datori să spunem *că nu greşalele lui l'au răsturnat ci faptele lui cele mari.*

Odată cu exilul a expirat emanciparea poporului român, odată cu exilul vechile societăţi retrograde şi demagoge şi-au aliat, şi când o zic aceasta, fraţilor, ca să vedeţi dacă este acuzaţiune la cei şapte ani de exil care au trecut. Apoi care domn a fost mai demn în exilul său, care Domn a apărat ţara sa mai mult pe acea ţară care permisese să i se închidă porţile? Ţara va mărturisi şi chiar mărturiseşte, mărturisesc mulţi chiar din acei cari l'au răsturnat că mai demn nu s'a purtat alt Domn. Pentru ca să nu ne înşelăm, fraţilor, Domnul Cuza Alexandru

[1]) Cuvinte din discursul rostit de Cogălniceanu, spre a saluta pe Vodă Cuza când a fost ales Domn de Adunarea din Iaşi.

Ioan I, or când voea putea să fie Domnitor. Alexandru Ioan I nu avea trebuință să zică ca Alexandru Lăpușneanu, că „dacă țara nu-l vrea, el o vrea". Cuza nu a voit de și țara l'a voit pentru că el nu a voit resbel civil, pentru că a voit țăria acestei țări, pentru că a voit să fie demn de numele ce poartă.

Și cum, fraților! După ce v'am spus aceste cuvinte, noi cari suntem aci, unii mai bătrâni de cât Dânsul, unii luptători sub el, mulți admiratori ai lui, alții amploiați ai săi, alții cari s'au folosit de legile lui[1]) putem zice numai: „Dumnezeu să'l erte?" Dar de aceasta nu are trebuință, căci șapte ani binecuvântat din partea a trei milioane de locuitori pe care i'a făcut cetățeni, nu este oare de ajuns?

Noi avem trebuință să ne rugăm pentru ertarea altora.

De aceea noi cari am avut onoarea de a'i fi miniștri și funcționari, ne întrebăm: nu avem nimic de făcut? La 59 Românii au dat dreptul lui Cuza să facă tot și de aceea se zicea că unul lucrează pentru toți: erea conștiința națională. Acel unul nu mai este azi, toți dar trebuie să lucrăm și să lucrăm în spiritul lui, să fim oameni ai țărei noastre, să ridicăm sus stindardul ei în afară și înăuntru, principiul acela fără de care nu poate să fie un Stat, prin instrucțiune, prin administrațiune bună, fie care prin exercițiul pacinic al drepturilor ce fiecare datorim lui Vodă Cuza.

Ilustră Doamnă, sfântă și mumă a Românilor! nu plânge căci Alexandru Ioan I nu a murit! Alexandru Ioan I nu poate să moară. Nu lacrămile acelora cari sunt aci vor putea dovedi aceasta ci lacrimile tutulor, lacrimile unui popor întreg, lacrămile ce se vărsă de ori unde se vorbește românește. De la Carpați până la Marea Neagră, și de la Tisa până la Nistru nu este notar politic pentru tristeța ce se poartă de soția lui Alexandru Ioan I.

Și acum, după ce biserica a zis vecinica pomenire în spiritul lui Alexandru Ioan I, vecinica lui amintire, în spiritele noastre nu se va șterge din inimile noastre și ale fiilor fiilor noștri.

Și cât va avea țara aceasta o istorie, cea mai frumoasă pagină va fi aceea a lui Alexandru Ioan I".

Iată și testamentul lui Cuza:

TESTAMENT

„In privința toatei mele averi mișcătoare și nemișcătoare ce voiu lăsa la încetarea mea din viață, statornica mea voință este de a se regula și a se urma precum arăt aci: „Pre iubiții mei fii Alexandru și Dimitrie, adoptați de mine și de prea iubita mea soție Elena Doamna, fără părinți cunoscuți, conform legilor în vigoare ca singurii mei moștenitori vor împărți deopotrivă între dânșii toată averea mea mișcătoare așa precum se va afla la deschiderea moștenirei.

Din această avere las prea iubitei mele soții Elena Doamna

[1]) Țăranii cari au fost improprietăriți.

uzufructul unei a treia părți spre a se bucura de dânsul în toată viața sa. după încetarea uzufructului legal ce va avea ca mamă asupra întregei moșteniri, purtând în această calitate și sarcina de firească și legală epitroapă cu consiliul dumnealor Prea Sfințitul Calinic Miclescu Mitropolitul Moldovei și al Sucevei și Căpitanul Efrem Ghermani.

Dacă prea iubita mea soție, va înceta din viață înainte de a ajunge fii mei la majoritate. atunci epitrop va fi Prea Sfinția Sa arhiepiscopul Calinic Miclescu, Mitropolit al Moldovei și Sucevei, care prin înțelegere cu consiliarul Căpitanul Efrem Ghermani, vor numi un consilier ca așa tutela să fie pururea de trei.

Dacă va înceta din viață Prea Sfinția Sa arhiepiscopul Calinic Miclescu Mitropolitul Moldovei și Sucevei înainte de a ajunge fii mei la majoritate. atunci epitrop va fi căpitanul Efrem Ghermani care în înțelegere cu Consilierul vor numi un consiliar.

Dacă va înceta din viață și Căpitanul Efrem Ghermani înainte de a ajunge fii mei la majoritate. atunci va fi epitrop consiliarul care se află mai vechiu în tutelă și el prin înțelegere cu colegul său, vor numi pe al treilea și așa se va forma tutela până la majoritatea fiilor mei iubiți, fără să poată vreo dată, sub nici un pretext, vreuna din rudele mele sau ale soției mele, a avea vreun amestec sau ingerință, fie spre a reclama vreun drept în numele său fie spre a interveni în interesul moștenitorilor mei.

In caz de a înceta din viață vreunul din fiii mei iubiți înainte de a avea vârsta legală spre a putea testa după această vârstă, fără, însă, a fi testat, sau pentru or ce avere ar rămâne afară din testament, moștenitor va fi fratele său supraviețuitor.

In caz de a înceta din viață și cellalt fiu al meu iubit, înaintee de vârsta legală spre a putea testa ,sau fără a fi făcut testament sau având făcut testament pentru averea ce va rămâne afară din testament, de va trăi încă prea iubita mea soție, se va bucura de tot uzufructul iar după moarte, toată această avere de care nu vor fi dispus fii și moștenitorii mei, va servi pentru creațiunea și întreținerea unui asil de copii orfani și găsiți în orașul Huși care va purta numele de Asilul Cuza și se va administra de tutela hotărită pentru fii mei în minoritate, fără să poată vreodată nici Statul nici rudele mele a avea vreun amestec sau ingerință.

După încetarea mea din viață, epitropul prin știința consiliarului, va plăti 7000 napoleoni de aur, zic șapte mii napoleoni de aur, persoanei ce va înfățișa obligațiunea mea olografă scrisă în întregul său de mine în limba franceză, datată în opt luna lui Ianuarie una mie opt sute șapte zeci și trei calendarul nou sau două zeci și șapte Decemebre anul 1872 calendarul vechiu și subscrisă de mine, slobozită în Florența (Italia) și făcută în aceiași zi când am făcut acest testament.

Veri ce dispozițiune și testament anterior acestuia sunt și rămân desființate.

Acest testament olograf scris în întregul său, datat şi subscris de mine, s'a făcut astăzi în Florenţa (Italia) la opt în luna Ianuarie 1873 calendarul nou sau douăzeci şi şapte Decembrie 1872 calendarul vechiu în patru exemplare asemenea, din care unul l'am încredinţat prea iubitei mele soţii Elena Doamna, unul Prea Sfinţiei Sale arhiepiscopul Calinic Miclescu, Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, unul Căpitanului Efrem Ghermani şi unul se va găsi în portofoliul meu roşu care se deschide cu numerile 5555.

A. I. CUZA

DIVERSE

— Şaptespreezece zile mai târziu vine vestea morţei la Paris a prinţului Gheorghe Bibescu, fostul domnitor al Munteniei. Gheorghe Bibescu, care era pe tron când a izbucnit revoluţia de la 1848, a murit la vârsta de 71 ani.

— In luna Maiu ministrul de finanţe Petre Mavrogheni publică un decret prin care fixează un nou curs monetelor streine ce circulau în ţară. Toate aceste monete sunt supuse la scăderi, iar decretul spune că, începând de la 1 Decembrie 1873, ele nu vor mai fi primite la casele publice pe nici un preţ.

Iată acum numele monezilor şi cursul din nou hotărît:

Icoşarul (Iermelicul Lei 4 şi 20 bani.
O jumătate Icoşar (Iermelicul) lei 2 şi 10 bani.
Un sfert icoşar (Iermelicul) lei 1 şi 05 bani.
Rubla rusească de argint 3 lei 70 bani.
O jumătate rublă rusească de argint 1 leu 85 bani.
Un sfert rublă rusească 0.92 bani.
Piesa de 30 capeici 1 leu 05 bani.
Piesa de 20 capeici 0.50 bani.
Piesa de 15 capeci 0.35 bani.
Piesa de 10 capeici 0.25 bani.
Sfanţul, piesa de 20 kreiţari vechi 0.70 bani.
Jumătate sfanţ piesa de 10 kreiţari vechi 0.35 bani.

— Duelul în armată începe să ia întindere îngrijitoare de aceea Ministrul de rezbel Generalul I. Em. Florescu trimite tuturor comandanţilor de corpuri o circulară prin care dispune ca, în caz de conflict între militari, să se procedeze în felul următor:

„1) Or ce conflict s'ar ivi între doi militari, ei sunt datori a denunţa faptul şefului corpului sau al serviciului care, fiind răspunzător pentru disciplina şi onoarea corpului, judecă şi hotărăşte în prezenţa ofiţerilor care fac parte din acelaş corp sau serviciu, care din doi are să facă scuze celuilalt, după care declară onoarea satisfăcută. Ei, după gravitatea faptului, pedepsesc disciplinar pe culpabil, sau, dacă cazul este grav, cere ministerului, prin calea ierarhică, numirea unei comisiuni de trei ofiţeri prevăzută de legea poziţiunei ofiţerilor pentru

punerea culpabilului în neactivitate pentru rea credinţă sau greşeli grave în serviciu.

Şeful Corpului sau al serviciului, dacă faptul e şi mai grav, poate cere chiar numirea unui consiliu de anchetă pentru a se pronunţa asupra cazului de reformă a militarului.

2) Dacă afară din toate previziunile poliţiei militare duelul va avea loc, se vor adresa, de îndată, atât luptătorii cât şi martorii şi diviziunea teritorială va orândui de urgenţă, cuvenita cercetare spre a se trimite toţi înaintea justiţiei, conform legilor.

Aceste dispoziţiuni se aplică şi la celelalte elemente ale puterei armate îndată ce faptul s'ar fi petrecut între doi ostaşi pe timpul aflărei lor sub arme".

Ministru de război GENERAL FLORESCU

Nu-mi amintesc ca dispoziţiunile acestui ordin să fi fost aplicate vreodată, de altfel dispoziţia erea absurdă. Fără un text de lege şi numai pe baza unui ordin minsterial să se procedă la arestarea martorilor, cari puteau fi şi din elementul civil, erea un lucru copilăresc. De aceea ordinul a căzut în desuetudine.

STATUA LUI MIHAIU VITEAZUL

La ordinea zilei statuia lui Mihai Viteazu încredinţată pentru execuţie sculptorului Carrier-Belleuse din Paris.

Ministerul de lucrări publice se adresează Societăţii Amicilor belelor-arte spre a-şi spune cuvântul asupra acestor trei puncte :

1) Asupra aspectului şi formei proiectului trimis de sculptor.

2) Inscripţiile.

3) Instalarea în raport cu proporţiile şi caracterul monumentului.

Comitetul acestei societăţi compus din: Grigore G. Cantacuzino, C. Esarcu, N. Grigorescu, A. Odobescu, D. Berendei, C. Bolliac, Th. Aman, G. M. Tătărăscu şi Ch. Stăncescu, au arătat părerile lor în toate privinţele.

In ce priveşte locul aşezărei statuei, comitetul a emis următoarea părere pe care o transcriu în original din Procesul-Verbal încheiat de comitet :

„Mihai Viteazul a lăsat în Bucureşti numele său unei mânăstiri pe care la 1598 a clădit-o cu ziduri întărite pe una din înălţimile Capitalei. Acea clădire, Mânăstirea Mihaiu Vodă, cade azi în ruine şi în curând timp ea va trebui dată la pământ. Spre a preîntâmpina însă peirea acestui monument în care numele lu Mihaiu se va şterge poate din colţul Bucureştilor ales de dânsul, nu s'ar putea oare doborând acum de îndată clădirile ruinate ale mânăstirei, să se creeze pe platforma acestui deal o esplanadă măreaţă şi frumos potrivită,

pe care locul altarului actual ar fi prefăcut într'o criptă boltită subterană d'asupra căreea s'ar înălța monumentul planând astfel asupra unei mari părți a orașului?

In acea criptă s'ar depune și s'ar păstra cu religiozitate, pe vechiul lui altar, capul lui Mihaiu Viteazul, care cu onorurile cuvenite, s'ar transporta aci din mânăstirea Dealului, unde nimic nu asigură conservarea acestei prețioase relique.

Esplanada pe care s'ar înălța monumentul lui Mihaiu Viteazul ar fi, tot de odată, și o mică piață de arme situată la intrarea cartierului militar al Capitalei, ea ar fi ca Propyleele acelui șir de cazarme ce se destind pe dealul Spirei, și ostașii Români, intrând și eșind din acel cartier, ar avea pururea dinaintea lor monumentul care le-ar aminti despre gloriile militare ale patriei.

Nici un loc, credem, n'ar fi mai nemerit din punctul de vedere al pioaselor tradițiuni și al efectului moral".

Când ne gândim la acest proiect avem viziunea aspectului marțial pe care l'ar fi avut Statuia lui Mihaiu înălțată deasupra dealului unde se află acum biserica Mihai Vodă. Toate clădirile ce sunt acum de jur împrejur n'ar fi fost, întregul teren ar fi fost transformat într'o piață de arme, strada Mihai Vodă ar fi mers în linie dreaptă de la Podul Dâmboviței până în fața statuiei, iar cotitura ce începe dupe strada Sfinții Apostoli ar fi fost evitată Dar domnitorul Carol I a fost de altă părere hotărând locul actual din fața Palatului Universității unde stătui se perde în acel loc strâmt, fără perspectivă și fără legătură cu împrejurul.

— Către sfârșitului lui Septembrie M. Pascaly deschide stagiunea la Teatrul Național. Iată afișul cu care anunța începerea reprezentațiilor cât și repertorul. Dau în întregime repertorul anunțat pentru ca lumea de teatru de astăzi să cunoască care erea nivelul teatrului la 1873 și cât de neînsemnată erea literatura originală în comparație cu literatura în traducție.

PIESE NOUI

Miron Costin dramă națională.
Lăpușneanu id. id.
Banul Craiovei id .id.
Rubedeniile, comedie localizată.
Nerușinații id. id.
Lingăii id. id.
Răposatul Dumnealui, id. id.
Ce scie satul nu scie, id. id.
De Brumărescu, id. id.
Copii, dramă traducție.
Copii Regimentului, comedie tradusă.
Junețea lui Mirabeau, dramă tradusă.
Jean Postașul, id. id.
Trăsnetul comedie tradusă.

Marchizul Caporal, id. id.
Marchizul Arpagon, id. id
Maura, id. id.
Nepotul lui Poupiniac, dramă tradusă.
Muzicele comedie tradusă.
Pălăria Ceasornicarului comedie tradusă.
Așa sunt femeile comedie tradusă.
Ochele mele, comedie tradusă.
O mare răzbunare, dramă tradusă.
Nevastă sau amorează?, comedie tradusă.
Un bărbat care plânge, id. id.
O vizită la nuntă, id. id.
Fratele cel mare, dramă tradusă.
Erman bețivul, id. id.
Regina Margot, id. id.

Reprise

Richard al 3-lea, dramă tradusă.
Nopțile râului Senei, dramă tradusă.
Copii Negurilor, dramă tradusă.
Muschetarii, dramă tradusă.
Cuvântul Mortului, dramă tradusă.
Fiul Nopței, dramă tradusă.
Stăpânul și Valetul, dramă tradusă.
Omul din nimic, comedie tradusă.
Paiața, dramă tradusă.
Vrăjitoarea, dramă tradusă.
Idiotul, dramă tradusă.
Curierul de Lyon, dramă tradusă.
Lucreția Borgia, dramă tradusă.

Apoi anunțul vestea că reprezentațiile vor urma de *10 până la 12 ori pe lună* de oarece nu erea destul public pentru ca reprezentațiile să poată fi date ziinic.

Prețurile scrale ereau : Benoare 24 lei noui, Lojă de rangul I 20 lei noui, Loja de ran II 12 lei noui, Stal I 4 lei noui, Stal II 3 lei noui, Stal III 2 lei noui. Galeria 1 leu nou.

Studenților li se face cu plăcere un scăzământ de 50 bani la orice loc.

Apoi se făceau și abonamente.

Duminică la 23 Septembrie s'a deschis stagiunea cu *Rubedeniile*, comedie națională locală în 4 acte. A doua reprezentație erea cu *Paiața*, a treia cu *Hoții de codru*, a patra cu *Radu Basarab*, etc.

Piesele pe vremea aceea, nu făceau serie, afișul trebuia schimbat în fiecare seară de și reprezentațiile nu se dedeau de cât de 2 sau mult de trei ori pe săptămână.

— Hanul Manuc de pe strada Carol schimbă numele; proprietarul său anunță la sfârșitul anului 1873 cum că acest han va purta, de aci înainte, numele de „Hotel Dacia".

— Ateneul Român anunță ciclul conferințelor sale pe anul 1873—74. Iată zilele hotărâte și conferențiarii:

Duminică 30 Decembrie 1873: I. MASSIM, despre limbă.

Joi 3 Ianuarie 1874: ULYSSE DE MARSSILLAC: despre poezia infinitului.

Duminică 6 Ianuarie: COLONEL ŞTEFAN FALCOIANU: Calendarul.

Joi 10 Ianuarie: D-l GR. TOCILESCU: Petru Cercel.

Duminică 13 Ianuarie: D-l T. CHARLIER: Drumurile de fer.

Joi 17 Ianuarie, I. C. BRATIANU: Mişcarea economică.

Apoi în fiecare Duminică şi Joi până în ziua de 24 Martie inclusiv:

D-l V. A. URECHE: Convorbiri literare; ŞTEFAN MIHAILESCU: Darvinismul; I. A. CANTACUZINO: Teoria fizică şi fiziologică a muzicei; Dr. DAVILA: Conservarea vinurilor; B. P. HASDEU: Despre limbă; GR. VENTURA: Despre trecutul şi viitorul muzicei în România; d-l VERICEANU: Convorbiri economice; D. A. LAURIAN: Heliade şi operele lui; CHR. PAŞCANU: Despre alimente; P. GRADIŞTEANU: Despre Machiavel; G. SION: Păcală şi Tândală; G. NEGRE: Vesuviul şi erupţiunile sale; Dr. DAVILA: Despre ambulanţe; A. ROQUES: Drama Română; U. de MARSILLAC: Frumosul şi frumuseţea; ST. C. MIHAILESCU: Selecţiunea naturală; C. STANCESCU; Studiu asupra artelor plastice la Expoziţiunea Universală din Viena; DUMITRESCU TASIANU: Despre scoalele de aplicaţiune; A. ODOBESCU: Arta bizantină.

ANUL 1874

1 Februarie Ministrul de finanţe Petre Mavrogheni, prezintă Camerei proiectul de lege pentru înfiinţarea Băncei Naţionale de scont şi circulaţiune.

Art. 1 erea astfel redactat: „Se institue o bancă de scont şi circulaţiune sub denumirea de „Bancă Naţională a României".

Durata băncei erea de 25 ani cu posibilitate de prelungire.

Capitalul social fixat la 20.000.000 lei împărţit în 40.000 acţiuni a 500 lei.

Banca putea face numai următoarele operaţiuni.

1) A sconta sau a cumpăra polițe sau alte efecte având de obiect operaţuni de comerciu şi bonuri de tezaur în marginile ce se vor hotărî de statute.

2) A face comerciu de materii de aur sau de argint.

3) A face avansuri pe fonduri de monete sau pe bucăţi de aur sau de argint.

4) A se însărcina cu încasarea depe efectele ce-i vor fi încredinţate de particulari sau de stabilimente.

5) A primi sume în cont curent şi în depozit, titluri, metaluri preţioase şi monete de aur şi argint.

6) In fine a face avansuri în cont curent sau pe termene scurte pe denunceri de efecte publice naţionale, scrisuri financiare sau alte valori garantate de stat, în marginile şi după condiţiunile ce se vor fixa etc.

Banca va face şi serviciul de cassier al Statului fără vre-o îndemnizaţie.

Banca va putea emite bilete la purtător garantate prin numerar în cantitate de o treime.

Biletele emise nu vor putea fi mai mici de 50 lei.

Etc., etc.

Iată în linii mari care erea proiectul acestei bănci care, după cum se vede, erea şi o bancă de emisiune.

Motive, pe care nu le-am putut cunoaşte atunci, au zădărnicit realizarea băncei, iar Ministrul Mavrogheni n'a întârziat mult de a părăsi guvernul.

— In Iulie se fac alegeri comunale în Bucureşti. Alegerile se făceau atunci pe 4 colegii, după cens, iar candidaţii ereau aleşi numai dintre cei mai însemnaţi fruntaşi. Iată numele aleşilor cât şi numărul de voturi obţinut de către aleşi:

COLEGIUL I

Principele Dimitrie Ghica 90 voturi;
Colonel George Manu 81 voturi;
Principele Alex. Ştirbey 81 voturi;
D. C. D. Atanasiu 48 voturi.

COLEGIUL II

Grigore Cantacuzino 122 voturi;
Vasile Paapa 97 voturi;
Dimitrie Gherman 87 voturi;
Nicolae Csanto 76 voturi.

COLEGIUL III

Hristofi Zerlenti 402 voturi;
Nicolae Gherasi 402 voturi;
D. Hagi Pandele 395 voturi;
I. Niculcea 391 voturi.

COLEGIUL IV

Gr. Triandafil 5051 voturi;
I. N. Lahovari 5026 voturi;
Alexandru Orăscu 5025 voturi;
I. N. Şoimescu 4995 voturi;
Dobre Nicolau 4977 voturi.

Primar a fost ales colonelul Manu, mai târziu generalul Gheorghe Manu.

— Generalul Florescu, ministrul de rezbel erea un bun român, patriot şi lucra sârguitor pentru mărirea puterei militare a ţărei.

Ca ministru de rezbel sub Vod Cuza din 5 regimente de infanterie de linie, 2 baterii de artilerie şi 6 escadroane de

lăncieri, a sporit armata la: 7 regimente de linie, 1 batalion de vânători, 1 de geniu, 8 baterii de artilerie, 2 regimente de lăncieri, etc.

De când a devenit ministru de rezbel sub noul Domnitor a sporit şi mai mult forţele militare. A creat cavaleria uşoară grupându în 8 regimente cu 32 escadroane, infanteria de linie erea reprezentată prin 8 regimente, trupele de grăniceri le-a transformat în trupe de infanterie, dorobanţii, formând cu ele 16 regimente.

In acelaşi timp a luat măsuri pentru ca tineretul din şcoli să capete o sumară pregătire militară.

Imi amintesc cu câtă însufleţire mergeam Duminicile la Cazarma Alexandria de pe strada 13 Septembrie ca să primim instrucţia militară. Instructorul nostru erea un domn căpitan Segărceanu din infanterie.

După câteva săptămâni ni s'a cerut ca să ne uniformăm. Fiind în luna lui Maiu ne-am făcut uniformele din pânză: tunica şi pantalonii dorobănţeşti şi căciula de oaie la fel. Imi amintesc că, cu 22 lei mi-am plătit toată această uniformare.

In sfârşit de la mişcări şi cele d'ântâi principii din şcoala soldatului, am primit, în sfârşit şi puşca Peabody. Acum eream soldaţi de-a binelea.

Intr'o Duminică — fiindcă instrucţia se făcea numai Duminicile — generalul Florescu vine în persoană ca să vadă progresele realizate. Se opreşte în faţa mea, îmi comandă: arma la mână, apoi îmi cere ca, în această poziţie să fac trei paşi înainte.

Duminica viitoare facem un marş militar pe stradele Capitalei, cu puşcile şi cu muzica în frunte. Am scoborât strada Mihaiu Vodă, am trecut pe Podul Mogoşoaiei, strada Carol, strada Craiovei (actuala Rahovei) şi ne-am oprit pe câmpia de la Filaret. După câteva exerciţii ne-am înapoiat.

Pe vremea aceea lume puţină în Bucureşti iar aceea câtă erea nu avea obiceiul stradei precum are cea de astăzi. De aceea marşul nostru nu a avut un prea mare succes de curiozitate.

Generalul Florescu erea omul pasionat pentru organizarea armatei, el lucra în această direcţie, nu numai cu pricepere şi stăruinţă dar şi cu o mare şi sufletească pasiune.

In luna lui August, în înţelegere cu ministrul de instrucţiune Titu Maiorescu — intrat în guvern de câteva luni — a dat următorul *Regulament asupra instrucţiunei militare în şcoli.*

1) Instrucţia militară este obligatorie pentru toţi elevii din şcoalele publice, fie primare fie secundare şi facultativă pentru cei din şcoalele private.

2) Elevii de la 13 până la 15 ani vor fi exercitaţi la şcoala soldatului şi şcoala de campanie fără arme; de la 15 ani în sus aceleaşi exerciţii cu arme.

Această instrucţie se va face numai în practică.

3) Elevii din cele două clase din urmă ale scoalelor se-

cundare sunt datori a învăța și în teorie și în practică cu arma școala soldatului, școala de campanie, tragerea la țintă, serviciul în campanie, serviciul de garnizoană și serviciul interior.

4) Elevii cuprinși în art. 3 și care se vor distinge la instrucția militară și vor fi dobândit și la celelalte cursuri ale clasei cel puțin nota 7, pot fi înaintați la gradul de caporal și suo-ofițer-elev. Aceste grade se confer pentru timpul în care elevul se află în școală.

5) Fiecare școală va forma o gradație de trupă după numărul elevilor dela o secție până la o companie inclusiv.

Întrunirea mai multor școale alcătuind batalionul, instrucția se va face în zilele de sărbători.

6) Fiecare școală va avea un instructor militar.

7) Școalele ce formează o companie și sunt compuse din elevii prevăzuți la art. 3, vor fi comandate de un un ofițer din armată hotărît în fiecare garnizoană de ministerul de rezbel; ofițerul comandant are sub ordinele sale pe instructorul militar și execută singur exercițiile în zilele și orele hotărîte.

Ofițerul comandant poate merge în instrucții însoțit de subofițerii din corpul său spre a'l ajuta în instrucția elevilor.

8) Instructorul militar va fi însărcinat și cu exercițiul gimnasticei.

9) Una sau mai multe școale alcătuind batalionul vor avea drapelul cu inscripția; *„Viitorul!“* și inițialele Domnitorului.

10) Exercițiul militar se face în curtea școalei sau în locuri apropiate și anume destinate de două ori pe săptămână; iar exercițiile gimnastice la aceleași ore de 2 ori pe săptămână în localul școalei.

11) Uniforma elevilor din orice școală va fi ca aceea a dorobanților cu deosebirea ca la gulerul bluzei tunicei sau mantalei vor purta câte 2 frunze de postav alb de fiecare parte a gulerului.

Facerea și purtarea uniformei din partea elevilor este facultativă. Nu se va permite, însă, nici o altă uniformă, de cât cea descrisă mai sus.

12) Elevii în uniformă sunt datori a da respectul cuvenit gradelor militare superioare și sunt constrânși îndatoririlor disciplinei militare în limitele regulamentelor școlare. În ceea ce privește penalitățile.

13) Școalele din București și Iași vor fi puse, cât pentru instrucția militară, sub direcțiunea unui colonel șef de regiment, în celelalte orașe reședință de prefectură, sub direcția unui maior, iar în comunele rurale sub aceea a șefului companiei de dorobanți.

14) La finele fiecărui an școlar și înainte de Sf. Petru, un examen public se va face în prezența comandantului fiecărei școale; rezultatul examenului va fi consemnat pentru fiecare elev în certificatul său de studii. Iar parada militară a elevilor tutulor școalelor, concentrate într'un loc anume determi-

nat, se va face în dimineaţa zilei de Sf. Petru înainte de împărţirea premiilor".

Ministru de rezbel *Florescu*.

Ministru instrucţiunei publice şi al cultelor *T. Maiorescu*.

Acest regulament nu a fost nici odată pus în practică; iar exerciţiile militare începute, precum am spus la cazarma Alexandria, au rămas fără urmare.

Frământările politice, căderea guvernului conservator şi războiul din 1877 au zădărnicit acest început care făgăduia atât de frumoase rezultate.

Generalul Florescu pregătea armata în vederea marilor evenimente ce se anunţau în Peninsula balcanică.

In fiecare Duminică, primăvara se făcea în Cişmigiu un răzvod. Detaşamente din toate armele, ofiţeri, generalul Florescu urmat de aghiotanţii săi veneau în Cişmigiu şi dedeau răzvodului a înfăţişare de spectacol militar; fiindcă generalului îi plăcea, pe lângă altele, şi fastul.

Prinţul Milan al Serbiei venise în Bucureşti sub aparenţa unei vizite de bună vecinătate dar în realitate vizita avea caracter politic, prinţul Serbiei ştia că se apropie ziua când războiul în contra Turciei va izbucni în Balcani şi voia să cunoască dispoziţiile României.

Vom vedea mai departe care erea situaţia Europei în preziua războiului ruso-turc. Dar generalul Florescu pregătea oştirea, umplea depozitele cu efecte de echipament, cu căciuli, cizme, lopeţi etc., etc. Fiindcă sferele guvernamentale ştiau ce se pregăteşte în apropiere şi ereau încredinţate că partidul conservator va fi la cârmă în ziua cea mare.

— La 25 Iulie se pune piatra fundamentală a Circului.

In Bucureşti se înfiinţează o „Societate ecuestră" al cărei scop erea să construiască un circ de zid în dosul Episcopiei, adică pe locul unde s'a înălţat clădirea Ateneului român.

Comitetul acestei societăţi erea compus din: generalul Florescu, preşedinte iar membrii: senatorul N. D. Racoviţă, procurorul de la Casaţie N. Filitis, locotenentul colonel Eraclie Arion şi inginerul Alfred Berlon.

Terenul a fost cumpărat de la comună, s'au emis acţiuni pentru 100.000 lei cu care s'au început lucrările.

In proect erea ca acest local, care trebuia să coste 600.000 lei, să servească ca circ, şcoală de călărie, pensionat de cai, cazinouri, local pentru baluri etc.

Dar au lipsit fondurile. Din lipsă de bani nu s'au putut clădi de cât fundaţiile care au fost în cele din urmă lăsate în părăsire mai mulţi ani în şir. Mai târziu Societatea Ateneului a cumpărat terenul şi pe temeliile zidite pentru circ, s'a înălţat Palatul Ateneului de azi.

— Iubirea pentru Franţa a inspirat unui comitet de tineri facerea unei medalii care să fie trimisă lui Thiers numit şi „liberatorul teritoriului". O adresă semnată de peste 2000 tineri bucureşteni fu trimisă marelui francez dimpreună cu medalia. Iar Thiers răspunse astfel:

Domnilor,

„Am primit medalia ce aţi bine voit ami trimite şi vă mulţumesc din inimă. Voiu păstrao ca una din cele mai preţioase amintiri ale timpurilor prin care trecurăm.

Ajuns la capătul carierei şi căutând să mă asigur de viitorul ţărei mele îmi place să'mi arunc privirile asupra tinerimei, nu numai a Franţei dar şi a popoarelor menite a fi prietenele noastre şi cu bucuria speranţei o văd însufleţită de simţimânte atât de bune. Junimea română este studioasă, setoasă de progres, pasionată, pentru libertăţi. O felicit dar iată ce'mi permit a'i spune:

Iubiţi libertatea nu aceea de azi, dobândită prin avânturi violente, ci aceea care se dobândeşte prin ordine, prin stăruinţă, prin progres susţinut şi care singură dăinueşte pentru că singură este meritată. Iubiţi independenţa, amintindu-vă, însă în totdeauna că pentru naţiuni ca şi pentru indivizi, nu este nici o siguranţă de a căuta buna starea sa aiurea de cât în buna stare generală; pentru acest motiv respectaţi pacea lumei atât de preţioasă, mai cu seamă pentru popoarele a căror independenţă este de origină recentă, căci în timp de războiu această independenţă se pune în joc pe o aruncătură de zar. Fiţi uniţi, liniştiţi, studioşi, faceţi să vă stimeze Europa, ceea ce aţi şi început a face, şi acesta va fi mijlocul cel mai sigur de a vă garanta independenţa şi libertatea.

Iertaţimi a răspunde simpatii voastre prin sfaturi: aceasta este rolul obicinuit al oamenilor care au trecut prin lume, care o cunosc şi au s'o părăsească. Aceste sfaturi vi le dau ca amic sincer al nobilei voastre naţiuni, care a primit civilizaţiunea de la Romani şi căreea'i place a veni astăzi să o caute în Franţa. Aveţi dreptate să o căutaţi la dânsa căci credeţi, dacă Franţa atât de fericită adesea în teribilul joc al războiului, n'a fost şi în ultima dată, nu este fiindcă ea nu şi-a păstrat vechile calităţi; ea este tot una din naţiunile cele mai luminate, mai generoase, una din cele mai brave ale lumei şi va fi în totdeauna din numărul acelora unde va trebui să se caute ştiinţa umană. Ea vă iubeşte, vă preţueşte şi vă trimite dorinţele şi speranţele ei.

22 Septembrie 1874. A. THIERS

STATUIA LUI MIHAI VITEAZUL CAUZA DE TURBURARI STUDENŢEŞTI

— In Noembrie 1874 într'una din sălile Universităţei era instalată şcoala preparatoare de bacalaureat. Intr'o bună dimineaţă un coleg comunică elementelor militante, printre care mă număram, cum că se pune la cale dezvelirea statuei lui Mihai Viteazul.

Statuia lui Mihaiu, aşezată pe soclul ei era învăluită într'un sac de pânză, iar ziua inaugurărei, fixată de mai multe ori, fusese în totdeauna amânată.

În public circulau mai multe versiuni: ba că guvernul nu îndrăznea să se împotrivească Turciei care se opune categoric, ba că aliajul din care era turnat blocul nu era în condițiunile contractului, ba că Austro-Ungaria a opus un veto la sărbătorirea eroului care cucerise Transilvania. Nimic pozitiv, nu se știa, dar versiunile se succedau.

O mână nevăzută opera tineretul, era mâna partidului liberal. Tineretul universitar n'a putut fi atras în acțiune — de altfel studenții universitari erau pe vremea aceea destul de puțini — deci toată nădejdea era la școala preparatorie.

Dar conspirația se făcea în gura mare așa că poliția știa totul.

Planul era următorul:

Profesorul universitar Grigore Ștefănescu ținea în toate Duminicile într'una din sălile Universității câte o conferință din Istoria naturală. Și la toate conferințele venea lume foarte multă. Deci conspiratorii, spre a nu fi observați, trebuiau să se amestece cu publicul conferinței; apoi, eșind de o dată cu acesta, să se repeadă asupra statuei și să'i scoată sacul din cap.

Planul fusese studiat o săptămână întreagă. Toată grija noastră era cum să ne ferim de unicul sergent de stradă care păzea postul. Tot felul de soluțiuni erau date și încă nu se hotărâse nimic.

Când am sosit la Conferință pe la orele 2, am găsit pe Bulevardul Academiei o desfășurare neobicinuită de forțe polițienești. In dosul Universității numeroși sergenți de oraș, în cele două curți din dreapta și din stânga Universității, alte forțe polițienești, pe strada Colței jandarmi călări, pe Bulevard numeroși sergenți de oraș sub comanda tistului Sarandi, în jurul statuei și pe trotuarul grădinei botanice agenți secreți și bătăuși.

Pe la ora 4 publicul începe să iasă în valuri de la Conferință și noi dimpreună cu publicul. Pe peron ne grupăm coloana de asalt și ne repezim.

Atâta neobicinuită desfășurare de forțe militare și polițienești cât și oare care zvonuri puse în circulație, atrăsese un public numeros de curioși care nu înțelegeau nimic. Așa că, atunci când am eșit de la Conferință, ne-am pomenit în mijlocul unei mulțimi care staționa pe ambele trotuare așteptând marele eveniment.

Coloana de asalt se repede în cap cu Vasilache Lambru, fratele d-lor George și St. Lambru. Bătăuși se reped și bătălia începe.

Ca în totdeauna victoria a rămas de partea forței organizate. Vasilache Lambru a putut ajunge până la piedestalul statuei pe care s'a încercat în zadar ca să'l urce, însă o mână viguroasă l'a înșfăcat de pantaloni și l'a dat jos.

A urmat o scurtă bătălie între agenți, polițiști și studenți. D-l Trandafir Djuvara, actual ministru plenipotențiar, s'a apărat cu un box în contra unui bătăuș.

Studenţii Vasile Lambru, Nicolae Bulaiu, Paul Scorţeanu şi Alexandru Serghiescu au fost arestaţi.

Bulevardul gemea de lume. Bătăi, ţipete, jandarmi călări în cap cu celebrul căpitan Tulea, şarjază mulţimea, prefectul poliţiei colonelul Blaremberg, socrul lui Nicolae Filipescu, apare în trăsură şi dă ordine, procurorul general Ion Lahovary, intră în mijlocul studenţimei surescitate şi se sileşte să o liniştească.

In tot timpul acesta nu s'a arătat nici un fruntaş liberal pe stradă. Numai după potolirea scandalului doi ziarişti de la ziarele liberale, Ghedem Teodorescu şi C. Cristescu (Cocris) îşi fac apariţia şi se informează. A doua zi presa conservatoare învinuia partidul liberal că a provocat dezordinea.

Pe vremea aceea nu exista repaozul de Duminică aşa că magazinele erau toate deschise sau aproape toate. Ciocnirea de pe Bulevard se răspândise ca fulgerul prin toate cartierele centrale şi o semnificativă emoţie le cuprinse.

Respinşi de pe Bulevard de forţele poliţieneşti, un grup de studenţi, tare de vre-o 30—40 de inşi, au plecat pe strade cântând cântece patriotice şi Marsilieza. Trecând prin Lipscani din uşa fiecărei prăvălii primeam salutul şi încurajările negustorilor cari se îngrămădeau să ne vadă. Obloanele fuseseră trase în grabă, uşile erau pe jumătate deschise, căci se şi zvonise că „este revoluţie pe Bulevard".

Negustorimea, mai ales negustorimea mai răsărită din Lipscani, era toată liberală.

De aceea mişcarea studenţilor era privită ca o mişcare împotriva guvernului.

Adevărul este că acest neînsemnat incident, a fost semnalul curentului care a împins tineretul din şcoli către partidul liberal. Dintr'un lucru de nimic, din faptul că guvernul îşi îndeplinise datoria ca să menţină ordinea pe stradă, noi am tras concluzii în contra guvernului... „Ciocoilor şi strigoilor!"

Pe vremea pe care o descriu Capitala devenea din zi în zi tot mai mult liberală, rare ori întâlneai un partizan al guvernului, presa de opoziţie izbutise să prezinte pe conservatori ca pe nişte fiinţe odioase lipsite de toate bunele însuşiri, lipsite de patriotizm, lipsite de omenie, de spiritul de dreptate, lipsite de respect pentru om.

Sentimentul dominant în public şi în rândurile tineretului, mai ales, era un sentiment complex, un fel de eclectizm compus din liberalizm, democratizm şi patriotizm. Era principiul negaţiei faţă de cârmuitori sub toate formele şi fără nici o cercetare.

OAMENI NOUI

Ca în toate epocile ca în toate ţările fie care moment istoric este reprezentat prin unii oameni cari se desprind din mulţime şi cresc mai înalţi de cât alţii. Acest fenomen se ma-

manifestă cu o mai puternică intensitate în vremile agitate. Mişcarea violentă a valurilor sociale înalţă pe unii şi înghite pe alţii; uni dispar pentru totdeauna, alţii apar vremelnic pe culmile înălţate de furtună.

Câteva nume încep să umble din gură în gură.

Mai întâi Nicolae Fleva.

Nicolae Fleva, un advocat din Focşani, care se manifestase liberal şi în potriva regimurilor conservatoare, luând apărarea republicanilor din Ploeşti în faţa juraţilor de la Târgovişte, se aruncă unul dintre cei dintâiu în luptă.

Temperament ciocotitor, om de acţiune, cu capul plin de toată frazeologia liberalizmului epocei, ambiţios, purtând în ochi şi în toată firea lui soarele arzător al Italiei, unde şi făcuse studiile de drept. Nicolae Fleva, cu înfăţişarea lui extraordinar de simpatică, devine repede eroul zilei.

Un al doilea nume care va începe să circule este acela al lui Bonifaciu Florescu. Dar câtă deosebire.

Bonifaciu Florescu, venit de curând din Paris unde învăţase literile, om cu multă lectură, cu multă pasiune literară, avea temperamentul luptătorului. De aceea îl vedem că se aruncă cu înflăcărare în luptă în contra guvernului.

Temperament combativ, scria mereu deşi nu avea talentul scriitorului, şi ţinea conferinţe şi se avânta la tribuna întrunirilor politice de şi nu avea de loc darul vorbirei.

Era un boem ,a trăit şi a murit boem. Cei iniţiaţi pretindeau că era un copil natural al lui Nicolae Bălcescu cu care avea o mare asemănare de figură.

Un alt treilea nume era acela al poetului bucovinean Dimitrie Petrino.

Petrino nu lua parte la viaţa publică şi la agitaţia din Principat, dar numele său era foarte popular în rândurile tineretului liberal şi democrat din Bucureşti.

Al patrulea nume, un nume care mişeşte, acela al poetului Alexandru Macedonsky.

Epocile turburi, stările agitate au darul de a produce generaţii spontanee de eroi trecători cari pier de o dată cu spuma valurilor efemere. De aceea aproape toţi încercătoii de notorietate, toţi aceşti candidaţii la un bun plasament politic — afară de Nicolae Fleva — au pierit fără să poată juca nici măcar un cât de neînsemnat rol în politica ţărei.

Însuşi Nicolae Fleva, în ciuda marei lui popularităţi, n'a dat, nici pe de parte, aceea ce făgăduia şi temperamentul şi marele lui pasionizm politic.

— In lumea politică începe să circule versiuni neliniştitoare, se spune că Turcia se opune categoric ca România şi Serbia să poată încheia convenţiuni comerciale cu statele streine, în specie erea vorba de nişte convenţiuni comerciale ce trebuiau să fie încheiate cu Austro-Ungaria. Dar atât Serbia cât şi România se apără şi protestează.

Turcia invocă dreptul ei de putere suverană şi contestă

statelor tributare capacitatea de a semna convenţiuni ca state independente, ceea ce îndeamnă pe Sârbi şi pe Români să procedeze de comun acord. De aci zvonul că o înţelegere militară a fost încheiată între ei.

Ministrul de externe al României Vasile Boerescu lucrează cu multă activitate ca să poată încheia convenţiunea cu Austro-Ungaria. Berlinul, Petersburgul şi Viena au recunoscut Serbiei, dreptul de a încheia astfel de convenţiuni, acest drept a fost recunoscut şi României însă cu oare care restricţiuni. În schimb Anglia şi Franţa nu vor să se unească cu celelalte trei puteri.

Guvernul român trimite la Belgrad 2 ofiţeri, pe colonelul Cerkez şi pe căpitanul Boldescu ca să constate starea armatei serbe. Prezenţa acestor doi ofiţeri dă loc la demonstraţiuni şi la comentarii, presa serbă scrie articole entusiaste şi în aer începe să miroasă a iarbă de puşcă.

„REVISTA" LA TEATRUL NAŢIONAL

— La Teatrul Naţional criză. Sala n'a mai fost acordată lui M. Pascaly, ci unei Societăţi de actori care coprinde pe cei mai meritoşi artişti ai epocei: Matei Millo, Demetriadi, Ştefan Velescu, Frosa Popescu etc., etc.

Adevărul crea că genul melodramatic inferior al lui Pascaly nu mai plăcea oamenilor cu gust şi pricepere cari cereau o schimbare a direcţiei şi a repertoriului.

Pascaly este exasperat, el anunţă începerea repetiţiilor, spunând, în acelaşi timp că sala în care va juca va fi anunţată la timp. Apoi afişul adaogă:

„Cauzele care au provocat această procedare se vor expune în o şedinţă publică care se va ţine în o sală particulară".

Un mare afiş apare pe zidurile Capitalei, în acest afiş Pascaly anunţă că fiind gonit de la Teatrul Naţonal, a luat sala Circului Suhr. Pascaly face apel la public ca să-l ajute. El scrie că şi Molière a jucat într'o baracă şi a rămas cel mai mare autor dramatic al Franţei.

La Teatrul Naţional sau Teatrul cel Mare „Artiştii asociaţi" încep cu piesa „Boerii şi Ciocoii" de Vasile Alexandri. La Teatru-Circ Pascaly începe cu melodrama „Liberi" dramă istorică în 5 acte, în traducţiune.

Prin spirit de opoziţiune cât şi din reaua educaţiune a gustului făcută în atâţia ani de teatrul melodramatic, publicul — mult puţin cât erea atunci, — se abate aproape tot către Circul Suhr şi ocoleşte Teatrul Naţional. Şi cu toate acestea la Teatrul Naţional (Teatrul cel Mare) ereau întruniţi toţi cei mai de frunte actori ai ţărei, iar repertoriul erea mult superior teatrului lui Pascaly.

Atât de ocolit erea Teatrul Naţional în cât falimentul nu mai lăsa loc la îndoială. Într'o seară chiar nu s'a putut încasa de cât 12 lei şi 50 din care cauză spectacolul a fost amânat.

A doua zi afişele ereau astfel libelate:

„Spectacolul anunţat pentru Duminică 17 Noembrie, amânându-se din cauza răului timp, se va reprezenta Joi 21 corent şi care este piesa

LUPTA PENTRU CREDINŢA

Dramă cu mare spectacol în 5 acte

Adaog ca Teatrul cel Mare nu mai atrăgea pe nimeni, de şi reprezentaţiile nu se dedeau de cât de 2 ori pe săptămână: Joia şi Dumineca.

Pentru ca actorii şi celalt personal să poată fi plătit s'a recurs la reprezentaţii de filantropie.

Aşa Luni 2 Decembrie trupa de operă italiană, de sub direcţia lui B. Franchetti a dat o *„reprezentaţie extraordinară în beneficiul fondului teatral. Afişul anunţa că prima dona, d-na Virginia Bianchi va cânta din complezenţă rolul Adalgisei"*.

Dar acestea ereau paliative. Atunci grupul literar compus din Petre Grădişteanu, Ciru Economu, poetul Zamfirescu etc. se pune pe muncă şi scrie, spre a fi reprezentată la Teatrul Naţional, revista *Cer Cuvântul.*

In ziua de 8 Decembrie revista a fost citită în comitet, a plăcut mult şi a fost primită.

Aceasta a fost cea d'întâi revistă teatrală în Bucureşti, a avut în şir un mare număr de reprezentaţiuni cu săli foarte pline şi a salvat Societatea „Artiştilor Asociaţi".

Millo juca rolul protagonist adică ceea ce se numeşte în Franţa: „Comperul" iar Frosa Sarandi „Comera".

Pe ariile la modă ereau cântate numeroase cuplete. Pretutindeni auzeai răsunând cupletul Cişmigiului, al Circului, al Academicianilor etc.

Ce petrecere frumoasă
E în Cişmigiu pe lac
Barca mică şi voioasă
Te conduce după plac.
Ici şi colo câte-un peşte
Tot de dragoste vorbeşte
Iar brotacii toţi în cor
Declar broaştelor amor.
Oac! Oac! Oac!
Tiri-tiri tam!

Acest succes neaşteptat a dat dovada ingratitudinei omeneşti, publicul a părăsit în massă pe Pascaly pentru revista dela Naţional şi acum Pascaly erea cel ameninţat de faliment. In desperare de cauză Pascaly a pregătit şi el în grabă o altă revistă cu titlul: *„Ai Cuvântul"*, însă, fiind cu mult mai slabă de cât rivala de la National, n'a avut de cât puţine reprezentaţii.

ANUL 1875

Cu capitolul acesta intru într'o nouă fază a vieţei bucureştene. Aceasta este faza pregătitoare a marilor evenimente cari vor schimba faţa ţărei, vor aduce definitiv la cârmă burghezia, vor pune temelnile puterei partidului liberal.

Clasa dominantă a ţărei era încă puternic reprezentată prin fruntaşii partidului conservator.

Liberalii, de şi numărau un număr de personalităţi de valoare puşi în lumină prin revoluţia dela 1848, totuşi nu dispuneau de un personal destul de pregătit ca să guverneze.

Liberalii aveau oratori, agitatori, foşti revoluţionari, pe cari îi pusese în vază, nu calităţile lor de bărbaţi de Stat, dar mai mult calităţile lor de luptători pentru răsturnarea vechiului regim. De aceea conservatorii opuneau liberalilor aceleaşi argumente pe cari le opun astăzi liberalii noilor partide ieşite din puterea sufragiului universal, anume că nu au ştiinţa de a guverna Statul.

Conservatorii se mândreau că au oameni de Stat, oameni deprinşi a comanda şi a cârmui, şi lucrul era adevărat.

Se întâmpla cu conservatorii noştri aceea ce se întâmplă astăzi cu liberalii: o lungă stare privilegiată făcuse din clasa lor o clasă de stăpânitori. Iar vechiul şi neîntreruptul exerciţiu al funcţiunei crease un tip fiziologic special. De aceea conservitorii, din toate înfăţişerile lor, nu păreau a fi oameni ca toţi oamenii ceilalţi. Poporul le spunea: Ciocoi.

Aşa se explică pentru ce împotriva guvernului lui Lascar Catargiu se înscriau, nu numai oamenii cari aveau alte idei decât ale conservatorilor, dar toţi oamenii cari erau din altă stare socială. Era toată lumea nouă, tot produsul revoluţiei de la 1848 având conştiinţa maturităţei sale politice.

Pe vremea aceea — 1874-1878 expresia „democraţie", de şi era cunoscută, nu era însă o expresie curentă. Nu era întrebuinţată spre a marca deosebirea dintre partide. Pe vremea aceea erau numai două tabere: Ciocoii şi liberalii. Cealaltă expresie „albii şi roşii" începea să dispară, de şi toţi oamenii cari aveau până la 40 de ani o întrebuinţau încă.

Colectivităţile sociale, întocmai ca şi indivizii cari le compun, au o doză de putere activă, care trebue cheltuită în acţiune.

In România era o foarte slabă activitate literară, activitatea ştiinţifică era si mai nulă. viaţa publică era prin urmare, redusă la politică. Tot ce era om de actiune, temperament militant, pasionat pentru luptă trebuia să facă politică.

Până şi elevii din liceu erau coprinşi de patima care străbătuse clasa orăşenească. dela 16 ani mulţi şcolari erau politiciani.

In cercurile politice începea să se simtă şi să se afle cum că se pregătesc evenimente mari în Orient. Rusia cerea Germaniei ca, drept răsplată a pasivităţei sale în războiul franco-german dela 1870, să i se lase mâna liberă împotriva Turciei;

Austro-Ungaria se opunea războiului ruso-turc, însă Bismarck avea angajamente, dăduse făgăduiala şi era nevoit să se execute.

Anglia, pe de o parte îşi urma politica ei de protectoare a creştinilor supuşi Turciei. Partidul liberal englez cerea Turciei să se modernizeze şi să schimbe politica faţă de creştini; însă pe de altă parte nu vedea cu ochi buni agresiunea rusească. Stăruinţele Angliei pe lângă Poartă erau motivate, în mare parte, din dorinţa de a înlătura intervenţia armată a Rusiei.

Franţa, care era încă prea slabă spre a face o mare politică europeană dar în care clocea dorul revanşei, visa, încă de pe atunci, la o alianţă cu Rusia împotriva Germaniei.

De aceea politica ei era mai mult binevoitoare Rusiei.

Domnitorul Carol era în curent cu cele ce se ventilau, de aceea luă măsuri ca să crească puterea militară a ţării.

Atmosfera se încărca zilnic.

Alegerile generale pentru Cameră se apropiau.

Incetul cu încetul rândurile opoziţiunei se îngroaşe. Manolache Costache Epureanu, un vechiu conservator, trecuse în opoziţie şi după el mai mulţi conservatori făcură la fel.

Preşedintele Camerei, Beizadea Mitică Ghica nu mai era în termeni dulci cu Lascăr Catargiu, generalul Florescu, de şi ministru de război, era nemulţumit şi intriga. In cercurile aristrocraţiei bucureştene, se proecta răsturnarea lui Lascăr Catargiu şi înlocuirea lui cu un minister Dimitrie Ghica şi cu general Florescu.

Vasile Boerescu, ministrul de externe, înclina către Beizadea Dimitrie Ghica.

Dacă toţi aceşti conservatori ar fi rămas strânşi uniţi e de presupus că opoziţia liberală n'ar fi izbutit să răstoarne pe conservatori cari posedau, pecum am mai spus, un mănunchiu însemnat de oameni de valoare. Dar dihonia intrase în partidul de la cârmă.

Clasele dominante au, ca orice organizm, boalele lor specifice.

Clasele stăpânitoare suferă de boala rivalităţilor.

Cu cât un partid posedă mai mulţi oameni de mare valoare cu atât tendinţa fiecăruia de a ajunge la locul cel dintâiu este firească. Dacă în sânul maselor rivalitatea politică nu există, de la individ la individ, motivul e uşor de înţeles, motivul este că în sânul acestei masse nu există întâietăţi de revendicat.

Astfel se explică de ce partidele, atât timp cât sunt în opoziţie, îşi păstrează disciplina şi nu o pierd de cât după ce au ajuns la putere. In opoziţie nimeni nu râvneşte locul celuilalt care este un loc de o egală resemnare, pe când la guvern e cu totul altceva.

Pe lângă disensiunile şi geloziile inerente unei guvernări de patru ani — guvernare fără precedent în România —

pe lângă setea unora dintre fruntaşi de a lua locul lui Lascar Catargiu, mai erau şi evenimentele din afară cari se apropiau. Se apropia războiul oriental.

Cu un an mai înainte Prinţul Milan al Serbiei făcuse o vizită prinţului Carol la Bucureşti. Bineînţeles că această vizită, anunţată numai ca o vizită de curtoazie, era o vizită cu însemnare politică.

Prinţul Milan, care ştia că în curând va intra în luptă cu împărăţia turcească, venea la Bucureşti să pipăie terenul.

Ei bine, oameni ca Beizadea Mitică Ghica şi generalul Florescu nu voiau să lase lui Lascar Catargiu cel dintâi rol în nişte împrejurări atât de însemnate.

Pe când la Bucureşti se ţeseau intrigile acestea, în Balcani bandele bulgare încep să se mişte. Iar Serbia face pregătiri militare.

In această atmosferă se fac alegerile generale pentru Cameră în luna Aprilie 1875.

VESTITELE ALEGERI DIN 1875

După legea electorală de atunci, corpul electoral pentru Cameră, era împărţit în patru colegii; în colegiul I votau marii proprietari rurali şi urbani, în colegiul al II micii proprietari şi patentarii, în colegiul al III-lea profesiile libere şi birnicii cei mici, în colegiul al IV-lea ţăranii.

Alegerile pentru Senat nu se făceau în acelaş timp, căci Senatul se reînoia pe jumătate, prin tragere la sorţi, la jumătatea legislaturei.

In Bucureşti situaţia era a liberalilor. Dacă ar fi fost alegeri libere, nici un conservator nu ar fi putut pătrunde în Cameră.

Operaţiile durau câte două zile la fiecare colegiu, iar biurourile nu erau prezidate de magistraţi ci tot de alegători aleşi de către corpul electoral în dimineaţa primei zile a alegerei.

Alegerile au fost precedate de o animată campanie condusă de ziarele „Românul" organul lui C. A. Rosetti şi al partidului roşu, cât şi de „Alegătorul Liber" apărut la 23 Ianuarie 1875 ce eşea de două ori pe săptămână. Acesta era de formă organul întregei opoziţiuni sau a coaliţiunei dela Mazar-paşa, dar în realitate tot elementul roşu predomina.

Comitetul acestui ziar era compus din Alex. Lupaşcu, Dumitru Brătianu, Dimitrie Sturza, Dimitrie Giani, Eugeniu Predescu, Eugeniu Stătescu, Emanoil Protopopescu-Pake, Grigore Lahovari, George Danielopolu, Ion Ghica, Ion Boambă, Ion Brătianu, Ion Câmpineanu, Nicolae Pâcleanu, Nicolae Fleva, Nicolae Calendrolu, Remu N. Opreanu, Sava Vasiliu, Vasile Constantin.

Girant responsabil era viitorul mare scriitor I. L. Caragiale şi corectorul gazetei, iar administrator Grigorie Serurie, puternicul electoral roşu din Dealul Spirei.

Campania electorală se deschide cu o întrunire publică la sala Bossel .Sala nu era prea mare, dacă ar fi putut încape 500—800 oameni. Înăuntru mai mult tineret din licee și un număr de studenți universitari. Bineînțeles că toată agentura roșie era acolo. Dar întrunirea nu era convocată de partidul liberal, ci de Nicolae Fleva personal. Cu această întrunire a început marea popularitate a lui Fleva, a celui care trebuia să poarte timp de patruzeci de ani, apoi, titlul de „tribunul".

Fleva, cu verva lui scânteetoare, cu înfățișarea lui foarte simpatică, frumos, arătos, și plin de o natură vulcanică a electrizat și a cucerit toată acea lume tânără care l'a ascultat.

Am aplaudat și am strigat atât de tare în cât, reîntors la pensionat, am scuipat sânge. Dar nu erau decât rupturi de mici vase capilare care au cedat sub răgetele mele entusiaste.

Acum eram în voia curentului și mergeam.

Primisem botezul sângelui politic!?..

— Doi prieteni vin la institutul Heliade unde eram în pensiune să-mi anunțe o veste mare: Poetul Macedonski a fost arestat la Craiova din cauza unei poezii ofensătoare pentru Domnitor. A doua zi Macedonski trebuia să fie adus cu trenul de noapte.

Mare agitație toată ziua. Am alergat după aderenți și, după silințe supraomenești, la orele 12 noaptea eram 7 în gara de Nord.

Peste puțin sosește trenul. Gara era pustie. Pe vremea aceea lipsea acel public al manifestațiilor de stradă care astăzi ese, nu știi de unde, de prin toate găurile și-ți dă un spectacol impunător; la 1875 șapte oameni hotăriți a înfrunta urgia polițienească nu era lucru puțin.

Macedonski scoboară din vagon având la spate un polițist și noi îl înconjurăm. Poetul, care era destul de vanitos, se aștepta la mai mult, se aștepta la o manifestație impunătoare, ceva care să semene cu „Capitala în picioare" aclamându-l! Macedonski sconta această arestare ca punctul de plecare al carierei sale politice; se vedea deja omul zilei, aclamat, răsfățat și purtat în triumf. Am înțeles aceasta din răceala cu care a primit manifestațiile noastre de simpatie.

De altfel arestarea lui fusese ordonată din cauza unui fapt fără nici o valoare, din cauza unei poezii cu intenția de a lovi în Domnitorul Carol de Hohenzollern, ale cărei strofe sfârșeau cu refrenul:

Vodă Car... Vodă Car...
Crudul Vodă Caragea l.

Astfel de opoziție era atunci la modă. Fără luptă, fără nici o jertfă, un om credea că se poate face celebru, cu câteva fraze cu tâlc și cu subînțelesuri publicate ostentativ într'un ziar.

COALIȚIA DE LA MAZAR-PAȘA

Opoziția dela Mazar-Paşa se agita împotriva guvernului lui Lascar Catargiu.

Ce era opoziția dela Mazar-Paşa?

Pe locul ocupat astăzi de Baia Centrală din strada Enei era o casă boerească în fundul unei mari curți, după obiceiul vremei. Această casă era proprietatea maiorului Lakeman, fost ofițer în armata turcească sub numele de Mazar-Paşa. Maiorul Lakeman era liberal, el își pusese casa la dispoziția coaliției care lupta împotriva regimului conservator. De aci porecla dată acestei opoziții.

Legea electorală — cred că am mai spus — împărțea corpul electoral pentru Cameră în patru colegii. In colegiul I-iu votau marii proprietari, în colegiul al 2-lea micii proprietari și patentarii, în colegiul al 3-lea profesiile libere și contribuabilii cei mărunți, în colegiul al 4-lea țăranii prin delegațiune.

In realitate lupta nu se dedea dârză decât numai în colegiul I-iu și în colegiul al 3-lea. Celelalte două colegii erau compuse din elemente prea slabe pentru ca să poată rezista. Colegiul al 2-lea era un fel de zestre guvernamentală, la fel după cum era și colegiul țărănesc.

De și opoziția dela Mazar-Paşa era compusă din mai multe nuanțe politice, de și figurau în coaliție chiar și conservatori precum Manolache Costache Epureanu, de fapt lupta se dedea între partidul conservator sau partidul alb, și partidul liberal sau partidul roşu.

Ce era partidul roşu?

Partidul roşu era cel mai înaintat partid cunoscut pe atunci în țară. Era partidul ce avea în frunte pe Ion Brătianu și C. A. Rosetti, partidul cu tradițiile în anul 1848, partidul care fusese revoluționar la Paris și purta încă ponosul ideilor răsturnătoare.

Acest partid reprezenta în România toată democrația și venind la cârmă după revoluția din 1866, adusese câteva reforme care aminteau opera revoluționarilor francezi dela 1848. Intre altele și garda națională.

Un politician, cu mare notorietate electorală era Grigore Serurie. Fost revoluționar liberal, a rămas neclintit alături de dualitatea Rosetti-Brătianu, a suferit persecuțiuni și închisori, și și-a dobândit o mare popularitate în coloarea de Verde. Sub guvernul liberal de la 1877 era un atot puternic în partea locului, de unde i se trăgea și supranumele de: Paşa din Dealul Spirei.

Partidul compus din astfel de oameni fanatici, hotărîți neclintiți, reprezentând clasa burgheziloor cari lupta să pătrundă și să înlocuiască la întâietate vechea clasă boerească, era partidul care stetea în fruntea coaliției, atât prin numărul mare de aderenți care urmau pe șefii cei activi și combativi, cât și prin puternica sa organizare solidară în întreaga țară.

Lupta electorală se anunța dârză. Fiindcă nu era numai

lupta între două sau mai multe partde politice, dar era, mai ales, lupta între două tendinţe, între două lumi antagonice.

Guvernul lui Lascar Catargiu reprezenta ultima guvernare a unei oligarhii care nu mai era înţeleasă şi primită de noile generaţiuni. Invăţământul public rodise prea mulţi oameni străini de pătura privilegiaţilor cari se împuţinau văzând cu ochii, aşa că nu numai o schimbare de guvern se prevedea, dar se simţea că altă pătură socială se aşează la suprafaţă.

Cu toate acestea nu în alegerile din 1875 trebuia să se facă schimbarea, alegerile din 1875 erau sortite să fie numai semnalul. Era întâiul asalt respins de puterea guvernului oligarhic, dar asalt destul de puternic pentru ca forţele învingătoare să rămâie rănite şi definitiv atinse.

In Bucureşti toţi candidaţii opoziţiunei aparţineau partidului roşu cu slabe excepţiuni.

In colegiul I candida Gheorghe Vernescu care nu era roşu. Era un liberal moderat, un adevărat reprezentant al burgheziei capitaliste care, prin origina ei ura pe boeri, care prin interesele ei de clasă se temea de roşii. Un candidat roşu, un Ion Brătianu sau mai ales, un C. A. Rosetti nu ar fi avut nici un sorţ de reuşită la colegiul I-iu.

La colegiul al doilea candida Dumitru Brătianu. Este foarte semnificativ cum simţul public ştia să catalogheze pe fruntaşii partidului roşu.

C. A. Rosetti, care în realitate era cel mai înaintat în idei — reprezenta sperietoarea. De Rosetti fugeau burghezii, pe când de Ion rBătianu nu se prea temeau. Totuşi pe Ion Brătianu îl considerau cu mult mai zvăpăiat liberal de cât pe fratele său Dumitru. Incă dela Paris se făcuse deosebirea între Brătianu moderatul şi Rosetti înaintatul. Rosetti poreclea pe Ion Brătianu cu numele de: micul Proudhon.

Marii proprietari cari votau la colegiul I-iu, cu toată repulsiunea lor pentru regimul boeresc care nu mai reprezenta interesele clasei lor burgheze, nu ar fi votat nici odată pentru Ion Brătianu, nici chiar pentru Dumitru Brătianu. Despre C. A. Rosetti nu mai vorbesc. Dar proprietarii mai mici, proprietarii urbani şi comercianţii mijlocii votau pentru Dumitru Brătianu, care reprezenta, pe lângă prestigiul numelui său şi reputaţiunea unui liberalizm mai moderat.

La colegiul al 3-lea candidau tinerii liberali viitorii miniştri, viitorii fruntaşi ai partidului: Eugen Stătescu, Fleva, Opranu, etc.

Guvernul avea candidat la colegiul I-iu pe prinţul Dimitrie Ghica. In realitate guvernul nu-l susţinea credincios. Beizadeaua dăduse prea multe semne de independenţă şi-şi făcuse duşmani în partidul conservator. De aceea Lascar Catargiu îl lăsase să se apere singur.

Beizadeaua nu căzuse nici odată la colegiul I-iu de Ilfov, de aceea, în îngâmfarea lui, spusese odată cum că-i pare rău că n'are un fiu pentru ca să-i lase moştenire colegiul acesta.

La colegiul I-iu lupta a fost liniştită. Nici îngerinţe văzute

mici bande de bătăuşi. Lupta s'a dat între Beizadeaua şi forţele conservatoare uşor ajutate de administraţie, şi Gheorghe Vernescu candidatul opoziţiei unite, susţinut aprig de către prinmul său partizan avocatul Pake Protopopescu.

Gheorghe Vernescu se distinsese în Camera trecută ca un foarte energic opozant, fapt care-i făcuse o bună situaţie şi în lumea politică şi în corpul electoral.

Operaţiile durau câte două zile pentru fiecare colegiu.

Încă din ziua întâia se ştia că Vernescu va fi ales cu o mare majoritate. Biroul fusese luat de opoziţie, căci la acea epocă biurourile electorale nu erau prezidate de magistraţi. Mai întâi se instala un biurou provizoriu, prezidat de cel mai în vârstă dintre alegătorii prezenţi, apoi alegătorii alegeau biuroul definitiv care prezida alegerea deputaţilor şi senatorilor.

Intregul biurou era, de astă dată al opoziţiei, fapt care a ingrijorat mult pe Beizadeaua.

In tot cursul zilei Pake Protopopescu a lucrat febril pentru reuşita candidatului opoziţiei. Preşedinte al biuroului fusese ales un bătrân liberal Opranu, tatăl lui Remus şi Romus Opran, mai târziu unul consilier la Casaţie şi celalt prefect la Constanţa, iar secretar era Ionel Isvoranu fost ofiţer de cavalerie, unchiul lui Al. Marghiloman. Ionel Isvoranu fusese ales în biurou fiindcă era om de o mare îndrăzneală care terorizase o bună parte din Bucureşti.

Urna trebuia păzită noaptea de către o gardă militară, dar şi partidele politice aveau voie să vegheze pentru ca peste noapte să nu se violeze urna.

Pe la ora 11 din noapte, noi, un grup de studenţi ne-am dus la Primărie, — unde era instalat biuroul electoral, — şi am intrat înăuntru. Venirea noastră a fost foarte bine primită. Mai târziu am aflat că unul dintre studenţi, fiind ruda unui fruntaş liberal, avusese însărcinarea să recruteze câţiva studenţi cari să stea de gardă benevolă ; unele zvonuri spunând că poliţia ar avea de gând să atace noaptea urna cu bătăuşii, opoziţia îşi lua măsurile defensive.

Când am ajuns la Primărie am găsit sus petrecere. In sala urnei, biuroul era în păr, apoi încă câţiva liberali hotăriţi să apere urna, printre care ziaristul umorist N. T. Orăşanu.

Privelişlea era pitorească.

Intr'un colţ stătea soldatul de sentinelă cu puşca la picior, iar pe scaune în jurul meselor lumea cealaltă.

Oarecare inimi generoase trimiseseră bunătăţi ; o mare tavă cu baclavale, una cu mititei, apoi două doniţe cu vin şi pâine.

N. T. Orăşanu era în vervă. Versurile curgeau.

Când s'a turnat întâiul rând prin pahare, Orăşanu, zis şi Nechiperceă, ridică paharul şi toastă :

Domnul preşedinte
Să bea mai 'nainte
Fiindcă'i mai cuminte!

Apoi la desert:

Pentru mușiu Gună
Să bem împreună
Dăm o baclava
Pentru beizadea!
Etc. etc.

Lui George Vernescu i se spunea Gună Vernescu.

Toată noaptea am petrecut'o astfel; am băut, am mâncat, am glumit până ce s'a luminat de ziuă.

La 6 ceasuri dimineața ne pomenim cu colonelul Algiu, care era comandantul pieței, urmat de o gardă înarmată. Colonelul ne somează, pe toți cei cari nu eram în birou, să eșim. Unii studenți vor să se împotrivească, dar președintele biroului ne sfătuește să ne retragem în ordine. Am înțeles și am plecat. A doua zi s'a complectat victoria opoziției, căci Gună Vernescu fu ales deputat cu îndoite voturi decât Beizadeaua [1]) In tabăra liberală veselia era mare, iar dincolo era deprimare. Guvernul își aștepta revanșa la celelalte colegii.

Văzând libertatea ce domnise la alegerea colegiului I-iu, mulți credeau că așa va fi și la colegiile celelalte. Liberalii scontau și alegerea lui Dumitru Brătianu la colegiul al 2-lea. Pointagiile făcute dedeau o majoritate mare candidatului liberal cu condiția ca să nu se facă acte de teroare.

Alegerea colegiului al 2-lea s'a făcut într'o frumoasă zi de Duminică din luna Aprilie.

Dis de dimineață, noi grupul studenților militanți ne-am dus în strada Carol unde ne-am cumpărat bastoane cu măciuliile de plumb. Ne înarmam pentru luptele pe care le prevedeam.

Ajunși în strada Carol ne încrucișează o trăsură în care se afla vestitul Popa Take și alți trei bătăuși. Popa venea dela Primărie unde urma să se facă alegerea din ziua aceea; acolo inspectase posturile de ciomăgași. De cum ne-a văzut în grup, Popa Take ne-a înțeles cine suntem. De aceea ridicând bastonul ne-a amenințat strigându-ne:

— Să poftiți astăzi!

Această vorbă însemna: „Eri la colegiul I-iu v'ați jucat calul, dar azi n'o să vă mai meargă tot așa!"

Bine înțeles că am răspuns popei amenințându-l cu bastoanele la rândul nostru. Insă cele ce s'au petrecut după aceea au dovedit că tot sfinția sa avea dreptate.

Cu alegerea dela colegiul al 2-lea a început teroarea în București, teroare care a culminat apoi în alegerea dela colegiul al 3-lea.

Alegerile colegiului al doilea trebuiau să se facă cu totul în alte condițiuni de libertate fiindcă guvernului îi trebuia o revanșă strălucită. Dar revanșa nu putea fi luată decât cu mari presiuni și cu o extraordinară violență, fiindcă spiritul liberal

---

1) Vernescu 185 voturi iar Dimitrie Ghica 99.

era atât de puternic încât pătrunsese chiar în rândurile partidului conservator dela cârmă.

Conservatorii, deşi aveau puterea în mână, înţelegeau că nu mai pot lupta şi învinge decât cu o mască liberală, de aceea, în ajunul alegerilor ţara s'a pomenit cum că din sânul partidului conservator de la cârmă răsare un partid liberal-conservator sub preşedinţia lui Beizadea Mitică, adică a prinţului Dimitrie Ghica, fostul preşedinte al Camerei.

In adevăr, în ziarul „Presa", organul guvernamental, organ personal al lui Vasile Boerescu, ministrul de externe, a apărut următorul manifest adresat ţărei, manifest a cărui apariţie a făcut, de altfel, destul sânge rău printre vechii conservatori:

MANIFESTUL PARTIDEI LIBERAL-CONSERVATOARE

Către alegătorii districtului Ilfov

Adunarea deputaţilor aleasă acum 4 ani şi-a terminat misiunea. Corpul electoral este chemat din nou să trimită reprezentanţii săi. Unitatea de vederi şi principii, care a domnit în sânul partidului liberal conservator, în acest interval, a dat ţării stabilitatea de care avea atâta nevoie şi a permis rezolvarea atâtor cestiuni importante; aceiaşi unitate domnind între noi, va produce, în viitor, aceleaşi efecte.

Acţiunea tuturor, acţiunea onestă şi leală a partidului nostru în viitoarele alegeri este necesară pentru a înlătura pe aceea cari nu se sfiesc spre a triumfa să săvârşească acte violente şi brutale. Indiferenţa multora sau lipsa noastră de unitate în acţiune, a constituit pentru aceştia un mijloc puternic de reuşită.

Pentru a evita aceste rele rezultate, câţiva alegători, luând iniţiativa a format un comitet electoral pentru districtul Ilfov, cu scop de a menţine unitate de acţiune care trebuie să domnească în cele patru mari colegiuri ale acestui district. Fac d'adreptul parte din comitet toţi câţi împărtăşesc opiniunile noastre politice.

Acest comitet, de şi menit a se ocupa special de afacerile electorale ale Ilfovului, va urma cu cel mai viu interes tot ce va fi relativ la alegeri în toată ţara şi va fi gata să dea concursul său tuturor amicilor politici din districte, care ar voi să se puie în relaţii cu dânsul

Dacă vom păstra cu toţii, precum am păstrat în trecut aceiaşi unitate în principii vom fi siguri de triumf în viitoarele alegeri şi vom da ţărei liniştea, stabilitatea, cari unite cu ordinea şi libertatea, ne vor permite să mergem cu paşi repezi pe calea adevăratului progres.

Preşedinte: DIMITRIE GHICA.

Secretari: Const. Boerescu, Const. Blaramberg, Vas. H. Christopolu, Ion Lahovary, Gr. G. Păucescu.

Membri: Const. Boerescu, Const. Blaramberg, Lazăr Calenderoglu, Vas. H. Christopolu, Ef. Diamandescu, George

Gherman, Dimitrie Ghica, Vladimir Ghica, Vasile Gugiu, N. Ioanid, Ştefan Ioanid, Al. Lupescu, Al. Orăscu, G. G. Meitani, Gr. G. Păucescu, dr. Şuţu, G. St. Solacolu, Al. Ştirbey, dr. Turnescu, M. Xanto, Ion Zalomit.

Precum văd cititorii, acest apel este semnat de către unii foarte vechi conservatori. El era pe de o parte o încercare de zăpăcire a publicului şi de reconciliere a conservatorilor cari făceau opoziţie, iar pe de alta o concesie necesară spiritului public care devenea, din zi în zi tot mai liberal.

Alegerea colegiului al doilea s'a făcut în zilele de Duminică şi Luni 27 şi 28 Aprilie.

Agitaţia în oraş mergea crescând. Un motiv de mare agitaţie era centenarul răpirei Bucovinei. Partidul liberal luase chestia în mână şi făcea zile negre guvernului.

Bonifaciu Florescu, om de litere, de curând sosit dela Paris, anunţă că va ţine o conferinţă la Circul Suhr de pe piaţa Constantin Vodă. Anunţul apăru în ziarele opoziţiei astfel:

„Refuzându-mi-se de către consiliul permanent sala Ateneului spre a ţine conferinţa despre Grigore Vodă Ghica şi Răpirea Bucovinei, anunţ, publicului că voiu face această conferinţă la Circ, Sâmbătă 26 Aprilie la 11 ore antimeridiane".

Bonifaciu Florescu

In acelaş timp partidul liberal lucra printre studenţi. Din grupul acestor studenţi activi — vreo 10 la număr — eram şi eu. Uitându-mă înapoi, văd acum că am rămas singur în viaţă. Aceşti tineri se numeau Anton Nenoveanu, Paul Scorţeanu, Gheorghe Otnescu, C. Constantinescu, Ion Rădulescu, etc.

In Românul dela 26 Maiu apăru următoarea:

INVITARE

Junimea studiaosă din Capitală este invitată a se întruni mâine 26 Aprilie la orele 11 înainte de amiază în sala Circului.

Se vor trata cestiuni de interes vital pentru România.

Comitetul studenţilor

Acest comitet al studenţilor eram noi, sau mai bine zis partidul liberal.

Dar în Românul de a doua zi se citea în fruntea ziarului:

„Guvernul, executor al ordinelor streinilor şi susţinător şi ultragiilor îndreptate de aceştia contra naţiunei române, a oprit şi astăzi conferinţa asupra Bucovinei ce era s'o ţie d. B. Florescu.

„Sala particulară a circului este închisă cu lacăte, „din ordinul d-lui ministru al instrucţiunei publice", aşa zice afipul oficial.

„In fine în urma unei altercatiuni cu prefectul poliţiei, d.

Florescu a dobândit încredințarea că mâine va putea ține neapărat conferința sa.[1])

„Se anunță dar pentru mâine Duminică 27 Aprilie în sala circului la ora 11 dimineața conferința asupra:

RAPIRII BUCOVINEI
de *Bonifaciu Florescu*"

In sfârșit, conferința lui Bonifaciu Florescu se ține Duminică 27 Aprilie, la orele 11 dimineața.

Capitala era în plină agitație. La Primărie se făceau alegerea colegiului II de deputați, pe piața Constantin Vodă alergau miile de oameni și mai ales tineretul școlar, ca să asculte conferința patriotică asupra Bucovinei. Vasta sală a circului Suhr, poate mai vastă decât actualul circ Sidoli, era neîncăpătoare ca să cuprindă publicul. Erau pe neminţite, cel puțin între 5000 și 6000 de oameni. Și pentru vremurile acelea erea enorm.

In timpul cât conferențiarul a vorbit, tot felul de veşti alarmante au sosit dela Primărie. Se spunea că bandele de bătăuși au pus stăpânire pe local, că alegătorii, cunoscuți ca opozanți, sunt goniți de la vot, că Pană Buescu a fost bătut în localul de vot și dat afară...

In sfârșit, ștafetele cari veneau neîncetat, făcea apel la tineret ca să vină la Primărie să întărească opoziția.

Dela o vreme, noi studenții militanți n'am mai ascultat pe conferențiar, — care de altfel era cu totul lipsit de talentul oratoric — ci am început să agităm, îndemnând publicul ca la sfârșitul conferinței să meargă la Primărie.

Pe la ora 12 valurile mulțimei încep să iasă din circ. Atunci răsună glasurile agenților liberali și ale noastre: „La Primărie! Cu toții la Primărie! Bătăușii gonesc pe alegători! etc., etc.".

Sute de voci răspund: „La Primărie! La Primărie!" Și massa, puternică de câteva mii de oameni, pornește.

Deodată vedem în capul manifestației pe Nicolae Fleva, având la braț pe d-na Ecaterina Fleva, întâia lui soție.

De unde esise? Cum s'a brodit să fie acolo tocmai la minută?... Fiindcă la conferință nu-l văzusem.

Uralele isbucnesc: „Trăiască Fleva! Ura!".

O luăm pe strada Carol, cotim la stânga pe strada Căldărari și ajungem în piața Ghica, în fața Primăriei.

Intrarea Primăriei, unde era biroul electoral, era barată de amândouă părțile prin cordoane de pompieri cu căștile pe cap și cu pustile în mână. Comanda o avea un foarte simpatic și cunoscut ofiter, căpitanul Mărculescu. Bărbat frumos, înalt, purtând mustața blondă în chip de cuceritor.

[1]) Bonifaciu Florescu era omul zilei pentru o vorbă de duh ce spusese. Eșind dela prefectul poliției care era Enăchiță Văcărescu și care-l amenințase, a scris un protest adresat ziarelor: „Am înțeles atunci că nu mai era vorba de Văcărescu ci de Văcărești".

În capul manifestației suntem noi studenții: Nenoveanu, Scorțeanu, Alexandru Serghescu, Constantinescu, Ion Rădulescu dela Pitești, etc.

Suntem la zece pași de trupă; înaintăm și începem să strigăm:

— Vrem alegeri libere! Afară bătăușii!

In piață, în fața halei de carne, mulțimea era mare; trebue să fi fost în Duminica aceea cel puțin 10.000 de oameni.

Văzându-ne venind în număr mare, cei din piață prind curagiu și strigătele izbucnesc.

Un pantalon creț, înalt, voinic, frumos, anume Dincă Puțureanu, se urcă pe zidul-balustradă al halei și începe să apostrofeze pe cei din Primărie:

— Afară ciocoii! Ne-ați adus bătăușii, etc.

Pe fereastră zărim capetele lui Vava Ghica, candidatul guvernamental, a lui Alexandru Orăscu, senator și profesor universitar, care prezida biroul, și alții.

Căpitanul Mărculescu, văzând că afacerea devine serioasă, comandă cu vocea-i puternică:

— Arma la mână!

Un răpăit scurt de armă și o linie de baionete se îndreaptă către noi. In acelaș moment aud în urmă ceva care se aseamănă cu sborul unui stol de păsări. Mă întorc și nu mai văd pe nimeni. Spațiul era gol; miile de oameni cari veniseră în urma noastră de la circ, zburaseră! Doar câteva călcâe în fugă și atât.

Rămăsesem în fața baionetelor numai noi vreo zece, comitetul studenților.

Dar un iuruș izbucnește din localul Primăriei, un nesfârșit număr de bătăuși, toți mitocani tineri, sprinteni și voinici, toți cu pantalonii creți, toți purtând câte o ghioagă în mână, se revarsă afară, urcă scările parapetului și se reped asupra mulțimei. Dincă Puțureanu este aruncat jos. Omul luptă ca un leu și domină cu talia, căci e înalt și foarte voinic, dar în câteva clipe dispare copleșit de număr.

Văzând unde este pericolul părăsim intrarea Primăriei și ne repezim pe scări. Ne aruncăm în grămadă, dar... mă văd singur; lupta, valurile mulțimei ne-au despărțit.

Lașitatea mulțimilor neorganizate e desnădăjduitoare. In fața a treizeci de soldați cari au întins doar pușile, au fugit cel puțin 3000 de oameni. In fața a 50 bătăuși, s'au risipit 10.000 de oameni fără să opună nici o împotrivire. Singurii cari am stat nemișcați în fața pompierilor și cari, după aceea, ne-am aruncat în luptă până ce am fost doborîți, am fost noi câțiva copii. Dar, pe lângă pasiunea ideală care ne mobilizase, noi aveam și organizarea. Eram organizați, eram solidari, ne simțeam cotul. Ne împingea emulația și ne rușinam unul de altul ca să fugim. Pentru nimic în lume n'aș fi dat înapoi.

Gustave le Bon a scris despre psihologia mulțimilor și a dat explicarea marelui adaos de puteri pe care individul îl dobândește de la colectivitățile în mijlocul cărora se află

In ziua de 27 Aprilie 1875 mulțimea a fost de o laşitate dezgustătoare, n'a ştiut să reziste şi a fugit în faţa unor forţe adverse neînsemnate. Dacă a fost rezistenţă şi oarecare manifestaţie de bărbăţie, acestea n'au venit decât din partea agenţilor şi a câtorva studenţi.

In sfârşit mă văd singur în faţa halei şi a balconului Primăriei. Un bătăuş, om matur — acesta era agent nu pantalon creţ — trece pe lângă mine şi-mi spune răstit:

— Haidi, pleacă de aci mai repede!

Nu era răutate în vorba omului, par'că era mai mult solicitudine, văzându-mă atât de tânăr .N'aveam decât 18 ani.

Dar eu nu-mi văd de treabă?... din contră ripostez răstit:

— Ce treabă ai dumneata cu mine? Drumul e liber pentru toată lumea.

Omul mă împinge şi ridică bastonul, dar nu mă loveşte.

Eu devin ţanţoş şi ridic bastonul la fel. Şi încăerarea începe.

Alţi trei bătăuşi aleargă spre mine. Având instinctul apărării mă retrag repede şi mă aşez cu spatele în păretele halei spre a nu fi atacat pe din dos. Bătăuşii mă lovesc din toate părţile. Spre a nu fi lovit la cap, ridic braţul stâng şi cu braţul drept lovesc cât pot. Pălăria îmi cade. Unul dintre bătăuşi, tocmai agentul care mă apostrofase întâiu, primeşte din parte-mi o lovitură în frunte de-asupra ochiului şi sângele curge. Ceilalţi bătăuşi se înfurie şi mă copleşesc. Unul îmi smulge bastonul din mână; văzându-mă dezarmat o rup de-a fuga spre a nu fi stâlcit. Dar nu fac prea mulţi paşi. O ghioagă trimisă ca o praştie de către unul din bătăuşi mă loveşte în creştetul capului. Pierd cunoştinţa şi cad.

Când îmi vin în fire un ipistat în haine civile, un biet om mărunt oacheş şi slab, se afla lângă mine.

Cum mă scol încep să vociferez! Nu-mi mai amintesc ce am spus, dar ştiu că am perorat în contra guvernului, a bandelor şi a asasinilor.

Omul a încercat să mă liniştească cu vorbe blânde, apoi, fiindcă sângele îmi curgea pe pardesiul meu gris-fer, m'a dus într'o cârciumă din str. Căldărari. Acolo o femee mi-a spălat rana — a căreia urmă o am şi astăzi — şi mi-a presărat făină în creştet. Apoi am eşit bandajat cu batista pe sub fălci.

Ce se petrecuse în ziua aceea?

Am aflat apoi, că dis de dimineaţă, un număr de peste 150 de alegători ai colegiului al doilea se adunaseră la hotel Dacia, de unde în corpore trebuiau să meargă la primărie spre a lua parte la votarea biroului. Dar când au ajuns acolo au găsit localul ocupat de bătăuşi.

Parlamentările n'au dat nici un rezultat şi alegătorii au fost puşi pe goană. Atunci au început operaţiile în stil mare. Biroul a fost luat cu asalt, alegătorii opozanţi alungaţi sau cruţ bătuţi. Până Bueseu înconjurat de bătăuşi în sala de vot şi ameninţat cu stâlceala. Cerând protecţia lui Vava Ghica, candidatul guvernamental, acesta i-a răspuns:

— Oare eu v'am cerut eri să mă protejaţi ?

Dar adevărul este că în ajun, la colegiul I, nu se întamplase nici o dezordine.

Nicolae Fleva era în mijlocul mulţimei când fu recunoscut de bătăuşi. Imediat bătăuşii s'au repezit să-l atace. Fleca izbuteşte să se arunce într'o birjă apărat de colonelii Schina şi Salmen. Dar bătăuşii se luară după el. Ajuns în strada, sări jos şi se refugie într'un magazin de muzică.

In *Românul* dela 30 Aprilie se face darea de seamă a bătăilor şi orgiilor petrecute la alegerea colegiului al doilea.

Iată câte-va spicuiri:

„După ce d-l Fleva putu să scape de urmărirea bandiţilor sărind din trăsură în magazinul de muzică Tal, publicul, care asistase la conferinţa pentru trădarea Bucovinei, eşind şi auzind de cele ce se petrec în piaţa Ghica, mulţi, şi mai cu seamă junimea, merse ca să vadă ce se întâmplă. Sosind acest adaos de mulţime, alegătorii şi publicul prezenţi începură să strige „afară bandele".

Atunci capii bandelor ce erau în sala alegerii şi anume Tase Scorţeanu, Mihuleţ şi un Tănăsescu, funcţionar destituit pentru delapidare, eşind în balconul primăriei, comandară bandelor „daţi băeţi!"

Imediat se începu goana generală.

Banditii năvăliră asupra alegătorilor şi spectatorilor; tinerimea universitară şi liceală mai cu osebire, era obiectul unei goane speciale. Capete sparte, oameni călcaţi în picioare, târâţi de păr, două zeci de bandiţi şi sergenţi poliţieneşti grămădiţi asupra unui singur om, etc. O teroare generală, tobele şi trompetele sunând, jandarmi călări alergând în carieră cu săbiile scoase, dorobanţi, jandarmi pedeştri, pompieri, etc. etc. D-l Petre Dragomirescu alegător la colegiul I fu bătut cumplit.

„D-l C. Bacalbaşa fu lăsat de bandiţi spre a fi transportat la spital unde, se zice, că astăzi ar fi murit, etc., etc".

Dar versiunea nu era adevărată. La spital, nu am fost nici o clipă şi... pot afirma, de asemenea, că nici n'am murit.

Acum Capitala era în paroxizmul fierberei!...

Când am ajuns pe strada Carol prăvăliile erau toate închise şi cu obloanele trase. Patrule de soldaţi circulau. Prefectul de poliţie Enăchiţă Văcărescu, în uniformă de ofiţer de călăraşi, galopa către prefectura poliţiei. Alegătorii fugăriţi nu s'au mai apropiat de biuroul electoral. Rezultatul scrutinului a fost bine înţeles, alegerea lui Vladimir Ghica numai cu 145 voturi. Dumitru Brătianu a întrunit 40.

Cea dintâiu urmare a urgiilor electorale dela 27 Aprilie a fost demisiunea în corpore a unui număr de magistraţi dela tribunalul Ilfov. Iată aceste demisiuni.

Domnule ministru,

Faptele petrecute în ziua de eri 27 Aprilie 1875 cu ocazia alegerilor, bătăile, presiunile şi violenţele de tot felul comise

asupra celor ce veniau să exercite drepturile lor de cetăţeni şi la care am asistat ca martori oculari, fiind nu numai întristătoare pentru orice om care mai conservă în sufletul său un rest de respect pentru legalitate dar încă şi înjositoare pentru magistraţii însărcinaţi cu apărarea şi aplicarea legei, vă rugăm, d-le ministru, să primiţi demisiunea noastră din posturile ce ocupăm.

Primiţi etc.

Ion Pretor, licenţiat în drept din Paris prim preşedinte al trib. Ilfov.

I. Procop Dumitrescu, licenţiat în drept din Paris, jude instructor trib. Ilfov.

Ciru Economu, licenţiat din Paris procuror de secţiune trib. Ilfov.

N. H. Stoica fiul, licenţiat din Paris supleant comercial trib. Ilfov.

Urmează apoi a doua demisiune:

D-lui Ministru al justiţiei,

In faţa declaraţiunilor colegilor noştri I. Pretor, Procopie Dumitrescu, Ciru Economu, N. H. Stoica etc. bazaţi pe încrederea reciprocă ce a existat în totdeauna între noi şi în faţa imposibilităţei d'a se constata judiciarmente faptele expuse de dânşii de oarce consiliul de miniştri s'a substituit d-lui primprocuror, vă rugăm, d-le ministru, să primiţi demisiunea noastră din posturile ce ocupăm.

Primiţi etc.

M. Poenaru-Bordea, licenţiat din Paris preşedintele trib. Ilfov, secţia III civilă.

G. Constantinescu, licenţiat din Paris, membru trib. Ilfov secţia I civilă.

M. Zenidi, licenţiat din Bucureşti, membru civil pe lângă trib. comercial Ilfov.

I. Darvari, licenţiat din Paris supleant civil pe lângă trib. com. Ilfov.

I. Vilacros, licenţiat din Paris procuror Ilfov.

I. Creţeanu, licenţiat din Bucureşti jude instructor trib. Ilfov.

I. Macca, licenţiat din Paris supleant secţia I corecţională Ilfov.

Şi ziarul *Românul* adăoga:

„Ministrul justiţiei a refuzat de a primi aceste două demisiuni sub cuvânt că ele sunt o manifestare politică. Aşa dar ori ce magistrat care nu se va îmbrăţişa cu banditii este un răzvrătitor".

Au urmat apoi un număr de alte demisiuni, precum acelea ale d-lor C. G. Politimos, C. Nacu, B. Arvanezu, Anton Carp, Grigore Brătianu, etc., precum şi alte numeroase demisiuni din ţară.

Alegerile pentru colegiul I şi II de Cameră se făceau în localul primăriei de pe calea Şerban Vodă, astăzi dărâmat.

Alegerile pentru colegiul al III-lea se făceau în 5 secţiuni şi anume:

Culoarea roşie: secţiunea I-a în localul primăriei unde era şi biroul central al alegerei;

Culoarea galbenă: secţiunea II în localul ofiţerului de stare civilă din str. Armenească;

Culoarea verde: secţiunea III, în localul cancelariei ofiţerului stării civile din str. Belvedere;

Culoarea albastră, secţiunea IV, în localul ofiţerului stării civile pe str. Radu-Vodă, casele d-nei Natalia Fănuţă

Culoarea neagră: secţiunea V, în localul ofiţerului stării civile casele lui Nicolae Andronescu, str. Remus 3, suburbia Lucaci.

Alegătorii din Olteniţa: secţiunea VI, peste tot 403 alegători votau în localul mânăstirei Radu Vodă.

Secţiunea VII: compusă din alegătorii din Sabaru, Negoeşti, Mostiştea, Znagovu şi Dâmboviţa, peste tot 601 alegători, votau în localul şcoalei de băeţi No. 3 din casa Poenărescu de pe strada Justiţiei, suburbia Antim.

Primarul Capitalei G. Manu, viitorul general G. Manu, afişe a doua zi următorul „apel către cetăţenii Capitalei".

„Dezordinile regretabile ivite eri în jurul ospelului comunal, cu ocaziunea alegerei deputatului colegiului II, ne impun datoria de a face apel la bunul simţ şi patriotizmul cetăţenilor şi ai consilia să se abţie dela manifestaţiuni sgomotoase şi violente care, dacă s'ar repeţi şi la viitoarele colegiuri, ar compromite liniştea publică.

Lăsaţi pe alegători a merge la vot şi aşi exercita în pace drepturile politice.

Primar: G. MANU.

Alegerea colegiului al 3-lea se anunţă foarte îndârjită. Dacă la colegiul II unde votau, oarecum proprietarii şi fruntaşii comerţului, s'au putut petrece astfel de presiuni şi violenţe, ce va fi la colegiul al 3-lea.

Din ajun noi „Comitetul studenţilor", spre a împărţi forţele poliţieneşti a doua zi, am imprimat şi am împărţit printre studenţi şi cu grija de a cădea în mâinile poliţiei, următorul aviz:

„Toţi studenţii sunt înştiinţaţi că mâine Marţi 29 Aprilie la ora 6 să se întrunească în cele 5 localuri hotărâte spre a porni către localurile de vot".

Comitetul studenţilor

Conform bunului obiceiu al pământului biurourile provizorii se luau cu asalt. Cei cari veneau mai de vreme — şi de obiceiu era poliţia — ocupau localul şi împedecau pe adversari să pătrundă. In aceste condiţii biuroul definitiv era în totdeauna al primului ocupant. Apoi, cum operaţiile durau câte 2 zile, peste noapte se opera frauda şi alegerea era, aproape fără excepţie, în favoarea partidului care luase biuroul.

Pentru alegerea colegiului al 3-lea din Bucureşti (Ilfov) poliţia a putut pune mâna pe biurourile culorilor, negru, galben şi albastru, cât şi pe cele 2 secţii unde votau ruralii. Insă biuroul central al culoarei de roşu cât şi biuroul coloarei de verde fură luate de liberali.

La roşu preşedinte al biuroului a fost ales Pantazi Ghica om de litere şi frate al lui Ion Ghica. La verde, însă, a fost bătaie mare.

Grigore Serurie, vechiu elector şi admirabil organizator politic, îşi disciplinase perfect coloarea. Dis de dimineaţă, de cu noapte chiar, ocupă localul de vot cu 150 de partizani. Când au venit adversarii au găsit localul plin. O luptă disperată s'a dat Biuroul fiind la etaj oamenii poliţiei în cap cu bătăuşii s'au urcat sus în iuruş, dar cei de sus, înarmaţi cu bastoane şi cu ardeiu pisat, răspundeau chiorind pe asaltatori. Imi amintesc că se vorbea atunci de un fierar care făcuse minuni de vitejie respingând el singur atacul bătăuşilor celor mai dârji.

Bătăuşii, văzând că nu pot izbuti să ocupe biuroul, au schimbat tactica: s'au dat jos, şi au început să bombardeze pe cei dinăuntru cu pietre şi cărămizi. Toate geamurile localului au fost sparte precum şi câteva capete. Dar biuroul a rămas în mâna lui Serurie.

Dându-se alarma a dat fuga la faţa locului şeful suprem al bandelor, vestitul Popa Tache. Dar marele elector a avut o soartă destul de tristă, liberalii îl pândeau şi îl aşteptau. De îndată ce Popa Tache apăru, agenţii liberalilor îl atacară aruncându-i cu ardeiu în ochi. Bietul popă abia putut să scape de o zdravănă păruială, trecând Dâmbovita cu picioarele.

Eu fiind invalid, n'am putut participa la luptele din ziua aceea. Eram internat în Institutul Heliade şi directorul Ştefan Velescu care avea răspunderea, m'a împedecat să ies. Apoi d-rul Felix, care a fost chemat să mă îngrijească, mi-a interzis de asemenea să părăsesc odaia. Afară de cap care era rănit, aveam braţul stâng umflat, braţul cu care îmi apărasem capul. Dar în oraş au fost drame.

La culoarea de galben a fost bătaie mare şi şarje de cavalerie. Fiindcă poliţia ocupase biuroul iar bandele alungau pe alegători dela vot, aceştia în număr de peste 300, au dat asalt localului. Atunci au fost chemaţi jandarmii călări cari au venit în cap cu comandantul lor, căpitanul Tulea. Căpitanul Tulea primind ordinul să şarjeze pe alegători, unul dintre aceştia, un croitor, văzându-se ameninţat ca să fie răsturnat de calul acestuia îi apucă calul de dârlogi; căpitanul Tulea ripostă cu o lovitură de sabie crestându-i urechea.

Dându-se de ştire la statul major al onoziţiei, Nicolae Fleva şi Ion Câmpineanu veniră să restabilească liniştea.

La culoarea de roşu, la ospelul comunal, însă, au fost lucruri grave.

Vestitul cap de bandă fiorosul Ilie Geambaşu, dimpreună cu un alt bătăuş de talie erculeană Temelie Trancă, apărură beti în vecinătatea localului Primăriei, şi intrară într'o cârciu-

mă. Bătăuşii erau beţi şi veneau de pe la celelalte secţii unde operaseră. De cum fură semnalaţi cârciuma fu asediată.

In ziua aceea mai multe mii de oameni staţionau împrejurul Primăriei prin piaţă şi pe calea Şerban Vodă.

Ilie Geambaşul avea mulţi duşmani, pe mulţi îi bătuse, multora le necinstise femeile, pe toată lumea o teroriza la mahala. Nu e de mirat, dar, că ura dezlănţuită se abătu asupra lui. Intr'o clipă fu atacat, înconjurat şi doborât. Ilie primise un glonte de revolver şi o împunsătură de cuţit. Temelie Trancă fu lovit cu aceiaşi furie. De îndată ce s'a aflat despre prezenţa Geambaşului, valurile mulţimei se abătură asupra cârciumei. Unii s'au înarmat cu bastoane, ciomege, petre, alţii au scos parii de pe marginea Dâmboviţei, — căci pe vremea aceea, gârla curgea joasă puţin mai spre Nord şi era, pe alocurea, împrejmuită cu uluci.

Mulţimea năvăli în cârciumă şi o pocnitură de revolver se auzi. Geambaşul căzu fără să sufle, dar Temelie Trancă, care avea o statură de hercule, rezistă mult şi fu copleşit. Erau atâtea răzbunări adunate acolo în cât nu-i fu cu putinţă să scape. Temelie Trancă fu doborât, lovit, călcat în picioare strivit. Dar atât de puternic era omul acesta că zăcu o lună întreagă în spitalul Colţea, cu toate că medicii îl condamnaseră din prima zi. In sfârşit îşi dete obştescul sfârşit.

Când a murit, noi „Comitetul studenţilor", am tipărit anunciuri mortuare astfel libelate:

„Noi jalnicii Lascar Catargiu, general Florescu, Vasile Boerescu etc. anunţăm moartea bravilor noştri Ilie Geambaşu şi Temelie Trancă morţi întru partid în zilele de... şi de... Rugaţi-vă pentru ei".

Iar un poet de oarecare talent anume Nicolae Safir, a scris următorul epitaf:

Aicea răposează cu jale în vecie,
Ilie zis Geambaşul şi Trancă Temelie.
Ei fură 'n a lor viaţă iluştrii căuzaşi
Vestiţi în retevee şi groaznici ciomăgaşi.

Moartea lui Ilie Geambaşul şi strivirea lui Temelie Trancă exasperă presa guvernamentală şi chiar pe guvern. O violentă campanie de presă începu şi guvernul se hotărî să reprime. Se făcură mai multe arestări spre a se descoperi acela care trăsese cu revolverul în Geambaşul dar fără rezultat. Nicolae Fleva fu arestat ca instigator al omorului şi al dezordinei. Iată ce scria *Românul* asupra acestei arestări.

„Astăzi dimineaţă d-l Fleva mergând la d-l judecător de instrucţie, fu arestat şi trimiş la poliţie, d'aci sub escortă a două companii de infanterie comandate de însuşi d. colonel Costaforu, fu condus pe jos în pas grabnic, din nou la d-l judecător de instrucţie şi după aceasta retrimis la poliţie sub aceiaşi înaltă escortă de unde îl înaintară (în trăsură credem) la Văcăreşti.

D-l Fleva dus de guvern cu alaiu domnesc la judele instructor şi la poliţie, este ţinut la secret. Mai toţi arestaţii au ziua şi noaptea lacăte la celulele lor dela Văcăreşti.

Pentru ca un om ca Nicolae Fleva să fie maltratat în felul acesta, să fie purtat pe jos şi în pas grabnic între două companii de soldaţi pe străzile Capitalei de colo până colo, erau două motive, întâiul îndârjirea din tabăra guvernamentală, al doilea temerea că Fleva să nu fie liberat de mulţime.

Ziarul guvernamental *Presa*, organul lui Vasile Boerescu, ministerul de externe într'un articol violent, aproba arestarea lui Nicolae Fleva, numindu-l cap de bandă. Fleva răspunde prin următoarea scrisoare publicată în *Românul* dela 1 Mai.

Domnule redactor,

Ştiu că cele ce se relatează în ziarul oficios al banditilor nu merită nici o desmintire de oarece publicul român cunoştea că tot ce ese din pana acestor conştiinţi vândute nu este de cât calomnie şi neadevăr. Dar indignaţiunea nu mă poate opri de a releva cele scrise de dânsul cu ocazia alegerilor din Capitală în No. său de azi.

Se zice în acel ziar că în capul a 300 banditi aşi fi mers dela primărie la culoarea de galben spre a lua urna care fusese, prin forţă şi înşelăciunea poliţiei, răpită alegătorilor.

Ceea ce vă rog să faceţi cunoscut este că la galben am mers în trăsură cu d-l Câmpineanu, după ce acei 300 alegători erau acolo, unde s'au găsit indignaţi ca oricine se vede victimă fără de legei, şi că numai cuvintele de împăciuire ale amicului meu Câmpineanu au putut să liniştească şi să evite vărsarea unui sânge inocent. Pentru aceasta mă refer la onoarea d-lui Bagdat care era acolo.

Cât pentru epitetul de cap de bandă ce mi se aruncă de cei dela *Presa*, dacă masa alegătorilor români au ajuns să fie trataţi astăzi ca banditi în ţara lor, eu nu pot râvni la un titlu şi invoca mai mare cinste de cât a fi capul lor şi a împărtăşi această onoare cu fiul Câmpineanului care a ajuns a fi tratat şi el de cap de bandă de acei cari s'au hrănit în grajdurile părintelui său".

Această scrisoare a făcut mare zgomot pe vremea aceea, mai ales pentru ultimile cuvinte adresate lui Vasile Boerescu, despre care se spunea că eşise dintr'o poziţie foarte umilă.

Arestarea lui Nicolae Fleva provocă o mare agitaţie în Bucureşti. Intelectualitatea era indignată, tineretul se agita, mahalalele erau în mare fierbere. Tot felul de veşti sinistre începură să circule.

Conform legei biuroul electoral de la Primărie fiind biuroul central, acela libera certificatele alesilor, însă acest biurou era în mâna opoziţiei. Astfel că au fost proclamaţi două rânduri de deputaţi: unii proclamaţi de către biuroul central, dar numai în numele coloarei de verde şi de rosu, ceilalţi proclamaţi de către celelalte 3 secţii.

Candidaţii guvernamentali cari au intrat în Cameră erau: Prinţul Dumitrie Ghica, Const. Blaramberg, Dobre Nicolau, Ştefan Ioanid, Gr. Păucescu şi D. Gherman.

Candidaţi opozanţi proclamaţi de biuroul central erau: Stancu Becheanu, Eugen Stătescu, Ion Câmpineanu, N. Fleva, Remus Opreanu şi dacă nu mă înşel, G. Danieleanu.

Tineretul nu putea primi arestarea lui Fleva, de aceea o hotărâre aproape generală, fu luată: să liberăm pe Fleva din Văcăreşti.

Iată cum am voit, în naivitatea noastră, să executăm această idee.

Conducătorii mişcărei studenţeşti — cari, bine înţeles, erau agenţi ai partidului liberal, — ne convoacă într'o seară în localul ziarului *Alegătorul Liber*. Administratorul ziarului era Grigore Serurie. *Alegătorul Liber* era instalat în casa Slătineanu, actuala Casă Capşa.

Imi aduc aminte că am venit cu toţii înarmaţi, care cu un revolver, care cu un pumnal, care cu un box. Eu, de când cu bătaia de la oclegiul al 2-lea, renunţasem la baston şi'mi luasem un box.

De afară veneau zvonuri sinstre. Patrulele de cavalerie se plimbau pe străzi şi se zvonea că la noapte va fi revoluţie, că în mahalale e mare fierbere, că Dealul Spirei şi Tabaci pornesc către centru, că alte mase se îndreaptă către Văcăreşti spre a libera pe Fleva.

Din minută în minută surescitarea creştea.

Se ţineau cuvântări înflăcărate şi se discuta în ce chip am putea libera pe Fleva chiar în noaptea aceia.

Imi amintesc că cel mai înflăcărat era un domn Zăgănescu. Acesta propunea lucruri extreme. El era de părere ca să pornim în corpore către Văcăreşti; el care era un bun gimnastic se va urca pe stâlpii telegrafului şi va tăia firele pentru ca cei de la închisoare să nu dea alarma. Bine înţeles toate acestea erau numai copilării. Atâta îndrăzneală începu să dea de bănuit.

Cu spiritul nostru bănuitor am şi conchis că Zăgănescu este un spion al poliţiei. Bine înţeles că poliţia avea cel puţin un spion printre noi, căci era sigur că poliţia avusese cunoştinţă de întrunirea noastră. La un moment dat cineva vine să ne anunţe că poliţia mişună prin prejurul casei şi că va invada înăuntru. Cum în toate mulţimile sunt şi destui fricoşi, aceştia sfătuiră să ne retragem cât mai repede.

Grigorie Serurie a înţeles din atitudini şi din discuţii că nu e nimic serios, de aceia ne-a sfătuit să lăsăm în local toate armele ce aveam asupra noastră şi să ne retragem câte unul. Ceea ce am şi făcut. Toţi ne-am aruncat arsenalul în coşul sobei şi, apoi, în cea mai mare tăcere, ne-am strecurat prin strada Nouă, actuala Edgar Quinet.

ACȚIUNEA ȘI AGITAȚIA OPOZIȚIEI

Demisiunile magistraților curg, dar guvernul le respinge pe toate. Ziarele opoziției sunt pline cu telegrame și scrisori de felicitare către magistrați. Se pun la cale banchete, manifestațiuni și organizarea opoziției într'un mare partid cu un program de acțiune și de guvernământ.

Opoziția hotărăște să dea un mare banchet magistraților demisionați. Acest banchet este dat și la el participă toate notabilitățile opoziției, precum: Dumitru și Ion Brătianu, M. Kogălniceanu, Ion Ghica, M. K. Epureanu, Blaramberg, Câmpineanu, Stătescu, G. Vernescu, Pake Protopopescu, etc.

Cel dintâi toast l-a ridicat G. Vernescu, la care a răspuns C. Nacu.

D-l Danieleanu (Danielopolu) a ridicat un toast pentru întrunirea tuturor bărbaților pe terenul principiilor de libertate și democrație, la care a răspuns Mihail Kogălniceanu.

Au mai vobit Nicolae Blaremberg, Ion Brătianu, Stătescu, Câmpineanu, Ion Ghica, etc.

Iată ca mostră a elocinței vremei, toastul lui N. Blaremberg:

„In momentul unde atâți fii vitregi sfâșie cu mâinile lor înșiși sânul matern al țărei, ne rămâne o mângâere ș'o mândrie aceea de-a vă putea arăta...

„Simțimintele ce ne animează în acest moment ne sunt așa de comune încât ne putem înțelege și cu jumătate vorbe. Divorțul între guvern și națiune este astăzi consumat, este complect și irevocabil. Fericiți dar acei ce în această ocaziune au știut să se ranjeze în partea națiunii: viitorul e al lor, căci guvernele trec și națiunea rămâne...

Inchin, dar, în sănătatea magistraților demisionați, floarea și podoaba unei generațiuni, închin pentru toți aceia ce, în măsura puterilor lor, sunt hotărâți a lucra la restaurarea dreptății și libertății în România. Inchin în sfârșit la acel scump absent la acel om de inimă și de talent (N. Fleva), de care recea închisoare, persecuția și arbitrarul ne despart".

Aceste alegeri cari au pasionat atât de mult Capitala și țara întreagă, aceste alegeri cari au fost punctul de plecare al întregei transformări politice din România, au avut răsunet pretutindeni unde erau români. Studențimea română din Paris era și ea, în mare majoritate, sub influența ideilor liberale cari năvăleau asupra conștiințelor.

Acești studenți au trimis magistraților următoarea adresă de felicitare. O public cu toate iscăliturile, ca un document interesant:

Onorabililor magistrați demisionați,

Onoare vouă,

Magistrați demni, ați pus demnitatea țărei mai presus de interesele voastre.

Demisiunile voastre sunt protestațiunea dreptului contra fără de legei.

Prin purtarea voastră aţi aruncat strigătul de alarmă care ne va păzi de prăpastie, în aceste momente de suferinţi cumplite aţi răspândit un balsam dătător de viaţă pe rănile sărmanei Românii.

Aţi sacrificat fără esitaţiune funcţiunile, poziţiunile voastre; acest sacrificiu este însă temporar.

Nu e departe momentul în care acţiunea puternică a oamenilor onești va şti să zdrobească instrumentele de corupţiune cari împing ţara spre pieire.

Încă o dată: Onoare vouă. V'aţi împlinit datoria

Curagiu, perseverenţă şi la revedere în curând.

(ss) Ştefan D. Marinescu, T. Bancu, George Lambru, Ion T. Demetrescu, Ion N .Guran, C. C. Cantacuzino, Mihail Ioan Demetrian, Vasile C. Vârnav, George Bârsan, G. C. Cantacuzino, G. D. Milion, Const. C. Arion. Nic. Vas. Pleşoianu, Mircea C. A. Rosetti, Al. P. Tătăranu, Urseanu Valerian, Vasile R. Russescu, Const. N. Guran, D. Protopopescu, G. A. Mortun, N. P. Romanescu, R. Sturza, Vintilă C. A. Rosetti, M. G. Râmniceanu, G. I. Sion, C. Agarici, Panteli G. Obedenaru, dr. I. Carp, G. Baltă, C. Stamatin, C. Stoicescu, Al. Cottescu, C. Botez, G. A. Dimopolu, Orest Buzdugan, G. M. Stroici, Elie Niculescu, Chiriţă Stătescu, Nicolae Geblescu, Corlătescu, N. S. Lipati, C. Drăgulinescu, Horia C. Rosetti, C. Stoienescu, C. Popovîci, C. Scarlat Vârnav, I. Carcaleţeanu, C. D. Vartiadi, D. Culcer, A. Antonescu, Paul Eleuteriad, T. Cămărăşescu, C. C. Cantacuzino, A. P. Dumitrescu, Baschin Manoilescu, N. Hasnaş, D. Stoicescu, S. Miculescu, G. Târnoveanu, Pădeanu, M. Cosmescu, C. N. Tătăranu, D. Gârleşteanu, S. C. Teodorescu, D. Petreanu, A. Atanasovici, Ion Tauşanu, C. Sturza, G. Dărmănescu, M. H. Caracostea, dr. Al. Vlădescu.

Să mă reîntorc acum la celelalte evenimente petrecute în Capitală înainte de perioada electorală de care vorbim.

Luni, la 23 Martie, s'au întrunit în saloanele hotelului Dacia proprietarii, cari au hotărât înfiinţarea unei societăţi de asigurare mutuală. Comisiunea aleasă spre a discuta statutele, a fost compusă din Ion Ghica, Al Golescu, Ion Brătianu, D. Cornea, D. Sturza, Jacques Elias şi Em. Protopopescu Pake.

— Ziarele anunţă că la înmormântarea marelui filo-român Edgar Quinet — petrecută atunci la Paris — au asistat peste 100.000 oameni.

— Domnul G. Meitani, fost prefect şi deputat, a fost împământenit de Cameră. Ziarele opoziţiei întreabă ce se fac cu actele făcute de d-sa ca prefect şi de legile votate de d-sa, pe când nu era încă român.

— Cititorii au observat poate că C. A. Rosetti n'a figurat pe lista candidaţilor din Bucureşti. Iată motivul: C. A. Rosetti, care locuia la Paris, a refuzat candidatura pe care s'a grăbit să i-o propună comitetul electoral al opoziţiei.

Iată ultimile cuvinte ale scrisoarei sale de refuz: „Timpii de astăzi chemând la această înaltă funcţiune pe membrii cei

mai distinşi ai noilor generaţiuni, sunt dator a mă da în lături".

Dar adevăratul motiv al refuzului era acela că Rosetti era nemulţumit de felul în care lucra opoziţia.

Parlamentul se deschide. Preşedinte este ales Dimitrie Ghica.

După câteva săptămâni de hărţueli vine în faţa Camerei concesiunea pentru facerea căei ferate Ploeşti-Predeal. Această chestiune, numită chestiunea Crawley, după numele concesionarului englez care a fost agreat de Cameră, a pricinuit un mare scandal şi a contribuit mult la discreditarea şi la prăbuşirea regimului.

In Cameră, conservatorii se împart în două tabere şi se combat furios. Ion Lahovary, într'un moment de indignare, declară că asupra acestei concesii s'a deschis un Sultan-Mezat.

O societate română cu capital de peste 60 milioane se formează spre a lua concesiunea. Bine înţeles avem a face cu o armă politică. Acţionarii, cari sunt toţi fruntaşi politici, adresează preşedintelui Camerei o cerere de concesiune semnată de Ion Brătianu, Ion Kalenderu, Grigore Eliad şi D. Sturza.

Guvernul susţine ca să se dea concesiunea unui consorţiu străin. Mai este un consorţiu reprezentat prin englezul Crawley. Raportor al proectului de lege în Cameră este Vasile Alexandri. Este curios de văzut cum îl combate Petre Carp, tovarăşul politic dela „Junimea". Vasile Alexandri combate în raportul său propunerea lui Crawley. Petre Carp spune:

„Descrierea pe care o face raportorul despre proiectul Crawley este demnă de poetul transformat astăzi în raportor de lucrări publice. Ministrul combate traseul Crawley, raportorul e ademenit de idei poetice dar nu reale, unde e dar mijlocul de a ne forma convicţiunea?"

Ion Brătianu şi Alecu Catargiu au cerut votul pe faţă la votul în total, dar biroul a pus votul secret. Convenţiunea a fost admisă, — după furtunoase dezbateri şi după ce Ion Lahovary a declarat în Cameră că asupra acestei Convenţiuni s'a deschis un Sultan-Mezat — cu 62 bile contra 46, adică cu 9 voturi majoritate.

— In ziua de 24 Mai Nicolae Fleva este liberat din închisoare în urma ordonanţei de neurmărire.

Ziarele opoziţiei publică sub titlu *Programa*, actul de constituire al coaliţiei parlamentare. Acest act e semnat de: M. K. Epureanu, I. C. Brătianu, M. Kogălniceanu, Al. G. Golescu, G. Vernescu, Take Anastasiu, C. Fusea, Al. Candiano-Popescu, An. Stolojan, G. Chiţu, C. G. Peşacov şi N. C. Furculescu.

— In şedinţa Camerei dela 1 Ianuarie este ales mitropolit primat — în urma morţii, la 5 Mai, a lui Nifon. — Calinic Miclescu, mitropolitul Moldovei, cu 106 voturi, contra episcopului de Argeş Iosif Naniescu, care a întrunit 84.

Lupta a fost crâncenă şi numai faptului că Calinic era mitropolit al Moldovei, i-a dat reuşita.

BIBLIOTEC

— In ziua de 1 Iunie s'a făcut alegerea consiliului de disciplină al baroului .

Iată cum publică ziarele opoziţiei rezultatul:

„Duminică la 1 ale curentei a fost alegerea consiliului de ordine al advocaţilor din Bucureşti.

In precedentul Consiliu figurau ca membri d. Gr. Peucescu trămisul în Cameră de bandele lui Geambaşul şi Temelie.

Baroul Capitalei a eliminat în noul consiliu asemenea persoane şi a ales pe d. G .Vernescu decan şi pe d-nii N. Blaramberg ,N. Fleva, Ion Câmpineanu, Eugen Stătescu, C. Danieleanu şi D. Voreas membrii.

— Ziarele anunţă pentru Sâmbătă 7 Iunie debutul marei tragediane Giacinta Pezzana Gualtieri, la Teatrul Naţional, cu „Medeea".

— Ziarele publică liste de subscripţie pentru ridicarea unui monument regretatei Ana Davila.

CONVENŢIUNEA COMERCIALA CU AUSTRO-UNGARIA

— In sfârşit vine şi ziua cea mare, adică guvernul aduce înaintea Camerei Convenţiunea comercială cu Austria.

Ziarele guvernamentale exaltează sucesul guvernului, iar *Presa* lui Vasile Boerescu, ministrul de externe, consideră ca o mare victorie faptul că România a izbutit să se afirme ca un stat de sine stătător care, pentru întâia oară, în existenţa sa, a putut trata dela egal la egal cu o mare împărăţie. *)

In Cameră au fost discuţii pasionate. Mihail Kogălniceanu, din opoziţiune, a rostit cel mai însemnat discurs în contra Convenţiunei. Opoziţiunea a calificat Convenţiunea ca fiind o mare nenorocire pentru ţară.

Românul dela 1 Iulie apare încadrat în doliu .

In capul ziarului, pe întâia coloană se citeşte:

„Bucureşti, 30 Cirişar (12 Cuptor).

Ieri 29 Iuniu, s'a înfipt cuţitul până în mâner în pântecele României: corpul ei palpitând încă, fu îmbrâncit la picioarele contelui Andrassy.

In ziua de 29 Iuliu 1866, Camera a făcut cel mai mare act de autonomie: a dat ţărei Constituţiunea.

In ziua de 25 Iuniu 1875 Camera a votat actul prin care se dă d-lui Andrassy în posesiune comerţul ţărei şi industria ţărei, Dunărea cu ţărmurile ei, oraşele cu satele ţărei, vămile şi chiar dreptul ţărei d'a legifera.

In zilele de la 29 la 30 Iuniu 1866, naţiunea toată s'a învestmântat în haine de serbare şi din inimă a strigat:

Trăiască Carol I, Domnul constituţional al liberei şi autonomei Românii.

In zilele de 29 şi 30 Iuniu 1875, toţi Românii creştini şi

*) Am spus în alt loc cum că Turcia a stăruit multă vreme în opoziţia ei că România să încheie conventiuni comerciale ca orice stat autonom.

chiar israeliţi pământeni, dacă au simţiminte româneşti, trebuie să puie vestminte de doliu şi să suspine.

Contele Andrassy este Domn suveran absolut al robitei Românii.

La 28 şi 29 Iuniu 1875 au vorbit în Cameră câţi au putut dobândi cuvântul din adevăraţii reprezentanţi ai ţării".

In urma votării convenţiunei comerciale cu Austro-Ungaria şi a concesiei pentru linia Ploeşti-Predeal, deputaţii din opoziţie s'au retras din Cameră. Aceşti deputaţi erau în număr de 10 şi anume: Manolache Costache, Kogălniceanu, Vernescu, Ion Brătianu, Stolojan, Chiţu, Candiano, A. G. Golescu, C. Fusea şi Furculescu.

— Incă din luna Mai 1875 se răspândesc zgomote neliniştitoare. Ziare americane mari precum „Times", „Herald" şi „Tribuna" spun că ar fi vorba de un război franco-german.

Ziarele americane se pronunţau toate în favoarea Franţei.

— Un eveniment politic mare: se constitue partidul naţional liberal, care cuprinde toate nuanţele liberale şi chiar foşti conservatori. Actul de constituire şi programul sunt semnate de:

M. Ferekide, D. Sturza, I. C. Brătianu, V. Maniu, I. Câmpineanu, C. Costescu Comăneanu, D. Giani, A. Stolojan, M. Cogălniceanu, G. Vernescu, A. G. Golescu, dr. N. Calinderu Petre Stoicescu, Candiano Popescu, I. Al. Sturza, C. Plitos, Maior Radu Mihai, C. A. Rosetti, G. Petrescu-Pâcleanu, Em. Protopopescu-Pache, Romulus Opran, Remus Opran, D. Brătianu, C. Fusea, Manolache Costache Epureanu, D. Cariagdi, A. Puricescu, colonel N. Bibescu, Gr. Vulturescu, Petre Opran, Pantazi Ghica, Gr. Arghiropol, Gr. Niculescu, D. Bilcescu, G. Chiriţescu, Ciru Economu, B. D. Arvanezu, G. Goga, Petre Grădişteanu, Radu Manolescu, C. Grădişteanu, T. Bagdat, D. Pruncu, C. Caramanlîu, I. Gârleanu, P. Rucăreanu, C. Ciocârlan, Simion Mihalescu, C. Bontaş, G. Caramfil, G. A. Florescu, Pană Buescu, C. Leca, A. Teriachiu, N. Crătunescu, D. Ionescu, D. Berendei, G. Cantilli, I. Ghica.

Apoi s'a ales comitetul partidului compus astfel:

Arvanezu V., Berendei D., Pană Buescu, Brătianu I., Brătianu D., Cariagdi, dr. Calinderu, I. Câmpineanu, Ferechide M., Fleva N., Ion Ghica, C. Grădişteanu, D. Giani, Al. Golescu, M. Cogălniceanu, Manolache Costache, Lupescu Al., C. Nacu, Remus Opran, Protopopescu-Pache, E. Stătescu, Stolojan A., D. Sturza, C. A. Rosetti, G. D. Vernescu.

— In ziua de 1 Iunie s'a judecat procesul de presă al lui Alexandru Macedonski care stătea în arestul preventiv de 3 luni de zile. Acuzatul avea 17 apărători. Toată elita baroului se înscrisese ca să apere pe ziaristul întemniţat.

Apărarea a ridicat excepţiunea că delictul este prescris. Legea de pe vremea aceea prevedea că delictele de presă se prescriu după 4 luni, iar Macedonski fusese arestat pentru un delict comis cu 8 luni mai înainte.

Cu toată împotrivirea procurorului Călinescu, Curtea a pronunțat liberarea acuzatului care fusese arestat arbitrar.

Iată una din binefacerile arestului preventiv în materie de presă.

— La 16 Iunie colegiul pentru alegerea mitropoliților și episcopiior alege mitropolit al Moldovei pe Iosif Naniescu, episcopul de Argeș. Episcopul Melhisedec al Dunării de jos a întrunit 38 voturi.

— Ziarul „L'Evenement" din Paris scrie:

„Ni se comunică din București că consiliul de miniștri a decis să gonească din România pe d. Frederic Damé, vechi secretar al primăriei din al 2-lea arondisment al Parisului, după 4 Septembrie. D. Damé e colaboratorul literar al „Europei Orientale", ziar francez din București".

In urma intervențiunei consulului Franței, expulzarea d-lui Damé a fost revocată.

— Ziarul „Presa" plânge pe B. P. Hașdeu că nu este prețuit cum trebue. Marele Hașdeu răspunde:

„1) Camera actuală este aceea care a șters mica subvențiune ce mi se da pentru continuarea „Istoriei Critice a Românilor".

2) D-l T. Maiorescu este acela care m'a oprit de a ține gratis la facultatea de litere din București cursul meu de „filologie comparativă".

3) D-l Lascar Catargiu este acela care a refuzat tipărirea acestui curs, câte două coale pe lună la imprimeria statului.

Comunicându-vă acestea cu rugămintea de a da loc în cel dintâiu număr al ziarului dv., exclam și eu: „Ce deriziune"!

B. P. HAȘDEU

— Se înființează societatea de asigurare mutuală „Unirea". Ziarele publică lista societarilor și sumele subscrise.

S'au adunat în total 17.768.700 lei.

Cel mai mare subscriitor este Lambru Vasilescu cu lei 3.200.000 lei. Cel de al doilea Jacques Herdan cu 1 milion.

— Vasile Boerescu a eșit din minister.

In Cameră încep hărțuelile între Boerescu de o parte și Maiorescu, ministrul instrucției, de alta.

— La 14 Decembrie 1875 se alege întâiul consiliu de administrație al societății de asigurare „Unirea". Au fost aleși de către cei 525 acționari.

G. Vernescu, Ion Ghica, Ion Câmpineanu, N. Fleva, Eugen Stătescu, Lambru Vasilescu, Al. Cretescu, Al. Golescu, dr. P. Iatropolu, Al. Băicoianu, Al. Lupașcu.

Iar în comitetul de control: D. Sturza, D. Cariagdi, I. C. Brătianu, D. Cornea.

— Ziarele din Paris anunță că:

Statuia lui Napoleon I a fost înălțată în vârful Coloanei Vendome de pe piața cu acelaș nume. Lucrarea a durat de dimineață până seara în amurg.

Pantazi Ghica, fratele lui Ion Ghica, publică în „Româ-

nul" o scrisoare deschisă către Mircea C. A. Rosetti care este la Paris. Este o scrisoare politică cu mult umor scrisă. In această scrisoare cităm:

„In locul acvilei s'au pus armele țărei cu deviza „Nihil sine Deo", care în traducere liberă este: „Cum o da Dumnezeu!"

— O notiță interesantă: „Journal de Geneve" dela 6 Iulie publică lista elevilor premiați la ultimile examene liceale. Printre acești elevi se aflau și următorii români:

Nicolae Filipescu, Leon Ghica, C. Băicoianu, Grigore Grădișteanu, Henric Lupu, lt. Mărgăritescu, T. Ghica, Al. Cimbru, George Pascal, Eug. Constantin, Mihail Mărgăritescu.

— Luptele politice interne se întețesc, votarea convenției comerciale cu Austria slujește drept argument coaliției ca să zdruncine încă și ma mult guvernul. Șefii coaliției se întrunesc la Mazar-Pașa.

Coaliția hotărăște să trimită Domnitorului un delegat al el, care să-i ceară să nu sancționeze convenția.

Delegatul trimis a fost un om politic nou, Mihail Ferikide care atunci pășea în viața publică.

Domnitorul a primit foarte amabil pe Ferikidi, și, fiindcă acesta era un pasionat vânător, nu i-a vorbit, în tot timpul audienței decât de vânătoare.

Bineînțeles Convenția a fost sancționată.

— Toată viața publică este concentrată în jurul politicei. Marea partidă începută între partidul conservator dela putere și coaliția dela Mazar-pașa pasionează lumea în gradul cel mai înalt.

Precum am mai spus, bătălia nu urmează numai între guvernamentali și opozanți, dar între două idei, vechea lume conservatoare și lumea nouă care răsare și vrea să ia parte activă la conducerea Statului. Tot tineretul venit din școlile din Paris, se înscrie — cu foarte puține excepții — în rândurile partidului liberal. Se va vedea mai târziu cum că, după căderea regimului conservator, tineretul liberal s'a grupat în jurul unei organizări democratice cu un program de idei care a fost cea mai înaintată manifestare politică pe vremea aceea.

Anul 1875 se termină într'un marazm. Situația internă este foarte nesigură și toată lumea este în așteptarea deznodământului. Dar din afară vin tot felul de vești neliniștitoare.

In Peninsula balcanică cazanul colcăe. Rusia pregătește războiul în contra Turciei și, după cum s'a aflat mai târziu, guvernul, în special generalul Florescu, înclina pentru o înțelegere cu Rusia.

Cabinetele din Viena și Budapesta sunt în curent cu tot ce se pregătește. Rusia este înțeleasă cu Germania. Prințul Bismark, spre a zădărnici alianța franco-rusă, care se punea la cale încă de pe atunci, făgăduește Rusiei să-i plătească polita dela 1870. După cum Rusia n'a intervenit în războiul franco-german, spre a împiedica victoria prusacă, tot astfel

Germania nu va împiedica Rusia ca să-şi execute programul în Balcani. Dar Austro-Ungaria e cu totul de altă părere.

O izbucnire este iminentă. Dar de unde va veni?

ANUL 1876

Spre a se înţelege situaţia de atunci, să reproduc câteva din ştirile publicate de ziarele epocei.

In „Românul" de la 1 Ianuarie 1876 era tipărit la pagina I:

„Se face mare larmă de pregătiri militare şi de armare şi cu toate acestea, de un an de zile, de când s'a decis a se cumpăra puşci pentru armată, nici până azi nu s'a adus o singură puşcă, nu s'a făcut măcar vreo comandă de puşci; armata este redusă tot la puţinele puşci aduse de mult atacatul şi calomniatul guvern de la 1868. Ba se mai afirmă că în cestiunea puştilor se urzesc afaceri demne întru toate de curata concesiune Crawley".

IMPORTANTE ŞTIRI POLITICE

In No. de la 3 Ianuarie, în locul primului articol, sunt publicate următoarele ştiri:

— „Austria mobilizează toată puterea sa armată şi a chemat toate rezervele. Ştirea e pozitivă, deoarece supuşii austriaci din România, cari fac parte din rezerve, sunt invitaţi a merge la corpurile lor.

— Ungurii cugetă a proclama de rege al Ungariei pe principele Rudolf moştenitorul tronului Austriei. Ştirea ne este adusă de mai multe ziare germane, — cărora ideea le surâde — austriace şi ungureşti.

— In fine se asigură că ministerul impus la noi de înrâuriri streine în noaptea de 11 Martie 1871, se clatină foarte serios tot prin înrâuriri streine, negreşit. Se fac tot felul de combinări şi se pun stăruinţe pe lângă mai mulţi bărbaţi politici".

Foarte interesant este articolul publicat în „Românul" de la 10 Ianuarie 1876, sub titlul Basarabia şi Dobrogea. Iată-l.

Citim în ziarul „Le Monde":

„O corespondenţă adresată din Bucureşti către „Pall-Mall-Gazette", a produs o senzaţie destul de vie. Acea corespondenţă zice în substanţă, dar sub formă dubitativă: Generalul Ion Ghica, agentul României pe lângă Sublima Poartă, este aci. Revenirea sa în Capitală ar fi provenind din negocieri relative la răscumpărarea independenţei Principatelor printr'o sumă de 912.500 franci, dată Sultanului. Principele Carol şi miniştrii săi au speculat asupra penuriei tezaurului otoman şi proectul lor este deja aprobat de Rusia şi de Germania. Se asigură însă că aderarea Rusiei, este făcută pe învoiala de a se reda tronului imperial partea meridională a Basarabiei din nou încorporată cu Moldova în virtutea tratatului de la 1856. Aderarea Germaniei ar fi fost cumpărată prin concesiuni favorabile Germaniei în chestiunea căilor ferate. Insă se mai adaogă că dând fiecare

parte, ceea ce perde principalul creditor pe de o parte, va lua pe de altă parte mulţumită înrâurirei Cabinetului de la Petersburg, Dobrogea împreună cu Kustendge".

Şi „Românul" urmează apoi cu comentariile. Din articolul acesta reproducem următoarele linii:

„Nu este mai ertat de a se întreba care ar fi echivalenţele Basarabiei orientale pentru un Român, de cât ar fi d'a se întreba care ar fi echivalentele Alsaciei şi Lorenei pentru un francez. Şi dac'ar place principelui Carol — urmăm numai desvoltarea unei ipoteze — d'a subscrie la vederile ambiţioase ale principelui Gorciacof şi ale principelui de Bismark, el ar subscrie atunci propria sa detronare".

Pe vremea aceea — pe la 1876 — presa nu avea dezvoltarea de azi, şi nici opinia publică nu era atât de deşteaptă faţă de afacerile publice; de aceea puţinele articole ale ziarelor, asupra celor mai vitale chestiuni naţionale, rămâneau fără mare înrâurire asupra publicului. Dar acest articol al „Românului" dovedeşte un lucru, dovedeşte că Rusia n'a prezentat chestia Basarabiei în chip neaşteptat la congresul din Berlin în 1878, ci o pusese în lumea diplomatică, a tratativelor şi a intrigilor, cu doi ani mai înante. De unde rezultă că protestarea de mai târziu a prinţului Carol şi a guvernului său, nu era francă.

Prinţul Carol când a trecut Dunărea să dea ajutor ruşilor bătuţi la Plevna, ştia că Rusia pretinde Basarabia, a crezut, însă, — aşa ne închipuim, — cum că în urma marelui ajutor dat aşa de bine şi la timp Rusiei, aceasta, drept gratitudine, va renunţa la pretenţia ei.

Faptul real este, însă, că încă de la începutul anului 1876 se cunoştea nu numai în cercurile diplomatice, dar şi în publicitate, că Rusia ne cerea Basarabia meridioanală şi că, în schimb, ne oferea Dobrogea.

Pe cât îmi aduc aminte, în ţară, această veste nu produsese aproape nici o emoţiune. Poporul român nu era încă copt ca să se conducă singur. Masele democratice nu luau încă parte la viaţa publică. Dreptul acesta îl avea atunci numai o restrânsă oligarhie.

— In Bucureşti exista o trupă de Operă franceză. Marţi la 13 Ianuare, se reprezenta „La Dame blanche" de Boyeldieu.

— La 14 Ianuarie Lascăr Catargiu, şeful guvernului, a fost atacat, când a intrat pe dealul Mitropoliei, de către un fost funcţionar anume Paraschivescu, care l-a lovit de mai multe ori cu bastonul.

— In şedinţa Senatului dela 27 Ianuarie, senatorul I. Deşliu şi-a desvoltat interpelarea adresată d-lui Maiorescu, ministrul instrucţiunei, cu privire la violarea mai multor articole din legea instrucţiunei publice.

Interpelarea fusese amânată de mai multe ori deoarece Senatul se descompleta şi şedinţele nu se puteau ţine.

In ziua de 27, în urma unor cuvântări agresive şi mustrări adresate mitropolitului primat pentru felul cum a aplicat regulamentul mustrări venite din partea profesorilor Al. Orăs-

cu, vice-președinte al Senatului, și a marelui jurisconsult C. Bosianu, Ion Deșliu și-a putut dezvolta interpelarea.

După o lungă și foarte animată dezbatere, care pasionase întreaga Capitală, — căci tribunele erau peste pline, — a luat cuvântul Alexandru Orăscu. După un aspru rechizitoriu făcut lui Maiorescu pentru suspendarea profesorului G. Danieleanu, a propus următoarea moțiune:

„Senatul, ascultând pe d. ministru și având în vedere abaterile și călcarea legei instrucțiunei publice, declară neîncrederea sa în d. ministru al instrucțiunei publice și trece la ordinea zilei".

Deși Lascăr Catargiu intervine personal în discuție și cere respingerea moțiunei, aceasta este votată, în aplauzele frenetice ale majorității Senatului și ale tribunelor, cu 31 voturi contra 21.

In urma acestui vot, Maiorescu și-a dat demisiunea și în locul său a fost numit Petre Carp.

Petre Carp, luând portofoliul instrucțiunei, vine la Cameră și declară că va fi în totul, continuatorul lui Maiorescu. Această declarație e privită ca o sfidare. Antipatia, împotriva a ceea ce se numea atunci „aroganța junimistă", crește și mai mult. In lumea politică se prevede că baraca guvernamentală nu va putea dura mult.

— In „Românul" dela 5 Februarie, B. P. Hașdeu publică o scrisoare prin care anunță păcălitura trasă revistei junimiste din Iași, Convorbiri Literare, căreia i-a trimis spre publicare bucata versificată cu titlul LA NOI și, având acrostihul: „La Convorbíri Literare". Această păcălitură iscălită „P. A. Călescu" a produs atunci o mare veselie în cercurile literare. Junimiștii se bucurau atunci de o nepopularitate foarte întinsă.

— In tabăra guvernamentală dezagregarea urmează: se anunță că generalul Florescu a demisionat de la ministerul de război, apoi la 16 Februarie demisionează prințul D. Ghica dela președinția Camerei.

Cu toate stăruințele puse de către Lascăr Catargiu în ședința publică, care conjura pe beizadeau să-și retragă demisiunea, acesta refuză. A doua zi este ales președinte C. Brăiloiu cu 68 voturi contra 26 date lui D. Ghica.

In urma acestei alegeri, Vasile Boerescu își anunță demisia dela vice-președinția Camerei.

— In ziua de 22 Februarie Millo reprezintă la sala Bossel, cu concursul d-nei Mary Polizu, a lui C. Demetriadi și a marelui violonist Schipek:

„Soldan-Viteazul" cantonetă comică de Alexandri, jucată de Millo; „Vara la țară" de Depărățeanu, recitată de Demetriadi; „Variații", executată de Schipek; „Tu care întreci pe Venus", romanță națională de Ferlendis, cântată de d-na Polizu; „Mama Anghielușa" de Alexandri, jucată de Millo; „Cerșetoarea" poezie de Ciru Economu, recitată de Demetriadi, „Steluța" de Alexandri, pusă pe muzică și cântată de d-na

Polizu. „Paraponisitul pus în slujbă", de Alexandri. jucată de Millo.

La Teatrul cel Mare, compania dramatică română joacă „Două Orfeline" în beneficiul d-nei R. Stavrescu.

— La 26 Februarie, în sala Ateneului se da concertul marei cântăreţe italiene Carlotta Patti.

— In Cameră, după retragerea opoziţiei liberale, s'a format o altă opoziţie, în cap cu D. Ghica, V. Boerescu, Ceaur Aslan, G. Cantacuzino, etc. care numără vreo 40 aderenţi.

— Ziarului „Telegraful" i s'a făcut de guvern un proces de presă.

— In sfârşit, din cauza hărţuelilor din sânul partidului său, Lascăr Catargiu se hotărăşte să treacă mâna opoziţiunei. El dizolvă Senatul mai mult spre a pedepsi pe conservatorii dizidenţi: prinţul D. Ghica, Vasile Boerescu, Al. Orăscu, etc. Alegerile cele noui sunt fixate pentru zilele de 26 şi 28 Martie.

CADEREA CABINETULUI LASCAR CATARGIU

Dizolvarea Senatului însemnează începutul sfârşitului pentru regimul conservator.

Costache Rosetti, care refuzase să candideze în alegerile din 1875, vine din Paris; el ştia că acum regimul conservator e sfârşit şi că partidului liberal îi va reveni datoria de a lua puterea. Dar mai sunt piedici.

La Palat partidul conservator are încă multă influenţă, apoi sunt motivele politice din afară: După cum am spus între politica Rusiei şi aceea a Austriei e o prăpastie, dar prinţul Carol înclină către politica Rusiei fiindcă aceasta este politica Prinţului de Bismarch.

In curând se va vedea că presa austriacă va ataca pe prinţul Carol.

Opoziţia se agită şi trimite la prinţul Carol pe Ion Brătianu ca să-i ceară ca alegerile senatoriale să fie libere. Eşind de la Palat Ion Brătianu face să se publice în fruntea ziarelor de opoziţie următoarele rânduri:

„Am dizolvat Senatul, a zis Măria Sa, pentru ca să se deschidă drumul legal al reintrărei în reprezentaţiunea naţională.

Alegerile vor fi libere, am dorit-o, o doresc şi răspund că libere vor fi".

Când aceste rânduri au apărut în public cu autorizaţia Domnitorului toată lumea a înţeles că, regimul conservator era sfârşit.

Pentru întâia oară Prinţul Carol se depărta de la neutralitatea Sa, spre a se prezenta faţiş ca un adversar al guvernului său.

Expresia: „răspund că alegerile vor fi libere" erau fără replică, guvernul şi regimul conservator erau osândiţi.

Alegerile care au urmat şi au dat o mare majoritate opoziţiei, nu au fost libere, ideal libere, dar au lipsit violenţele, iar opoziţia afl[illegible]rea

— Din afară ştirile sunt mai rele; în Bosnia şi Herţegovina se prepară o răscoală, în Serbia se fac pregătiri militare pe picior întins. Se află că pe Dunăre trec vapoare ruseşti cu material de război.

Turcii se pregătesc şi ei să concentreze trupe pe graniţele Serbiei şi Muntenegrului.

— In ziua de 16 Ianuarie stil nou, George Clémenceau, în calitate de preşedinte al Consiliului Municipal al Parisului, s'a dus la marele Victor Hugo şi i-a anunţat alegerea sa ca delegat la Parisului.

In răspunsul dat lui Clémenceau Victor Hugo a spus şi următoarele elocinte cuvenite :

„Funcţiunea ce-mi daţi este o onoare. Dar ceea ce se numeşte onoare în monarchie, se numeşte datorie în Republică".

— Alegerile senatoriale încep. In Bucureşti animaţia este extrem de mare.

La colegiul I conservatorii prezintă pe prinţul Dumitru Ghica, iar opoziţia pe Constantin Bosianu. Lupta a fost foarte grea fiindcă colegiul I de Senat era un apanagiu al conservatorilor. In acest colegiu vota pe vremea aceea întreg statul major al boerimei. In acest colegiu Beizadeaoa era foarte tare.

Pentru colegiul al II-lea încep să se manifeste rivalităţile din sânul opoziţiei. Roşii vor să pună candidatura lui C. A. Rosetti, dar ceilalţi opozanţi susţin pe Vernescu. Spre a se lua o hotărâre alegătorii colegiului II de Senat sunt convocaţi la o întrunire pregătitoare în casele giuvaergiului Carapati peste drum de prefectura poliţiei.

Comitetul studenţilor, de şi nu avea nici un rol, era în păr la întrunire.

Mai înainte de a se începe votarea a fost propaganda, şoaptele la ureche, insinuările etc. Noi studenţii eram pentru Rosetti. Gazda era vernescan. Imi aduc aminte că venind într'un grup în care mă găseam şi eu, Carapati ne spune.

— Nu zic, bun e Rosetti, bun e la gazetă, bun pentru propagandă, dar la alegeri nu e bun; la alegeri e mai bun Vernescu.

De ce nu era bun Rosetti, şi de ce era mai bun Vernescu? Fiindcă Rosetti trecea drept un revoluţionar zvăpăiat, franţuzit, şi cu idei nepotrivite pentru ţara românească, pe când Vernescu era un liberal moderat, aşezat şi mai ales om cu o avere însemnată.

Averea a fost în totdeauna cea mai bună carte de recomandaţie!

In sfârşit alegătorii prezenţi se pronunţă pentru Vernescu cu o mare majoritate.

La colegiul I, operaţia a decurs în linişte, administraţia nu s'a amestecat făţiş. S'a votat liber. Şi rezultatul a fost paritate de voturi între cei doi candidaţi. Biroul a procedat la tragerea sorţilor şi sorţul a favorizat pe Beizadeaoa, dar opoziţia a contestat alegerea căci sorţul era contra legei. De altfel nici Beizadeaoa n'a primit să fie alesul sorţului şi a demisionat. Iar colegiul a fost declarat vacant.

La colegiul al II-lea, s'a votat iarăşi în toată libertatea. A eşit Gheorghe Vernescu cu o mare majoritate.

Alegerile colegiului I dau o mare majoritate opoziţiei. Au fost aleşi: Bolgrad C. Bosianu, Muscel Ion Deşliu, Romanaţi Ion Ghica, Mehedinţi Ion Ghica, Roman M. Cogălniceanu, Argeş Dumitru Brătianu, Dorohoi Ion Brătianu, Bacău C. Rosetti-Tescanu, Dolj Colonel Haralambie, Prahova George Cantacuzino, Brăila N. Blaremberg, Botoşani Dr. Iorgu Mavrocordat, Cahul N. Lahovary, Covurlui Lascar Catargi, Dâmboviţa Colonel Haralambie, Fălciu Nicu Giuvara, Gorj Gr. Săftoiu, Ialomiţa N. Cămărăşescu, Iaşi N. Drosu, Ismail P. Malaxa, Neamţu N. Gridov, Olt N. Bâtcoveanu, Putna Teodor Gâţă, R.-Sărat C. Grădişteanu, Suceava Alecu Greceanu Tecuci D. Sturza Teleorman D. Stefanopolu, Tutova M. Epureanu, Vâlcea C. Lahovari, Vaslui I. Em. Miclescu, Vlaşca Hariton Racotă, Buzău G. Vernescu.

Deci 19 opozanţi, 13 guvernamentali şi 1 opozant independent.

La colegiul al II-lea fură aleşi:

Argeş Colonel Călinescu, Bacău D. G. Leca, Bolgrad D. Mavorcordat, Botoşani Gr. Holban, Brăila C. A. Rosetti, Buzău N. Păcleanu, Cahul G. Dimitriu, Covurlui N. Vlaicu, Dâmboviţa Isaia Lerescu, Dolj G. Chiţu, Dorohoi P. Casimir, Fălciu Colonel N. Iamandi, Gorj T. Moscu, Ialomiţa St. Petrovici, Iaşi Antoniadi, Ilfov G. Vernescu, Ismail Colonel Costaforu, Mehedinţi M. Isvoranu, Muscel Al. Golescu, Neamţu N. Albu, Olt C. Deleanu, Prahova C. A. Rosetti, Putna Ghiţă Orleanu, Roman Gen. Florescu, Romanaţi Achil Teohari, R.-Sărat I. Bălăceanu, Suceava V. Gugiu, Tecuci Tache Anastasiu, Teleorman General Florescu, Tutova Iorgu Radu, Vâlcea Ştefan Pleşoianu, Vaslui D. A. Râşcanu, Vlaşca Apostol Grăjdănescu.

Astfel opoziţia liberal-naţională obţinea 36 mandate, contra 28 guvernului.

Un opoziţionist independent: Gheorghe Cantacuzino şi o alegere nulă la Ilfov.

Universităţile au ales: la Bucureşti pe Al. Orăscu opozant din partidul D. Ghica iar la Iaşi pe Nicolae Ionescu şeful fracţiunei liberale.

De îndată ce rezultatul alegerilor fu cunoscut, Lascar Catargiu s'a dus la Palat şi şi-a prezintat demisiunea.

Vineri la 2 Aprilie „Românul" anunţă că regele a chemat pe Gheorghe Vernescu spre a-l însărcina să compue cabinetul. A doua zi Sâmbătă 3 Aprilie, acelaş ziar anunţă că Gheorghe Vernescu, fiind însărcinat să formeze cabinetul, a prezentat Domnitorului lista ministerială următoare:

Preşedinte şi la interne G. Vernescu, Manolache Costache la lucrări publice, Ion Ghica la justiţie, M. Cogălniceanu la afacerile străine, Ion Brătianu la război, Dumitru Sturza la finanţe, Eugen Stătescu la instrucţie.

Domnitorul cerând să se facă modificări în listă, Gheorghe Vernescu şi-a depus mandatul.

Domnitorul cerusc între altele, înlăturarea lui Ion Ghica, acela care prezidase guvernul de la 1871 când cu scandalul de la Sala Slătineanu, Domnitorul a observat că această numire ar fi rău văzută la Berlin.

La 6 Aprilie se pune în circulație lista ministerială următoare :

General Florescu președinte și la război, Crețescu dela Casație la justiție, Orăscu la culte, colonel Slăniceanu lucrări publice, Gheorghe Filipescu mareșalul Palatului la externe, D. Cornea.

In sfârșit la 4 Aprilie ministerul este compus sub președenția generalului Florescu. Iată compunerea:

General Florescu la război, ad-interim la interne, generalul Christian Tell la finanțe, Paul Vioreanu, procuror general la Casație, justiția, Dumitru Cornea, comisar general la Credite externe, Al. Orăscu arhitect general, la instrucție și culte, general Tobias Gherghe la lucrări publice.

Ziarul „Deutsche Zeitung", văzând atâția generali (?) pe listă, a botezat ministerul Florescu: *Säbel ministerium*, adică „Ministerul Săbiei".

Acest minister este primit în toate cercurile numai cu glume, căci e văzut că este numai un minister de tranziție care va trăi d'abia până la deschiderea Camerilor.

— Intre timp ziarele anunță că d-l Ștefan Sihleanu fiul, a dobândit la Neapole titlul de laureat în științele naturale, prezentând și o lucrare intitulată: „Despre peștii electrici și pseudo electrici".

— Ziarul „Deutsche Zeitung" vine în București cu articolul intitulat *Säbel Ministerium*. Reproducem din el câteva pasagii foarte interesante mai ales față de felul în care s'au desfășurat evenimentele până astăzi:

„Căldarea farmecilor orientale ne aduce în fiecare zi câte-o nouă surprindere. La București s'a instalat un minister Florescu. Portofoliile de interne ,finanțe și lucrări publice sunt în mâinile militarilor. Trei generali sunt chemați în România să decidă lupta dintre liberalii-naționali și conservatori.

Etc., etc.

Care sunt, deci, tendințele acestor două mari partide din țară?

Se zice că liberalii naționali doresc o Dacie Mare. Se poate. Noi, însă, să nu le turburăm acest vis, pentru că el nu va deveni nici odată o realitate, rămânând pentru totdeauna numai un vis și nimic mai mult.

Cu modul acesta liberalii-naționali nu vor înscena nici odată calea crucii de roșii de odinioară, ci, în prima linie, cu sau fără dinastia domnitoare, vor să aducă ordine în finanțele Statului, să reducă budgetul armatei și să emancipeze de influența politicei străine și în special de aceea a Rusiei care este ruina României.

Politica viitoare a liberalilor-naționali nu poate fi nici o-

dată periculoasă pentru Austria, de oarece liberalii nu se vor lăsa niciodată a fi îmbrânciți de politica rusească.

Negreșit liberalii-naționali iubesc mult a juca un rol de putere mare însă aceasta este pentru Austria mai puțin periculos de cât ca guvernul din București să se lase a fi influențat de către cabinetul din Petersburg cum se întâmplă cu așa numiții conservatori români.

In totul afacerile din România nu trebue puse într'o paralelă cu cele din Serbia. Pe când în Serbia războiul, mărirea și întinderea Statului e o dorință a poporului, care apucă tronul pentru realizarea ei, în România singur tronul face politică aventuroasă. Iar poporul suspină după liniște și repaos.

Misiunea Austriei nu este, dar, d'a menține pe principele Carol pe zdruncinatul său tron. Noi, urmărind în Orient o politică curat de interese, nu putem prinde gust pentru noul mister al săbiei din București".

Acest articol deslega multe mistere, însă opinia publică din țară nu-i dădu o prea mare importanță.

Mai întâi se vedea lămurit că ministerul Lascăr Catargiu căzuse sub influența Austriei care nu mai avea încredere într'un guvern care se dăduse în brațele Rusiei. Așa cel puțin se bănuia la Viena și la Budapesta. Apoi, Viena și Budapesta doreau acum un minister liberal, pe care îl socoteau a fi și contra regelui, și contra Rusiei și contra Germaniei. Evenimentele ulterioare au arătat cât de rău s'au înșelat cei din Austro-Ungaria.

Cât privește profeția ziarului austriac, cum că visul unei Dacii viitoare va rămâne etern un vis, vedem astăzi cât a fost de adevărată. Insă la anul 1876 cine ar fi îndrăznit să creadă în realizările de la 1919?

CUM MI-AM LUAT BACALAUREATUL

— In primăvara acestui an mi-am trecut examenul de bacalaureat. Imi amintesc de un incident, pot spune de câteva incidente ale acestei probe astăzi din domeniul istoriei antice.

Mă pregătisem excelent pentru științele naturale, însă mai puțin satisfăcător pentru fisico-chimice totuși la științele naturale d'abia am putut obține nota de trecere 6 pe când la fisico-chimice am obținut 9. Și iată cum

La zoologie, geologie și botanică cunoșteam materiile cum nu se putea mai bine, dar neglijasem să repet, din zoologie, capitolul clasificărei animalelor inferioare. Erea o cestiune de pură mecanică a memoriei care nu mă interesa. Și afară de asta mi-am zis: „Ce dracu, tocmai chestia asta o să'mi cadă!?"

Ei bine fatalitatea neroadă așa a hotărât, mi-a scos înainte biletul cu clasificarea animalelor inferioare.

Aflât am fost de îndărjit de această demonstrație a nenorocului că am refuzat să mai încerc a răspunde și am spus examinatorului, domnul profesor Brânză:

— Domnule profesor, cunosc toată materia afară de această cestiune pe care n'am avut vreme s'o repet. Vă rog întrebaţi-mă ori care cestiune veţi bine voi.

Brânză erea un om cam aspru, şi mi'a răspuns:

— La zoologie nu vă mai pun nici o întrebare. Să vedem cum aveţi să răspundeţi la geologie şi la botanică. La geologie şi la botanică am răspuns în perfecţie, la amândouă mi-a pus nota 9, deci de două ori 9 făceau 18 care cifră împărţită cu 3, — fiindcă la zoologie luasem nota zero, — îmi dădea nota 6.

Acum la fisico-chimice.

Examinator aveam pe bătrânul Alexie Marin, un om de o bunătate fără pereche. Ne având grijă de dânsul nu am repetat de loc materia; atâta numai că în clipa când am plecat la examen am luat fizica lui Nanianu şi am deschis la noroc. Am deschis la „pompe" şi am citit materia toată.

Iar la examen, pe biletul care l'am tras la noroc, erea scris: Despre pompe.

Firește că am răspuns fără greşală.

Acum la limba elină:

Profesorul V. A .Ureche ne dăduse la toţi candidaţii să facem o compoziţie literară asupra subiectului: „Emoţiile unui candidat în ajunul examenului de bacalaureat". Trebuia să umplem o coală ministerială. V. A. Ureche ne-a supraveghiat un timp, apoi a schimbat cu profesorul de elină Epaminonda Francudi. Venirea profesorului Francudi mi-a sugerat o idee.

Până cu trei zile înainte de începerea examenelor ştiam că examinator de limba elină erea profesorul Demarat, un profesor de o indulgenţă fără margini. Dar cu trei zile până la examen, se îmbolnăveşte examinatorul de latină şi atunci se face o remaniere în comisiune: Demarat trece examinator de limba latină şi în locul său vine examinator de limba elenă Epaminonda Francudi.

Pe cât erea de uşor la note Demarat, pe atât erea de sever şi greoiu Francudi. De aci spaima noastră care numai tari la elenica nu eram.

Ei bine, când am văzut pe Francudi pe catedră am dat zor să'mi termin compoziţia şi am încheiat-o cu acest period: „In sfârşit cea mai puternică dintre toate emoţiunile a fost aceea că, de unde mă aşteptam să am examinator de elenă pe d-l Demarat, m'am pomenit cu d-l Francudi".

Şi cel d'întâiu, am dus coala de hârtie supraveghetorului.

Neavând ce face şi voind să'şi dea seama despre ce putea un absolvent de liceu, mi-a luat compoziţia şi a avut răbdarea să o citească până la sfârşit. De o dată îl văd că'l umflă râsul. Apoi ridică capul şi întreabă:

— Cine e domnul Bacalbaşa?

Mă scol răscolit de emoţie şi de o secretă mulţumire, şi răspund liniştit:

— Eu, domnule profesor.

— Bine, şedeţi jos.

La examenul oral — de şi lucru mare nu ştiam la elină, am răspuns minunat numai din cauza simpatiei ce mi-a ară-

tat Francudi. Atât este de adevărat că atitudinea examinatorului intră pentru un mare procent în putința de a răspunde bine, a candidatului.

— In urma trecerii ziarului „Presa" în opoziţiune contra cabinetului Catargi, partizanii acestuia au făcut să apară ziarul „Timpul".

In ziua de 15 Aprilie s'au deschis Corpurile legiuitoare. Tot interesul este la Senat unde se va da marea bătălie decisivă.

La Senat biuroul provizoriu este compus din P. Metaxa ca mai bătrân, preşedinte, iar secretari: C. Grădişteanu, Tache Anastasiu, D. Sturza şi Gh. Cantacuzino. Preşedintele e guvernamental iar trei secretari liberali.

Tribunele sunt arhipline, este o mare de capete de sus şi până jos.

Şedinţa începe în mijlocul celei mai mari emoţii.

E greu opoziţiei aleasă în Senatul din Martie 1876 să desemneze un preşedinte.

Pe cine ar fi desemnat?

Fiind, nu un partid, ci o coaliţiune, cărei fracţiuni din coaliţiune să se dea precăderea? Acela care ar fi fost ales ca preşedinte ar fi fost desemnat ca şef, dar cine să fie şeful?

In linie se aflau mulţi bărbaţi de întâia mână, aproape de aceiaşi vârstă şi cu titluri egale, mai ales în împrejurările de atunci. Aceşti bărbaţi ereau: Manolache Costache Epureanu, Gheorghe Vernescu, Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu, Ion Ghica, C. A. Rosetti. Apoi mai erau C. Bosianu, Dumitru Brătianu şi Nicolae Ionescu.

Nu era în discuţiune numai întâietatea sau vanitatea personală, dar erea vorba de o indicaţiune politică; şi indicaţia aceasta trebuia dată astfel încât, pe deoparte Coroana să fie îndatorată a ţine seama de ea, pe de altă parte să nu provoace o spărtură în rândurile coaliţiunei tocmai în aceste ceasuri hotărâtoare.

Cu marele său simţ politic Ion Brătianu, ştiind că, prin marea forţă organizată, ce poseda în ţară, rândul său va veni neapărat, se dete în lături. C. A. Rosetti, declarase în totdeauna că nu e om de guvern şi lasă rolul acesta lui Ion Brătianu. Ion Ghica nu erea omul situaţiunei. Mihail Cogălniceanu nu avea partid. Dumitru Brătianu n'a stat niciodată pe aceiaşi linie cu Ion Brătianu şi C. A. Rosetti, din cauza activităţei sale mai reduse. Constantin Bosianu erea prea puţin om politic activ, erea prea bătrân şi se mulţumea cu rolul unui sfătuitor. Nicolae Ionescu un elocuent profesor, n'avea în ţară greutatea celorlalţi.

Rolurile fură împărţite astfel: Nici unul nu obţinu autoritatea preşedinţială, deci titlul reprezentativ de şef.

Manolache, Costache şi cu Gheorghe Vernescu, cei mai puţini coloraţi din coaliţiune fură desemnaţi ca vice preşedinţi. Iar Ion Brătianu primi însărcinarea de purtător de cuvânt al coaliţiei, omul care trebuia să anunţe cum au fost împărţite rolurile.

Ion Brătianu apare la tribună. Senzația e mare. „Domnilor senatori, spune el, noi cei din partidul național am hotărât să alegem președinte pe Mitropolitul Primat ca deferență pentru religia țărei și fiindcă religia este afară din luptele politice. Votul nostru politic îl vom exprima la alegerea vicepreședinților".

Mitropolitul Primat este ales cu 47 voturi din 53 votanți.

In ședința de a doua zi sunt aleși vicepreședinți: Manolache Costache Epureanu cu 33 voturi și Gheorghe Vernescu cu 34.

Lascar Catargiu se scoală și cere ca alegerea vice-președinților să fie amânată pe a doua zi. Coaliția, care avea majoritatea, se opune și cere votul imediat. Atunci Lascar Catargiu, urmat de toți conservatorii, părăsește sala. Cei rămași ar fi putut procede imediat la vot; însă, spre a nu se spune că au vroit să profite de lipsa adversarilor, amână alegerea pe a doua zi.

In tot timpul, până la consituirea ministerului, Manolache Costache, Lascar Catargiu a luptat fără preget. Acum văzând că a rămas definitiv în minoritate, singura lui speranță și-o puse în intrigă; trebuia găsit ceva, o formulă, o combinație spre a determina o spărtură în coaliție. De aceea îi trebuiau 24 ore de lucru. Soluția găsită până a doua zi a fost aceea ca senatorii guvernamentali să-și concentreze voturile asupra lui C. Bosianu din opoziție care a întrunit 24 voturi și asupra lui Panait Casimir, conservator, care a întrunt 21.

La Cameră, un deputat, Văleanu, interpelează guvernul asupra motivelor care au determinat căderea cabinetului Catargi și chemarea actualului guvern Florescu. După câteva ore de discuțiuni, Camera votează încrederea în cabinet cu 58 bile albe contra 27 negre.

Totuși, ministerul generalului Florescu își dă demisiunea și în locul său vine, în ziua de 26 Aprilie, cabinetul Manolache Costache Epureanu, astfel compus:

Epureanu M. C., președinte și titular la comerț, industrie și lucrări publice; G. Vernescu, la interne; M. Cogălniceanu la externe; Ion Brătianu la finanțe; Gh. Chițu la culte și instrucți; M. Ferechide la justiție și colonel Slăniceanu la războiu.

La Senat în locul lui Epureanu și Vernescu sunt aleși vice-președinți Ion Ghica cu 32 voturi și D. Sturza cu 27.

La Cameră, noul minister se prezintă. Dimitrie Ghica, B. Boerescu și Al. Lahovary declară că vor vota legile financiare cerute de guvern însă aceasta nu implică încrederea în minister.

Senatul alege 4 comisiuni de anchete asupra gestiunei guvernului Catargiu.

Abia ajuns la cârmă partidul liberal-național începe să fie res de intrigi. Roșii de sub șefia dualității Rosetti-Brătianu fiind cei mai tari și mai bine organizați, inspiră celorlalți temerea că în viitoarea Cameră vor veni în majoritate absolută.

Se spune că Gheorghe Vernescu, care ține mînisterul de interne, trage sforile. In adevăr un nou partid se formează în seara de 30 Aprilie și este pus sub direcția următorului comitet: Președinte, G. Danieleanu, membrii C. D. Sărățeanu, D. P. Orbescu, P. Borș, I. Lupulescu, S. M. Șoimescu, casier I. Ciuflea, iar cei mai mulți sunt viitori conservatori.

Camera e dizolvată.

— D-rul Obedenaru scrie din Montpelier presei din România că un alt român a trecut în mod strălucit examenul de doctorat în medicină la Paris, unde a fost intern de spitale. D-rul Obedenaru amintește că la Paris, internul îndeplinește aceiaș funcțiune ca medicul secundar la București. Numai trei români au mai putut fi interni la Paris, aceștia sunt doctorii Marcovici, Kalenderu și Obedenaru.

— In ziua de 8 Maiu un mare doliu pentru societatea înaltă bucureșteană A murit Ion Oteteleșanu, soțul Elenei Oteteleșanu, marea mecenată a Bucureștilor. Oteteleșanu locuia în casa unde este astăzi Terasa cu parcul în care este instalat un teatru de vară.

— Marele istoric și filo-român Jules Michelet a murit la Paris și a fost înmormântat în ziua de 18 Maiu. A fost și o deputațiune de studenți români, compusă din: C. Cantacuzino, Mircea C. A. Rosetti, C. C. Arion, C. Tătăranu și G. Sion. După carul funebru a urmat imediat trăsura de doliu în care se aflau d-nele Michelet și Maria C. A. Rosetti, d-nii Guicherat și Celliez executori testamentari ai defunctului.

Printre românii cari au urmat carul funebru citez numele următoare: C. Cantacuzino, C. Arion, C. Tătăranu, G. Sion, Grigore Brătianu, Simu, Vintilă Rosetti,, Horia Rosetti Burssan, Vasile Vârnav, Mironescu, Vasilescu, Grant, Baltă, Bastaky, Fântăneanu, toți cu frac și cocardă tricoloră. C. Cantacuzino a vorbit din partea studenților români.

— Alegerile generale pentru Cameră sunt fixate în zilele de 3, 5, 7 și 9 Iunie.

— „Foaia scolastică" publică un fenomen rar. In ziua de 19 Aprilie între 5 jum. și 7 jum. dimineața în jurul soarelui era ceață transparentă pe când cerul în alte părți era cât se poate mai senin. Un cearcăn pompos în culorile curcubeului se întindea pe lângă soare, însă așa că mai a patra parte din el se pierdea sub orizont. In perihelia cercului străluceau, la dreapta și la stânga doi sori laterali, în partea de sus a cearcănului se vedea un al treilea soare. Cearcănul acesta era închis de un al doilea tot în culoarea curcubeului însă mai palid. Fenomenul a durat două ore. Dar soarele și la o oră de a era înconjurat de un cerc palid.

Gheorghe Vernescu, spre a împiedica triumful prea mare al roșilor în alegeri precum și spre a-și alege un număr respectabil de partizani, numește, aproape în toată țara, numai prefecți oameni noi, în special tineri avocați și foști magistrați. Vernescu declară că voește să scoată administrația din politică procedând astfel.

Em. Protopopescu-Pape, puternicul elector vernescan

este numit prefect de poliție în București, tocmai spre a împiedica pe roșii de a face presiune asupra alegătorilor.

Se va vedea, însă, că de și șeful guvernului era Manolache Costache și cu toate că Ministerul de interne era dat lui Vernescu, roșii au venit în Cameră cu cei puțin trei pătrimi din deputați. Președintele consiliului n'a avut decât doi deputați, iar Vernescu trei sau patru.

Pake Protopopescu debutează la prefectura poliției cu oarecari măsuri organizatoare.

Intre altele ia măsuri în contra prostituției. El obligă ca femeile înregistrate să circule pe stradă cu un semn distinctiv, o lentă în eșarpă. Iar toate casele de toleranță să aibă la intrare un număr mare, lesne de văzut de departe, și un felinar roșu. Pe vremuri s'au făcut multe zeflemele asupra acestor inovațiunii care, de altfel, nu s'au putut împământeni.

Acțiunea pentru alegeri începe. Partidul roșu se organizează cu scopul de a dobândi majoritatea absolută. In București se ține în sala Ateneului, — vechiul Ateneu pe locul actualului Teatru Lyric — o întrunire publică în care se alege comitetul electoral Cetățenesc (?) compus din 23 membri și anume : Anastasiu Mihai, Stancu Becheanu, Brătianu D., Buescu Pană, Bosie Constantin, Ciocârlan C., Costinescu E. mil, Crătunescu N., Fleva N., Hernia Veniamin, Iatropolu Dr., Chiriță Teodoru, Mavrus Anton, Opreanu N., Paulescu C., Predescu Eugeniu, Rădulescu Ghiță, Radoviceanu Gh., Rosetti C. A., Robescu C., Sergiu Dr., Serurie Grigore, Stătescu Eugeniu.

Toți sunt din partidul roșu. Singurul mare elector vernescan Protopopescu Pake e prefect de poliție.

De și exista un partid liberal-național în care intrase întreaga opoziție de sub Lascar Catargiu, alte grupuri încep să apară.

Astfel la 25 Mai, „Românul" publică programul noului partid politic intitulat: *„Unirea democratică română"*. Acest partid este format din intelectualii tineri ai partidului roșu. Programul este iscălit nu numai de fruntași ai partidului Rosetti-Brătianu, dar și de câțiva membri ai partidului vernescan.

Foarte semnificativ este programul care nu trebue să pierdem din vedere — a fost făcut acum 51 de ani.

Iată spicuiri din acest program :

„Românii nu trebue să înceteze de a urmări relațiunile de ginte și marea ideie a solidarității gintei latine, care, atunci când va ajunge să fie o realitate, va forma cea mai puternică garanție a existenței noastre naționale.

Dacă vreodată revizuirea Constituției va fi în cestiune, vom lupta ca modificările ce i se vor face să fie conforme principiilor democratice și naționale. Vom stărui ca dreptul electoral să înceteze de a admite altă deosebire decât a inteligenței și a luminilor; vom susține orice îmbunătățiri în legea electorală, care vor avea drept scop să asigure indepen

denţa corpului electoral, etc. Vom cere ca, oricine ştie ceti şi scrie, să voteze direct".

Programul cerea descentralizarea administrativă şi autonomia comunală.

Este foarte semnificativ că pentru populaţia rurală programul cerea numai: răspândirea instrucţiunei, uşurarea dărilor şi stârpirea abuzurilor, măsuri higienice pentru stavilirea marei mortalităţi şi o sistemă completă de ajutare, protejare şi încurajare prin toate mijloacele.

Nici un cuvânt despre starea economică a ţăranului, nici un cuvânt despre improprietărire.

Programul cere desfiinţarea arestului preventiv în materie de presă.

La impozite se cere impozitul proporţional şi pe venit şi desfiinţarea impozitelor indirecte.

Programul recunoaşte că armatele permanente sunt vătămătoare şi ruinătoare, totuşi cere ca armata să fie menţinută iar elementele teritoriale desvoltate.

Ajungând la partea economică, programul cere protegiuirea contra invaziunilor şi încălcărilor economice străine, care au ajuns în unele părţi ale ţărei a pune în pericol chiar naţionalitatea. Programul este foarte naţionalist şi protecţionist.

Programul termină spunând:

„Angajamentul Statului ca mare consumator, a nu se pune în relaţiuni de cât cu românii, cu producerile naţionale şi cu mijloacele naţionale pentru tot ce priveşte trebuinţele-lui".

— In timpul acesta, atmosfera se întunecă în orient. In Bosnia şi Hertegovina insurecţie, în Balcani bande bulgăreşti, în Serbia şi Muntenegru pregătiri de războiu.

Rău voitorii guvernului răspândesc în străinătate şi în presa străină svonul că România a încheiat un tratat de alianţă cu Serbia, spre a ataca Turcia. Mihail Cogălniceanu, în calitate de ministru de externe, trimite agenţilor noştri diplomatici, următoarea telegramă:

„Sunteţi autorizaţi a da dezmînţirea cea mai formală aserţiunei după care România ar fi încheiat o alianţă cu Serbia în contra Turciei. Guvernul român e hotărît a sta în cele mai bune relaţii posibile cu guvernul Sultanului şi a menţine neutralitatea".

In ziua de 8 Iunie, Sultanul a acordat amnistia completă insurgenţilor din Bosnia şi Hertegovina.

In Bucureşti este neliniste, din cauza ştirilor din afară. Telegramele din Cetinge anunţă că Prinţul Nikita a ordonat să se cheme sub drapel toţi supuşii din streinătate.

Insurgenţii Bosniaci au respins amnistia şi războiul cu Turcia urmează. Insurecţia este încurajată, se zice, nu numai de Rusia, dar chiar de Austria.

— Un om cu mare vază, un om la ordinea zilei este I. D. Ionescu, cântăreţul bucureştean. Cantonetele lui politice sunt foarte gustate, mai ales în timpul cât era Lascăr Catargiu la putere, cantonetele — multe din ele de Pantazi Ghica, deşi

anonime — făceau furori. Acum dădea reprezentații la Hotel Dacia într'o sală de jos, în tovărășia unui cântăreț francez anume Charles Valtier și a unei tinere cântărețe numită Seraphine, mai târziu o cunoscută corsetieră bucureșteană.

Pe vremea aceea petrecerile bucureștene de vară se mărgineau la grădinile Rașca și Stavri, Șoseaua, cofetăria Capșa și cofetăria Fialkovsky, Leul și Cârnatul, grădina Constantin (actual Epurescu). Vara boerimea se ducea la Paris sau pe la moșii, puțină lume pe la Câmpulung. Teatre de vară nu erau. Rare ori câte o grădină cu cântăreți.

— Ziarele liberale publică lista candidaților guvernamentali pentru județul Ilfov, la Cameră: Colegiul I. Gheorghie Vernescu; colegiul II, Eugeniu Predescu; colegiul III, General Golescu, C. A. Rosetti, Dumitru Brătianu, Stancu R. Becheanu, Eugeniu Stătescu, Grigore Serurie, col. IV Nicolae Fleva.

Anunțarea acestor candidaturi s'a făcut într'o întrunire la Circul Suhr. Bonifaciu Florescu, care era și el dornic de a candida, a cerut cuvântul spre a combate candidatura lui Serurie și a lui Stătescu. In sala plină de lume a fost un moment de zăpăceală și mare zgomot. O parte din public susținea pe Bonifaciu, dar majoritatea era dincolo. C. A. Rosetti, în persoană a vorbit luând apărarea lui Serurie și arătând meritele lui ca luptător și nestrămutat membru al partidului.

Bine înțeles, lista a fost aprobată astfel după cum a fost aprobată de comitet.

A doua zi generalul Golescu refuzând candidatura, a fost înlocuit cu Emil Costinescu.

NOUL REGIM LIBERAL

In alegerile colegiului I n'au izbutit de cât 2 conservatori: Prințul A. Știrbey și colonel Roznovanu.

La colegiul II din Brăila, Nicolae Blaremberg a fost bătut de către un liberal roșu C. Giuvara cu 66 voturi contra 58. Blaremberg a fost ales în colegiul al 4-lea.

Alegerile dau o foarte mare majoritate partidului Rosetti-Brătianu. Dar la alegerile senatoriale parțiale liberalii suferă o înfrângere căci la Ilfov, Putna, Buzău și Mehedinți es conservatorii.

La Ilfov Dimitrie Ghica e ales cu 68 voturi contra lui Ion Cantacuzino care n'a întrunit decât 10. Bine înțeles roșii l'au lăsat să fie ales.

C. A. Rosetti este ales președinte al Camerei cu 70 voturi contra 41 date lui Dumitru Brătianu. Pe numele lui Dumitru Brătianu s'au numărat toți liberalii ne-roșii. Vernescanii, independenții, Fracțiunea din Moldova, ai lui Manolache Costache etc.

Dovada este acum făcută: partidul roșu este absolut stăpân pe situație. Incercarea cea mai importantă a tuturor celorlalte nuanțe liberale, aceea de a învinge pe Rosetti, chiar opunându-i un candidat roșu, n'a izbutit.

De acum situaţia se va dezvolta în mod logic. Toate celelalte personalităţi politice: Cogălniceanu, Manolache Costache, Vernescu, Ion Ghica, Dumitru Brătianu, etc., vor fi înlăturate sau se vor supune.

C. A. Rosetti nu era în Bucureşti când a fost ales preşedinte al Camerei. Înştiinţat de alegere a trimis preşedintelui de vârstă, generalul Magheru, următoarea telegramă:

„La dumneavoastră recurg, venerabile, pentru a exprima Camerei, până să pot să împlinesc însumi această sacră datorie, sentimentele mele de gratitudine şi de devotament cu respect şi cu iubire".

C. A. ROSETTI

Indată după constituire, Camera numeşte o comisiune de anchetă parlamentară pentru darea în judecată a miniştrilor conservatori din cabinetul Lascăr Catargiu.

Sunt propuşi la darea în judecată:

1) Lascăr Catargiu, fiindcă în înţelegere cu colegii săi, a abuzat de putere spre a falsifica alegerile, că a întrebuinţat în folosul său banii publici, că a oprit pe magistraţi de-a-şi îndeplini datorile, etc. etc.

2) Petre Mavrogheni, fost ministru de finanţe, că a falsificat bugetul Statului, cu scopul criminal de a ascunde adevărata situaţie financiară spre a se menţine la putere, etc. etc.

3) George Cantacuzino, fost ministru de finanţe, pentru aceleaşi motive ca predecesorul.

4) Generalul Florescu aproape pentru aceleaşi motive ca şi Lascăr Catargiu.

5) Al. Lahovary fost ministru de justiţie pentru că a influenţat alegerile, a numit magistraţi personali, căutând să corupă magistratura, etc.

6) Vasile Boerescu, fost la externe, pentru aceleaşi motive.

7) Gheorghe Costaforu, id id.

8) Titu Maiorescu, id. id.

Raportor a fost Anastase Stolojan deputat de Dolj.

În raport găsim următoarele piese interesante.

„14 Aprilie 1875. Prefectului de Ploeşti, Buzău, etc.

„Ardeţi toată corespondenţa secretă şi dicţionarul, căci venind noul minister va da dicţionar altul prefecţilor.

L. Catargi

„D-lui Grigore Lahovari prefect de Mehedinţi.

„Răspund la nota dv. cifrată. Am vorbit cu ministru de finanţe, sper însă ca aceşti domni nu vor tocmai astfel voturile dumnealor. Să fie dumnealor siguri că se va face tot ce se va putea şi că dumnealor vor fi preferaţi.

Ministru, *L. Catargi*

„D-lui I. Ventura prefect de Botoşani.

„Scrisoarea d-voastră din 26 Februarie am primit-o şi am luat dispoziţiile de care-mi vorbiţi. Ţineţi-mă în curent de tot

ce se petrece acolo şi pentru înlesnirea cheltuelilor vă trimit un mandat de una mie franci.

Ministru, *Lascăr Catargiu*

„Confidenţial d-lui Odobescu, prefect de Dâmboviţa.

„Răspundeţi îndată dacă punându-se candidatura generalului Florescu la Colegiul I vă faceţi forte a reuşi.

Ministru, *Lascăr Catargiu*

„D-lui Chintescu, prefect la Măgurele.

„Mi se raportă că alegerea d-lui Efrem Ghermani, n'ar fi sigură şi că se fac dificultăţi. Vă invit a stărui ca d. Efrem Ghermani să se aleagă negreşit.

Ministru, *Lascăr Catargiu*

Se cere darea în judecată şi a generalului Tell, fost ministru de instrucţie, dar cererea e respinsă cu 46 bile albe contra 36 negre. Propunerea n'a întrunit 2 treimi reglementare.

Comisiunea propune ca miniştrii daţi în judecată să fie arestaţi preventiv. S'au împotrivit Ion Câmpineanu, Gheorghe Mârzescu, Mihail Cogălniceanu, Manolachi Costachi, G. Vernescu, însă Camera cu 62 voturi contra 29 aprobă părerea comisiunei.

Apoi Camera alege o comisiune de 7 membri spre a face instrucţia foştilor miniştri. Sunt aleşi: An. Stolojan, N. Ionescu, Eugen Stătescu, D. Brătianu, N. Fleva, D. Giani şi N. Voinov.

Cestiunea dărei în judecată a miniştrilor conservatori cât şi a arestărei lor preventive a înăsprit raporturile între guvern şi majoritate. Cu prilejul votărei preveţiunei acestor foşti miniştrii, Manolache Costachi văzând că părerea sa nu e împărtăşită de majoritatea Camerei, a spus că se vede în această Cameră ca şi un copil orfan. Cu acest prilej şi-a anunţat hotărîrea de a demisiona.

De altfel alegerea lui Costache Rosetti la preşidenţia Camerei era categorică pentru şeful guvernului Manolache Costache Epureanu; acest conservator care prezida un guvern liberal, nu avea în Cameră de cât 2 partizani. De aceea, într'un scurt discurs pe care îl rosti după alegerea lui C. A. Rosetti, făcu declaraţia de mai sus

Ion Brătianu îi răspunse printr'o cuvântare foarte curtenitoare aducând laude caracterului integru al lui Manolache Costache cât şi mulţumiri pentru serviciile aduse cauzei liberalismului, însă Epureanu se retrase iar prim ministru fu numit Ion Brătianu.

Cu acest prilej cabinetul fu remaniat. Odată cu Epureanu mai eşiră din cabinet Cogălniceanu şi M. Ferikidi. In locul lui Cogălniceanu veni la externe Nicolae Ionescu, în locul lui Ferikidi Eugeniu Stătescu iar în locul lui Epureanu D. Sturza.

Alegerea lui C. A. Rosetti la preşedinţia Camerei făcuse dovada că în acest corp era o opoziţiune puternică care putea creşte şi deveni neliniştitoare. Să nu uităm că Rosetti întrunise 70 voturi iar Dumitru Brătianu 41, deci Rosetti nu fusese ales de cât cu o majoritate de 14 voturi din 111 votanţi. Bră-

tianu înțelegea că blocul opoziționist dobândit prin coaliținea mai multor nuanțe liberale, trebuia spart.

Cel mai puternic grup din opoziție fiind acela al fracțiunei libere și independente din Moldova, către acesta își îndreptă privirile Ion Brătianu. Șeful fracțiunei fiind Nicolae Ionescu, Brătianu îi oferi portofoliul externelor.

— Din comisiunea de anchetă parlamentară demisionând N. Voinov și Dimitrie Brătianu sunt aleși în locul lor George Misail și Emil Costinescu.

Văzând că au fost omiși de la darea în judecată foștii miniștrii Theodor Rosetti și Petre Carp au cerut să fie trimiși și ei înaintea Casației. Bine înțeles dorința nu le-a fost îndeplinită.

Petre Carp fusese prea puțin timp ministru, el înlocuise pe Maiorescu la instrucție după ce acesta primise votul de blam la Senat. Primind portofoliul și prezentându-se în fața parlamentului noul ministru indispusese de la început majoritatea declarând că el se consideră urmașul lui Maiorescu și a operei sale.

Impotriva lui Theodor Rosetti nu se găsise nici o vină.

Carp erea foarte dispus pentru asemenea acte de bravadă cași pentru zeflemele.

A doua zi după constituirea Cabinetului Brătianu, ziaristul Ventura îl întâlnește pe Calea Victoriei. Acesta îi spune:

— Liberalii roșii s'au instalat definitiv și pentru multă vreme.

Carp îi răspunde.

— Scoate carnetul.

Și după ce Ventura îi întinde carnetul, Carp scrie cu creionul.

— Acest regim nu va sta la cârmă mai mult de 2 săptămâni, fiindcă în acest guvern nu este nici un om de Stat.

Dar regimul Brătianu a stat 12 ani la putere.

— Miniștrii conservatori dați în judecată, chemați ca să depuie în fața Comisiunei de anchetă parlamentară, refuzând să se prezinte, se dau contra lor mandate de aducere. Forța publică este însărcinată să'i aducă. In fața acestei violențe toți foștii miniștri conservatori se prezintă în fața comisiunei însă refuză să răspundă la întrebările ce li se pun. Foștii miniștrii declară că contestă legalitatea procedurei și nu recunosc membrilor comisiunei dreptul de a-i supune la interogatorii. Comisiunea se găsește în fața unui punct mort.

Partidul conservator, văzându-și situația internă foarte compromisă — mai ales în urma dărei în judecată a tuturor fruntașilor săi — a căutat să sane situația guvernului în afară. Atât la Paris cât și la Berlin, Viena și Budapesta regimul era acuzat că face o politică revoluționară, antisemită și rusofilă.

Din corespondența intimă a lui Nicolae Ionescu, ministru de externe, de scurtă durată în 1876, se vede cu ce greutăți avea de luptat guvernul. Finanța evree era atâtată ca să nu dea concurs guvernului, de și nici un act de antisemitism nu se produsese în țară.

Dintr'o scrisoare din 6 Septembrie pe care C. A. Rosetti — trimis extraordinar al țărei la Paris — a adresat-o la 6 Septembrie 1876 lui Nicolae Ionescu, reproduc următoarele rânduri:

„Reacțiunea de la noi, PUTERNIC AJUTATA DE EVREI, a lucrat și lucrează, nu numai în Austria și în Germania, dar și aci. Are cu dânsa pe d. Mitilineu, care a comunicat și-i comunică actele ministerului schimonosite, și chiar ultimul memoriu personal al lui Cogălniceanu[1]). Are pe Charlier, care a scris și scrie necurmat la foarte multe ziare d'aci politice și financiare. Francezul de la legațiunea noastră d'aci, nu numai că nu face nimic de cât, din când în când câte un slab articol în „Memorial Diplomatique" (care nu are nici o valoare) dar ne este ostil și lucrează contra noastră trădând ce știe și calomniind.

Toate zarele finaciare răspândesc cele mai infame neadevăruri care ne fac mare rău. Foarte multe ziare publică articole contra guvernului actual spunând că ruinăm țara, că mâncăm banii din Casa de depuneri, tot în fine ce scrie acolo „Timpul".

Că darea în judecată a ministerului este provocată numai de ura noastră personală, că țara este cu dânsul[2]) și c'am făcut'o din răzbunare și ca să-i înlăturăm de la guvern pentru câteva luni. Că Carol face rău și se pierde lăsând acest ministeriu, că demisiunea lui Epureanu, Cogălniceanu și Ferikide a fost că nu mai puteau lua răspunderea actelor nesocotite și compromițătoare ale guvernului actual. Iacă aci un specimen din „Courrier de France" (Centrul stâng). Chiar și „L'Evenement" care este din stânga înaintată și era cu noi, a căzut în cursă și ne atacă și ne insultă, că persecutăm pe Francezi, etc., etc."

Din aceste rânduri se vede câte parale chelluiau adversarii guvernului spre a putea avea o astfel de campanie de presă.

Dovadă că totul se făcea cu bani ne-o dă tot C. A. Rosetti în aceiași scrisoare, când spune:

„Remediul să se facă cu mare grabă. Să mă autorizați să angajez patru francezi ca să scrie articole pentru noi, dându-le câte 500 de franci pe lună[3]), pe cât veți fi la guvern.

Să mă autorizați să fac oarecare cheltueli indispensabile pentru a urni acțiunea în favoarea noastră, cam 4—5 prânzuri și 4—5 cadouri a câte 1000 franci fiecare".

A doua scrisoare Rosetti o trimite lui Nicolae Ionescu la 17 Septembrie; din ea se vede cât de grea erea situația guvernului liberal în străinătate și ce silințe trebuia să'și dea spre a o liniști și a'i dobândi încrederea.

Paris, 17 Septembrie
Rue St. Honoré 390

---

[1]) Mihail Cogălniceanu fusese ministru de externe înaintea lui N. Ionescu.

[2]) Ziarul partidului conservator în București.

[3]) Ministerul conservator dat în judecată.

[4]) Pe vremea aceea sumă foarte mare.

Iubite ministre,

Ţi-am telegrafiat azi, îţi scriu şi aceste linii ca expresive. Nu cunosc Londra şi, prin urmare, înţelegi câtă perdere de timp până să fac cunoştinţă cu bărbaţii politici ai guvernului şi ai opoziţiunei.

Cheltuelile acolo sunt mult mai mari căci trebuie să stau la un birt mare şi să am şi un salon. Dacă aci am fost silit să mă mut şi să am un salon, cu cât mai mult se cere aceasta la Londra. Aci am luat apartamentul până la 11 Octombrie şi plătesc peste tot 700 de franci. Sunt, apoi, silit să iau cu mine un secretar care să ştie bine şi limba engleză. Am apoi aci treburi politice, fac ceva. Te rog, dar, înduplecă pe d. Brătianu a se repezi el care ar face acolo tot cu mult mai bine de cât mine.

In Italia am cunoscuţi dar în Londra absolut nimic.

Ducele [1]) mi-a făcut nu numai o primire din cele mai bune dar mi-a vorbit de toate cum mi-ai vorbi dumneata, adică cu amicie şi cea mai mare încredere.

Voi fi presentat, în curând, Mareşalului [2]).

In guvern am început lucrările. Indată ce va veni Thiers îl voiu vedea şi el mă va ajuta mult.

Săptămâna viitoare voiu vedea pe ambasadori.

Al d-tale cu iubire şi devotament
ROSETTI

— In timpul acesta evenimentele din Balcani se precipită, răscoala din Bosnia şi Herţegovina cât şi războiul sârbo-turc pun în primejdie pacea în Balcani. Intrarea Rusiei în acţiune nu mai este o taină pentru nimeni, acum diplomaţia se străduieşte numai ca să localizeze conflictul.

Rusia încunoştiinţează formal pe prinţul Carol cum că la primăvară armatele ruseşti vor intra în România spre a trece Dunărea. Situaţia erea foarte serioasă. In presa străină apăruse ştirea, dată cu preciziune, cum că Rusia cere retrocedarea celor trei judeţe basarabene şi ştergerea ultimelor urme ale tratatului dela Paris.

In România, faţă cu această ştire, se porneşte un curent susţinut de bărbaţi politici serioşi, ca România să stea de partea Turciei şi să se opună cu armele invaziunei ruseşti. Dar, ce putea face Româna cu mica ei oştire de 40.000 oameni ?

Pe de altă parte Turcia, cunoscând pericolul, se adresează guvernului român întrebându-l care'i va fi atitudinea în caz de război şi dacă este hotărît să stea leal alături de puterea suzerană.

Nicolae Ionescu, ministrul de externe, răspunde printr'o notă ce a făcut pe vremuri zgomot, în care a întrebuinţat o expresiune căruia nimenea nu i'a putut descoperi înţelesul; Nicolae Ionescu, — retorul cum îi spunea Maiorescu — scria că

[1]) Ducele Decazes, ministrul de externe al Franţei.
[2]) Mareşalul Mac Mahon, preşedintele Republicei.

situaţia este de o *nedefinită practică*. In acelaş timp ministrul nostru cerea Porţei să îndeplinească datoriile sale de Putere Suzerană aducând în România o armată de 200.000 oameni cu care să poată fi apărat teritoriul român.

Această notă a fost foarte mult criticată şi zeflemisită, dar mai ales osândită fiindcă, dacă Turcia ar fi dat ceea ce i se cerea, teatrul războiului ar fi fost transportat pe teritoriul României.

Ion Brătianu a socotit mai cuminte să se înţeleagă direct cu Rusia pentru ca trecerea armatelor ruseşti prin România să se facă pe baza unei convenţiuni. De aceea a solicitat ca să fie primit de către Ţarul Rusiei. Acesta l'a şi primit la Livadia, localitate rămasă multă vreme pomenită din cauza acestei întrevederi.

S'a discutat la Livadia chestiunea Basarabiei? Asupra acestui punct a existat controversă.

Propaganda, prin urmare, se făcea şi atunci ca şi acum cu cheltuială, cu singura deosebire că, ceea ce costa pe la 1876, treizeci ori patruzeci mii de lei, astăzi costă zecimi de milioane.

Guvernul liberal avea ţara de partea lui. Incontestabil este că la 1876 regimul conservator era foarte nepopular în mase.

Fie datorită politicei sale, fie datorită propagandei tendenţioase a opoziţiei, adevărul este că guvernul lui Lascar Catargiu avea împotriva lui cel puţin 9 din 10 a opiniei publice.

Acapararea puterei de către partizanii dualităţii Rosetti-Brătianu, adică de către partidul roşu a provocat, firește, sfărâmarea acelui mare partid naţional-liberal care se înghebase în opoziţie, cu toate elementele ostile regimului conservator.

Unul câte unul: Manolache Costache Epureanu, Cogălniceanu, Gheorghe Vernescu, Nicolae Blaremberg, Pake Protopopescu, etc., etc. au părăsit guvernul şi au trecut în opoziţie. Partidul roşu a rămas stăpân al situaţiei întru cât dispunea de majorităţi parlamentare, şi era singurul partid bine organizat şi cu ramificaţiuni în toată ţara.

IN PREAJMA ANULUI 1877

Pe când aceste frământări se petreceau în politica dinăuntru, războiul rusc-turc izbucneşte în primăvara anului 1877.

Deodată cu intrarea armatelor ruseşti în ţară orice viaţă politică încetează: Este de observat, însă, că la 1877 toate libertăţile publice rămân neatinse; nici cenzura, nici starea de asediu, presa este absolut liberă, iar cât despre întruniri cine se gândea pe vremea aceea ca să le convoace? Ţara, nu avea de cât două partide şi printre ele câteva individualităţi cu foarte puţini partizani după ei. Partidul socialist nu exista, ţara nu avea nici măcar un partid radical.

Izbucnirea acestui războiu era aşteptat de câţiva ani; în cercurile diplomatice nu era o taină cum că Rusia se pregăteşte ca să atace Turcia. Atât activitatea bandelor bulgare cât

şi războiul turco-sârbo-muntenegrean nu erau alt decât preludiul marelui război, nu erau alt de cât o prefaţă a agresiunei ruseşti.

Când se vor publica, mai târziu documentele secrete ale epocei se va vedea cum că, încă de pe timpul guvernului Catargiu, au urmat tratative cu cercurile guvernamentale din Bucureşti, spre a hotărî România să intre în război alături de Rusia. Dar nu întregul guvern era în secret. Guvernul era împărţit în două fracţiuni: de o parte Lascar Catargiu care nu cunoştea în deajuns situaţia, de cealaltă parte generalul Florescu care fusese câştigat cauzei. De aceea generalul Florescu făcea pregătiri neîncetate atât spre a mări efectivele armatei cât şi spre a dota armata cu materialul necesar. Bine înţeles că prinţul Carol pus în curent de la Berlin, cunoştea situaţia şi sprijinea lucrarea generalului Florescu.

Când au venit liberalii la putere şi au început marea anchetă parlamentară împotriva gestiunei guvernului conservator, unul din capetele de acuzare a fost şi acela că generalul Florescu făcuse mari depozite de căciuli dorobănţeşti cât şi mari depozite de lopeţi scurte pentru arma geniului. In capul acestei strasnice campanii stătea inexorabil Dimitrie Sturza, — viitorul şef al partidului liberal — care era campionul celor mai drastice economii. La intrarea în război colonelul Slăniceanu, ministrul de război s'a pomenit fără căciulile care fuseseră vândute la licitaţie, iar la asediul Plevnei lopeţile române au făcut un mare serviciu, mai ales că armata rusească nu le avea.

Ruşii, la început n'au cerut concursul armatei române. Erau prea mândri ca să solicite ajutorul micei oştiri române, compusă doar din 40.000 oameni. Tot ceea ce cereau României era să le lase libera trecere prin ţară.

Dacă armatele ruseşti ar fi fost victorioase de la început cine ştie ce s'ar fi ales de România. Putem judeca după cele întâmplate. Bătute la Plevna şi ameninţate a fi aruncate în Dunăre armatele ruseşti nu mai puteau învinge Atunci Ţarul Alexandru al II-lea a făcut apel la ajutorul oştirilor României. Ei bine, dacă cu tot acest ajutor eficace şi totuşi Rusia ne-a luat Basarabia, ne putem închipui ce s'ar fi ales de noi dacă nici n'am fi luat parte la acţiune.

Norocul României a stat întotdeauna în înfrângerea Rusiei.

După războiul Crimeei, România s'a putut întări şi a putut trăi fiindcă Rusia a fost înfrântă. La 1877 România n'a eşit mai mult ştirbită numai fiindcă armatele ruseşti au fost zdrobite la Plevna. In războiul mondial învingerea Rusiei şi eşirea ei din rândurile aliaţilor au putut lăsa României putinţa de a ajunge unde este. Cu o Rusie învingătoare şi, mai ales cu o Rusie, căreia aliaţii i-ar fi datorit victoria, nu numai că n'am fi avut jumătate Bucovina dar poate, am fi pierdut chiar o parte din Moldova.

Ruşii încep campania cu o serie de mici victorii. Comandamentul armatei turceşti hotărăşte să nu apere Dunărea.

De şi Dunărea era privită ca un obstacol militar de întâiul ordin, totuşi ruşii sunt lăsaţi ca să treacă nesupăraţi fără ca să piardă un singur om.

România nu părea chemată ca să joace nici un rol în acest război. Mica ei armată stătea concentrată în retragere, ţara întreagă până aproape de Olt, era pe mâna ruşilor; situaţia noastră nu era de loc de invidiat. Ceva mai mult, presa maghiară ne lua în zeflemea, ne batjocorea oştirea, zicând că două regimente de honvezi ar fi singure în stare să arunce în Dunăre toată armata română.

In ţară se iveşte opoziţia împotriva politicei ruso-file a guvernului. Dumitru Brătianu scoate o broşură intitulată: *„O datorie de conştiinţă către ţara mea"* prin care cerea ca armata română să se retragă la munţi şi să nu dea nici un concurs ruşilor. Toţi oamenii politici anti-ruşi şi favorabili politicei engleze, precum Ion Ghica şi Dumitru Sturza, sunt pentru aceiaşi politică. Dar evenimentele hotărăsc poziţia României.

Armata rusească fiind bătută cumplit la Plevna de către Osman-Paşa, pierde 15.000 oameni, într'o zi şi este fugărită spre Dunăre. Norocul armatei ţariste este că turcii nu aveau cavalerie. Dacă turcii ar fi avut cavalerie ar fi fost un dezastru: armata centrală rusească, care era armata principală, ar fi fost nimicită.

In faţa acestei catastrofe Ţarul Alexandru adresează prinţului Carol telegrama istorică prin care'i cere să alerge în ajutoul cauzei creştinătăţei, ori pe unde ar voi şi în orice condiţiuni.

Colonelul Gheorghe Manu care comanda una din divizii în apropiere de Zimnicea, primind ordinul ca să treacă Dunărea, ordin venit de la cartierul general rusesc, a refuzat să se execute, declarând, cu bună dreptate, că fiind ofiţer român nu poate primi ordine de cât din partea şefului armatei române. Generalul Gheorghe Manu şi-a îndeplinit atunci datoria de bun român şi de ofiţer cu demnitate. Insă această demnă şi corectă atitudine, nu a împiedicat guvernul român ca să-i ridice comanda diviziei, în urma cererei înaltului comandament rusesc.

Ruşii au debutat cu sila şi au sfârşit cu felonia.

In sfârşit armata română trecu Dunărea, opri fuga Ruşilor şi alergă la Plevna.

Pe când Brătianu era la Livadia sau după întoarcerea lui în ţară, ziarul „La France" din Paris a anunţat că România a încheiat alianţă cu Rusia şi că C. A. Rosetti — care se afla atunci la Paris — a fost rechemat subit în ţară.

C. A. Rosetti fusese trimis la Paris cu o misiune politică importantă pe lângă guvernul francez, de aceea el se grăbi ca să desmintă ştirile ziarului parizian, mai cu seamă în părţile unde afirma că România s'a angajat într'o politică ostilă Franţei.

Iată scrisoarea lui C. A. Rosetti:

„Permiteți-mi a releva câteva pasagii din articolul d-voastră de eri.

Nu știu absolut nimic în privința tratatului ce ziceți ca s'ar fi încheiat între împăratul Alexandru și Principele Carol și necrezând chiar aceasta, las răspunderea asupra acelora care v'au dat această noutate.

Dar ceeace știu și afirm sus și tare este că nu e nimic întemeiat în ceeace ziceți în cel din urmă paragraf în privința intențiunilor țărei mele, a rechemărei mele în București și a scopului ce vă place a da misiunei cu care am fost însărcinat pe lângă guvernul francez.

Nu, domnule, România n'a șovăit niciodată în sentimentele sale de adânc devotament și respect pentru Franța pe care o consideră ca o binefăcătoare și declară că, oricare ar fi vicisitudinile ce ne-ar impune evenimentele în încercarea dureroasă ce străbatem, marea partidă națională română este și va rămâne devotată națiunei franceze".

Nu era, însă, mai puțin adevărat că la Livadia se hotărîse Convențiunea care autoriza și reglementa trecerea armatelor rusești prin România.

— Inainte de a merge mai departe cu povestirea evenimentelor care pasionau publicul bucureștean ca și publicul din întreaga țară, să dau câteva lămuriri asupra expresiunei „partida națională" întrebuințată de C. A. Rosetti în scrisoarea sa. Partidul liberal sau partidul roșu nu purta numele de partidul național-liberal precum îl poartă astăzi; pe vremea aceea era numai „Partidul național" sau „Partida națională" cum scria încă „Românul" la epoca aceea.

De altfel *„Românul"* cât timp a trăit C. A. Rosetti nu a părăsit nici ortografia și nici formele literare cu totul în contradicție cu dezvoltarea și progresele limbei scrise.

— Un ministru care e aprobat de toată lumea, este ministrul justiției Eugeniu Stătescu.

Stătescu, Verdele Stătescu, cum i s'a spus o viață întreagă; Stătescu despre care Beizadea Mitică Ghica a zis, în Senat: „Dacă în lume ar fi o oca de venin trei litre sunt în Stătescu"! Stătescu, care la această apostrofă, a răspuns beizadelei: „Sunteți prea plin de persoana dumneavoastră", în fine Eugeniu Stătescu, a trimis o lungă circulară procurorilor generali cărora, între altele, le-a indicat să respecte libertatea presei și să nu mai aresteze preventiv pe nici un ziarist.

Iată pasajul privitor la libertatea presei:

„Așa dar, domnule procuror general, nu numai că se va părăsi cu totul sistemul arbitrar admis până eri, de a se închide preventiv ziariștii, sistem care nu s'a putut introduce decât printr'o abuzivă interpretare a legei, dar încă veți binevoi a interzice formal orice urmărire directă din partea parchetului contra ziarelor pentru delicte comise contra guvernului sau a reprezentanților săi".

Această circulară a făcut mult zgomot și în străinătate

unde România era dată drept exemplu ca una din țările cele mai liberale din lume.

Ziarul *La France*", între altele, a scris:

„Până acum am avut obiceiul de a ne duce să căutăm termeni de comparațiune, exemple și lecțiuni de bună politică în Anglia sau în America.

Astăzi iată un mic popor născut de eri și poate în ajunul nunui războiu spăimântător, care vine la rândul său, să ne arate cum se guvernează și să umilească patriotismul nostru. In momentul când își mobilizează armata, România proclamă ce? Starea de asediu? Nu! Ea proclamă libertatea absolută a presei!".

In luna lui Decembrie 1876 parlamentul a votat apoi și o lege care desființa arestarea preventivă în materia delictelor de presă.

— Dimitrie Sturza își dă demisia din minister din cauză că nu împărtășea politica antiturcă a lui Brătianu.

— La sfârșitul lui Decembrei moare Gheorghe Costa-Foru fost ministru de externe și de justiție, a fost agent diplomatic în străinătate, unul din cei mai însemnați jurisconsulți, profesor de drept civil la facultatea de drept din București.

Am fost elevul lui Costa-Foru în anul întâiu de drept, și am încă în memorie unele din prelegerile lui. Era un profesor eminent și un mare partizan al drepturilor evreilor. Unii spuneau că are în ascendența lui origina semită.

Locuia în strada Scaune în casa care a trecut apoi în proprietatea lui Nicolae Filipescu. Am asistat la ceremonia funebră și la înmormântare. Acasă cuvântarea funebră a rostit-o Vasile Boerescu. Până la carul funebru l'am dus pe umeri patru studenți de-ai lui. Eu eram unul din cei patru.

Gheorghe Costa-Foru a murit de uremie.

— Știrile de peste Dunăre sunt rele pentru insurgenții bosniaci și pentru Sârbi. Deși Rușii au trimis Sârbilor mult material de războiu, mulți voluntari și ofițeri, aceștia sunt învinși. In ultima luptă dela porțile Belgradului Sârbii au suferit o grea înfrângere iar voluntarii ruși, cari s'au bătut cu mult curagiu, au căzut în proporție de 80 la sută.

La București lumea politică este îngrijorată fiindcă acum nu mai rămâne îndoială că Rusia, spre a nu-și pierde prestigiul față de lumea slavă, va trebui să intre în luptă.

La Budapesta însă, Ungurii jubilează. Studenții universitari deschid o subscripție spre a oferi o sabie de onoare lui Abdul-Kerim-Pașa, comandantul suprem al armatelor turcești.

O delegație a studenților pleacă la Constantinopole ca să ducă sabia, dar în portul Triest suferă o manifestație ostilă din partea italienilor, sârbilor și grecilor. O mare mulțime asaltează vaporul și bombardează pe unguri cu mere și ouă stricate.

— Dar o mare agitație cuprinde cercurile politice din cauza evenimentelor politice din Turcia.

În Turcia se produce o revoluție. Membrii societății „Juna Turcie" răstoarnă guvernul și aduc la putere pe Midhat-Pașa care vine cu reforme consituționale.

Midhat-Pașa mare vizir, aduce o constituție nouă care temperează absolutismul, dar, în același timp, la articolele 1 și 7, aduce o gravă atingere suveranității României. Prin aceste articole România, ca și Egiptul și Serbia, sunt considerate drept provincii turcești.

Guvernul întreprinde o puternică campanie de împotrivire față de pretențiunile Turciei și de stăruințe pe lângă cabinetele europene ale Puterilor garante.

Cestiunea e serioasă și arzătoare. Camera și Senatul țin două ședințe secrete în care guvernul comunică stadiul cestiunei și întreaga situație politică. Apoi la Cameră, la 22 Decembrie se ține ședința publică în care se discută o Moțiune prin care guvernul este invitat să protesteze împotriva nouei Constituții turcești în ceeace privește drepturile României.

Nicolae Blaremberg, Manolaki Costaki și Petre Grădișteanu combat Moțiunea pentru cestiuni de formă sau de tactică însă, în realitate, fiindcă aceștia erau acum în opoziție. Ion Brătianu, șeful guvernului roagă, însă, Camera ca să voteze Moțiunea cu unanimitate. Interesul României este ca parlamentul să fie unanim în această cestiune. In sfârșit Moțiunea e votată cu 79 voturi albe și 7 abțineri.

Dar agitația este și afară. Guvernul prin agenții săi, provoacă agitația studenților universitari. Imi amintesc că ne-am adunat în număr foarte mare în una din sălile Universității. Discuția a fost foarte agitată. Ion Bibicescu, student la facultatea de litere și redactor la *Românul*, rostește o cuvântare înflăcărată în mijlocul zgomotului mare. Cum mulți dintre studenți erau conservatori sau adversari ai roșiilor, Bibicescu nu era agreat fiind bănuit că este agent guvernamental. In sfârșit, acoperită de un zgomot ce asurzea și în agitația febrilă, se votează o moțiune de protestare împotriva lui Mihdat-Pașa și, în același timp, studențimea cerea guvernului instructori militari spre a se pregăti pentru apărarea țării.

Așa se termină anul 1876.

ANUL 1877

La începutul anului 1877 presa străină începe iarăși să scrie în contra persecuțiilor îndurate de evrei în România. Fiindcă Alianța israelită știa că un mare război va izbucni în Europa și o Conferință pentru pace se va întruni, de aceea pregătea terenul din vreme făcând să răsune lumea cu „barbariile, torturile și celelalte sălbăticii" suferite de evreii din România.

Dar evreii însăși, — cei de bună credință și inteligenți — protestează împotriva manoperilor Alianței, înțelegând că

dușmănia deslănțuită împotriva României va deslănțui dușmănia Românilor contra evreilor.

Pe ziua de 1 Ianuarie ziarele publică următoarele protestări ale evreilor :

Intâia :

D-lui Redactor al *„Românului"*

„Convinși că următoarele rânduri vor avea distinsa fericire să capete aprobarea d-voastră, vă rugăm să binevoiți a le da adăpost în stimabilul dv. ziar.

Societatea „Românizarea", compusă din tinerimea israelită română ale cărei tendințe sunt: propagarea sentimentelor de patriotism, de limbă și moravuri românești, declară că *respinge cu indignare orice solidaritate cu ziarele străine care au răspândit injurii și invective contra României.*

Societatea „Românizarea" protestă cu energie contra oricărei bănueli de complicitate atât cu autorii cât și propagatorii *acelor insulte, menite să discrediteze demnitatea Statului român, în momentul când evenimente supreme par a-i impune lupta pentru existența națională.*

Fidelă numelui, principiilor și credințelor sale, societatea „Românizarea" va dezminți prin fapte, când patria o va cere, bănuelile care au pus la îndoială simțimintele și devotamentul patriotic al israeliților români.

Primți, etc.

Delegații societății „Românizarea": *Ioseph Stern, I. Margulies, Arnăinm Iaslovici".*

A doua :

D-lui redactor al ziarului *„Unirea Democratică"*

„In urma necalificatelor calomnii aduse asupra României și tuturor Românilor, în general, de către ziarele streine rău voitoare acestei țări, subsemnații, în numele tuturor coreligionarilor noștri din România care suntem foarte indignați de neadevărurile inventate de nu știm cine, cum că am fi maltratați de Români în căminurile noastre, mai rău decât au fost Sârbii și Bulgarii de Bașibuzuci — și pentru a se convinge lumea întreagă de ce credință trebue să pună în calomniile ce umplu coloanele acelor ziare streine — *declarăm, ceeace nu poate nega nimeni, că trăim în România în cea mai bună armonie cu Românii, fără a ni se cauza nici cel mai mic rău,* după cum insinuiază acele ziare streine prin esorbitantele și intenționatele lor inventiuni.

Rugăm, prin urmare, pe zisele ziare a nu mai produce așa neadevăruri care scandalizează lumea, pentrucă sunt vădite calomnii date la lumină de niște oameni, cari, pe lângă reaua

lor voință, nu au cel puțin, nici cea mai mică idee despre ce este România și ce sunt Românii.

Vă rugăm, deci, d-le redactor, a ne da ospitalitate acestei declarații, în ziarul d-voastră la care, din graba ce am pus pentru a iei publicare, nu am putut aduna mai multe semnături, dar la care promitem a adăoga în curând semnăturile mai tuturor coreligionarilor noștri din România și a primi cu mulțumiri anticipate, etc.

Avram Leibu, Isac Aron, Lazăr Iosif, Iţic Marcovici, etc. în total 27 evrei fruntași".

Acum iată Nota pe care ministrul de externe N. Ionescu a trimis-o reprezentantului României la Constantinopole, în urma votului Camerei:

București, 3 Ianuarie 1877

„Am primit telegrama d-voastră dela 20 Decembrie (1 Ianuarie) prin care-mi comunicați declarațiunile date de Es. Sa Safvet Pașa asupra înțelesului și scopului art. 7 din charta Constituțională otomană.

Aceste declarațiuni au produs o impresiune penibilă asupra guvernului A. S. principelui Carol.

Capitulațiunile principilor români cu Sultanii otomani au stabilit între Sublima Poartă și Principate raporturi bine definite, care n'au alterat întru nimic poziţiunea lor de Stat suveran. Existența legală a acestor raporturi a fost consacrată prin tratatul și convenţiunea dela Paris.

Aceste capitulațiuni fac astăzi parte din dreptul public european.

Și tocmai în virtutea acestor drepturi, a îndeplinit România în timp de 20 ani diferite acte politice și de suveranitate națională recunoscute de puterile garante și chiar de Sublima Poartă.

Orice transformare ar face guvernul otoman în regimul său interior prin charta-i Constituțională, aceasta nu poate absorbi individualitatea noastră politică asigurată prin capitulațiunile noastre și prin tratatele europene.

Charta acordată de M. S. Sultanul supușilor săi nu poate, dar, s'atingă întru nimic relațiunile stabilite prin aceste acte internaționale.

Afirmarea Excelenței Sale Safvet Pașa că România e una din provinciile privilegiate ale Imperiului, e dar, de natură a da cea mai gravă atingere drepturilor noastre seculare.

Țara noastră a format totdeauna un Stat deosebit de provinciile și posesiunile Turciei și Suveranul nostru nu poate fi comparat cu un Cap de provincie otoman.

Guvernul A .S. principelui Carol îndeplinește o datorie din cele mai imperioase declarând nule și neavenite dispozițiunile Chartei otomane întru tot ce privește pe România și protestăm în modul cel mai formal în contra violării drepturilor noastre garantate de tratate.

Răspunderea și consecințele unei violări atât de flagrante cad cu totul asupra guvernului otoman care a rupt legăturile pe care Românii au știut să le respecte toteauna.

Guvernul A. S. Principelui Carol, tare de dreptul său și încrezător în simțimântele de dreptate ale Europei, speră că Puterile garante vor aviza a face să se respecte drepturile națiunei române.

Vă autorizez a lăsa copie de pe această protestare atât în mâinile Ex. Sale Safvet Pașa cât și reprezentanților puterilor garante

Ministru, *N. Ionescu*

Aceasta era prefața proclamărei independenței României care a fost făcută peste puține luni.

Ziarul *Messager de Vienne* publică în timpul acesta că Poarta a cedat protestărei României, și adaugă: „Aceasta nu e cu totul independența absolută a României, dar e preludiul ei. Răbdare. Totul vine la timpul său".

— Un incident la Teatrul Cel Mare (Teatrul Național).

Teatrul era acum iarăși închiriat lui M. Pascaly, însă Comitetul își rezervase 2 seri pe săptămână pentru a închiria sala și altor artiști. In una din seri o închiriase lui Matei Millo, care pusese pe afiș, între alte piese, și o satiră politică intitulată: *„Haine vechi sau zdrențe politice"*.

Seara Comitetul interzice lui Millo să joace satira sub cuvânt că este indecentă și slujește drept pugilat politic.

Dar sala gemea de public, fiindcă tocmai această bucată stârnise marea curiozitate a amatorilor.

Dupe jucarea celor l'alte bucăți tocmai când publicul era mai nerăbdător, Millo apare pe scenă și anunță că i s'a interzis jucarea „zdrențelor".

In sală izbucnește un mare fluer! Publicul aplaudă, fluieră, strigă și cere ca satira să fie spusă. Dar de odată sala rămâne în întunerec, căci direcția pusese să se stingă policandrul cel mare Un zgomot asurzitor izbucnește. Millo, apare pe scenă între 2 lumânări aprinse și spune că este sechestrat de pompieri. Publicul strigă, unii sar din sală pe scenă, în sfârșit, marele Millo este silit să-și spună satira în fața unei săli oarbe, numai cu două lumânări aprinse.

A doua zi la Cameră mare ferbere.

Deputatul Grigore Vulturescu interpelează guvernul. La interpelare se asociază Pantazi Ghica, Colonelul D. Leca, N. Dimancea, Lascăr Costin etc. Toți spun că s'a violat Constituția și cer destituirea membrilor din Comitet.

Petre Grădișteanu, care făcea parte din Comitet, ia apărarea Comitetului, apoi intervine ministrul Cultelor G. Chițu și chiar primul ministru Ioan Brătianu.

Camera a votat în urmă următoarea moțiune: dupe ce amândoi miniștrii au declarat că vor da satisfacție Camerei: „Camera, în urma explicărilor date de ministru și având deplină încredere *că se va da deplină satisfacție libertăților publice și constituționale lovite, trece la ordinea zilei*".

— Dumitru Sturza s'a retras din guvernul Brătianu de oarece erea cu totul protivnic politicei ostile Turciei. El nu aprobase protestul în potriva Constituției lui Midhat Pașa, el, — care vedea venind războiul ruso-turc — erea protivnic alianței României cu Rusia. De aceea, pe toate căile lupta, ca să pună Români în neputință de a participa la acest război.

Finanțele României erau în rea stare iar Sturza propovăduia economiile la extrem. Asupra acestui subiect adresă guvernului o interpelare în Senat; cu acest prilej face o lungă expunere a situației financiare a țărei iar pentru vindecare a propus; vânzarea moșiilor Statului pentru plata datoriei publice, restabilirea licențelor băuturilor spirtoase, urcarea impozitului-fonciar și scăderea bugetului armatei la 8 milioane. Mai ales aceasta din urmă propunere însemna desființarea armatei, și neputința României de a lua parte la războiul ce se anunța.

— Ziarele anunță că Americanul Remington a inventat o mașină de scris. Deci la 1876 s'a inventat întâia mașină de scris.

— In minister și în parlament sunt fricțiuni; mai ales în potriva lui Gheorghe Vernescu sunt numeroase nemulțumiri; așa fiind pe la sfârșitul lui Ianuarie, o remaniere a ministerului se face. Vernescu și Eugen Stătescu es din guvern iar în locul lor intră: Dimitrie Sturza la finanțe. Ion Brătianu la lucrări publice și Ion Câmpineanu la justiție.

— Moare Costake Caragiale unul dintre întemeietorii teatrului național. Dupe propunerea ministrului de instrucție Camera votează 2000 lei pentru cheltuelile de înmormântare.

— Bugetul pe anul 1877 este votat. Pe 1876 cheltuelile au fost de 95.555.097 lei iar veniturile de 80.625.333 lei. Bugetul s'a încheiat cu un însemnat deficit pentru epoca aceea. Deficitul real al exercițiului a fost de peste 34 milioane lei.

— Camera votează un ajutor viajer lui Cesar Bolliac proprietarul și directorul *Trompetei Carpaților*. De și conservator, dar fiind un foarte bun român, și unul din marii ziariști ai României, Camera liberală nu pregetă să-i acorde acest omagiu.

— In luna Martie Comitetul de acuzare al fostilor minis-

trii conservatori își depune raportul, Comitetul menține sub acuzare pe Lascăr Catargiu, Al. Lahovari, general Florescu, Titu Maiorescu și Petre Mavrogheni, retrage acuzarea cu privire la P. Carp și N. Crețulescu

Lasă la aprecierea adunării în privința lui George Cantacuzino, B. Boerescu și Teodor Rosetti.

Camera scoate pe Carp, Crețulescu, Cantacuzino și Rosetti de sub acuzație, dar menține pe Boerescu.

— Războiul ruso-turc se apropie și tot mai mult prinde credința că Rusia cere restituirea celorlalte județe basarabene. Dar guvernul rus, spre a înșela opiniunea publică mondială și, mai ales pe România, trimite prin agenția telegrafică rusă, următoarea notiță ziarelor din străinătate:

„Ziarele oficioase declară lipsite de orice temei informațiunile publicate de *Petersburger Herald* după care ar fi fost cestiune de abrogarea tratatului dela Paris și de înapoierea unei părți a Basarabiei, Rusiei.

Se declară într'un mod formal că aceste zgomote au fost puse în circulație cu un gând rău voitor pentru guvernul rus".

— In Cameră Nicolae Fleva face propunere ca patru dintre miniștrii conservatori dați judecății; Lascăr Catargi, General Florescu, Al. Lahovari și Petre Mavrogheni să fie arestați din cauza crimelor săvârșite. Dar propunerea o combate Ion Brătianu șeful guvernului. Camera respinge cererea cu 54 contra 14 voturi.

— Suntem la începutul lunei Aprilie iar războiul între Rusia și Turcia este considerat ca și început, numai formalitatea lipsește încă.

Colonelul Slăniceanu ministru de război demisionează din guvern spre a trece în capul Statului major, iar Generalul Cernat îi ia locul în guvern.

Principele Carol convoacă la Palat un mare Consiliu compus din membrii guvernului, toți foștii prezidenți ai Consiliului și alți oamen de Stat fruntași. In acelaș timp Nicolae Ionescu ese din guvern și în locul său la departamentul afacerilor streine vine Mihail Cogălniceanu.

In urma hărțuelilor la care erea supus guvernul la Senat, în Senatul ales sub Lascăr Catargiu, dar care l'a răsturnat, acest corp e dizolvat iar alegerile sunt fixate pentru 9 Aprilie. La București liberalii susțin la colegiul I pe Constantin Bosianu iar la colegiul al 2-lea pe Doctorul Severin. Dar la colegiul I este ales cu mare majoritate Beizadea Mitică susținut pe sub mână chiar de liberali. Bosianu, de și ilustru jurisconsult, erea acum bătrân și nu mai prezenta nici un interes partidelor. Afară de asta Bosianu erea un independent pe care nici un partid nu avea interes să-l susțină cu stăruință

Alegerile dau o mare majoritate guvernului, dintre fruntașii opoziției sunt aleși: D. Ghica, Lascăr Catargiu, Vasile Boerescu, Manolache Costache, Petre Carp, Generalul Florescu, ajuns la paritate de voturi cu Ioan Brătianu la colegiul I de Vlașca, este bătut cu un vot la balotaj.

Corpurile legiuitoare sunt convocate în sesiune extraordinară. In țară însuflețirea este mare, un vânt patriotic suflă asupra țărei.

Cei mai fruntași medici din București își oferă serviciile gratuit în următorii termeni:

Domnule prim-ministru,

„Subsemnații d-ri în medicină văzând că înaltul guvern, în prevederea războiului, este silit a face concentrări, a chemat rezervele și milițiile;

Știind că nimic nu ridică moralul soldatului decât o bună îngrijire, pentru care înaltul guvern își dă toate silințele:

Cunoscând, încă, greaua poziție în care se află finanțele țărei, nevoind a rămâne spectatori sacrificiilor ce trebuie să facă fiecare cetățean;

Cu respect vă facem cunoscut că ne punem chiar de astăzi gratis la dispoziția d-lui ministru de rezbel pentru a face serviciu în spitalele militare din Capitală, precum și a tutulor corpurilor ce ar rămâne în București. Cu acest mijloc, credem, că s'ar putea umple golurile ce se simt în personalul medical.

Doctori: Marcovici, Kalenderu, Felix, Fialla, Sergiu, Măldărescu, Romniceanu, Drăghiescu, Teodorescu Florea Bălanu, Danielopolu, Cherenbach, M. Petrini din Galați",

Aceștia erau cei dintâi medici din București.

Suflarea de înviorare trece peste tot.

Studenții universitari, cari ceruseră instructori militari, sunt convocați, încă din luna Ianuarie, în marea curte din dosul prefecturii poliției și puși sub autoritatea maiorului Comăneanu.

In zăpadă până la genunchi facem exercițiile comandate. Văd încă în capul flancului drept silueta înaltă a doctorului C. Istrati, pe atunci doctorand în medicină, a d-rului Apostoleanu, doctorant de asemenea și atâția alții. Mai târziu, am urmat exercițiile în grădina Cișmigiului.

— Știrile din Rusia spun că Țarul Alexandru II, vine la Chișinău și la Odesa ca să inspecteze trupele concentrate pentru pornire. In acelaș timp la București este mare fierbere fiindcă știrile din afară spun că, deoarece neutralitatea României nu e garantată prin nici un tratat, trupele turcești vor ocupa punctele strategice de pe malul stâng al Dunării de îndată ce rușii vor intra în Moldova.

In ziua de 12 Aprilie, consiliul de miniștri adresează poporului următorul manifest:

„In dimineața de 11 Aprilie guvernul a primit dela marele vizir al Imperiului otoman invitațiunea ca să se înțeleagă cu comandantul armatelor turcești dela Dunăre, Excelența sa Abdul-Kerim Pașa, spre a apăra teritoriul român de invaziunea armatelor imperiale ruse care se arată a fi iminentă

In cursul aceleași zile și în dimineața de astăzi prefecții limitrofi cu Basarabia rusească, au încunoștiințat pe guvern că armata imperială rusă a început aşi opera intrarea în România prin trei puncte, anume: Bestimac, județul Cahul, față cu orașul Leova pe Prut, unde a și ajuns avangarda; Tabac, orașul Bolgrad și Ungheni, capul liniei ferate Iași-Ungheni, intrând deja avantgarda în orașul Iași

In fața acestor fapte întâmplate înainte de a fi Camerile legiuitoare întrunite, guvernul n'a putut și nu poate face altceva decât a se ține de linia de purtare trasă de corpurile legiuitoare în ultima lor sesiune: menținerea drepturilor României și neutralitatea. Până la întrunirea parlamentului, care se face poimâine 14 Aprilie când țara va fi pusă în pozițiune să'și spună hotărîtorul ei cuvânt, guvernul, nevoind să ia asupră-și de a prejudeca această hotărîre, a luat următoarele măsuri în interesul ordinei publice:

1) Spre a evita orice conflict care ar putea angaja națiunea înainte ca vocea ei să se rostească prin legiuitele sale organe, trupele române staționate la fruntarie au prmit ordin a se retrage înăuntrul țărei ca astfel să se evite din parte-i orice conflict care ar putea să atragă rezbelul înăuntrul țărei.

2) Prefecții județelor limitrofe sunt ordonați în fața cererilor formulate de comandanții trupelor intrate și care ar mai intra, să nu intervină ca agenți ai puterei centrale ci ei vor avea a se mărgini ca simpli funcționari polițienești și prin mijlociri oficioase să ferească populațiunile de eventualele neajunsuri și conflicte lăsând ca autoritățile municipale, în fața comandanților de trupe, să reprezinte comunele ocupate.

3) Populațiunile dealungul Dunării au fost deșteptate de aşi retrage familiile și averea în comune mai depărtate de Dunăre.

Ori ce fapte noui se vor produce vor fi de îndată aduse la cunoștința publică.

I. C. Brătianu, M. Cogălniceanu, I. Docan, G. Chițu, I. Câmpineanu, General Cernat

Vrea să zică la 11 Aprilie 1877 rușii au pus piciorul pe teritoriul României. La 14 Aprilie se întrunește parlamentul în sesiune extraordinară.

In acelaș timp un potop de știri senzaționale, dar toate false se abat asupra Bucureștilor. Guvernul nu institue cenzura și nu o va institui de și avem și o armată streină în țară.

Pe de altă parte se simte că guvernul român caută un simplu pretext spre a putea rupe cu Turcia, de aceea ziarele oficioase anunță zilnic că trupele turcești au violat în mai multe puncte teritoriul României. In Rusia, însă, e cenzură strașnică, iar telegraful anunță că ziarul „Golos" a fost suspendat pe 2 luni.

— Guvernul depune în parlament următoarea Conven-

țiune încheiată între guvernul rus și guvernul român spre a reglementa trecerea armatelor ruseşti prin România.

CONVENȚIUNE

ART. 1. — Guvernul Alteței sale Domnul României Carol I asigură armatei ruse, care va fi chemată a merge în Turcia, liberă trecere prin teritoriul României și tratamentul rezervat armatelor amice.

Toate cheltuelile care ar putea fi ocazionate de trebuințele armatei ruse, de transportul său, precum și pentru satisfacerea tuturor trebuințelor sale, cad, naturalmente, în sarcina guvernului imperial.

ART. II. — Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerei trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul Maiestății sale Imperatorul tuturor Rusilor, se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale Statului român astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente *precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României.*

ART. III. — Toate detaliurile relative la trecerea trupelor ruse, la relațiunile lor cu autoritățile locale, precum și toate învoelile care ar trebui să fie luate pentru acest sfârșit, vor fi consemnate într'o convenție specială, care va fi încheiată de delegații ambelor guverne, și ratificată, în acelaș timp, ca și cea de față și va intra în lucrare deodată.

ART. IV. — Guvernul Alteței Sale Domnului României se obligă a obține pentru convențiunea de față precum și pentru cea menționată la Art. precedent, ratificarea cerută de legile române și a face imediat executorii stipulațiunile coprinse într'însa.

Făcut în București la 4 Aprilie anul 1876.

Baron DIMITRI STUART
Agent diplomatic și Consul General al Rusiei în România
M. COGALNICEANU
Ministrul afacerilor streine în România

Precum se vede, această Convențiune fusese semnată cu o săptămână mai înainte de intrarea armatelor ruseşti în România. Negocierile, firește, urmau mai de mult. Și totuși guvernul a invocat, pentru ca să motiveze ruperea relațiunilor cu Turcia, oarecare violare de bastimente particulare în portul Bechet, fapt petrecut în urma încheierei acestei Convențiuni.

De fapt România erea aliata Rusiei încă din 1876, după vizita lui Ion Brătianu la Livadia.

In ziua de 11 Aprilie în clipa în care armatele ruse au pus piciorul pe teritoriul României, Marele Duce Nicolae, Comandantul suprem al armatelor ruse, a adresat următoarea proclamațiune către Români;

Locuitori Români,

Prin porunca Maiestăţei Sale Impăratul a toată Rusia, armata sa ce, sub a mea comandă, e însărcintă a combate în contra Turciei, intră astăzi în ţara voastră, care nu pentru întâiaşi dată întâmpină cu bucurie oştile ruseşti.

Vestindu-vă aceasta vă declar că venim la voi ca vechi prieteni şi voitori de bine; nădăjduesc a găsi la voi aceiaşi sufletească primire care au arătat străbunii noştrii oştirilor noastre în trecutele rezbele ce le-am avut cu Turcii. Din partea mea, conformându-mă poruncilor împărăteştei sale măriri, prea înaltul meu frate, socot de a mea datorie a face cunoscut vouă, Românilor, că trecerea oştirilor noastre prin ţara aceasta, unde vor sta numai vremelniceşte, nu trebuie nici de cum să vă turbure, guvernul vostru fiind considerat de noi ca un guvern amic.

Vă invit dar, prin aceasta, a urma în pace îndeletnicirile voastre şi a uşura armatei chipul de a satisface nevoile şi trebuinţele sale; tot deodată am luat toate măsurile pentru ca orice s'ar da armatei să fie plătit fără întârziere şi integral de către Casieria militară.

Vă este cunoscut că armata maiestăţei sale se vesteşte prin puternica sa disciplină, sunt încredinţat că ea îşi va păzi cinstea în mijlocul vostru, oştirile noastre nu vă vor turbura liniştea şi vor respecta legile, persoanele şi averile pacinicilor cetăţeni.

Români, strămoşii noştrii şi-au vărsat sângele pentru libertatea voastră, mă socot în drept a vă cere concursul pentru armata care trece prin ţara aceasta, spre a da mână de ajutor chinuiţilor creştini de peste Dunăre, a căror nenorocire a atras, nu numai compătimirea Rusiei, ci chiar a Europei întregi.

NICOLAE

— In Senat Convenţiunea încheiată cu Rusia pentru trecerea armatelor ruse este combătută de P. P. Carp, Manolaki Costaki, B. Boerescu şi Dimitrie Sturza; o susţin Prinţul Dimitrie Ghica care e raportorul, I. Brătianu şi Cogălniceanu.

Convenţiunea e votată cu 41 voturi contra 10.

La Cameră raportor este Gheorghe Mârzescu. Convenţiunea e combătută de Nicolae Blaremberg şi Gheorghe Danieleanu (Danielopolu) şi o susţin Missail, Cogălniceanu şi Ion Brătianu. Convenţiunea e votată cu 79 bile albe contra 25.

In urma acestui vot Nicolae Blaremberg îşi dă demisiunea din Cameră întrebuinţând expresii injurioase pentru Adunare. Demisia e primită cu 63 voturi contra 31.

— Bucureştiul este în ferbere. Se fac rechiziţiuni de cai pe picior mare, se rechiziţionează alimente, în mai toate casele femeile fac scamă şi o predă Crucei Roşii.

Ziarele anunţă că Turcii trecând cu vasele pe Dunăre trag asupra soldaţilor Români; în urma acestor provocaţiuni gu-

vernul dă ordin soldaţilor de pe linia Dunărei ca să răspundă cu gloanţe.

La 26 Aprilie ziarele anunţă cu litere groase că Turcii bombardează din Vidin Calafatul. Ghiulele cad în Dunăre. Tunurile româneşti au început a răspunde.

Ediţiile ziarelor sunt smulse de trecători, stradele sunt pline de public, emoţia este fără putinţă de a fi descrisă.

La 26 Aprilie cele dintâi trupe ruseşti ajung în gara Târgoviştei (azi gara de Nord) şi încep să se îndrepte în grabă către Giurgiu.

Regele Carol ia comanda efectivă a armatei române cu următorul Comandament:

Şeful Statului major Colonel Slăniceanu George.

Dr. Carol Davila inspector general sanitar.

Comandantul Corpului I de armată general Lupu George.

Divizia I, comandant colonel Cerkez Cristodor.

Divizia II-a Comandant colonel Logadi Ion.

Comandantul corpului II de armată general de brigadă Radovici Alexandru.

Divizia III-a comandant colonel Anghelescu George.

Divizia IV-a comandant general de brigadă Manu George.

— Se telegrafiază din Oltenita că Turcii au început bombardarea oraşului. Tunurile româneşti au răspuns şi lupta de artilerie a durat până la 7 ore seara. Bine înţeles că la Bucureşti faptul capătă cu totul alte proporţii, se vorbeşte de o debarcare turcească, de omoruri, de jafuri şi incendieri operate de bandele de Cerkezi şi baş-buzuci.

Domnitorul, însoţit de comandantul Corpului 2 de armată general Radovici, pleacă la Oltenita spre a vizita oraşul bombardat de Turci şi trupele române cantonate în apropiere. Domnitorul felicită cu deosebire pe oamenii bateriei de artilerie care s'a distins în lupta contra Turtucaiei.

In Bucureşti însufleţirea creşte şi opinia publică cere, cu glas tare, ca România să declare războiu Turciei.

— La 29 Aprilie o mare zi istorică.

Anastase Stolojan, deputat liberal din Craiova, interpelează guvernul asupra provocărilor repetate ale Turcilor şi întreabă ce măsuri va lua România spre a-şi apăra libertatea şi teritoriul. Bine înţeles interpelarea erea făcută din iniţiativa guvernului.

La Cameră — în vechiul local din dealul Mitropoliei — lumea umplea până la ultimul loc După o discuţiune caldă, cu care prilej au rostit mari discursuri Mihail Cogălniceanu şi Ion Brătianu, Camera a votat cu 58 voturi contra 29, următoarea Moţiune care însemna, de fapt, — dacă nu şi în formă, — proclamarea independenţei României.

MOȚIUNE

Adunarea, pe deplin satisfăcută de explicările d-lui ministru de externe;

Considerând că TURCIA, prin declarațiunile și actele sale de agresiune în contra României, A RUPT SINGURA VECHILE LEGATURI CE NE UNIAU CU DANSA și s'a pus în stare de rezbel cu Statul român;

Luând act de declarațiunea guvernului că Statul român a răspuns deja la declararea de rezbel făcută de Turcia;

Adunarea națională recunoaște starea de rezbel creată României prin însuși guvernul otoman;

Aprobă atitudinea guvernului față cu agresiunea străină, se razimă pe simțul de dreptate al Marilor Puteri garante, care de la tratatul de Paris, au luat sub scutul lor dezvoltarea individualității politice a României.

Având plină încredere în energia și patriotizmul guvernului îi dă autorizarea ca, cu toate greutățile, să pună toată stăruința și să ia toate măsurile spre a apăra și a asigura existența Statului român, astfel ca la viitoarea pace, România să iasă cu o poziție politică bine definită și națiunea, DE SINE STATATOARE, să poată împlini misiunea sa istorică."

Independența României erea apropiată.

A doua zi Senatul a votat aceiași Moțiune cu 36 voturi contra 7 și 1 abținere.

In Cameră au combătut Moțiunea Nicolae Ionescu fostul ministru de externe, până în ajun și Dimitrie Ghica fiul lui Ion Ghica. In Senat a combătut-o Manolaki Costaki.

Faptul important la Senat a fost acela că Moțiunea a fost prezentată de Beizade Mitică Ghica și susținută atât de D-sa cât și de Vasile Boerescu și Alexandru Orăscu, toți membri ai 'disidenței conservatoare.

Peste puțin cu toții vor intra în partidul liberal, Beizadeaua va deveni președintele Senatului iar după rezbel, Vasile Boerescu ministru de externe.

— Acum starea de rezbel este declarată oficial între Turcia și România.

La 4 Mai sosește în București Marele Duce Nicolae; la gară este primit de către Domnitor, Doamna și Primul Ministru. Lumea în număr foarte mare este pe stradă.

Ziarele sunt smulse din mâinile vânzătorilor fiindcă anunță lupte violente între Oltenița și Turtucaia.

Aceste ziare mai anunță că oamenii regimentului 16 dorobanți sosit la Turtucaia, văzând lupta și inhalând praful de pușcă, au eșit pe străzi și au cerut să treacă Dunărea; unii au declarat că dacă nu li se dă voie să treacă cu luntrile, vor trece înnot. Cu mare greutate ofițerii i-au oprit.

Această știre provoacă în toată Capitala o adevărată frenezie de entuziasm.

Ziarele anunță a doua zi că la Dunăre, între Olteniţa şi Turtucaia a fost şi luptă de infanterie. Cu acest prilej s'a distins bateria comandată de căpitanul Lupaşcu. In general trupele din divizia Colonelului Manu s'au distins prin bravura lor.

— Cu intrarea rușilor în țară, a venit și invazia rublelor ruseşti. Camerele votează o lege care statorniceşte astfel cursul acestor monede: rubla de argint 4 lei, o jumătate rublă 2 lei; sfertul 1 leu; bucata de 40 capeici 80 bani; de 20 capeici 40 bani; de 10 capeici 20 bani.

— Gheorghe Mârzescu, deputatul de Iaşi este numit comisar al guvernului pe lângă armatele ruseşti.

— La 29 Aprilie Camera şi la 30 Aprilie Senatul votează o Moţiune prin care România declara că Turcia rupsese vechile legături ce o unea de România. La 9 Maiu *independenţa* este proclamată şi în acte.

La 9 Maiu, în urma unei interpelări a lui Nicolae Fleva, Camera votează cu unanimitate de 79 voturi şi cu apel nominal şi 3 abţineri următoarea moţiune:

PROCLAMAREA INDEPENDENŢEI

„Camera mulţumită de explicările guvernului asupra urmărilor ce a dat votului ei de la 29 Aprilie anul curent,

Ia act că rezbelul între România şi Turcia, că ruperea legăturile noastre cu Poarta şi că *Independenţa absolută a Romăniei* au primit consacrarea lor oficială şi:

Comptând pe dreptatea Puterilor garante, trece la ordinea zilei."

Senatul a votat imediat aceiaşi moţiune.

Acum independenţa României erea definitiv hotărîtă.

Marea mulţime care asistase la Cameră, atât în tribunele publice cât şi în curte, şi pe dealul Mitropoliei la săvârşirea marelui act, se revarsă spre centrul Capitalei. Drapelele sunt arborate, valurile mulţimei străbat oraşul, studenţii manifestează cu cântece patriotice, se aude răsunând „Deşteaptă-te Române". Şi până târziu în noapte poporul Capitalei ferice, petrece.

— In aceiaşi şedinţă de la 9 Mai, s'a votat instituirea decoraţiunei *„Steaua României"*. Raporter a fost Mihail Ferikidi.

In Comitetul delegaţilor s'a propus ca decoraţiunea să fie numită *„Credinţa", însă a fost admis numele propus de guvern.*

In Cameră un mare număr de deputaţi, toţi din majoritate; Grigore Vulturescu, Pană Buescu, D. I. Ghica, Furculescu, au combătut decorarea şi a civililor de oare ce actul ar fi antidemocratic; toţi au cerut ca *Steaua României* să fie numai o decoraţie militară.

Sentimentul Camerei este hotărît democrat aşa că legea e votată cu un amendament al lui A. Candiano-Popescu care decerna decoraţia numai pentru fapte militare. Dar Senatul modifică lege, acordând decoraţia şi civililor.

Reîntors la Cameră proiectul întâmpină o mare împotrivire. A trebuit să ia cuvântul însuşi Ion Brătianu pentru ca legea cu amendarea Senatului să poată trece cu 48 voturi contra 26.

Ce bine ar fi fost dacă decoraţiunea nu ar fi putut fi dată de cât militarilor. Multe acte de corupţiune ar fi fost înlăturate, iar guvernele ar fi avut mai puţin o armă de încovoiare a energiilor şi a caracterelor.

De altfel viitorul a dovedit că dreptatea erea de partea majorităţei reale a Camerei.

— Vine în discuţiunea Camerei proiectul de lege pentru emiterea a 30 milioane lei în bilete hipotecare cu care să se stingă datoria Statului pe 1876. Proiectul este combătut de un mare număr de deputaţi dintre fruntaşii partidului liberal şi specialişti în materie. Au combătut proiectul: Constantin Grădişteanu, Pake Protopopescu, Nicolae Ionescu, Pană Buescu, Gheorghe Cantili. Cu toată stăruinţa lui Ion Brătianu care erea şi ministru de finanţe, votul pentru luarea în consideraţie a proectului dă 35 bile albe şi 34 negre, deci votul nul.

După ce proiectul a fost modificat parlamentul l'a primit.

ROMANIA IN RAZBOIU

— Domnitorul s'a dus în inspecţie la Calafat şi a intrat într'o baterie; în acel moment Turcii au început să tragă. O ghiulea a căzut aproape de Domnitor. Acesta, nepăsător, a spus zâmbind:

— Asta-i muzica care-mi place mie.

Pentru a răsplăti acest gest de vitejie Consiliul de miniştri, în urma raportului Generalului Cernat ministrul de război, hotărăşte ca să se acorde lui Carol I medalia *„Virtutea Militară"*, înfiinţată atunci.

Consiliul de miniştri subscrie următorul act:

„Astăzi 20 Mai 1877, Consiliul miniştrilor, având în vedere referatul d-lui ministru de rezbel, decide ca cu toţii să meargă şi să roage pe Măria Sa Domnitorul, în numele armatei, ca, în calitatea Sa de întâiul oştean român, în memoria zilei fericite în care armata a adunat curagiul şi devotamentul Suveranului ei pentru patrie şi ca un semn de afecţiune şi solidaritudinea ce Măria Sa a arătat în totdeauna pentru armată, să binevoiască a accepta şi a purta pe pieptul Său medalia *Virtuţii militare*.

I. C. Brătianu, M. Cogălniceanu, I. Docan, G. Chiţu, I. Câmpineanu, Al. Cernat".

— Cea dintâiu decoraţiune *Steaua României* a fost dată de Domnitor Generalului Nicolae Golescu fost locotenent domnesc la 1836, care de doi ani zăcea pe patul suferinţei.

Domnitorul i-a dus singur pe piept decoraţiunea în gradul de Mare cruce.

Marea Cruce a fost dată apoi lui Ion Brătianu şi lui Mihail Cogălniceanu.

— Ziarele bucureştene publică ştiri eronate asupra scufundărei unor vapoare de război turceşti în faţa Brăilei. Fiindcă la epoca aceea mă aflam tocmai în portul brăilean cunosc toate amănuntele acelor fapte la care am fost chiar martor ocular.

Intr'una din zilele începutului lunei Maiu se aude de o dată tunul bubuind. In câteva minute panica cuprinde oraşul, magazinele încep a se închide şi lumea aleargă îngrozită pe străzi.

In timpul acesta zgomotele cele mai absurde încep să circule. Se spunea că un număr de câteva sute de başbuzuci au debarcat, că măcelul populaţiei a început, şi că în acelaşi timp, câteva vapoare de război bombardează oraşul. In realitate era altceva.

Trei Monitoare turceşti de un slab tonagiu s'au arătat pe Dunăre eşind din braţul Măcinului; de cum le-a zărit bateriile ruseşti instalate pe malul brăilean au deschis focul asupra lor. Dar tunurile ruseşti erau de calitate inferioară având bătaia prea scurtă; de aceea toate proiectilele lor cădeau în Dunăre. Cele trei Monitoare au ripostat, dar fiindcă Dunărea era agitată în ziua aceea, proiectilele trimise, în loc să cadă asupra bateriilor de uscat, au căzut la întâmplare, ici şi colo, găurind câteva ziduri vechi dar fără să facă explozie. Toată afacerea a ţinut vreo 15 sau 20 minute, apoi Monitoarele s'au retras pe braţul Măcinului.

Ruşii hotărîră, însă, să se descotorosească de aceste Monitoare care erau supărătoare.

Intr'o noapte fără lună, cam pe la 1 după miezul nopţei câteva bubuituri mă deşteptă. Şi fiindcă locuiam aproape de malul Dunărei am eşit repede; însă liniştea se restabilise.

A doua zi am aflat evenimentul.

Peste noapte patru şalupe cu abur ruseşti au atacat cele trei monitoare turceşti care, în toate nopţile staţionau de pază la intrarea canalului Măcinului.

In prima şaluptă purtând numele *Ţarevici*, se afla locotenentul Dubaşof, în a doua *Xenia* (numele unei fiice a Ţarului) se afla locotenentul Seştacof, în fiecare din aceste şalupe se aflau şi alţi militari inferiori; pe *Xenia* se afla şi maiorul Murgescu din marina română.

Şalupele se apropiară în tăcere dar sentinela de pe unul din Monitoare, simţind apropierea, întrebă: Cine e acolo? Dubaşof, care cunoştea limba turcă, răspunse: prieteni! Dar accentul îl trădă iar sentinela dete alarma. In acel moment Dubaşof slobozi torpila care merse să se isbească de vapor. Explozia se produce şi Monitorul se scufundă.

Imediat apoi Seştacof slobozi şi el torpila în contra altui Monitor. Efectul fu fulgerător. Monitorul lovit sub linia de plutire, se sparse şi se scufundă repede. Dar *Xenia*, voind să se retragă spre a nu fi atrasă în vâltoare, se aplecă pe o parte şi primi apă la maşină. Erea primejdie de înecare. Atunci

maiorul Murgescu, cu prețul vieței se scoborî în compartimentul mașinei și o puse din nou în stare de a funcționa.

A doua zi seara ofițerii ruși aflați în Brăila dedură un mare banchet spre a sărbători pe eroicii ofițeri. Când intră în sală maiorul Murgescu toată scala izbucni în strigăte de: *„Jivia Murgeski!"*

Peste câteva zile — ziua precisă n'am notat-o — Marele Duce Nicolae, comandantul armatelor rusești sosi în gara Brăila. In acel moment, crucișătorul protejat Lufti Gelil, care staționa mascat pe brațul Măcinului, aruncă câteva proiectile din tunurile sale de mare calibru. Două din acele proiectile, destinate să lovească trenul, căzură la câțiva metri departe de gară, dar fără să facă explozie. Marele Duce se apropie de unul din proiectile și, arătându-l ofițerilor din jurul său, le spuse: „Iată inamicul! Pe acesta trebuie acum să-l combatem!".

Lufti-Gelil plecă în susul Dunărei, peste o zi sau două bombardă Oltenița apoi se reîntoarse pe Canalul Măcinului. Intenția turcilor erea — așa se svonea în Brăila — ca să răzbune scufundarea celor două Monitoare bombardând orașul.

Erea o zi plină de soare și o lume imensă staționa pe lungul mal brăilean.

Bateriile rusești de calibru mic și de calitate inferioară, cum am spus — începură să tragă asupra crucișătorului, dar fără nici un rezultat. La un moment persoane care se aflau în apropierea mea și priveau vaporul cu un ochean, spuseră că Turcii, impasibili până atunci, au descoperit bateriile și au deschis magazia cu munițiuni. Rușii trăsese până atunci 53 lovituri de tun iar ghiulele lor cădeau, când prea departe când prea aproape; aceasta se vedea după săriturile apei.

Noi, de pe mal, număram loviturile. Lovitura 54 e trasă. Și în aceiași clipă auzim o groaznică detunătură și vedem un vulcan uriaș înălțându-se spre cer. Și, peste un minut, nimic. Crucișătorul dispăruse. Lufti Gelei, în mai puțin de un minut se scufundase.

Din echipagiul de 200 oameni nu a scăpat atunci de cât bucătarul pe care întâmplarea a voit să'l arunce într'o mlaștină de pe mal.

Versiunile date de către ziarele din București nu ereau deplin exacte, nici numele crucișătorului, nici felul în care s'a făcut scufundarea nu au fost redate credincios.

— In sfârșit vestea cea mare, Impăratul Alexandru al II-lea sosește în București.

Venirea Țarului e precedată de o întreagă armată de polițiști și de spioni cari intră în țară și invadează București. Aceștia se pun în legătură cu poliția noastră și iau toate măsurile pentru paza Țarului și pentru supravegherea tuturor străinilor cari, sub diferite motive și pretexte, au venit în București.

Prefectul de poliție P. Ciocârlan nu este judecat la înălțimea situației, afară de asta nici nu vorbea limba franceză. Ciocârlan este mutat la Brăila, iar la București, în capul pre-

fecturei poliţiei, e adus prefectul de Brăila maiorul Radu Mihai.

— In ziua de 10 Mai studenţii universitari au făcut o caldă manifestaţiune de simpatie Domnitorului şi Doamnei. O delegaţiune de studenţi s'au urcat în Palat şi a oferit un buchet de flori Doamnei. Unul din membrii delegaţiunei a rostit o cuvântare căreia i-a răspuns Domnitorul. Apoi, în aclamaţiuni, studenţii în mare număr, urmaţi de un numeros public s'au îndreptat spre locuinţa lui C .A. Rosetti în strada Doamnei (astăzi Paris) şi l'au aclamat. C. A. Rosetti a eşit în balcon şi a rostit o scurtă cuvântare entuziastă.

— In ziua de 24 Mai soseşte în gara Târgovişte (gara de Nord) Împăratul Rusiei.

Işi poate cineva închipui ce îmbulzeală de lume era pe toate străzile. Calea Griviţei de astăzi, Strada Târgovişteî de atunci, ca şi Podul Mogoşoaei (Calea Victoriei) erau pavoazate cu drapele române şi ruse.

Trotuarele gemeau şi un puternic serviciu de pază era organizat. Se observa numeroşi agenţi ruşi pretutindeni.

Primarul a rostit următoarea cuvântare :

Sire!

„Oraşul Bucureşti e fericit a saluta în augusta persoană a Maiestăţei Voastre pe oaspele cel mai ilustru ce a onorat vreo dată ţara noastră!

Actele mari pentru care Maiestatea Voastră a ştiut să grăiască adânc numele său în numele supuşilor săi şi în fastele Istoriei, ajutorul tutelar ce Rusia ne-a acordat cu generozitate în timp de nefericire, fac ca întreaga naţiune să considere şederea Maiestăţei Voastre între noi ca o probă de bunăvoinţă specială de faţă, de o garanţie puternică pentru viitor.

Devenit numai de ieri Capitala unui Stat pe deplin independent, oraşul Bucureşti e mândru să deschidă astăzi porţile sale liberatorului popoarelor din Orient. El m'a însărcinat a ridica vocea în numele său pentru a saluta cu cel mai profund respect pe marele monarch care, prin vizita sa, a bine voit a face îndoit memorabilă noua fază în care a intrat România liberă şi independentă.

Trăiască Maiestatea Voastră! Trăiască familia imperială!"

Primar al Capitalei era atunci C. A. Rosetti, care a primit această însărcinare special pentru această festivitate.

La gară primire strălucită, Domnul şi Doamna erau de faţă.

De la gară la Palat, în mijlocul aclamaţiilor, cortegiul a fost astfel format. In prima trăsură Ţarul. Doamna şi 2 fii ai Ţarului. In a doua trăsură Domnitorul cu Marele Duce Nicolae. In a treia trăsură Cancelarul prinţul Gorciacof cu Ion Brătianu. In a patra ministrul de rezbel general Miljutin cu Mihail Cogălniceanu. In a cincea generalul Ignatisf. fostul ministru al Rusiei la Constantinopol, cu generalul Ion Ghica fostul agent al României în aceiaşi Capitală.

Țarul a dejunat la Palat, apoi la ora 2, a fost recondus la gară cu același ceremonial.

Discursul primarului Capitalei, a fost viu criticat în unele cercuri politice, chiar în cercurile liberale. S'a făcut o vină lui C. A. Rosetti cum că a pus fraza că România datorește libertatea ei tutelei rusești și că această tutelă a fost acordată cu generozitate. C. A. Rosetti a fost învinovățit că s'a aplecat astfel în fața Țarului de și Istoria erea martoră spre a spune că, spre ași realiza planurile, Rusia ne-a răpit Basarabia.

Guvernamentalii răspundeau că aceste cuvinte au fost rostite numai spre a face impresie asupra țarului și a'l îndemna să nu mai reclame cele 3 județe basarabene restituite nouă prin tratatul de la Paris.

— Evenimentele inspiră pe Vasile Alexandri care în acele zile glorioase este poetul epocei și al neamului. Nimeni nu erea mai fericit înzestrat de la natură ca să cânte redeșteptarea vitejiei române și gloria clipelor de atunci.

Ziarele publică poezia lui Alexandri

BALCANUL ȘI CARPATUL

Balcanul și Carpatul la Dunăre măreață
Ca doi giganți năpraznici stau astăzi față 'n față
S'aprinși de dor de luptă, cu ochii se măsoară,
Cu glasul s'amenință, cu gândul se doboară
Zicând: „Nu pot să 'ncapă doi paloși într'o teacă.
E scris, din noi doi unul în pulbere să treacă!"

Balcanul cel fanatic muncit de aspră ură,
Nu știe să 'ngrădească sălbateca lui gură
Și zice în trufie: „Carpatule, vecine,
De nu vei pleca fruntea, amar va fi vai de tine,
Căci repezivoiu grabnic din plaiurile 'mi 'nalte,
Torente 'necătoare deprinse ca să salte
Din maluri peste maluri, din munte peste munte
Să bată a tale coaste, s'acopere-a ta frunte.
Să facă într'o clipă ca să dispari din lume,
Cu-atâte stânci și codri, cu ai tăi copii și nume!
Carpatul scoate-un freamăt teribil de urgie
Mișcând coama-i de codri ca leul în mânie
Și 'n hohot lung răspunde: „Balcane — a ta trufie
Arată că tu astăzi căzut ești în pruncie.
Nevoie ai de-o cârjă ruinați s'o suporte
Căci ai ajuns, sărmane, acum la prag de moarte.
Ai fost odinioară gigant prin înălțime,
Amar, prin fanatiz-muți, puternic prin cruzime.

Ai revărsat pe lume și groază și rușine
Și te-ai scăldat în sânge, pân ce ai dat cu mine:
De-atunci au trecut secoli!. Plăpânda omenire
S'a deșteptat și numai tu stai în adormire.

Ademenit de visuri nebune şi trufaşe
Fără-a pătrunde norii care te ţin în faşe
Orb uriaş cu cârjă, tu genele 'ţi rdică
Şi vezi l'a tale poale cât umbra ţi-e de mică,
Eşti şters din cartea lumei tu care de vechime
Stai rezemat în somnuri, de-o putredă mărime
Şi vrei să ţii în lanţuri popoarele creştine?
Şi vrei, Balcane gârbov, eu să mă 'nchin la tine?
Dar n'auzi cum te râde şi Dunărea şi Marea?
De viza ţi-e sclavia ş'a mea neatârnarea!

Cum zic, doi vulturi ageri, zburând din vârf de munte,
Se 'nalţă până 'n ceruri şi scot ţipete crunte.
E unul din Balcanuri şi din Carpaţi e altul
Mult repede le'i sborul, mult falnic le'i asaltul.
Căci se îsbesc ca fulgeri la luptă-ucigătoare!...
Întinsele lor aripi se bat lucind de soare,
Şi'n ghiare şi pliscuri oţelite
Îşi dau loviri de moarte şi răni îşi fac cumplite.

Deodată unul cade ucis, pe-a noastre lanuri,
E vulturul prădalnic din tristele Balcanuri
Şi'n patru părţi a lumei zbor zmulsele lui pene,
Şi cântă libertatea pe maluri Dunărene.

Mircești, 18 Mai 1877.

— In timpul acesta armatele turcești sunt învingătoare împotriva muntenegrenilor pe care-i resping neîncetat către Cetinge. Generalul Ali Saih repurtează o însemnată victorie şi cucereşte cele mai importante defileuri.

Intervenţia grabnică a armatei ruse este cerută. Căci într'altfel atât bosniacii şi herţegovinenii cât şi Muntenegrenii vor fi zdrobiţi.

— N. T. Orăşanu, vestitul umorist care a scrie ani întregi în *Ghimpele, Daracul, Nechipercea* etc. şi care e mai mult cunoscut sub numele de *Nechipercea* de cât sub numele său de Orăşanu, scrie o poezie festivă în onoarea Domnitorului.

El care aruncase asupra lui Carol I cele mai cumplite ofense, mai ales fiindcă erea neamţ, el care scrisese versurile, repetate la vremuri, din gură 'n gură:

Ia-ţi lăditza şi cheiţa
Neamţule! etc

acum a scris „O dedicaţiune Domnitorului", care sfârsea cu strofa:

Tricolorul mândru zboară
Peste fii de eroi,
Domnul țărei 'l desfășoară
Cu el fiți, căci e cu voi!
E viteaz, inimă are
Și-și iubește-al său popor;
E din Frederic cel Mare,
Și va fi învingător!

Săi, Române, și ia arme
Domnul țărei-a dat alarma!

— Ofrandele și listele de subscripție pretutindeni. Ziarele publică aproape zilnice subscrieri în bani, scamă și tot felul de alte obiecte pentru soldați.

Clubul Tinerimei din București face o subscripție care va rămâne în permanență deschisă pentru armată.

Președintele Clubului P. E. Schina trimite primului ministru suma însoțită de o adresă. Ion Brătanu răspunde personal printr'o scrisoare publicată de ziare.

— La începutul lunei Maiu moare Ion Massim profesorul de limba latină de la liceul Sf. Sava. A fost un erudit, discipolul lui Heliade și conservator de idei.

A figurat și în Cameră ca ales al colegiului țărănesc din județul Brăila unde era născut.

— Pe la începutul lui Iunie rușii încep operațunile lor militare. Intâia acțiune o încep în Dobrogea pe care o ocupă trecând pe la Galați și pe la Brăila. Aceasta este numai o diversiune fiindcă acțiunea principală se va desfășura cu mult mai la sud. Comandantul era generalul Zimerman.

Luptele de artilerie urmează între Vidin și Calafat cât și între Bechet și Rahova. Aceste lupte între Români și Turci sunt întreținute din partea noastră spre a deprinde pe soldați ca și pe ofițeri cu zgomotul și acțiunea războinică.

Trupele noastre, cele mai multe tinere, fără experiența războiului iar majoritatea compusă din trupe de țărani luați de curând de la ocupațiile câmpului, aveau nevoie de această deprindere.

Prințul Carol și guvernul român voiau ca între ruși și români să se menție o alianță formală pentru ca și armata română să participe la război, însă rușii au cerut ca armata română să rămâie concentrată dacă vrea, dar au declarat că ei n'au nevoie de concursul ei, de altfel destul de neînsemnată ca număr.

Românii cereau să intre în acțiune spre a-și valorifica drepturile la sfârșitul războiului. Rușii nu voiau să contracteze o datorie de recunoștință față de români și nici nu voiau să se spună că n'au putut birui fără ajutorul românilor.

Armata română a stat concentrată timp de 3 luni în pasivitate, dar aceste trei luni i-au servit foarte mult, căci a deprins pe țăran cu viața militară și cu disciplina taberei. A mai deprins pe oameni și cu bubuitul tunului și cu unele elemente ale luptelor active.

Când, după dezastrul rușilor la Plevna, armata română a trecut Dunărea, soldatul român nu mai era un novice.

După jumătatea lui Iunie țarul Alexandru strămută Cartierul general, de la Ploești, unde era, la Zimnicea. Trecerea Dunărei este apropiată.

— Problema trecerei armatei române peste Dunăre — după ce armata rusă a trecut — preocupă presa. Ziarele opoziției atacă guvernul fiindcă n'a izbutit să încheie un tratat de alianță cu Rusia. Aceiași adversari cari au combătut Convențiunea pentru trecerea rușilor prin țară, acum țin cellalt limbagiu. Vecinicul politicianism!.. Conservatorii spun liberalilor: Ați început Mazinișți și sfârșiți Cazaci.

Ziarul *Presa*, organul lui Vasile Boerescu, scrie la începutul lui Iulie:

„In vederea preparativelor ce vedem că se fac pentru o neîntârziată trecere a Dunărei de către armata noastră, trebue să credem că guvernul a izbutit, sau este în ajun de a izbuti, să încheie acest tratat".

Dar *Românul*, oficiosul guvernului mustră pe acest ziar spunându-i că nu este în interesul țărei ca să facă asemenea insinuări sau denunțări.

Armata română ia totuș — și fără încheierea acestui tratat — o parte activă la cucerirea cetății Nicopole. Au luat parte la luptă bateriile românești de la Islaz.

— C. A. Rosetti, care primise demnitatea de primar al Capitalei numai spre a primi pe Țarul Rusiei, își dă demisia din această demnitate.

— Războiul începe peste Dunăre în condițiuni nenorocite pentru Turci, din cauza aceasta și fiindcă n'a știut apăra Dunărea — pe care rușii au trecut-o fără mai nici o pierdere — Abdul Kerim Pașa este înlocuit la comanda supremă cu Mehemet Ali.

Mehemet Ali se distinsese în luptele contra Sârbilor, dar își datora norocul faptului că avea protecțiuni înalte.

Mehemet Ali erea de origină german, se numea Julius Detrois, fugise din țara sa natală, se făcuse chelner la Viena; dar, fiind foarte frumos, a fost luat de către ambasadorul turcici în Capitala Austriei, Ali Pașa, ca valet de cameră și transformat în metresa lui. Vânzându-și corpul mai târziu marelui vizir la Constantinopol, fu trimis în școala militară de unde își făcu cariera.

— Armata română a trecut Dunărea.

Bătuți la Plevna și fugăriți spre Dunăre, Rușii sunt amenințați de a fi aruncați în apele acestui fluviu. Intreaga ar-

mată rusă este amenințată cu un dezastru. Atunci Impăratul Alexandru trimite cunoscuta telegramă plină de accentul deznădejdiei: „Cauza creștinătății fiind în prrimejdie, treceți Dunărrea în ce condițiuni vreți, dar treceți cât mai grabnic".

Telegrama erea trimisă generalului Manu care declară că nu se poate mișca de cât dacă va primi ordinul de la guvernul român. Această atitudine foarte corectă, atrase generarului Manul înlocuirea. Rușii au cerut cu stăruință aceasta, iar Domnitorul Carol, spre aași atrage buna voința Țarului, sacrifică pe generalul Manu. Despre acest incident am mai vorbit.

Trecerea armatei române erea descrisă de ziarele din București în termeni înălțători și mișcători.

Românii au trecut Dunărea pe la Corabia. Soldații treceau cântând, alături de iei mergeau femeile, unele cu copii în brațe. Toate femeile au mers până la pod unde s'au oprit. Soldații treceau iar cei rămași pe mal nu mai conteneau cu urale și aclamații.

Trupele din milițiile oltenești, puse sub comanda colonelului Haralambie, ocupă Nicopole.

Trecerea repede a armatei române a oprit brusc fuga și debandada rușilor. In timpul acesta, pe când Osman-Pașa a ocupat solid Plevna, Mehemet Ali, generalisimul, înaintează energic către Târnova.

Trupele rusești aflate pe drum și în România sunt aduse, în grabă la Dunăre; s'a dat ordin ca întreaga gardă imperială rusă să plece din Petersburg și să vie la Plevna. Cu toată intervenția armatei române situația este încă foarte îngrijitoare.

Bombardarea Giurgiului începe acum cu mai multă furie fiindcă Românii au trecut Dunărea; pagubele pricinuite orașului sunt mari.

— D-na Maria Rosetti, soția lui C. A. Rosetti, ia conducerea unui spital pentru răniți.

— Rușii nu se mai simt în stare de a învinge singuri dupe cum le erea ambițiunea. Dupe ce au cerut, tot la fel micei Serbii, istovită după rezbelul ce făcuse, ca să lupte din nou, același ajutor îl cere și de la Grecia. Iar Muntenegrul erea mereu în luptă.

La începutul lui August Serbia intră din nou în foc.

Pe la 19—20 August garda imperială rusă începe să sosească în București de unde pleacă neîntârziat la Giurgiu. Sosește și generalul Toțleben, marele general rus specialist în fortificațiuni, acela care în timpul războiului Crimeei, fortificase Sebastopolul.

— Generalul Cernat ministrul de rezbel a primit comanda trupelor române din fața Plevnei. Ion Brătianu, a luat portofoliul războiului, iar Ion Câmpineanu interimarul finanțelor.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

In același timp, principele Carol, care se afla în capul armatei române în ziua când a trecut Dunărea, a rostit pentru trupe, următoarea cuvântare:

Ostași,

A trecut anul de când lupta de peste Dunăre între Turci și creștini pune în primejdie hotarele noastre.

Pentru a le apăra, țara a făcut apel la voi. La glasul ei v'ați părăsit căminele cu avântul oamenilor cari au conștiință că, de la devotamentul lor, atârnă ființa statului român.

Pe cât timp oștirile operau în depărtare și noi nu eram amenințați de cât de năvălirile unor cete de jefuitori ne puteam ține numai la apărarea țărmurilor. Acum, însă, rezbelul se apropie de hotarele noastre și, dacă Turcii ar fi învingători, este învederat că ar năvăli cu toții, asupra țărei aducând cu dânșii măcelul, prădarea și pustiirea. In această poziție ca să scăpăm țara de sălbatăciile năvălitorilor este de datoria noastră să mergem să'i combatem pe chiar țărmul lor.

Ostași Români, voi știți cât de mult a suferit patria voastră în timp de peste 200 de ani în care vi se răpiseră mijloacele de a mai apăra bărbățește, pe câmpurile de bătaie, drepturile ei.

Astăzi aveți ocaziunea de a arăta din nou vitejia voastră, și Europa întreagă stă cu ochii țintiți spre voi.

Inainte dar cu inima românească și lumea să ne judece după faptele noastre.

Reîncepem, ostași, luptele glorioase ale strămoșilor alăturea cu numeroasele și bravele armate ale uneia din cele d'ântâi puteri din lume. Armata română, de și mică, se distinge, sunt sigur, prin bravura și disciplina ei. Ea va reda astfel Românie rangul de altă dată ce i se cuvine între națiunile europene.

Aceasta este și credința Augustului imperator al tutulor rușilor, d'aceea nu numai românii vor lupta alături cu rușii, p'același câmp și peatru acelaș scop, dar încă comanda superioară a ambelor armate despre Plevna îmi este încredințată Mie.

Aceasta este o onoare care se refrânge asupra țărei, asupra voastră.

Faceți, dar, să fâlfâie din nou cu glorie drapelul românesc pe câmpul de bătaie, unde strămoșii voștri au fost, secoli întregi, apărătorii legii și ai libertății.

Inainte dar, ostași Români, înainte cu bărbăție și în curând vă veți întoarce în familiile voastre, în țara voastră liberă prin voi înșivă, acoperiți de aplauzele întregei națiuni,

Carol

Armata răspunse cu un ura răsunător și, în aceiași clipă soldații Români, cu drapelele desfășurate și în sunetul muzicilor, trecură Dunărea.

Generalul Cernat, noul comandant, şeful armatei române, trecu în urmă cu întreaga cavalerie.

— Ruşii, care până la dezastrul lor de la Plevna, nici nu voiau să audă de cooperarea armatei române, acum se plecau. Strânşi cu uşa ofereau totul; cooperarea, condiţiile cerute; Domnitorului României comanda supremă la Plevna chiar şi asupra trupelor ruseşti, toate onorurile. Numai mâna hrăpăreaţă de-asupra Basarabiei nu şi-a ridicat-o.

— De oaece toate forţele militare active au fost trecute peste Dunăre, guvernul a dispus ca garda civică să treacă sub legile şi regimul militar.

— In sfârşit vin luptele de la Plevna, de la29 şi 30 August.

Ruşii nu aveau încredere în români, ba îi şi batjocoreau. Corespondentul ziarului rus *Golos* scria: „Românii îşi dau un aer îngâmfat şi războinic când sunt în România, dar pe câmpul de bătaie vitejia şi bărbăţia lor se schimbă în frică".

In Bucureşti emoţiunea este culminantă. Cele d'întâi ştiri asupra bătăliei de la 30 August sosesc. Se află că regimentul 13 de dorobanţi (curcanii, cum îi botezase soldaţii din celelalte arme, fiindcă purtau la căciuli pene de curcani) din judeţul Vaslui a fost glorios, de asemenea şi bateria de artilerie de sub comanda căpitanului Alexandrescu.

Ţarul Rusiei a acordat trupelor române care au luat reduta Griviţa, vreo 40 Cruci Sf. Gheorghe, iar Domnitorul decorează drapelul regimentului 13 de curcani cu „Steaua României". In această bătălie s'a distins şi regimentul 5 de infanterie.

— Ion Docan a ieşit din guvern şi în locul său a intrat P. S. Aurelian.

Cabinetul e compus acum numai din 5 miniştri: I. Brătianu la interne şi ad-interim la rezbel, M. Cogălniceanu la externe, G. Chiţu la instrucţie, I. Câmpineanu la justiţie, P. S. Aurelian la agricultură, comerţ şi lucrări publice.

— Din Paris vine ştirea că A. Thiers, liberatorul teritorului francez a murit. Cogălniceanu trimite o telegramă de condoleanţe văduvei marelui dispărut.

— Bătăliile din jurul Plevnei aduc ştiri numeroase ziarelor.

D-l Lackman, corespondentul ziarului *Bund* din Berna şi al *Gazetei de Chicago* scrie ziarului *Românul* asupra acţiunei regimentelor 13 dorobanţi şi 5 de infanterie:

„In ziua de 27 a fost ziua ceremoniei botezului infanteriei române. Nici odată n'aşi fi crezut să văd atâta bravură la o trupă care până acum n'a cunoscut focul.

Astăzi am ferma convingere că armata română merită a fi pusă lângă ori ce altă armată a Europei şi ori cine poate fi mândru de soldaţii şi ofiţerii ei care au dat probe atât de strălucite de vitejie.

Nu mai menţionez artileria căci valoarea ei este destul de cunoscută".

In adevăr artileria română era atât de superioară artileriei ruseşti şi ca material şi ca îndemânare, în cât nu odată la Plevna, comandamentul rusesc a cerut ca 2 baterii ruse care trăgeau, aproape fără folos, să fie înlocuite cu o singură baterie română.

Vine ştirea morţei maiorului Şontu, a căpitanului Valter Mărăcineanu, rănirea maiorului Lipan, etc.

Regimentul 14 curcani a intrat cel d'întâi în reduta Griviţa.

Afară de căpitanul Mărăcineanu regimentul al 8-lea de infanterie a perdut pe căpitanul Pană Alexandrescu, pe sublocotenenţii Horea, Ulescu, Iarca şi Marcovici.

Din regimentul 5 căpitanul Roman Mihail şi sublocotenent Botescu.

Numărul răniţilor e mare.

Bucureştiul este în fierbere şi cu îngrijorare aşteaptă ştirile de pe câmpul de bătaie pe care ediţiile speciale ale ziarelor le aruncă în public.

La Griviţa a fost luat un drapel turcesc de către vânătorii batalionului 2 comandaţi de A. Candiano-Popescu. Acest drapel este adus în Bucureşti de către maiorul, sergentul, caporalul şi soldatul cari l'au luat.

In ziua de 6 Septembrie drapelul a fost condus la Arsenalul armatei cu mare solemnitate militară, pe următorul parcurs:

La ora 3 d. a. a plecat de la Cotroceni, a trecut pe şoseaua Francmasonilor, calea Târgovişteî, Podul Mogoşoaiei şi strada Mihai Vodă.

Pe întregul parcurs populaţia Capitalei erea în picioare. Pe unde trecea drapelul cu bravii lui cuceritori erea o furtună de urale şi strigăte de „Trăiască!" De pe la ferestre lumea arunca cu flori, cu mici drapele tricolore, etc.

Seara a fost la Teatrul Naţional o reprezentaţie festivă: Sala geme de un public care exaltează de entusiasm. După himnuri şi cuvântări ocazionale apar pe scenă eroii cari au cucerit steagul.

Toată sala e în picioare şi muzica cântă himnul naţional. Aclamaţiile vuesc ca o furtună, doamnele din loji în picioare aplaudă, unele îşi smulg giuvaerurile şi le aruncă pe scenă. Nici odată un public român nu a fost atât de mare.

Lista ofiţerilor morţi sporeşte neîncetat. In groaznica bătălie de la 6 Septembrie au căzut morţi: Maiorul Nicolae Ion (15 dorobanţi); Căpitan Năstase N.; Căpitan Bogdan 3 vânători; Locotenentul D. Călinescu N.; Sublocotenent Dănescu 15 dorobanţi; 15 ofiţeri răniţi.

La Griviţa armata română (14 dorobanţi şi 2 vânători) a cucerit de la turci 3 tunuri.

Printr'un ordin de zi Domnitorul hotărăşte ca 2 să fie aşezate lângă Statuia lui Mihai Vitezul iar unul lângă cornul de gardă de la Palatul Princiar.

În seara de 11 Septembrie a sosit în Capitală drapelul luat de cavaleria română de la Cerkezi.

Sosesc şi cele 3 tunuri luate de la Turci. Sunt debarcate în gara Târgovişteа şi aduse pe Podul Mogoşoaiei până la statuia lui Mihai.

Acolo aşteaptă Doamna Elisabeta, care a prezidat instalarea tunurilor, în mijlocul unei mulţimi enorme şi a unei mari însufleţiri. Cel d'al treilea tun a fost dus la Palat.

Tunurile ereau însoţite de sublocotenentul Hartel., Doamna îi oferi un buchet de flori iar Domnul îl decoră cu *Virtutea Militară*.

— La mijlocul lui Septembrie Eugeniu Stătescu intră în guvern luând portofoliul justiţiei. Ion Câmpineanu rămâne titular la finanţe.

— Garda imperială rusă superbă, oameni cu înfăţişare marţială şi toţi de statură erculeană, având cai coloşi, defilează în faţa Doamnei Elisabeta. În aceiaşi zi garda pleacă către Plevna.

— Viaţa bucureşteană ia o mare dezvoltare de îndată ce intră ruşii în Bucureşti.

BUCUREŞTII PE VREMEA RUŞILOR

Ruşii, oameni de petrecere, foarte dedaţi la băutură, mulţi din iei plini de parale umple toate localurile de petrecere şi aruncă banii cu amândouă mâinile.

Localul de petrecere la modă erea atunci grădina Union Suisse unde s'a înălţat de câţiva ani marele otel Simplon. Pe vremea aceea erea numai un şir de prăvălii mărunte fără etaj, în cea din mijlocul, care ţinea colţul între stradele Câmpineanu şi Sf. Ionică, erea instalată băcănia Sălcianu iar în celelalte, de obiceiu un mic birt eftin.

Prin strada Câmpineanu se intra direct în ceea ce se numea „Grădina Union", o curte cu câţiva copaci, apoi o căsuţă unde se afla instalat clubul Coloniei elveţiene şi o instalaţie de popice. Acolo veneau să joace popicele elveţienii şi câţiva invitaţi ai lor.

Pentru vară grădina erea închiriată la trupe de cafeu concert.

Anul acesta, şi în prevederea deverului mare ce trebuia să aducă afluenţa ruşilor, luase grădina în exploatare cântăreţul comic I. D. Ionescu şi dăduse direcţia nominală unei artiste franceze, cântăreaţa Fanelli.

Câteva cuvnte despre acest cântăreţ care, un număr de 10 ani, a fost copilul răsfăţat al Bucureştilor.

Încă de pe la 1873 s'a ivit în Bucureşti I. D. Ionescu, român transilvănean, comic, cântăreţ după modelul comicilor austriaci.

Înaintea lui Ionescu fusese cântăreţ la modă prin cafeurile concerte, un oare care Fillkosky care a dispărut repede.

Ionescu a cultivat cupletul de actualitate, politic şi social iar autorii acestor cuplete ereau Pantazi Ghica, Ion Moşoiu, N. T. Orăşeanu, etc.

In 1877 I. D. Ionescu erea în apogeul carierei sale. Grădina Union Suisse erea prea mică spre a putea cuprinde pe toţi cei cari veniau să asiste la reprezentaţie. Mesele erau aşezate până aproape de trotuarul străzei iar în fie care seară ereau refuzate, din cauza lipsei de spaţiu, între 200 şi 300 persoane.

Ionescu avea cantonetele lui de mare succes.

Satira în potriva unui bulgar cântată pe o arie populară:

Să vezi na Petrana noastră
Când ese na portă,
Cum se strânge lume tolă
Şi se face rotă.

Sau:

Cu o botină
De cea mai fină
Şi c'un picior
Foarte uşor...

Colo 'n grădină
Văd o blondină,
Ca un amor
De dânsa mor.

Ionescu câştiga ce voia la Union Suisse. In fiecare săptămână se ducea la Galaţi şi-şi depunea economiile la o bancă iar în fiecare seară, după reprezentaţie ,un şir de 5—6 trăsuri lua drumul Herăstrăului vechiu : erea I. D. Ionescu cu amanta lui şi cu un număr de prieteni — întotdeana aceiaşi — cari în toate nopţile petreceau pe socoteala artistului.

I. D. Ionescu putea face avere căci rare ori un actor român a avut un prilej mai prielnic, dar a fost mână spartă; i-a plăcut prea mult petrecerile şi a avut prea mulţi prieteni dintre aceia pe cari francezii îi numesc: *pique-assiette.*

Dar Ionescu nu era singur la Union Suisse, avea o trupă. Steaoa acestei trupe erea o cântăreaţă franceză cu numele Fanelli. Fanelli erea o veche cunoştinţă a Bucureştilor, erea o artistă de talent şi foarte inteligentă, de aceea succesele ei nu ereau mediocre.

O dată Gorciakoff, cancelarul rusesc, care însoţea pe Împăratul Alexandru al II-lea în România, dădu un prânz, sau fu invitat la un prânz. La această masă erau invitaţi, pe lângă un număr de generali şi alţi funcţionari ruşi, şi câţiva români : printre aceştia Mihail Cogălniceanu, ministrul nostru de externe şi Dimitrie Sturza ministru de finanţe. La şampanie usile se deschid zgomotos şi un număr de femei de cafeu-

concert intră sărind şi cântând. Şi una din ele sare pe genunchii lui Dimitrie Sturza pe care îl prinde de gât şi-l sărută.

Sturza, care era pudicitatea pe picioare, s'a roşit, s'a zăpăcit, a pus ochii în pământ şi a rămas mut de groază. Iar toţi ceilalţi se prăpădeau de râs.

Aceasta fusese o bună farsă urzită de Mihai Cogălniceanu.

— In scurt timp Bucureştiul se umple de parale. In fiecare zi vedem o nouă frumuseţe răsturnată într'o birjă luxoasă sau chiar într'o trăsură de casă. Fete dela modiste şi croitorese, servitoare frumuşele, cocote foarte modeste se înalţă deodată, au parale şi au lux.

Altele, femei cunoscute, văduve, femei măritate, lucrătoare sau cocote dispar deodată. Toate acestea urmează pe câte un ofiţer rus, peste Dunăre în Bulgaria sau în vreun oraş de pe marginea Dunării. Ruşii plătesc bine, polii imperiali se văd în toate mâinile.

Petrecerile bucureştene urmează şi se desvoltă. Iată programul grădinei Union-Suisse din strada Câmpineanu pentru 26 Iulie:

„Trupa de sub direcţia Fanelly va da, în beneficiul d-lui Ercole Carini o frumoasă şi variată reprezentaţiune, după următoarea programă:

1. Parte: Trifouillar le Brasseur, Athend-moi-z-y; Chanson Russe; Ho! Y a ho!; Moda din ziua de astăzi, romanţă

2. Parte: Une lune de miel Normande.

3 Parte: Cliquot. Fantaisie (Lombard). Le champagne, musique de Mr. Carini; Romance, Steluţa (romanţă), La Gaillarde, polca mazurca de Mr. Carini.

4. Parte: Deux beautés d'autrefois.

In grădina Guichar din dosul palatului regal juca Pascaly în teatrul numit: *Teatrul de vară.*

La 22 August se juca: *La sânul mamei; Filosofia bărbaţilor* iar Teodor Popescu, va cânta între acte aria lui Tepeş, operetă naţională *Fata dela Cozia* de Eugen Carada. Preţurile 2 şi 1 leu

* * *

— Ziarele cotidiane ale epocei nu ereau puţine. Aveam: *Românul* şi *Telegraful* ziare liberale, *România Liberă* de sub direcţia lui D. A. Laurian şi prim redactor Ştefan Mihăilescu, cu inclinaţiuni junimiste, *Timpul* organul conservatorilor catargişti, *Presa* organul conservatorilor nuanţa Vasile Boerescu, *L'Orient* ziar francez scos de către Emile Galli, un francez de curând venit în ţară, care pune ziarul sub direcţia nominală a lui Al. Ciurcu, *Naţiunea Română* editat de un alt francez Frederic Damé şi *Războiul,* cel mai răspândit organ atunci, organ de opoziţie crâncenă, editat de tipograful Weiss, dar redactat de către poetul Haralambie Grandea. La 15 Noembrie a

mai apărut un ziar liberal, în genul *Războiului* lui Weiss, cu numele *Dorobanțul*. Deci 9 ziare cotidiane.

Nici unul din aceste ziare nu mai trăește astăzi.

* * *

Fiindcă toate faptele omenești sunt relative, bătăliile de la 1877, care nu erau de cât niște inocente încăerări față de groaznicile bătălii din ultimul mare războiu mondial, aveau proporțiile unor întâmplări colosale. Luarea unui singur drapel de către un soldat într'o luptă singulară fu apoteozată în toate felurile, iar soldatul Grigore Ion prezentat ca un erou legendar.

Această înscenare era de altfel impusă, căci trebuia întărit curajul unei armate de țărani, fără tradiții militare, fără cadre solide, fără conștiința valoarei sale.

Dar o controversă se ridică repede. Drapelul luat de Grigore Ion fu adus în București de către maiorul Candiano Popescu însuși, care fu înaintat, decorat și sărbătorit, prezentat fiind ca adevăratul erou al drapelului.

Toate ziarele opoziției dezaprobară cu energie această substituție iar în public se răspândi chiar zvonul cum că Candiano Popescu nu s'ar fi purtat tocmai curagios pe câmpul de bătaie. Adevărul era greu de aflat fiindcă patima politicei de partid era amestecată. In adevăr Candiano Popescu fiind un cunoscut liberal-roșu, trebuia să fie ținta atacurilor opoziționiste.

Candiano Popescu era acuzat de conservatori că singura lui ispravă ar fi fost să răpească în mod abuziv, de la un maior turc, un admirabil armăsar arab, pe care îl adusese în București dimpreună cu drapelul. Se pretindea că maiorul turc înaintase chiar o plângere guvernului român în această privință.

Dar liberalii nu se lăsară mai pe jos. Revanșa lor veni repede.

In ziua de 30 August, colonelul Alexandru Anghelescu — mai târziu ministru de războiu care sfârși printr'o condamnare în celebra cauză Broadvell — comandantul diviziei a IV-a înaintea Plevnei, dete un asalt nenorocit asupra redutei Grivița. Se spune că, fără un ordin expres și fără nici o pregătire prealabilă, colonelul Anghelescu din singura lui inițiativă, dete asaltul în ziua sfântului Alexandru, care era ziua numelui său ca și al țarului Alexandru II. Colonelul Anghelescu voise să facă o mare și plăcută surprindere țarului, oferindu-i de ziua numelui său una dintre cele mai însemnate întăriturî ale Plevnei. Dar asaltul fu respins cu pierderi sângeroase. Mulți români rămaseră în valea care despărțea reduta Grivița No. 1 de Grivița No. 2 și care fu botezată de soldați: Valea plângerii.

Acest eșec sângeros provocă vii polemici în București. Mai

puțin în presă dar foarte mult în cercurile politice cât și în public, nenorocirea era comentată cu vehemență.

Conservatorii cereau să se ridice comanda colonelului Anghelescu spre a fi dat în judecată. Colonelul Alexandru Anghelescu era, și el, un liberal categoric.

Dar liberalii răspândiră zvonul că atacul nu fusese respins din vina colonelului Anghelescu, ci din vina maiorului Iacob Lahovary, ofițerul de stat-major însărcinat cu recunoașterea terenului. Lahovary era conservator.

In public se spunea că maiorul Lahovary, fiind însărcinat cu recunoașterea terenului, nu mersese mai departe de Grivița No. 1 și nu descoperise că, după Valea Plângerii se afla o altă redută Grivița No. 2. Bine înțeles, se adăoga că Lahovary nu-și îndeplinise însărcinarea, din lașitate. Deci, când soldații români, în asalt, au ajuns în fața obiectivului, au fost trăzniți de focurile încrucișate ale celor două redute.

Afacerea veni în parlament în urma stăruințelor lui Nicolae Lahovary, tatăl maiorului. Intr'o ședință a Camerei Ion Brătianu respinge acuzarea adusă maiorului și-i aduce laude pentru priceperea și curajul său.

Victoriile de la Plevna și eroizmul dorobanților din regimentul 13 de Vaslui inspiră pe Vasile Alexandri care publică atunci *Peneș Curcanul*.

In lauda vitejilor din regimentul 13, Alexandri scrise nepieritoarele lui versuri:

Plecat'am nouă din Vaslui
Și cu sergentul zece
Și nu'i erea, zău, nimănui,
In piept inima rece!

Poeziile epice ale lui Alexandri străbat țara și renasc sufletele. Neamul, îngenunchiat de atâtea veacuri, ridică capul și fiecare român începe să se cunoască și să dobândească încrederea pierdută de-alungul restriștelor.

Alexandri este marele bard al românizmului.

Am citit un număr de critice făcute literaturei lui Alexandri am auzit pe mulți întrebând care dintre Alexandri sau Eminescu, este mai mare? Dar opera lui Alexandri nu poate fi supusă examenului comparativ fiind că nu poate fi judecată numai de pe valoarea ei literară, ci mai ales din punctul de vedere moral și național.

Istoria — nu cea de astăzi — ci Istoria de mâine și de poimâine va spune că Alexandri a fost marele poet al ceasului, care a cântat gloria neamului său în cea mai încântătoare limbă literară. Istoria va spune că a fost singurul bard care a cântat epopeea din 1877—78 și a cântat-o în versuri de o frumusețe epică necunoscută limbei române nici mai 'nainte nici după aceea. Și, totuși, în dicționarul lui Lazăr Șeineanu nici măcar nu se pomenește despre opera lui Alexandri de la

1877-78. Se pomeneşte despre Doine, despre Pasteluri şi despre Despot Vodă, dar nici un cuvânt de Fântâna Blanduziei, Cântul gintei latine şi poezia înălţătoare şi nemuritoare care a cântat vitejia deşteptătoare a neamului românesc la 1877.

Iată de ce spun că alţi istorici în alt viitor vor trebui să judece pe Vasile Alexandri.

— Clipa de la 1877 a fost redeşteptătoare pe toate tărâmurile. Superioară zilelor pe care le trăim, a făcut ca războiul de la 1877 să fie urmat de o perioadă de optimizm obştesc. Toate rănile războiului din Bulgaria au fost îndurate cu stoicizm şi voioşie. Bucureştii aveau înfăţişarea unui oraş pur românesc şi fericit. Infăţişarea Bucureştiului de astăzi, — în urma marelui război care ne-a dat întregirea neamului — murdar, bastard, fără conştiinţa marei glorii naţionale dobândite, numai cu preocuparea lucrurilor mici, şi a câştigurilor mari era necunoscută Bucureştilor de la 1877 şi 1878.

In acelaş timp se impune şi Eminescu Bucureştilor.

Eminescu era cunoscut la Junimea din Iaşi unde avea admiratorii săi, dar nu era de cât — spre a întrebuinţa un termen preferit astăzi — un poet regional. Cu „Scrisoarea a 3-a" în care poetul a pus toată patima lui politică şi toată ura în potriva liberalilor, se relevă şi se impune. De aci înainte Eminescu rămâne, căci este consacrat mare poet naţional.

Alături de cei doi mari poeţi de geniu, apare, dând multe speranţe pentru viitor, poetul căpitan Carol Scrob.

Cine cunoştea până atunci pe Carol Scrob? Aproape nimeni. Intr'o bună dimineaţă aflăm, din gura lăutarilor, că un oarecare poet Carol Scrob a scris două bucăţi care încep să zboare din gură în gură. Aceste două cântece sunt:

Aşi dori din piept să'mi scot
Inima cu dor cu tot,
Şi s'o pun în pieptul tău
Ca să simţi precum simt eu

Al doilea:

Luna doarme, luna doarme,
Graţioasă,
Peste dealuri, peste dealuri
Şi câmpii

Aceste două bucăţi plac mult bucureştenilor, aceste două cântece devin cântecele la modă; nu este petrecere la Herăstrău, la Leul şi Cârnatul sau prin celelalte grădini unde lăutarii să nu cânte şi să nu repete neîncetat operile lui Carol Scrob. Dar poetul, care dedea atâtea speranţe, s'a oprit aci; nimic din ceea ce a mai scris după aceea n'a mai plăcut şi n'a mai pasionat.

— Asediul Plevnei se prelungeşte şi începe să obosească opinia publică. Incep murmurele, iar încrederea în destoinicia militară a comandamentului rus slăbeşte. La Bucureşti, ca şi

în alte orașe ale țărei, dese conflicte izbucnesc prin localurile publice între militarii ruși și publicul român.

Intrarea României în rezbel a pricinuit la Budapesta un numai decepții dar și o mare turburare. Ziarele evreo-maghiare sunt pline de obrăznicii la adresa României. Unul din aceste ziare ia în zeflemea armata română, spunând că este o armată de iepuri, pe care numai două regimente de honvezi unguri ar fi de ajuns spre a o arunca pe toată în Dunăre.

Dar acei corespondenți ai ziarelor streine care au asistat la crâncenele bătălii din fața Plevnei sunt cu totul de altă părere.

Corespondentul ziarului londonian *Daily Telegraph*, scrie ziarului său chiar din Budapesta:

„Soldații Români s'au condus cu o bravură demnă de cele mai bune elogiuri mergând de mai multe ori la asalt, de și respinși sub focul omorâtor al împușcăturilor Turcilor. Mai mulți fură uciși chiar pe parapetul redutei pe care o escaladaseră cu atâta curagiu și tenacitate.

Dacă se va ține în socoteală că acești soldați ereau la începutul carierei lor și că se luptau în contra unor lucrări puternice apărate de o armată redutabilă, trebue să se recunoască că s'au bătut într'un mod remarcabil.

In ceea ce privește artileria română rușii îi fac un elogiu nemărginit. Cavaleria n'a fost încă angajată într'un mod serios în foc, cu toate acestea atât oamenii cât și caii s'au ținut într'un mod perfect în mijlocul zgomotului luptelor. Infanteria a mers cu hotărâre în foc și a arătat o energie rară în împrejurări într'adevăr extrem de dure pentru o armată tânără și câte o dată rău dirijată. Perderea a 2000 oameni din 7000, adică o a treia parte din cei cari ereau angajați, este o probă incontestabilă că Românii nici n'au ezitat nici nu s'au dat înapoi dinaintea pericolului. Ei au dat prin aceasta o dezmințire prognosticurilor nedrepte de care a fost plină presa austro-ungară și germană în aceste din urmă luni, care aruncau calomnii asupra acestei tinere armate.

Românii s'au bătut și încă s'au bătut cu bravură. In ziua de Sft. Alexandru ei au ținut postul lor cu onoare căci aveau să se lupte la postul cei mai periculos".

— Ziarul *Le Temps* din Paris, vorbind despre atacul Românilor de la 19 Octombrie asupra redutei Griviția No. 2, spune:

„Ofițerii superiori ruși și streini cari sosesc de la Plevna, fac mari elogii bravurei trupelor române. Ei raportează că 'n lupta de la 19 Octombrie, după un prim atac fără succes făcut spre miază-zi contra redutei turcești dinaintea Plevnei, comandantul diviziunei a 4-a a reînceput iarăși atacul pentru a da satisfacție dorinței soldaților cari luaseră deja parte la întâia luptă.

Românii luară șanțurile și se luptară corp la corp cu Turcii cari puneau silințe desperate spre a' opri de a escalada parapetele.

Românii erau atât de înverşunaţi în cât se luptară astfel timp mai bine de o oră fără a slăbi contra unui inamic bine adăpostit şi superior la număr".

— La începutul lunei Noembrie moare Ulysse de Marsillac profesor de limba franceză, la facultatea de litere din Bucureşti. Marsillac era un distins literat şi publicist, el făcea să apară ziarul săptămânal *Le Journal de Bucarest.*

— Fostul circ Suhr, este transformat în sală de teatru, reprezentaţiile încep cu spectacole variate, tombolă etc.

— La Teatrul Naţional se reprezintă pentru întâia oară, la 8 Noembrie următorul spectacol:

PROLOG

OŞTENII NOŞTRI

1877

Piesă naţională în 6 tablouri şi un prolog

(Episod din rezbelul actual)

Lucrată de d-l Frederic Damé şi Dem. C. Olănescu

PROLOG

Poemă dramatică în versuri de d-l Frederic Damé. Tradusă de d-l * * *, muzica de d-l A. Caure.

Persoanele prologului

Dochia	D-na E. Popescu
România	d-şoara M. Vasilescu

* * *

— Pe la începutul lunei lui Noembrie Românii repurtează victoria de la Rahova. Aci au murit maiorii Ene şi Giurăscu, locotenenţii Radovici şi Georgescu, cum şi 66 soldaţi. Au fost răniţi: locot. colonel Măldărescu alţi trei ofiţeri şi 149 soldaţi.

La această bătălie au luat parte un batalion din regimentul de dorobanţi (Mehedinţi şi Dolj), un batalion din 1 dorobanţi (Muscel şi Argeş), 1 batalion din 6 Ilfov, regimentul 10 dorobanţi Putna, două regimente de călăraşi, 2 reg. de roşiori şi un reg. de ulani ruşi.

CADEREA PLEVNEI

— In Bucureşti prelungirea asediului Plevnei face ca enervarea populaţiunei să crească zi cu zi. Pe de o parte se dedeau asigurări formale că zilele Plevnei sunt numărate, iar pe de alta se invita lumea ca să aibă răbdare.

Românii aveau alte succese, ocupau Nicopole, Lom Palanka, biruiau la Rahova, însă Plevna nu cădea.

Intr'o zi o bombă: Ziarul lui Frederic Damé *Natiunea*

Română publică o telegramă din T.-Măgurele cum că Plevna a căzut. A fost ca o scânteie electrică. Maşinele tipografice nu mai pridideau ca să tragă, publicul asedia intrarea tipografiei şi cerea foi, instantaneu se scot drapelele, grupurile de manifestanţi se succed ca valurile mării, oraşul este în delir.

Insă, după câteva ore, o ştire sinistră străbate mulţimea: ştirea ziarului *Naţiunea Română* nu era exactă, Plevna nu căzuse.

Aceiaşi mulţime, care două ceasuri mai 'nainte n'avea destule laude pentru ziarul care ştiuse să dea, cel d'întâiu, fericita noutate, acum alerga să spargă geamurile redacţiei.

A doua zi guvernul a impus lui Frederic Damé să înceteze apariţia acestui ziar

* * *

Dar la 28 Noembrie, pe la orele 3 după amiază soseşte ştirea că, de astădată, Osman-Paşa, făcând o eşire cu toată armata sa spre a se retrage spre Vidin, a fost silit să capituleze după o luptă vitejească de 4 ore şi după ce a fost rănit la picior.

Ştirile ulterioare arătau că lupta a ţinut de la 8 jum. dimineaţa până la 1 jum. după amiază. Eşirea s'a făcut prin trei părţi. Osman-Paşa comanda eşirea în persoană.

De astă dată bucuria populaţiunei bucureştene este fără pereche. Toată lumea este pe străzi, drapele, torţe, muzici, procesiuni. Podul Mogoşoaei rămâne plin până noaptea târziu.

Un mare grup de manifestanţi se duce la locuinţa lui C. A. Rosetti spre a'l aclama. Rosetti ese în balcon, răspunde manifestanţilor şi cu acest prilej a rostit cuvintele pe care conservatorii i le-au imputat până ce a murit; Rosetti a spus: „Domnilor, am luat Plevna externă, e adevărat, acum, însă, ne mai rămâne ca să luăm Plevna internă".

Plevna internă era înfrângerea definitivă a reacţiunei şi realizarea reformelor democratice.

Plevna a căzut într'o Luni. Comandamentul aliat ştia bine că turcii pregătesc eşirea, de aceea se ţinea bine şi aştepta pregătit. Un dezertor turc veni Sâmbătă şi anunţă rusilor cum că Osman-Paşa a împărţit trupelor hrana pe 3 zile şi câte 1.500 cartuşe de om. Aceasta era dovada că Turcii vor ataca cât de curând.

Apoi a urmat eşirea şi, după 5 ore de luptă eroică, capitularea.

— In ziua de 2 Decembrie, Serbia declară rezbelul Turciei.

— Duminică 4 Decembrie ţarul Rusiei intră în Bucureşti spre a se reîntoarce în Rusia. Primirea ce i se face e grandioasă, oraşul e pavoazat, seara iluminaţi.

Ne mai fiind armată activă în Bucureşti, onorurile au fost date de Garda Naţională care era înşiruită pe strade. Ajuns la Palat ţarul întrebă ce este această nouă armată? I s'a răspuns că este Garda Naţională. Atunci, Ţarul îmbrăcă mantaua, sco-

horî în Curtea Palatului, trecu în revistă Corpul de gardă şi îl salută de trei ori.

In Bucureşti Impăratul a fost primit de Doamnă, fiindcă Domnitorul erea în Bulgaria.

— La 10 Decembrie a murit Nicolae Golescu fost locotenent Domnesc, mare patriot român, acela care a fost cel dintâi decorat cu *Steaua României* în gradul de Mare Cruce.

Două zile mai târziu vine ştirea morţei lui Victor Emanuel, acela căruia i se spunea *Il Re galantuomo,* acela care făcuse unitatea Italiei.

— In tot timpul anului, de la declararea războiului, s'au deschis în toată tara subscripţiuni pentru cumpărare de arme. Toate consiliile comunale şi judeţene au subscris sume însemnate; de asemenea şi foarte mulţi particulari.

DOUA CRIME CELEBRE

— O telegramă din Braşov anunţă că asasinii din strada Renaşterei din Bucureşti au fost osândiţi la moarte prin ştreang.

Dar ce era asasinatul din strada Renaşterei?

In luna lui August 1876 Bucureştiul a fost îngrozit de o crimă petrecută în plin centru al Capitalei şi în timpul zilei; o doamnă Orăscu şi fiica sa Cleopatra au fost găsite în pimniţă moarte prin strangulare.

Iată cum s'a petrecut crima:

Doamna Orăscu locuia cu fiica sa Cleopatra şi avea în serviciul său un bătrân servitor român şi o servitoare Unguroaică anume Rosa. Servitoarea Rosa se învoi cu amantul ei, un ungur şi cu un alt ungur, prieten al aceluia, ca să omoare pe amândouă femeile spre a le prăda.

In ziua crimei Rosa a îndepărtat pe bătrânul servitor trimetându-l în Lipscani ca să aducă pentru stăpânele sale nişte mostre; după plecarea servitorului, Rosa a introdus pe cei doi unguri în pimniţă, apoi a chemat pe domnişoara ca să-i arate în pimniţă ceva. Servitoarea mergea în urmă. Când fiica doamnei Orăscu ajunse jos cei doi unguri se repeziră asupra ei şi o prinseră de mâini şi de picioare iar Rosa îi aruncă după gât o frânghie cu care o sugrumă. Apoi servitoarea se duse iarăşi sus şi chemă grabnic pe doamna Orăscu spunându-i că domnişoara şi-a rupt piciorul. D-na Orăscu alergă dar când ajunse în gura pimniţei îşi văzu fiica întinsă jos moartă. Se întoarse repede înapoi ţipând şi chemând ajutor dar servitoarea îi aruncă şi ei latul după gât şi cu ajutorul celor doi unguri o târîră în pimniţă.

Asasinii au fost prinşi la Braşov după scurtă vreme.

— La sfârşitul lunei lui Decembrie, precis în noaptea Crăciunului, pe o vreme viscoloasă cu multă zăpadă, s'a întâmplat vestitul furt al Closcei cu pui de la Muzeul de antichităţi.

Muzeul de antichităţi era instalat în palatul Universităţii. De cu ziuă un tânăr numit Pantazescu, s'a ascuns într'una din sălile Senatului, situată tocmai deasupra sălei în care se afla

vitrina Cloşcei cu pui. O santinelă se plimba în tot d'auna în coridorul de jos, pe dinaintea ferestrelor acestei săli.

Pantazescu începu operaţia când viscolul sufla mai tare; tăie tavanul şi făcu o gaură atât de mare cât să poată intra o umbrelă închisă. Din cauza viscolului sentinela nu auzi căderea micilor bucăţi de tencueală. Apoi deschise umbrela şi lărgi gaura atât cât să poată trece corpul său. Acum bucăţile cele mari din tavan cădeau în umbrelă şi nu mai erea nici un pericol ca să facă zgomot.

Când deschizătura fu destul de mare ca să poată trece un om, Pantazescu trase umbrela sus, legă o frânghie de piciorul uneia din mesele cele grele, apoi, fiind un tare gimnastic, scoborî în Muzeu. După ce luă toate piesele Cloşcei se urcă din nou cu puterea braţelor, introduse piesele în ambii pantaloni pe care îi legă jos iar a doua zi, dis de dimineaţă, eşi din Palat.

Lucrurile furate le-a dus acasă la dânsul şi le-a ascuns în piano. Locuia în strada Italiană într'o mică şi veche căsuţă, care a făcut loc mai târziu casei doctorului Nicolae Tomescu.

Una din piesele Cloşcei a vândut-o unui bijutier-ceasornicar din strada Şerban Vodă, care a topito.

Descoperit, din cauza indiscreţiilor sale, Pantazescu a fost osândit precum şi ceasornicarul. Acesta din urmă şi-a făcut anii de osândă la penitenciarul Văcăreşti, iar Pantazescu la penitenciarul Cozia din judeţul Râmnicul Vâlcei.

Mult mai târziu, tocmai când era aproape de termenul liberărei, a voit să fugă şi a fost împuşcat. O versiune foarte acreditată a pretins că Pantazescu a fost asasinat: unii spun din ordin superior, alţii pretind de către directorul închisorei căruia Pantazescu îi încredinţase secretul unor ascunzători fictive unde s'ar fi aflat produsul numeroaselor lui furturi.

ANUL 1878

Dacă anul 1877 a fost anul entuziasmului, al speranţelor mari şi al victoriilor, în schimb anul 1878 fu anul deceptiilor şi al deziluziilor.

Ţara începea să se umple de răniţi. Cele două ziare ilustrate şi de format Nr. 4 *Războiul* şi *Dorobanţul* dedeau fotografiile ofiţerilor morţi şi răniţi.

Spitale peste tot. Mulţi particulari pusese la dispoziţie câte o cameră din locuinţa lor şi cu paturile trebuincioase pentru căutarea răniţilor. Văduvele celor căzuţi începeau să ceară pensiuni, fiindcă nu mai aveau cu ce trăi, poliţele victoriei încep să devie exigibile.

Bucureştiul se umple şi de prizonieri turci care, pe o iarnă cumplită, au fost aduşi pe jos, goi şi flămânzi. Erea o jale să vezi pe aceşti nenorociţi.

— La începutul anului regimentul 13 dorobanți din Iași-Vasluiu, este trimis acasă de pe front. Pentru vitejia purtărei sale la Plevna în ziua de 27 August 1877, Domnitorul decorează drapelul regimentului cu *Steaua României*. Fiind răcit, ceremonia s'a făcut la Palat în sala tronului. Cu acest prilej au fost decorați mai mulți ofițeri. Doamna le-a pus însemnele pe piept.

* * *

— Bilanțul Casei de Depuneri la 31 Decembrie 1877 a fost următorul: În numerar lei 279.567, în efecte lei 86.000.000. Putem face comparație cu ce este astăzi spre a trage concluziile.

Consiliul de administrație era astfel compus: Ion Ghica, Dimitrie Brătianu, Const. Cornescu, Menelas Ghermani, D. Cariagdi, M. Sachelarie, Stancu R. Becheanu, G. Missail, C. D Atanasiu

* * *

— Acei cari au combătut înființarea nouei decorațiuni pentru civili, au avut dreptate; de abia realizată și decorațiile se împart cu miile. Toată lumea vrea să fie decorată, toată lumea e decorată. În curând ordinul perde orice însemnătate și seriozitate. Atât de repede a fost discreditat ordinul în cât într'o zi, pe când Calea Victoriei erea plină de lume, un câine străbate strada în fugă, având la coadă atârnată *Steaua României*.

S'a râs mult de această glumă a unui farsor, dar gluma avea înțelesul ei serios.

* * *

— Un incident supărător se produce, un domn Bibănescu magistrat, fiind destituit de către ministrul justiției Eugen Stătescu, pândește pe consilierul tronului și'l lovește. Faptul produce, firește, mare senzație.

Presa conservatoare de opoziție jubiliază: iar cel mai violent dintre aceste ziare, *Războiul*, introduse în limbă verbul: A bibăni — bibănire.

Războiul înființează și o rubrică permanentă cu titlul *Bibani* unde se înregistrau toate glumele. Rubrica aceasta a rămas cât timp a trăit ziarul.

* * *

— Ziarul *Românul* păstrează încă vechea nomenclatură a lunilor anului. În fruntea articolului întâiu — „editorialul" cum se spune în Franța, articolul de fond cum se spune la noi — citim iar: Călindar, Făurar, Mărțișor, Prier, Florar, Cireșar, Cuptor, August, Răpciune, Brumărel, Brumar, Undrea.

* * *

— D-şoara E. Teodorini concertează la Teatrul Naţional în ziua de 16 Ianuarie.

Au dat concurs la serată: D-şoara Niculescu Aman, d-na Gianetti, d-nii Castagna, Fattori, L. Wiest şi Bianchi. Beneficienta, între altele, a cântat *Hora Grivi*ţ*ei* de Vasile Alexandri, muzica de Grigore Ventura.

— O mare ştire artistică pentru Bucureşti: Marele artist tragedian Rossi vine în Bucureşti pentru o serie de 14 reprezentaţiuni. Intâia reprezentaţiune a fost cu *Othello* în ziua de 20 Ianuarie. Este de prisos să spunem marea impresiune produsă de jocul artistului neîntrecut al Italiei.

— La Senat Dimitrie Ghica (Beizade Mitică) interpelează guvernul în urma zvonurilor ce au început să circule cum că Rusia pretinde României Basarabia.

Iată interpelarea anunţată în urma comunicărei făcute în Camera Comunelor de către guvernul englez cum că, între condiţiile de pace ale Rusiei, este şi: „Independenţa României cu indemnitate teritorială suficientă".

„Subsemnatul interpelez pe domnii miniştri:

1) A face cunoscut Senatului dacă a participat, întru câtva, şi ţara noastră ca beligerantă la formularea acestor condiţiuni.

2) Dacă acea condiţiune este de natură a îngriji pe Români, şi dacă guvernul ne poate asigura că integritatea teritoriului patriei noastre, aşa cum este astăzi, are să fie respectată şi menţinută"

La Cameră profesorul Vasile Alexandrescu Urechia face o interpelare la fel.

Bine înţeles aceste interpelări ereau anunţate din iniţiativa guvernului, care voia să silească pe ruşi aşi da pe faţă jocul.

In ziua de 20 Ianuarie, după propunerea lui Mihail Cogălniceanu susţinută de Ion Brătianu, se ţine o şedinţă secretă a Senatului la care participă şi deputaţi. In această şedinţă guvernul a comunicat actele privitoare la intrarea României în rezbel alături de Rusia cât şi tot ce erea în legătură cu această alianţă.

Sedinţa secretă se ţine trei zile în şir şi dezbaterile sunt foarte pasionate. Afară tot felul de ştiri îngrijitoare circulă. Emoţiunea populară e mare, cameni, cari spun că sunt foarte bine informaţi, afirmă că Basarabia este pierdută şi că Imperatul Alexandru, or care i-ar fi bunăvoinţa, este silit, de guvernul său şi de voinţa armatei, ca să nu facă României concesiuni pe această chestie.

După trei zile de o mare şi legitimă emoţiune Senatul, în şedinţa de la 26 Ianuarie, după ce Dimitrie Ghica îşi dezvoltă interpelarea şi îi răspunde ministrul de externe Cogălniceanu, votează cu apel nominal, pe faţă şi cu unanimitate de 46 voturi, următoarea Moţiune semnată de Dimitrie Ghica, Dimitrie Sturza şi Vasile Boerescu

MOȚIUNE

„Ascultând explicările ministerului în privința dispozițiunilor ce a arătat guvernul rusesc de a lua o parte din teritoriul României în schimb cu pământurile de peste Dunăre;

Având în vedere că integritatea teritoriului României este garantată de Marile Puteri europene;

Având în vedere că, prin Convențiunea de la 4 Aprilie 1877, Rusia în special a garantat din nou această integritate prin art. 2 în coprinderea următoare: „Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerei trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul Majestății Sale Imperatorului tuturor rușilor se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale Statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României".

Considerând că România și-a îndeplinit cu fidelitate obligațiunile ce decurg din acea Convențiune și este deplin convinsă de sentimentele de înaltă dreptate ale Maiestății Sale Imperatorul Rusiei;

Considerând marele sacrificiu și chiar sacrificii de sânge făcute de țară pentru păstrarea integrității și pentru consolidarea independenței sale;

Considerând că o Românie independentă și omogenă răspunde, atât la interesele vecinilor săi cât și la acelea ale Europei întregi;

Senatul declară:

Că este hotărît a menține integritatea teritoriului țărei și a nu admite o înstreinare din pământul ei, sub nici o denumire și pentru nici o compensațiune teritorială sau dezdăunare".

In aceiași zi Camera, în urma interpelărei lui V. A. Urechia, a votat aceiași Moțiune cu unanimitate de 93 voturi.

Moțiunea a fost prezentată de Gheorghe Vernescu, care a declarat:

— „Dacă poate fi salvată Basarabia cu averea mea, o dau toată țărei".

Indată după votarea Moțiunei Ion Brătianu a cerut Camerei ca, în interesul patriei și al înfrățirei românilor în aceste împrejurări atât de mari, să scoată de sub acuzare pe foștii miniștri conservatori.

Fără discuțiune și cu apel nominal, Camera, cu 64 voturi contra 6 și 3 abțineri, votează ridicarea acuzațiunei.

Prin urmare acum chestiunea e lămurită. Rusia ne cere cele 3 județe basarabene ce ne-au fost restituite prin tratatul de la Paris.

Din ceasul acesta prietenia Românilor pentru Rusia este sfârșită. In țară naște, de o dată, simțirea antirusă. Rușii sunt de acum, priviți cu răceală sau cu dușmănie. Conflicte zilnice se întâmplă în toată țara cu militarii ruși. Insolitudinea ru-

seasca cât şi călcarea fără pudoare a angajamentelor luate formal prin Convenţiunea de la 4 Aprilie, revoltă toate sufletele românești.

Cauza Rusiei în România este perdută pentru totdeauna.

— La 31 Iar uarie se încheie armistiţiul între turci şi toţi beligeranţii; termenul de renunţare la armistiţiu e de trei zile.

* * *

— In Bucureşti la Saia Bossel, joacă o trupă franceză de operetă având o celebră stea, frumoasa şi talentata artistă Keller. Aceasta a adus, pentru prima oară în România, operetele lui Offenbach, Lecocq şi alţii, precum: *La Fille de Madame Angot, La Belle Helene, Les Brigands, La Grande duchesse de Gerolstein*, etc.

Succesul acestei artiste e foarte mare şi mulţi ani în urmă s'a vorbit în Bucureşti de această divă a operetei.

* * *

— Parlamentul votează legea răspunderei ministeriale.

* * *

— Armistiţiul încheiat între turci şi beligeranţi provoacă o nouă ferbere mare în ţară. Emoţiunea e pricinuită de faptul că Rusia a încheiat armistiţiul fără să consulte şi România şi fără să-i dea voe a avea un reprezentant. Când colonelul Arion s'a dus la locul întâlnirei ruşii nu au voit să'l primească printre beligeranţi.

Dimitrie Ghica interpelează în Senat:

1) Dacă s'au comunicat guvernului condiţiunile de pace în ceea ce priveşte România, 2) cari sunt principiile care au să conducă pe guvern faţă cu întregul Congres, 3) Ce dispoziţiuni a luat guvernul, pe cale diplomatică, spre apărarea intereselor ţărei.

Ghica şi conservatorii susţineau că guvernul radical al lui Brătianu, nu convenea Rusiei şi, că dacă România va perde Basarabia aceasta va fi din cauză că are un guvern roşu care e suspect în Rusia monarhică.

Cogălniceanu a răspuns recunoscând că bazele armistiţiului sunt jignitoare pentru România arătând că a protestat contra acestor baze în ceea ce priveşte România.

O pasionată discuţiune se încinge în Senat şi, de astă dată Dimitrie Ghica ca şi Vasile Boerescu şi Epureanu, susţinând că guvernul a lucrat greşit, a propus următoarea Moţiune de blam:

„In urma interpelărei Principelui D. Ghica, Senatul, ascultând explicările guvernului, declară că ministerul n'are destulă autoritate morală pentru a apăra adevăratele interese ale ţărei faţă de viitorul Congres".

(Semnați) D. Ghica, P. P. Carp, P. Vioreanu, B. Boerescu.

După un lung discurs al lui Cogălniceanu și altul al lui Ion Brătianu, Senatul a respins moțiunea de blam cu 36 voturi contra 16 și 3 abțineri ale miniștrilor.

Moțiunea de încredere prezentată de N. Voinov e primită cu 39 voturi contra 2 și 2 abțineri.

* * *

— Atacul în contra guvernului era, în realitate, atacul numai în contra lui Cogălniceanu.

Partidul centrului, de curând înființat având în cap pe Prințul Dimitrie Ghica dar al cărui suflet era Vasile Boerescu, voia să vină la putere. Ca să vină singur era cu neputință, ca să răstoarne, acum în toiul războiului, pe Ion Brătianu era foarte greu dacă nu chiar imposibil. Manevra era, deci, să facă o spărtură în Cabinet și să mănânce pe Cogălniceanu pe motivul că nu a știut apăra cu destulă dibăcie interesele țărei.

Dar Cogălniceanu era o prea mare capacitate pentru ca învinuirea de nepricepere să prindă; atunci opoziția conservatoare a găsit un argument: de oarece guvernanții ereau liberali și tratați încă ca radicali-roșii, aceștia nu se puteau bucura de simpatiile unui monarh autocrat. Deci, Basarabia se perdea fiindcă ereau la putere roșii; deci, Basarabia ne-ar rămâne dacă ar veni la putere albii.

Argumentul era prea copilăros pentru ca să prindă. Și n'a prins.

Dar n'a trecut prea multe luni și partidul centrului a intrat în partidul liberal, prințul Ghica a ajuns președintele Senatului, iar mai târziu, Vasile Boerescu ministru de externe.

* * *

Cogălniceanu, de și o mare capacitate, nu era omul unui partid. Cu toate eminentele lui calități a suferit soarta tuturor individualităților; nespriinindu-se pe o puternică organizațiune era la discreția celorlalte partide, în ultimul timp era la discreția lui Ion Brătianu. Când Brătianu n'a mai avut nevoie de el și, mai ales, când a simțit nevoia de a dezorganiza opoziția conservatoare care începuse să devie supărătoare, și'a atras centrul, a adus pe Vasile Boerescu la externe și a jertfit pe Cogălniceanu.

Așa au pățit, rând pe rând, Manolaki Costaki, Gheorghe Vernescu, Nicolae Ionescu și alții.

Rândul lui Cogălniceanu se apropia.

* * *

— In ziua de 12 Februarie cetatea Vidinului, care era asediată de români, cât și fortăreața Belgradjikul, capitulează

Între Izzet-paşa comandantul Vidinului şi generalul Manu comandantul trupelor române s'a încheiat o Convenţiune în termenii căreea armata turcă nu capitula ci numai preda cetatea armatei române şi se retrăgea, nu numai cu arme şi bagaje, dar şi cu toate onorurile. Art. V al Convenţiunei spunea: „Onorurile militare se vor da reciproc. Statul-major român va primi defilarea trupelor imperiale la eşirea lor din fortăreaţă şi vice versa ; statul major otoman va primi defilarea trupelor române la intrarea lor în cetate".

Duminică 12 Februarie la orele 3 jum. armata română a intrat în ultima cetate de pe Dunăre care mai rămăsese ocupată de turci.

Intrarea trupelor române în Vidin s'a făcut în mijlocul entuziasmului populaţiunei, seara Izzet paşa a invitat la un prânz pe generalul Manu şi ofiţerii superiori români ; a doua zi generalul Manu a invitat pe Izzet paşa şi pe ofiţerii superiori turci la dejun în Calafat.

O reală cordialitate creştea între turci şi români, în aceiaşi măsură creştea animozitatea românilor faţă de ruşi. In Bucureşti toată lumea, fără excepţie, arăta simpatie prizonierilor turci iar pentru ruşi nu mai erea decât ostilitate.

PACEA DE LA SAN ŞTEFANO

— La 20 Februarie vine ştirea că, în urma tratativelor directe între turci şi ruşi, pacea a fost încheiată la San-Ştefano.

Condiţiile acestei păci ereau în parte:

Bulgaria nu va cuprinde Salonicul, nici Xeres, dar va cuprinde Kavala şi Drama. Ţărmii Bulgariei se întindeau de la Mangalia până la Midia, Dobrogea erea delimitată printr'o linie de la Mangalia la Cernavoda. Bulgaria mergea până în împrejurimile Monastirului trecând prin Ciarman la vreo 20 de mile la vest de Adrianopol.

Serbia va poseda Lieniţa, Novibazar, Leskovat, Wranza, Pirot şi Cearkioi Muntenegrul va avea Antivari, Podgoriţa, Lpuz şi Wikoici. Despăgubirea de război era socotită la un miliard patru sute zece milioane ruble. Cesiunea teritorială era reprezentată printr'un miliard o sută milioane ruble. In definitiv 300 milioane ruble forma despăgubirea în bani propriu zişă.

Dar acest tratat de pace produce revoltă generală. Prin acest tratat României nu i se acorda despăgubiri de războiu, în bani, pe de altă parte Anglia şi chiar Austria nu puteau privi întîndzierea Bulgariei aşa cum o cerea tratatul de la San Ştefano.

In această privinţă diplomaţia turcă a fost dibace. Acordând Rusiei o Bulgarie cât mai mare care se întindea până aproape de Galipoli, acordându-i, dar, putinţa de a fi la Constantinopole ori când va voi Rusia, ştia bine că va ridica pe Englezi şi pe Austriaci. Ceeace s'a şi întâmplat.

Telegramele spuneau că Conferinţa europeană pentru ra-

tificarea păcei se va ţine la Baden-Baden, alte telegrame anunţau că Austria cere ocuparea Bosniei şi Herţegovinei.

Telegramele ulterioare din Berlin comunicau mai pe larg condiţiile de pace dela San Ştefano.

Dobrogea erea cedată Rusiei pentru ca s'o schimbe eventual cu România contra Basarabiei. România urma să formeze un stat independent de Turcia şi i se recunoştea dreptul la despăgubiri de războiu.

Această din urmă condiţie era o rectificare a condiţiei publicată de către ruşi.

* * *

— La Teatrul Naţional trupa artiştilor asociaţi, joacă o piesă nouă a ziaristului Grigore Ventura, *Curcanii*. Fiind o piesă cu subiect eroic în legătură cu ultimul războiu al Independenţei, succesul e însemnat.

* * *

— Animozitatea contra Rusiei creşte. Ţarul, având remuşcări şi înţelegând cât de odioasă e fapta Rusiei care răpea pământul unui popor ce'i salvase la Plevna onoarea militară, face cele mai largi propuneri României; îi oferă mari despăgubiri băneşti, îi oferă o cât mai mare compensaţiune teritorială în Bulgaria, numai să renunţe de a protesta în contra răpirei celor 3 judeţe basarabene. Bine înţeles toată opinia publică, ca şi guvernul, resping aceste oferte nedemne.

Dar Anglia face febril pregătiri de războiu.

Rusia, pe de o parte refuză să supună tratatul de la San Ştefano ratificărei unui congres european, iar pe de altă parte concentrează trupe numeroase către Galipoli, Bosfor şi Dardanele. Anglia protestează energic şi ameninţă să intre în acţiune.

* * *

— In luna Martie Camera votează legea prezintată de ministrul justiţiei Eugen Stătescu, prin care se desfiinţa clauza penală la contractele în bani.

* * *

— Trupa de operetă franceză Keller trece să joace la Teatrul Naţional.

* * *

— Situaţia externă se încordează.

Austria nu poate vedea cu ochi buni întărirea prea mare a Rusiei în peninsula balcanică, pe de altă parte Anglia pune cu hotărîre piciorul în prag şi'şi trimite flota în Marea de Marmara.

Rusia protestează şi cere Angliei să'şi retragă flota afară din Dardanele. Anglia ameninţă că nu va veni la Congres, apoi sunt semne că, în acest caz, Franţa şi Italia o vor urma.

Răspunsul, cu un ton luat de sus al Concelarului Gorciakof

către guvernul englez, produce în Anglia furtună. Toată presa engleză, aproape, cere rezbelul contra Rusiei. Guvernul cere reginei să semneze decretul pentru convocarea rezervelor, ordine sunt date flotei engleze de a se concentra către Dardanele.

Neaprobând convocarea rezervelor şi războiul contra Rusiei, lordul Derby îşi dă demisia de la departamentul externelor; în locul său vine Marchizul de Salisbury.

La Bucureşti atitudinea Angliei produce entuziasm şi manifestaţiile contra ruşilor devin mai tari.

In urma atitudinei energice a Engliterei şi a febrilelor sale pregătiri de războiu, Austria îşi schimbă atitudinea cea în doi peri şi declară oficial că nu poate primi tratatul de la San Ştefano.

Dar, după tratative, care durează aproape două luni, situaţia se îmbunătăţeşte. Rusia cedează în multe părţi ale tratatului afară de Basarabia şi astfel pericolul războiului anglo-rus dispare.

CÂNTECUL GINTEI LATINE

— Societatea limbilor romanice de la Montpellier publicase, cu un an mai înainte, un concurs pentru cel mai bun poem cu titlul: „Cântecul latinului" sau, „Cântecul gintei latine". Au concurat mulţi poeţi francezi, italieni, spanioli, etc., dar premiul l'a obţinut Vasile Alexandri în ziua de 7 Maiu.

De Roqueferrier, secretarul perpetuu al Societăţei a vestit pe Alexandri prin următoarea telegramă:

ALEXANDRI

Mircesti

„Juriul compus de Mistral, Tortoulon, Quintana, Obedenaru şi Ascoli, vă confere în unanimitate premiul. Vă aşteptăm".

Premiul consta dintr'o cupă simbolică.

Iată cântecul:

Latina Gintă e regină
Intr'ale lumei ginte mari,
Ea poartă 'n frunte-o stea divină
Lucind prin timpii seculari.
Mersul ei, tot înainte,
Măreţ îndreaptă paşii săi,
Ea merge 'n capul altor ginte
Vărsând lumină 'n urma ei.

Latina gintă'i o regină
Cu farmec dulce, răpitor,
Străinu 'n cale 'i se închină
Şi pe genunchi cade cu dor.
Frumoasă, vie, zâmbitoare,
Sub cer senin, în aer cald,
Ea se oglindă 'n splendid soare,
Se scaldă 'n unge de smarald.

Latina gintă are parte
D'ale pământului comori
Şi, mult voios, ea le împarte
Cu celelalte-a ei surori!
Dar e teribilă 'n mânie,
Când braţul ei liberator,
Loveşte 'n cruda tiranie
Şi luptă pentru al ei onor!

In ziua cea de judecată,
Când, faţă 'n cer cu Domnul sfânt,
Latina gintă-a fi 'ntrebată:
Ceai făcut p'acest pământ?
Ea va răspunde, sus şi tare:
„O doamne! 'n lume cât am stat,
„In ochii săi, plini de-admirare,
„Pe tine te-am reprezentat".

* * *

— Pe la sfârşitul lunei Maiu guvernul pune în circulaţiune o mică parte din biletele hipotecare a căror emisiune a fost votată de parlament în anul trecut. Bancherii, convocaţi de guvern, au declarat că vor primi aceste bilete *al pari*.

Biletele sunt primite cu mare încredere de întregul public chiar de la începutul circulaţiunei.

CONGRESUL DIN BERLIN

— La 11 Iunie s'a întrunit Congresul care va hotărî asupra tratatului de pace încheiat între ruşi şi turci.

La acest congres Germania e reprezentată prin Bismark, Rusia e reprezentată prin cancelarul prinţ de Gorciakoff, Anglia prin lordul Beaconsfield şi marchizul Salisbury, Franţa prin D. Wadington, Italia prin D-l de Corti, Austro-Ungaria prin contele Andrassy, Turcia prin Safvet-paşa, România prin Ion Brătianu şi Mihail Cogălniceanu, având ca secretari pe Mihail Ferikidi şi Ion Sturza deputaţi liberali.

Pe lângă principalii delegaţi mai figurau şi diferiţi ambasadori pentru fiecare ţară.

La prima şedinţă, după propunerea contelui Andrassy, prinţul de Bismark este ales preşedinte.

* * *

— Un sugestiv proces la Curtea cu juraţi. Un oarecare Logositopolu şi-a ucis mama tăind-o în bucăţi cu cuţitul. In faţa juraţilor asasinul a avut un fel original de a se apăra. el a invocat înrâurirea eredităţei spunând că scoboară dintr'un neam de ucigaşi: tatăl său şi-a omorât soţia, un frate al său

și-a omorât soția și copii. Dar jurații l'au osândit și a primit pedeapsa muncei silnice pe viață.

* * *

— Plecând Brătianu la congresul din Berlin C. A. Rosetti este numit ministru de interne; imediat în unele ziare străine apar articole alarmiste ce spun că Rosetti este un revoluționar anarhist. Aceasta spre a scade influența delegației române la Congres.

— La București se aștepta cu înfrigurare rezultatul tratativelor de la Berlin. Tot soiul de versiuni circulau. Din spirit de opoziție conservatorii prognosticau că Basarabia e perdută definitiv, dar adăugau: firește, că e perdută atât din cauza incapacității guvernului cât și din cauză că la putere se afla un guvern radical pe care Rusia oficială nu'l poate iubi.

Conservatorii susțineau în presa lor că România nu putea fi bine reprezentată la Berlin prin Ion Brătianu de oare ce acesta vânduse Impăratului Rusiei Basarabia încă de la Livadia. Prin urmare Brătianu nu mai avea autoritatea ca să apere Basarabia.

Liberalii răspândeau știri optimiste și sperau mult de la influența pe care Brătianu o va putea exercita asupra diplomaților europeni, apoi își închipuiau că capacitatea diplomatică a lui Cogălniceanu va face minuni. Dar știrile de la Berlin sunt rele. Brătianu și Cogălniceanu în întrevederile ce au cu membrii Congresului nu câștigă nimic, toți diplomații le spun că Rusia, care e dispusă să facă concesiuni pe toate celelalte puncte, la Basarabia nu renunță cu nici un preț. Prin urmare, toți sfătuesc pe delegații români să se înțeleagă direct cu Rusia, de la care pot dobândi cesiuni teritoriale cât mai largi în Bulgaria.

— La București o părere identică își face apariția. Nicolae Crețulescu, un frumos om politic, dă la lumină o broșură prin care sfătuește tocmai acelaș lucru: Renunțarea la Basarabia și tratative directe cu Rusia spre a obține câștiguri însemnate peste Dunăre.

Dar opinia românească respinge cu indignare acest târg nedemn cu prețul pământului strămoșesc.

Brătianu și Cogălniceanu resping și ei propunerea așa că delegația română părăsește Berlinul.

* * *

Asupra pornirei și activității plenipotențiarilor Principelui Carol I al României la congres să adaug următoarele:

Deși în treranță România n'a fost admisă la Congres ca deliberantă, Congresul a admis însă, ca cei doi plenipotențiari ai Principelui Carol I al României, să fie ascultați.

In ședința de la 19 Iunie s. v. 1 Iulie s. n. au vorbit întâi

Cogălniceanu, al doilea Brătianu, în urma următoarei invitațiuni trimisă lor de către președintele Congresului:

„Principele de Bismark cancelar al Imperiului, conformându-se unei decizium a Congresului luată în ședința de astăzi, are onorarea a înștiința pe excelențele lor, Domnii Brătianu și Cogălniceanu, miniștrii ai înălțimei sale Principele Carol al României, că Congresul stă gata a asculta, în ședința hotărâtă de Luni 1 Iulie (la 2 ore), comunicările ce excelențele lor ar avea a'i face din partea guvernului lor".

Berlin 29 Iunie 1878

* * *

La București face o foarte jalnică impresiune faptul că România a fost atunci părăsită de toată Europa.

Cele două puteri interesate mai ales ca Rusia să nu răpească Basarabia, Anglia și Austria, au tăcut și au lăsat să se facă. Tăcerea și consimțământul Austriei au fost cumpărate cu mandatul ce i s'a dat în Bosnia și Herțegovina. Consimțământul Angliei a fost cumpărat cu autorizarea de a ocupa insula Cipru și alte mari concesiuni în Asia.

— In dezacord cu limbagiul mândru și atitudinea dârză, cu două luni în urmă, când șeful guvernului englez anunța convocarea rezervelor și războiul contra Rusiei, lordul Beaconsfield a mers până a justifica jaful Basarabiei, lordul Beaconsfield a avut atunci micimea de suflet de a susține cum că retrocedarea către România, la 1856 a celor 3 județe basarabene, a fost o eroare și o nedreptate.

Românii aveau atunci o singură mângâcre, aceea că premierul anglez se numea Disraeli și că era evreu.

Toate glasurile independente din Europa au vestejit opera acestui congres în care s'a consacrat dogma jafului, nedreptății și a imoralității.

Țările mici au fost jertfite fără nici un scrupul, țările mari precum Rusia, Anglia și Austria eșeau din Congres cu prada în gură: Rusia cu Basarabia, Anglia cu insula Cipru și Austria cu Bosnia și Herțegovina.

Afară de asta, evreii au exercitat la congres înrâurirea lor, au impus României — prin delegatul Franței de astă dată. — revizuirea articolului 7 din Constituție.

România dobândește, doar, recunoașterea independenței sale.

Articolele 43 până la 57 din tratatul de pace, sunt privitoare la România, la Dunăre și la gurile Dunărei. Prin art. 46 al tratatului Delta Dunărei, insula Șerpilor și Dobrogea erau date României, Dunărea este declarată liberă, în jos de Porțile de fer nu vor fi ținute vase de rezbel afară de cele ușoare pentru poliția fluvială și serviciul vamal.

Congresul, închizându-se în ziua de 13 Iulie, a durat exact o lună.

Tratatul de pace s'a tipărit pe 23 pagini şi are 64 articole.

— După întoarcerea de la Berlin, Ion Brătianu este victima unui accident de trăsură. Eşind de la palatul Cotrocenî unde prânzise, caii de la birje în care se afla s'au speriat. Trăsura răsturnându-se, Ion Brătianu se lovi cu capul de un stâlp şi'şi perdu cunoştinţa. In starea aceasta a fost ridicat de doctorul Davila şi dus la el acasă.

Dar rana ce primise la cap nefiind primejdioasă restabilirea a venit repede.

— Curentul anti rusesc creştea astfel în ţară în cât ruşii îngrijoraţi cer guvernului român să ia măsuri, iar ei iau măsuri militare spre a preveni orice atac neaşteptat.

Din Basarabia vin ştiri neliniştitoare pentru ruşi. Ziarelor se comunică următorul cântec pe care au început să'l cânte ţăranii acolo:

Frunză verde baraboi
Ne-a făcut maica pe doi
Unul Mercuri altul Joi
Ş'a umplut lumea cu noi.
Ş'am avut o surioară
Ce-a umplut lumea de pară,
Maica s'a luat prin ţară
Să ne strângă grămăzioară
Să ne dea în Bălţi[1]) *la şcoală*
(Mai bine-am muri de boală)
Muscaleşte să 'nvăţăm
Şi la oaste să intrăm.
Muscaleşte-oiu învăţa
Când eu limba mi-oiu uita,
Când o creşte grâu în tindă,
Ş'o ajunge până 'n grindă
Când o creşte grâu în casă,
Ş'o ajunge până 'n masă!

— In urma recunoaşterei independenţei României Principele Carol se hotărăşte ca să ia titlul oficial de alteţă regală, iar agenţiile oficioase sunt înălţate la rangul de legaţiuni oficiale. De o cam dată aceasta s'a decis pentru Paris. Viena şi Berlin titularii: Calimaki Catargi, Ion Bălăceanu şi Vârnav Liteanu au primit acest titlu.

— La 15 Septembrie camerele sunt convocate în sesiune extraordinară spre a ratifica tratatul de pace. Unii parlamentari din minoritate propun ca să se retragă autorităţile din Basarabia dar să nu se primească Dobrogea în schimbul Basarabiei. Această propunere nu trece iar noua situaţie creată prin tratat, este ratificată.

— In ziua de Duminică 8 Octombrie, armata română îşi face intrarea triumfală în Capitală.

---

1) Satul Bălţi

Programul a fost următorul:

La ora 8 dimineața 21 lovituri de tun.

La ora 12 Măria Sa Regală Domnul și Doamna au venit la Băneasa unde, în mijlocul trupelor, erea un altar de câmp. Imprejurul altarului ereau trofeele luate de la inamic.

Mitropolitul primat a oficiat.

La capul șoselei Kiselef a fost ridicat un arc de triumf, iar la dreapta și la stânga tribune pentru corpul diplomatic, autoritățile înalte etc.

După terminarea serviciului divin M. S. Regală Domnul s'a pus în capul trupelor, a trecut pe sub arcul de triumf și a intrat în Capitală. Aci a fost întâmpinat de către primarul Capitalei și delegațiunile județelor și comunelor.

Garda orășenească și Societățile de tir ereau înșiruite în bătaie pe ambele laturi ale Șoselei.

Domnul a prmit defilarea pe Piața Teatrului. Domnul a condus însuși defilarea. Iată ordinea:

Un pluton de gendarmi călări.
Răniții și
Drapelele luate trofee, duse de sergenții decorați.
Măria Sa Regală Domnul.
Statul major domnesc.
Comandantul superior al trupelor.
Statul său major.
Musicele de la toate regimentele de infanterie.
Drapelele și stindardele armatei de linie și teritoriale.
Comandantul diviziei I de infanterie
Batalionul de geniu.
Batalionul I de vânători.
Batalionul II de vânători.
Tunurile luate trofee conduse de pompieri.
Regimentul mixt de dorobanți.
Regimentul 2 de linie.
Regimentul 3 de linie.
Regimentul 2 de artilerie.
Comandantul diviziei 2 de infanterie.
Plutonul de marinari.
Batalionul 4 de vânători.
Regimentul 4 de linie.
Regimentul 5 de linie.
Ambulanța.
Regimentul 7 de linie.
Regimentul 1 de artilerie.
Comandantul brigadei de cavalerie.
Muzicele regimentelor de roșiori
Divizionul mixt de călărași.
Regimentul 1 de roșiori.
Regimentul 2 de roșiori.

Tunurile luate trofee aveau ghirlande de steiar cu inscripția bătăliei unde au fost cucerite.

In acea epocă Capitala nu avea primar, locul îl ținea ajutorul de primar I. Procop Dumitrescu.

Tot orașul erea bogat gătit cu drapele și lampioane, o lume imensă, alergase din toate colțurile României așa că pe Podul Mogoșoaiei nu se mai putea circula.

Nici o dată Bucureștii nu au avut un atât de sărbătoresc aspect. Seara iluminațiune din belșug.

Cu acest prilej primăria a schimbat numele câtorva strade.

Podul Mogoșoaiei a luat numele de calea Victoriei, strada Târgoviștei: calea Griviței, Podul de pământ, calea Plevnei, strada Craiovei: calea Rahovei, actuală stradă Clemenceau care nu avea nume: strada Corăbiei, strada Germană: strada Smârdan.

Arcul de triumf, ridicat la rondul al 2-lea de la Șosea. Pe capitel, sub statuia Victoriei, erea inscripția „Apărătorilor Independenței", apoi dedesubt: „Orașul București".

Mai jos de o parte, și de alta numele: Griviția, Opanez, Plevna, Rahova, Arcer-Palanka, Lom-Palanka, Smârdan, Vidin. De desubt datele bătăliilor. De o parte și de alta, între două colonade, literele MM. LL. Regale Domnul și Doamna și fama cu trâmbița ei.

* * *

— In toată țara se fac alegeri comunale pe 4 colegii cum erea legea de atunci.

La București liberalii susțin la colegiul I pe Constantin Bosianu, Dimitrie Cariagdi, doctorul Calenderu și Costescu Comăneanu, dar sunt aleși generalul I. Florescu, general G. Manu, Vasile Paapa și Cariagdi. Deci trei conservatori și numai un liberal. La celelalte colegii au eșit numai liberalii.

Conservatorii jubilează căci au biruit la Iași, la Tecuci și în alte orașe la colegiul I. Perderea Basarabiei a provocat un curent ostil guvernului.

— Domnitorul se duce la Brăila de unde trece în Dobrogea ca să ia în stăpânire provincia. Prefect de Constanța e numit Remus Opran iar de Tulcea George Mihail Ghica.

De pe vaporul Ștefan cel Mare Domnitorul a asistat la trecerea armatei dincolo, după ce a stat față la serviciul divin oficiat la Brăila.

Cu acest prilej strada Mare din Brăila a primit numele de strada Regală.

Domnul a trecut la Ghecet și acolo a pus piciorul pe pământul dobrogean. După ce a trecut trupele în revistă s'e înapoiat.

* * *

— Camerele se deschid. C. A. Rosetti, demisionând de la Ministerul de interne, e ales președinte al Camerei. Cu câteva zile mai înainte demisionase și Gheorghe Chițu de la departamentul instrucției publice.

După deschiderea parlamentului ministerul se remaniază şi Cogălniceanu este jertfit. Iată compunerea noului cabinet: I. Brătianu preşedinte la interne, D. Sturza la finanţe, Eug. Stătescu la justiţie, Ion Câmpineanu la externe, Mihail Ferikidi la lucrări publice, George Cantili la instrucţie. Peste câteva zile colonelul Dabija la războiu.

La Senat vice-preşedinţi sunt aleşi Dimitrie Ghica şi Constantin Bosianu. Trecerea lui Beizadea Mitică în partidul liberal este un lucru făcut de fapt, în curând Vasile Boerescu va intra în guvern luând portofoliul externelor.

Ion Brătianu lucrează ca să dezorganizeze opoziţia care începea să devie supărătoare, apoi îndepărtează pe unii fruntaşi cu personalitate. Astfel Ion Ghica fusese trimis agent al României la Londra iar Dimitrie Brătianu e numit, la sfârşitul lui 1878, ministru plenipotenţiar la Constantinopole.

DIN TIMPUL RUŞILOR

— Societatea bucureşteană a oferit în timpul acestui războiu un contrast: pe de o parte devotamentul şi spiritul de sacrificiu al tuturor claselor, iar pe de alta înflorea viaţa de petreceri şi de afaceri, ce se dezvoltau zilnic sub influenţa potopului de ruble ruseşti.

Administraţiile ruseşti erau corupte din felul lor, iar corupţia se ipertrofia acum cu atâtea prilejuri oferite de războiu.

Erau în Bucureşti — în afară de puţinele cluburi ale epocei, două sau trei — şi un număr de case de joc înfiinţate de ocazie. In aceste case clandestine ofiţerii ruşi, mai ales cei din fruntea intendenţelor, veneau să reverse valurile de poli imperiali de aur. Acum era momentul jocului de cărţi, al băuturei, al femeilor cu viaţa uşoară şi al fraudelor pe scară întinsă.

Toate atelierele de croitorie, modiste, rufărie, etc., începeau să se golească de lucrătoare.

Prin aceste ateliere nu mai rămăsese decât lucrătoarele bătrâne, cele cu totul urîte şi oarecare ucenice prea copile; toate celelalte ereau în braţele ofiţerilor ruşi.

Acelaş deficit în lumea servitoarelor. In fiecare zi, gospodinele se plângeau că le-a dispărut servitoarea când era tânără şi curăţică: peste câteva zile o vedeau la Şosea răsturnată într'un Muscal, alături de un ofiţer rus.

Un advocat de pe vremuri, prieten al meu care era secretar al marelui advocat Petre Grădişteanu, mi-a povestit următoarea întâmplare:

Fusese angajat de către una din Intendenţele ruseşti ca să o reprezinte într'un proces; pe vremea aceea, un advocat mic şi începător, pleda pentru un pol. Dar fiindcă era vorba de o administraţie rusească, amicul meu se hotărî să forţeze nota. Astfel când veni la ghişetul de plată, prezintă o chitanţă de 5 poli.

Ofiţerul plăţilor, un colonel gros şi bărbos, luă chitanţa o ceti şi o respinse cu dispreţ.

Iată cum povesteşte amicul meu aceasta:

— Când am văzut asta, am început să bâlbâiu sfios spunând „Am avut alergături lungi... cheltueli... timbre... amânare!"

Dar Muscalul mă întrerupse brusc:

— Nu 5 poli... 25 poli!...

— Nu'mi credeam urechile!

M'am tras de o parte, am făcut repede altă chitanţă de 25 poli şi i-am prezentat-o. In schimb am primit 5 poli. Plusul de 20 poli l'a împărţit rusul pe din două cu mine".

Astfel se opera peste tot şi pe o scară foarte întinsă în toate afacerile ce priveau administraţiile ruseşti.

Advocatul de care vorbim se numea Constantin Ştefănescu Suchăţeanu, supranumit şi Vulcan din cauză că era înalt şi oacheş. Era fratele lui Barbu Delavrancea.

Epoca de ocupaţie rusească a fost însemnată şi prin multe drame rămase necunoscute, inerent, firească, războiului. Iată o întâmplare ce mi-a povestit-o d. colonel Obedenaru, căpitan la comenduirea pieţei pe timpul războiului din 1877. Il las să vorbească.

„Aveam obiceiul, pe când eram la Comenduirea pieţei, ca în fiecare dimineaţă — dimineaţa de tot — să fac câte o preumblare călare prin împrejurimile oraşului.

Intr'o dimineaţă de vară, poate erau orele 6, călăream pe şoseaua Filaretului cam prin regiunea viilor. Când văd venind în spre mine un grup compus dintr'o trăsură şi oarecari cazaci călări. Grupul d'abia se zărea. Din spirit de prudenţă m'am ascuns repede în dosul unor tufişuri dese spre a nu fi zărit. Şi, în adevăr, bine am făcut.

Grupul se apropie. In cap erau doi cazaci călări, apoi o trăsură având pe capră doi militari, iar înăuntru un alt militar-ofiţer şi un civil. Trăsura fu oprită nu departe de locul unde stam ascuns.

După ce s'au asigurat că locul e pustiu şi că nici o privire indiscretă nu-i vede, cazacii s'au dat jos de pe cai, dimpreună cu unul dintre militarii de pe capră, au scos nişte sape din lădiţa trăsurei şi au început să sape în grabă, o groapă. Când groapa fu săpată în deajuns, ţivilul — care părea amorţit căci probabil i se administrase un narcotic — fu dat jos din trăsură şi aşezat în groapă, apoi unul dintre cazaci îi aplică revolverul pe tâmplă şi trase. Trupul se zvârcoli. Pământul fu aruncat deasupra cu nişte lopeţi, groapa fu astupată, pământul fu bătătorit cu picioarele, apoi, cu aceiaşi grabă, convoiul porni înapoi.

In tot timpul acestei operaţiuni, care a putut dura vreo jumătate de ceas, am stat pitulat de teamă ca să nu mi se destăinuiască prezenţa prin vreo mişcare. Căci cine ştie de ce-ar fi fost capabili rusii în cazul când s'ar fi văzut descoperiţi.

Am aflat, după aceea, că cel ucis şi îngropat era un spion grec".

Rușii se slujeau, pe vremea aceea, mai ales de spioni greci și armeni cari, fiindcă știau limba turcă, pătrundeau cu ușurință până în rândurile armatei turcești peste Dunăre. Dar mulți dintre acești spioni mâncau la câte două iesle, adică spionau pe turci în folosul rușilor și pe ruși în folosul turcilor și primeau bani din două părți. Când rușii descopereau trădarea, vinovatul era executat după cum am văzut. De altfel, ca măsură de precauțiune, chiar dacă nu aveau nici o dovadă împotriva unora dintre acești spioni, tot îi suprimau, după ce se serveau de dânșii câtva timp.

Căderea Plevnei a provocat în București iarăși un curent de animozitate împotriva rușilor; pe când ziarele române anunțau că Osman Pașa a capitulat față de armata română, și că spada și-ar fi dat'o unui colonel român, rușii anunțau, în mod oficial, că comandantul turc a capitulat la ruși.

Bine înțeles că comanda supremă în fața Plevnei o avea Țarul Rusiei și că formalitatea capitulării oficiale trebuiau îndeplinită către dânșii, dar versiunea sprijinită pe dovezi spunea că armatele turce, căutând să treacă printre liniile de învestire ale armatei ruse, au trecut două linii de tranșee și n'au fost oprite de cât la linia a treia unde se aflau regimentele gardei imperiale. Dar aceasta era diversiunea, căci Osman Pașa, luând altă direcție, a voit să treacă pe unde țineau românii tranșeele. Și aci a fost rănit și prins.

* * *

— Sufletul omenesc are ciudate manifestări și complexe complicații.

Deși românii se băteau contra turcilor și aveau de tovarăși pe ruși, totuși toate simpatiile populare mergeau către turci. Prizonierii turci aduși în București erau obiectul tuturor solicitudinilor, după cum am mai spus, iar presa sărbătorea pe Osman Pașa, eroul apărător al Plevnei. Afară de rusofilii din clasa aristocrată, ceilalți români nu iubeau pe ruși. Fiind că cu nimic în purtarea și în manifestările lor sufletești nu se impuneau admirației. In războiu se arătase militari inferiori, în viața publică și socială nu excelau decât prin prevaricațiuni, escese de băutură, joc de cărți și luxurie.

Vechea admirație a unora din clasele noastre față de puterea moscovită, pierise.

Dar clasa Basarabiei dete lovitura de grație influenței ruși în România.

— Intrarea rușilor în țară făcuse bucuria nu numai a lăutarilor, birjarilor și a femeilor cu moravuri ușoare, dar și a unora dintre vechii boieri cari își aduceau aminte cu drag de vremea lui Kiseleff și a Regulamentului organic.

Din numărul acestora era un descendent din familia Filipeștilor, un bătrân, încărcat de ani, care fusese ofițer de cavalerie în armata moscovită. De cum au intrat rușii în București, Dadu Filipescu și-a comandat o scânteietoare uniformă

mă de colonel din gardă, a încins sabia și în fiecare zi bucureștenii îl vedeau, trecând pe jos pe Podul Mogoșoaiei puțin c'am încovoiat și târând piciorul. Lumea îl privea cu mirare căci, în adevăr, atât prin vârsta cât și prin uniforma lui, era o arătare din alte vremuri, un fel de strigoiu care redeștepta în minți o epocă de înjosire și de toate umilințele naționale.

Când omul acesta, îmbrăcat în uniforma străinului, trecea pe străzi, îți trecea pe dinaintea ochilor trecutul.

— Dar Bucureștii aveau și nota lor veselă. Un om al zilei era și poetul State Prudănescu

Acest poet (?) era de origină bulgar, un fel de maniac, nu departe de a fi cretin, dar om cu trecere printre mahalagii lui. Este destul să spun că State Prudănescu, era cititor la biserica Sfinților.

Activitatea lui poetică nu era mică; tipărise cărți cu poezii și cărți de filosofie pe care le trimisese spre aprobare consiliului permanent al învățământului.

Mărgăritarele poetice ale lui Prudănescu (lumea îi spunea Prodănescu) erau în toate gurile.

Cel puțin timp de 40 de ani numele acestui om a fost în toate gurile ca prototip al pedantului tâmpit și încântat de persoana lui.

Pe vremea aceea cine nu cunoștea celebrele poezii ale lui Prudănescu?

Într'un an s'a dus să viziteze Mehadia: de îndată a cântat-o în versuri:

La băi la Mehadia
Cine avea parale
Mânca macaroane,
Iar cine n'avea,
Ședea și se uita.

Oprindu-se pe podul care trece peste râul Cerna, a cântat:

Pe pod lume multă trecc
Pe dedesubt apă rece.

Intrând într'o cafenea din strada Sfinților, o cafenea mare cu 3 biliarde, a văzut în perete câteva portrete ale foștilor noștri Voevozi. Instantaneu geniul poetic l'a inspirat:

Ștefan, Mihai și cu Mircea
Trei biliarde sunt aicea!...

State Prudănescu, stâlp al societății, cititor la biserica Sfinților, credincios pravoslavnic, era și proprietar urban. Avea pe la Sfinți case pe care le dedea cu chirie. Pe vremea războiului avea printre alți chiriași și pe un militar, căp. Căpităneanu, specialist în astronomie. Nu știu cum se făcu

dar căpitanul nu-i plătia chiria la timp, pe îl purtă cu vorba mai multe câştiuri; drept răzbunare Prudănescu îl fulgeră cu versurile sale. După ce arată cum se poartă lumea în alte ţări, el exclamă indignat:

Aşa se petrec lucrurile în Europa
Şi chiar în Austria.
Iar nu ca căpitan Căpităneanu
Care nu mi-a plătit chiria!..

State Prudănescu a avut ceasurile lui de mare celebritate. Emulul lui la Craiova era poetul Basma.

— Ruşii încep să se retragă din ţară urmaţi de blestemele şi de ura românilor. La un moment există temerea că va fi ciocnire între cele două armate. In Bucureşti se zvoneşte că armata română va fi concentrată în Oltenia ca să supravegheze mişcările ruşilor şi să fie gata pentru orice acţiune.

Masele de pahonţi, acei cărăuşi cari veniseră cu miile ca să aducă din Rusia provianturi, încep să ia drumul întoarcerei. Apoi se începe incendiarea depozitelor cu provizii. Marile magazii de sub administraţia lui Varşavsky — nume devenit celebru în urma marelui foc care a distrus magazii cu multe milioane de ruble, — sunt distruse până în temelie. Ruşii în retragere lichidau tot, adică distrugeau toate urmele marilor hoţii săvârşite cu toate furniturile de război.

Din acest contact între ruşi şi români, s'a făcut un schimb de daruri foarte importante.

Mai întâi ruşii au lăsat în ţară multe ruble mulţumită cărora Bucureştii au luat imediat un mare avânt edilitar. Din acest punct de vedere e bine înţeles că Bucureştii au rămas cu un mare câştig de pe urma trecerei armatelor moscovite.

Imediat după război oraşul a început să ia o faţă nouă, multe clădiri au fost ridicate, comerţul a luat un nou avânt, lucrări mări au fost concepute şi începute, precum : Canalizarea oraşului, lărgirea şi rectificarea Dâmboviţei.

Ruşii ne-au lăsat sămânţa nihilistă. Numai din contactul direct cu Ruşii a putut lua cunoştinţă tineretul şcolar român de ideile socialiste cari au prins rădăcini, mai întâiu la Iaşi, şi ceva mai târziu la Bucureşti.

In schimbul acestor două daruri Ruşii au plecat din România cu dragostea de libertate ale căreia binefaceri le-au putut constata personal.

In adevăr, militarii ruşi ereau minunaţi de ceea ce vedeau în România. Ereau minunaţi când vedeau cum prinţul Carol circula liber prin mulţime, fără un singur jandarm la spatele lui. Ereau minunaţi când vedeau libertăţile publice, când vedeau cum presa este liberă chiar în timp de războiu, chiar cu o armată străină în ţară. Ereau minunaţi văzând că trebile publice se dezbăteau într'un parlament în care

toată lumea, guvernamentali şi opozanţi, puteau vorbi în deplină libertate.

După cum, după retragerea Ruşilor s'a putut observa în România începuturile mişcărei socialiste, tot astfel, acţiunea nihilistă a dobândit în Rusia, o vigoare şi o impulsiune extraordinară imediat după încetarea războiului.

Mai târziu un ministru rus a spus: că mai de grabă Rusia s'ar fi dispensat de războiul victorios în contra Turcilor de cât să-l câştige cu preţul otravei adusă de armatele ruseşti din România. Otrava erea ideile liberale.

Pe lângă alte neajunsuri, pe lângă ştiinţa de a da foc depozitelor şi de a falşifica registrele — ştiinţă care s'a desvoltat la noi până la virtuozitate — ocupaţia rusească ne-a lăsat pe cap şi potopul de ruble de argint cărora li se dăduse un curs cu mult mai sus de cât valoarea lor intrinsecă. Una din cele dintâiu griji ale guvernului fu, îndată după plecarea ruşilor, ca să scadă treptat valoarei rublei, până la complecta demonetizare.

Cea dintâiu ştirbire, făcută de către ministrul de finanţe Dimitrie Sturza, a stârnit o mare nemulţumire în rândurile deţinătorilor, mai cu seamă în rândurile bogătaşilor.

Din cauza acestei operaţiuni ziarele din opoziţie au tăbărît asupra ministrului căruia i-au adus porecla de „Mitiţă roade ruble".

Imi amintesc, că din cauza acestei scăderi, am fost păcălit şi eu cu câteva parale. Şi iată cum. Eram copist în ministerul de instrucţie unde primiam salariul lunar de 88 lei. E lesne de înţeles că întotdeauna, noi micii slujbaşi, trăgeam pe dracul de coadă.

Când ne puteam împrumuta asupra acestor salarii, considerăm lucrul acesta ca o binefacere.

Ei bine, într'o zi, un ajutor de şef de biurou, care erea şi mandatarul nostru, — adică acela asupra căruia se făcea mandatul de plata salariilor, — ne oferi la toţi funcţionarii din divizia şcoalelor ca să ne împrumute cu salariul integral pe o lună, şi cu o dobândă ceva mai mică de cât ne lua cămătarii profesionişti care operau în ministerul nostru. Am primit cu entuziasm, iar împrumutul l'am primit numai în sfanţi ruseşti.

Peste câteva zile un nou scăzământ al monetei ruseşti fu decretat, aşa că de odată ne-am găsit scăzuţi cu cel puţin 25 la sută asupra banilor din buzunar.

Mai târziu am aflat cum se făcuse operaţia. Unul din cămătarii de care vorbii, aflase prin relaţiile pe care le avea la ministerul de finanţe că, peste câteva zile o nouă scădere a rublei de argint va fi decretată. Imediat a dat fuga la ministeru, s'a înţeles cu mandatarul nostru ca să înlesnească operaţia împrumutului şi... farsa ne fu jucată.

Bine înţeles, numai mandatarul nostru n'a păţit nimic a noastră.

ANUL 1878

— Anul 1878 s'a închis asupra unei mari deziluzii şi cu o însemnată îngrijorare.

România nu primise târgul ce-i oferea Rusia. Generalul Ignatief, fostul ambasador al Rusiei la Constantinopole, fusese trimis de către Ţar cu o scrisoare pentru regele Carol. In această scrisoare Ţarul făcea stăruinţe ca România să înapoieze Rusiei de bună voie cele trei judeţe basarabene, în schimb dedea României or câtă întindere de pământ ar fi dorit în Bulgaria. Dar oferta a fost respinsă de toată lumea.

Rămăsese acum pe spatele României chestiunea evreească.

Alianţa israelită ţinuse la Paris o întrunire în preziua Congresului din Berlin; subiectul: drepturile politice ale evreilor în România şi Bulgaria.

O delegaţiune fu trimisă la Berlin, care vizită, pe rând, pe toţi plenipotenţiarii Puterilor şi pe lângă toţi stăruiră cu mijloacele pe care această Alianţă ştia să le întrebuinţeze. Rezultatul a fost că acest Congres a dat drepturi depline evreilor.

De altfel Congresul din Berlin n'a mulţumit pe nimeni pe deplin, afară de Anglia care, după spusa unui diplomat „păcălise şi pe Rusia şi pe întreaga Europă".

* * *

— Anul începe la Teatrul Naţional cu o piesă originală a lui E. P. Haşdeu intitulată *Trei Crai de la Răsărit*. Comedia are mult succes, critica o compară cu *Les Preeieuses ridicules* a lui Moliere. Această piesă este o satiră împotriva celor cari poceau limba română. Musiu Jorj franţuzitul, Numa Consule latinistul şi Petrică băiatul de prăvălie care vorbeşte româneşte pe şleau. Piesa se încheie cu o tiradă în versuri, spusă de Petrică şi care se termină astfel:

Sucind limba românească,
Stricând graiul strămoşesc
După moda franţuzească
Sau cu modul latinesc
Ne-am strâns mintile cu fracu
Şi simţul ne-am îmbrăcat
Cu haina, de unde dracu!
Copii şi-a îngăcat!
România, cât trăeşte,
Graiul nu şi-l va lăsa,
Să vorbim, dar, româneşte!
Orice neam cu limba sa!

Factura piesei naive, adevărată reprezentare intelectuală a vremei, a plăcut, totuş, unui public restrâns, singurul public care exista la vremea aceea. Apoi era numele lui Hasdeu.

Dar Teatrul Național nu merge prea strălucit bănește, de aceea direcțiunea hotărăște să dea în sezonul iernei 6 baluri mascate. Era o inovațiune.

Tot în anul 1879 s'a deschis grădina de vară cu Teatrul din curtea otelului „Dacia". Acel teatru, unde se dedeau atunci spectacole de varietăți, a avut ceasurile lui de izbândă, dar, mai ales pentru acea vreme, teatrul erea prea departe de centru. Puțina lume care venea la teatru — aceiași și tot aceiași — se depărta cu greu de centru, adică de spațiul cuprins între grădina Episcopiei și Bulevard, plus strada Academiei pe aceiași întindere. Tot ce era mai departe era excentric.

Direcția acestui teatru o avea artistul I. D. Ionescu.

— Preocuparea pentru revizuirea Constituției începe să prindă pe oamenii politici, preocupare foarte serioasă fiindcă trebuiau alese Camere Constituționale, în cel mai scurt timp spre a revizui art. 7 din Constituție.

La Senat, după declarația primului ministru, se alege o comisiune compusă din Dimitrie Ghica, C. Bosianu, B. Boerescu, Al. Giani, N. Voinov, P. Carp și C. Cornescu care să studieze chestiunea și să prezinte un raport.

* * *

— Dimitrie Sturza noul ministru de finanțe stârnește împotriva lui o mare furtună; el scade valoarea rublelor. Toți deținătorii de ruble, adică toată lumea, sunt furioși.

Iată cum au fost scăzute monetele de argint rusești.

Rubla de la 4 lei la 3.70.

Jumătatea de la 2 lei la 1.85.

Sfertul de la 1 leu la 92 bani.

Aceasta este ultima scădere, după care a urmat demonetizarea.

— Senatul și Camera declară că este loc a se revizui Art. 7 din Constituțiune. La Senat raportorul declarațiunei este P. P. Carp, iar la Cameră este Dimitrie (Take) Giani.

Este de observat că numai bătrânii conservatori nu iau parte activă la această lucrare.

Pe când conservatorii din centru (D. Chica-B. Boerescu) s'au bine cu partidul liberal, pe când Petre Carp este un independent și-l vedem în Senat raportor al Declarațiunei pentru revizuirea Constituției, bătrânii conservatori, precum Lascar Catargiu și Manolaki Costache sunt în opoziție ireductibilă. Partidul conservator se firimițează pe zi ce trece.

ACORDAREA DREPTURILOR POLITICE LA EVREI

— La 25 Februarie se inaugurează noua fabrică de chibrituri în faţa Domnitorului. Discursul, din partea fondatorilor îl citeşte Vasile Boerescu.

Fabrica este aceea ce o vedem la Filaret iar fondatorii ei au fost: Dimitrie Ghica, B. Boerescu, G. Cantacuzino, general Ion Florescu, G. Vernescu, Gr. Cantacuzino, Ion Alexandrescu, C. Boerescu, D. Gobart, George Filipescu.

După cum pot vedea cititorii pe vremea aceea numai Românii contribuiau pentru asemenea creaţiuni economice şi de interes naţional. Neo-românii nu existau încă.

* * *

— Senatul şi Camera, după lungi şi pasionate dezbateri, votează că este loc să se revizuiască Art. 7 din Constituţie. Dar pasiunile se ciocnesc.

In toată ţara un puternic curent antievreesc se afirmă, mai cu seamă în Moldova. Opinia generală este protivnică revizuirei şi acordărei de drepturi politice evreilor.

Toată puternica popularitate a lui Ion Brătianu abia este de ajuns, pentru ca să ţină în frâu surescitarea populară. Opoziţia, de şi foarte divizată, ameninţă să aibă succese.

Această opoziţie de mai multe nuanţe şi chiar unii cari sunt foarte aproape de guvern, vor să profite de ocazie, pentru a zdruncina guvernul. Astfel la Senat Dimitrie Ghica, Petre Carp, Vasile Boerescu, MihailCogălniceanu, cer într'o lungă discuţie, formarea unui minister de coaliţie a partidelor pentru ca revizuirea Constituţiei să se poată face fără primejdia revoluţiei. Dar Brătianu nu primeşte.

In sfârşit la 25 Martie parlamentul e dizolvat.

* *

— Este interesant să dăm cifrele sumelor cheltuite cu rezbelul din 1877-78.

Cu rezbelul propriu zis, în anii 1876, 77 şi 78 s'au cheltuit 48.184.233 lei iar cheltuelile din cauza războiului s'au urcat la 9.285.700 lei.

Cât de departe suntem de nenumăratele miliarde, ce ne-a costat războiul din 1916.

* * *

— Agitaţia electorală începe în toată ţara. De şi partidul conservator erea îmbucătăţit, totuşi în Bucureşti se alege comitetul electoral central compus din conservatori şi centrişti.

Membrii acestui comitet sunt: Prinţul D. Ghica, General I. E. Florescu, Vasile Boerescu, G. Cantacuzino, P. Vioreanu,

General Chr. Tell, George Filipescu, Al. Orăscu, prințul Al. Știrbey, Al. Catargi și Nicolae Ioanid.

— Un însemnat fapt economic se produce: în ziua de 6 Aprilie guvernul reziliază contractul cu Societatea Monopolurilor tutunurilor și intră în posesia acestui monopol. De aci și până la organizarea actuală a Monopolurilor nu este de cât un pas.

* * *

— Dimitrie Cariagdi este ales primar al Capitalei. El prezintă și face să se voteze un credit de 15 milioane lei trebuincioși la rectificarea și canalizarea Dâmboviței.

— In vederea alegerilor încep mari schimbări în personalul administrativ superior, astfel prefectul de poliție din București Radu Mihai e mutat la Iași, iar Locotenentul-Colonel Candiano Popescu e numit la București în locul lui Radu Mihai. Trimeterea lui Radu Mihai la Iași erea motivată de faptul că opoziția conservatoare erea foarte tare acolo. Dar Radu Mihai, ori cât erea el de tare elector, n'a avut nici un succes. Conservatorii s'au ales pe toată linia.

— Alegerile dau majoritatea de 2 treimi necesară guvernului pentru revizuire, dar opoziția înregistrează succese mari. De pildă la Colegiul I de Senat din 30 mandate, 2 sunt îndoite, opoziția de toate nuanțele ia 17 mandate iar guvernul numai 11. Toți fruntașii opoziținei intră în parlament unde lupta va fi foarte grea. Dar și foarte mulți dintre liberali precum și dintre acei cari s'au ales cu voturile liberalilor — precum Gheorghe Vernescu la Ilfov — vor vota contra guvernului.

Aceste alegeri au făcut dovada că partidul conservator, de și divizat, erea o mare forță. Din acel moment liberalii s'au gândit la revizuirea legei electorale pentru ca să desființeze colegiul I cel prea conservator.

Dar, ceea ce a ajutat, mai ales partidului conservator și întregei opoziții, erea chestia evree; țara era împotriva acordărei drepturilor politice, erea contra revizuirei Art. 7 cerută de guvern. Adică impusă de tratatul de pace. Prin urmare ori cine făgăduia că va vota împotriva revizuirei avea toți sorții ca să fie ales.

* * *

— Evreii au făcut și urmează să facă o întinsă propagandă pentru izbânda cauzei lor, în România; printre alte întrebuințări a energiei și, bine înțeles, a bogatelor resurse ce au, a fost și punerea la contribuțiune, a autorității profesorului dela Universitatea din Heidelberg, doctorul Bluntschli.

Bine înțeles Bluntschli ia, cu toată căldura apărarea evreilor susținând teoria destul de excentrică, cum că *„baza statului civilizat modern este egalitatea politică a tuturor confesiunilor"*.

Consultațiunei doctorului evreu de la Heidelberg a răs-

puns atunci, într'o serie de articole bine documentate, ziarul *Augsburger Allgemeine Zeitung*.

Camerele se întrunesc și încep discuția asupra revizuirei Art. 7 din Constituție. La Cameră se prezintă două propuneri, una care admite revizuirea cu condițiile arătate în text, cea-lelltă care declară că „cât pentru acum, nu este loc pentru revizuirea Art. 7 din Constiutuție".

Această propunere este semnată, între alții de Nicolae Blaremberg, Iacob Negruți și filosoful Vasile Conta.

Este interesant de transcris aci o parte a motivației acestei propuneri:

„Considerând în fapt că evreii pretinși persecutați, de departe, o mai repetăm, de a emigra din țara noastră, ca să fugă de pretinsa persecuțiune, din contră numărul lor crește neîncetat prin mulțimea ce năvălește zilnic aci, părăsind chiar și acele țări în care ei se bucură de toate drepturile civile și politice și prin această emigrare dă înșiși ei cea mai formală și mai eclatantă desmințire calomniilor de netoleranță religioasă a Românilor, sistematic răspândite în Europa;

Considerând că numele de Evrei nu este numai acela al unei secte dar și a unui neam care, de și răspândit pe întreaga suprafață a globului, are, însă, trecutul, tradițiunile și aspirațiunile sale proprii, la care n'a înțeles nici o dată să renunțe, precum o dovedește experiența, chiar în țările unde ei nu sunt de cât într'un număr cu totul restrâns, necum la noi, unde pe alocurea, ei reprezintă două treimi din numărul total al populațiunei;

Considerând că un Stat, pentru a fi bine constituit, trebuie să aibă cetățeni din o singură rasă, sau cu dispoziții de a se contopi pentru a forma un element omogen;

Considerând că Evreii stabiliți în România se află în condițiuni morale care'i împiedică de a se asimila și contopi cu națiunea română;

Considerând că Evreii din România, prin numărul lor zdrobitor, prin imigrațiunea lor neîncetată, prin tendința lor de a forma în România Stat în Stat, prin solidaritatea lor cu toți Evreii din celelalte părți ale lumei cu care conspiră pentru formarea unui Stat ebraic pe malurile Dunărei, amenință de a subplanta națiunea română, în loc de a se asimila cu dânsa, ceea ce constitue pentru noi un pericol de distrugere și ca stat și ca națiune;

Considerând că: în fața acestei tendințe de a se constitui ceva distinct și a invaziunei continue și uriașe la care suntem expuși din partea acestui neam, suntem, față de dânsul, în cazul de legitimă apărare a neamului nostru, bazat pe dreptul ce'l are ori ce ființă individuală sau colectivă de a pune propria sa viață mai presus de cât poftele altuia;

Considerând că a admite aceste pretențiuni ale alianței universale israelite și aceea ca legile ce ni se impun din afară

este tot una cu a abdica ca Stat şi ca naţiune, că concesiunile făcute astăzi, în aceste condiţiuni umilitoare, ar fi sancţionarea unor alte pretenţiuni latente care mâine vor deveni la rândul lor exigibile căci, deschizând uşa intervenţiunei streine cine ne poate spune unde se va opri mai târziu pretenţiunile nedrepte din afară;

Etc. etc.

Declară că nu e loc, *cât pentru acum*, la revizuirea Art. 7 din Constituţie".

* * *

Dar evreii sunt neobosiţi; Alianţa israelită universală lucrează energic pe lângă toate cabinetele cerând, stăruind ca să se impue României soluţionarea grabnică a problemei. Dar la Bucureşti parlamentul nu se grăbeşte de loc.

Opoziţia împotriva revizuirei Art. 7 este din ce în ce mai puternică, aşa că guvernul vede că nu are cele două treimi.

La sfârşitul lui Iunie se întrunesc la Paris ambasadorii Franţei, Angliei, Germaniei şi Italiei spre a găsi soluţia care să impue României revizuirea Art. 7.

Alianţa israelită zorea de la spate. Puterile negăsind soluţia, Austria ia asupră-şi ca să intervie la Bucureşti în mod amical. Adăugăm că Anglia, Franţa, Germania şi Italia condiţionase recunoaşterea independenţei României de revizuirea Art. 7.

In timpul acesta presa evreiască din Austro-Ungaria este foarte violentă împotriva României, în special împotriva opoziţiei care nu voia să revizuiască.

Toată presa evreiască sau inspirată, sau subsidiată de evrei, tună.

In cele două Camere opoziţia contra revizuirei e atât de mare că la începutul lui Iulie C. A. Rosetti îşi dă demisia de la preşedenţia Camerei, iar Ion Brătianu declară că va demisiona şi el.

C. A. Rosetti este reales preşedinte în aceiaşi şedinţă, cu 73 voturi dar sunt şi 42 abţineri. Cele două treimi lipsesc guvernului. A doua zi Ion Brătianu demisionează.

Domnitorul însărcinează pe Constantin Bosianu, preşedinte al Senatului să formeze un cabinet cu Gheorghe Vernescu, dar Bosianu refuză. In faţa acestui refuz, tot Ion Brătianu e însărcinat cu formarea cabinetului cu condiţia de a forma un cabinet de colaborare cu elemente de mai multe nuanţe.

Cabinetul e astfel constituit: Ion Brătianu preşedinte şi lucrări publice, M. Cogălniceanu internele, Nicolae Kreţulescu cultele, Vasile Boerescu externele, Anastase Stolojan justiţia, Dimitrie Sturza finanţele, Colonelul Dimitrie Lecca rezbelul.

Cu chipul acesta opoziţia conservatoare este slăbită şi dezorganizată. Centrul s'a desfiinţat definitiv de dreapta şi a trecut în partidul liberal.

In acelaş timp Camerele sunt prorogate pentru o lună, până la 11 August.

— In timpul prorogărei, numai presa mai participă la luptele politice, ministrul de externe Vasile Boerescu pleacă în misiune în străinătate spre a pleda cauza României pe lângă Cabinetele europene.

* * *

— Inainte de intrarea lui Cogălniceanu în cabinet, făcuse senzaţie şi fusese mult exploatată de opoziţiune o acuzaţie îndreptată împotriva lui şi a lui Simion Mihălescu, fruntaş liberal şi fost prefect de poliţie în seara istorică de 11 Martie 1871, acuzaţia era cum că ar fi fost plătiţi de către un oarecare antreprenor rus, anume Warşafsky spre a'i pune la dispoziţie, prin rechiziţie, vreo 300 care ţărăneşti.

Denunţarea o face un oarecare Moldoveanu care declară, prin ziarele opoziţiei, cum că el însuşi a plătit mita. Afacerea ajunge, firește, la parchet, dar... rezultatul anchetei se perde în noaptea timpurilor.

— La Teatrul *Dacia* un fenomen apare. Este americanul James Lwone care, într'un aquarium plin cu apă limpede, intră, se scufundă, scrie, bea, mănâncă şi fumează, timp de 5 minute. Care era „trucul" acestui scufundător care a izbutit să *fumeze* în apă, nimeni nu a putut afla.

— La teatrul de vară Guichard, joacă Pascali în drama *Sărmanul artist.*

* * *

— Indată după formarea noului minister, Mihail Cogălniceanu trimite prefecţilor o foarte lungă circulară, în care începe prin a le spune că ministerul cel nou nu este un minister de coaliţiune ci un minister obţinut din fuziunea mai multor elemente ale partidului liberal.

* * *

— Din străinătate vin două ştiri de multă senzaţie: una este moartea prinţului Louis Napoleon, care a fost ucis în rândurile engleze luptând contra zulusilor, cealaltă e retragerea Contelui Andrassy din capul ministerului de externe al Austro-Ungariei.

Cu moartea prinţului Napoleon cauza imperială primeşte în Franţa o grea lovitură. Prin retragerea Contelui Andrassy, influenţa Ungariei la Viena scade simţitor.

* * *

— La începutul lunei August principele Alexandru de Batemberg este investit de către Sultan, ca prinţ domnitor al Bulgariei.

Pe la jumătatea lui Septembrie Alexandru de Batemberg vine în Bucureşti spre a face o vizită Prinţului Carol.

* * *

— In sfârşit, după lungi şi pasionate discuţiuni aproape toate partidele cad de acord ca să voteze revizuirea Art. 7 din Constituţie.

In Cameră revizuirea e votată la 6 Octombrie cu 132 voturi contra 9; la Senat în ziua de 11 Octombrie cu 56 voturi contra 2. La Senat a votat contra numai Nicolae Voinov şi s'au abţinut: Vasile Alexandri, C. Brăescu şi N. Bujoreanu.

Imediat după votarea revizuirei şi, în conformitate cu noul text canstituţional, parlamentul a votat naturalizarea a 883 evrei cari au fost sub drapel în timpul războiului.

* * *

— Revizuirea s'a făcut cu mare greutate. Cea mai mare parte a deputaţilor şi senatorilor — fie opozanţi, fie guvernamentali — fuseseră aleşi pe făgăduiala că nu vor vota revizuirea. Apoi erea revolta produsă în ţară de presiunile Alianţei israelite universale şi de condiţionarea impusă de marile Puteri cum că independenţa României nu va fi recunoscută până ce nu vor fi date drepturi evreilor.

Revoltătoarea silnicie a Marilor Puteri faţă de un popor mic şi brav care-şi câştigase dreptul la viaţă prin eroizmul fiilor săi, impunea parlamentarilor rezistenţa ce făceau condiţiunei impuse. România nu venise la Congresul din Berlin ca să cerşească independenţa. Independenţa o cucerise ea înşăşi dinaintea Griviţei, la Plevna, la Smârdan, la Vidin, pentru această independenţă ea plătise cu viaţa a 10.000 ostaşi şi cu Basaarbia răpită. Iar marile Puteri, pentru ruşinea Europei şi a veacului, mai impuneau României şi drepturi pentru evrei, condiţiune cu care numai independenţa ei erea recunoscută.

Articolul 7 a fost revizuit dar a rămas şi ura împotriva evreilor.

— Altă mare chestiune la ordinea zilei: răscumpărarea Căilor ferate.

RĂSCUMPĂRAREA CAILOR FERATE

In presă şi în cercurile opoziţiei se ridică critici violente. De şi toată lumea e partizană a răscumpărărei, dar se spune că unii liberali au făcut o afacere cu câştig personal din această operaţie. Şi, în adevăr, pe piaţa Berlinului, de unde acţiunile erau scăzute la 40, de o dată se ridică până la 60 valoarea nominală?

Ce se spunea în culise? Se spunea că în Consiliul de miniştri în care s'a hotărît răscumpărarea, s'a decis, ne cuvânt

de cinste, ca taina absolută să fie păstrată. Aceasta pentru ca Statul să poată cumpăra pe nesimțite acțiunile pe preț scăzut.

De o dată, însă, acțiunile se urcă, iar Statul e silit să le cumpere la valoarea nominală. Ce se întâmplase?

Se spunea, în cercurile opoziției, cum că unul dintre miniștri cât și un ziarist guvernamental, îndată după hotărîrea Consiliului de miniștri, au trimis la Berlin emisari ca să cumpere câte acțuni ale Căilor ferate române vor putea. Acești emisari au cumpărat mult în contul celor două personagii politice, dar deșteptarea a fost dată pe piața Berlinului, și acțiunile s'au urcat fulgerător. Când a venit rândul Statului ca să cumpere a trebuit să le cumpere la maximum.

Multă vreme cei doi oameni politici, au fost învinuiți că au traficat și s'au îmbogățit spre paguba țărei.

In sfârșit în Decembrie 1879 răscumpărarea a fost votată.

— După cum apele Nilului, retrăgându-se, lasă în urma lor atâtea elemente germinatoare pentru pământ, tot așa, rușii au lăsat în România germenii socialismului. Nihilismul latent până la 1877, devine activ în Rusia, dar a pus piciorul și în România.

Un român basarabean, Nicolae Zubcu Codreanu, își face apariția printre studenții în medicină și începe opera de prozelitizm. Dar, în curând, moare și este înmormântat la Curtea de Argeș.

In Iași se așează un socialist anume dr. Russel. In București se lucrează printre studenții în medicină. Cine?... Nu se știe.

Intr'o seară sunt invitat la o întrunire secretă la spitalul Filantropia. Sunt acolo următorii studenți în medicină și în drept: Sabin, Stăuceanu, Spiroiu, Frunzescu, Scorțeanu, Manicea, Inotescu și poate, încă vreo câțiva.

Intr'o zi aflăm că a picat un alt basarabean. Zamfir Arbure cu care facem cunoștință. In sfârșit la o întrunire tainică dela spitalul Colțea, facem cunoștință și cu Costică Dobrogeanu.

Dobrogeanu venea din Rusia. In timpul războiului se așezase la Brăila unde deschisese o spălătorie, dar descoperit de către poliția rusească, a fost ridicat într'o noapte și trimis în Rusia. Printr'o fericită întâmplare, pe când era transportat în Siberia, s'a putut evada, a trecut cu o luntre în Norvegia de unde a revenit în România.

Intrarea lui Costică Dobrogeanu în România a fost începutul adevăratei activități socialiste.

Deocamdată acțiunea se mărginea în cercurile studenților fiindcă lumea lucrătorilor era cu totul neaccesibilă propagandei.

— Epoca dintre anii 1879 și 1884 este fără mare relief. Este epoca care a urmat războiului, epoca de odihnă, de culcare pe laurii câștigați, epoca în care cerul este fără nouri și oamenii fără griji.

Partidul liberal este în toiul atotputerniciei sale.

ANUL 1880

BUCUREȘTIUL DUPE RĂZBOIU

— Marile frământări au trecut.

A trecut războiul, lumea s'a deprins cu perderea Basarabiei, amatorii de îmbogățire se reped asupra Dobrogei unde, cu o petițiune de 25 bani, se poate cumpăra un pământ rămas fără stăpân. Fiindcă stăpânul a fugit. A trecut și hopul recunoașterei independenței, și hopul revizuirei articolului 7 din Constituție. De acum începe o lungă perioadă de liniște și de consolidare, în care partidul liberal, până aproape de anul 1885, domnește fără supărare.

Centrul a devenit liberal, Beizade Mitică e președintele Senatului iar Vasile Boerescu e ministru de interne, Petre Carp și Vasile Alexandri vor primi misiuni diplomatice.

Partidul conservator este slăbit, bătrânii sunt cu totul reduși.

Neexistând o opoziție unitară și puternică, se fac diferite încercări de înjghebare de partide. Așa ne pomenim în anul 1879 cu apariția în București a lui Beizade Grigore Sturza — cunoscut mai popular sub numele de Beizade Viței. Nume dobândit în urma reputației ce-și făcuse cum că, fiind de o mare forță atletică, ridica în toate diminețele un viței.

Tot felul de vești circulau în public. Se spunea prin cercurile tineretului cum că Beizadeaua lucra în înțelegere cu Rusia care plănuia să atragă România în sfera ei de acțiune.

Prințul Grigore Sturza — care a clădit palatul în care se află instalat astăzi ministerul de externe — fondează un nou partid intitulat al „democrației naționale" și face să apară ziarul zilnic și în format mare intitulat *Democrația Națională*. La acest ziar scriu mai mulți partizani recrutați de ocazie, precum un fost ziarist anume Milone Lugomirescu—sub pseudonim Baba Novak, — un jurist de valoare avocatul Petre Borș și alții. Beizadeaua își numise și un prefect de poliție care venea zilnic la raport ca să-i comunice toate informațiile politice: acesta era căpitanul în rezervă Florescu, supranumit și „năpușică", fiindcă în tinerețe era un bărbat frumos și în totdeauna era elegant îmbrăcat, parfumat, pomădat și cu mustățile mașinate. Flo-Flo Florescu, ministrul nostru la Varșovia după războiul din 1916, era fiul său.

Partidul și ziarul au trăit de la 25 Decembrie 1879 până la 21 Septembrie 1880.

— După plecarea rușilor apar în București un mare număr de femei cari dispăruseră din Capitală, fiind duse de ofițerii ruși, care în Bulgaria, care în Rusia, care în celelalte orașe ale României. Aceste femei, pline de ruble și de poli imperiali, se arată prin localurile publice rezervate acestui soiu de clientelă și fac fericirea tuturor vânătorilor de femei cu bani și cu naivitate.

* * *

— Anul 1880 este anul în care liberalii încep să fie atacaţi pe chestia afacerilor şi a îmbogăţirilor fără muncă. Doi oameni stau în fruntea celor loviţi, aceştia sunt: Anastase Stolojan, ministrul justiţiei şi Emil Costinescu primul redactor al *Românului*.

Răscumpărarea căilor ferate a fost votată de Cameră, nu mai în urma presiunilor lui Brătianu, altfel n'ar fi trecut nicodată. Dovadă e votul: din 120 votanţi, majoritatea fiind 62, legea n'a putut întruni de cât 72 voturi; 42 au votat contra iar 12 deputaţi s'au abţinut.

Opinia publică spunea că răscumpărarea erea necesară dar că afacerea nu este curată.

* * *

— Dar lumea acum petrece.

In ţară şi în Transilvania au fost mari inundaţiuni, de aceea serbările de binefacere se succed.

La Teatrul Naţional se dă un mare bal de binefacere sub patronagiul Măriei Sale Regale Doamna. Balul e dat din iniţiativa d-nei Pia Brătianu, soţia primului ministru.

Dăm, ca lucru interesant, preţurile vremei aceleea: intrarea unei persoane 5 lei, lojile I şi II 50 lei, loja III 25 lei. Sunt 47 de ani de atunci.

— La Teatrul Naţional se reprezintă piesa originală a lui Ventura: *Peste Dunăre*. Este mai mult un succes de stimă de cât un mare succes real.

Altfel Teatrul Naţional e jos de tot; se joacă melodrama *Don Juan de Marana* şi feeria *Fata Aerului*. Teatrul e în tot deauna gol pe trei sferturi iar în loji nici odată nimeni.

Dacă n'ar fi închirierile teatrului la trupele streine şi balurile mascate actorii ar muri de foame.

— Dar iată că soseşte şi marele tragedian Tommasso Salvini, rivalul lui Rossi. Intâia lui reprezentaţiune este *Moartea Civilă*.

Succesul lui Salvini e mare, dar amintirea lui Rossi n'a putut-o doborî. Incontestabil artist superior, unul din cei mai covârşitori ai Europei de atunci, însă parcă tot Rossi întrunea cele mai multe sufragii.

Critica la noi rudimentară, atunci s'a mărginit a lăuda şi a înălţa fără a dovedi de ce înalţă şi laudă.

— La teatrul „Dacia" I. D. Ionescu a adus o trupă de 30 zuluşi dănţuitori numită trupa tribului Beni-Zug-Zug.

Multă vreme s'a vorbit în Bucureşti despre aceşti Beni Zug-Zug.

— Afară de marele Louis Wiest vioristul atât de popular, Bucureştii încă aveau un mare muzicant, vioristul Frantz Shipek.

Ereau trei fraţi Shipek, cehi de origină, muzicanţi de întâia mână, însă Frant, cel întâi născut, erea cu mult superior fraţilor săi din urmă.

Franz Skrpek şi fraţii săi, dimpreună cu violoncelistul nostru Constantin Demetrescu, concertau în quartet la Ateneu unde alerga să asculte muzică aleasă tot Bucureştiul oamenilor de gust.

— Să dau o idee despre ce ereau alergările de cai acum 47 de ani.

Alergările din primăvara anului 1880 au durat de la 14 la 26 Mai şi se făceau numai Dumineca.

I

Premiul Alteţei Sale Domnitorului, alergare de garduri pe distanţă de 2000 metri. Premiul I un obiect de artă oferit de Domnitor, premiul II 500 lei.

II

Premiul Societăţei de încurcajare alergare de iuţeală pentru mânzi de 3 şi 4 ani născuţi în România. Distanţă 2000 metri. Premiul I 3000 lei, pr. II 500 lei.

III

Premiul vice-preşedinţilor Jockey Clubului, alergare de iuţeală pentru cai de ori ce provenienţă, distanţă 2000 metri. pr. I 2000 lei, oferiţi de d-nii generali Ion Em. Florescu şi general G. Manu, pr. II intrările până la concurenţă de 500 lei.

IV

Marele premiu al Jockey Clubului, alergare de fond pentru cai de ori ce provenienţă, pe 3000 metri. Pr. I 3500 lei, pr. II. 500 lei, pr. III 200 lei.

Alergare militară pentru călăraşi pe 1500 metri, pr. I 500 lei oferiţi de d-l Ştefan Petrovici Armis, pr. II 200 lei. pr. III 100 lei.

— Premiul al 2-lea nu se acorda de cât atunci când alergau cel puţin 5 cai.

Marele sportsman al vremei de atunci erea Constantin Blaremberg, el erea cel dintâiu posesor de grajd, caii lui câştigau cele mai multe premii. Numai când, mai târziu, apăru Alexandru Marghiloman steaoa lui începu să păiască.

* * *

— Nevoia de a crea în ţară o fabrică de hârtie începe să fie simţită. Prea eram tributari streinilor pentru acest articol de întâia trebuinţă. La începutul lui 1880, un comitet, faţa

apel la public spre a subscrie pentru înființarea unei asemenea fabrice. Comitetul este format din: C. Porumbaru, V. I. Socec, P. S. Aurelian, G. Dem. Teodorescu, Dr. Carol Davila, Teodor Ștefănescu și I. P. Balanolu.

* * *

— Dimitrie Sturza ese din minister părăsind departamentul finanțelor.

— La sfârșitul lui Martie moare generalul Gheorghe Magheru unul dintre aceia cari au proclamat revoluțiunea la 1848.

* * *

C. A. Rosetti începe, să fie atacat cu cruzime de către adversari. Camera în ședința de la 30 Martie, îi votează o recompensă națională de 1111 lei lunar reversibilă asupra soției.

Dar lui Rosetti Camera îi mai votase și la 1868 o recompensă națională de 3000 lei vechi pe lună, la 1868, însă, Rosetti a refuzat recompensa spunând că nu i-a sosit încă vremea ca să fie pus la arhivă. Acum, pe lângă recompensa națională lunară, Camera i'a mai acordat și ceea ce ar fi trebuit să ia de la 1868 până la 1880. adică și suma de lei 158.518.

De astă dată Rosetti a primit zicând că acum are 64 ani și este bolnav.

Cum am spus opoziția a atacat multă vreme pe C. A. Rosetti, nu atât pentru recompensa națională de 1111 lei pe lună, cât pentru faptul că a primit și pensiunea ce ar fi trebuit să primească de la 1868 la 1880, dar pe care o refuzase atunci.

* * *

— La sfârșitul lunei Maiu C. A. Rosetti trimise lui Vasile Boerescu ministrul afacerilor streine o scrisoare în care îi spune cum că cel din urmă dintre Văcărești, poetul Văcărescu, i-a încredințat *sabia lui Tudor Vladimirescu.*

Rosetti spune în scrisoarea sa că astăzi această sabie nu poate fi de cât a națiunei, de aceea o încredințează ministrului spre a o depune în Muzeul național.

Vasile Boerescu a mulțumit.

* * *

— In zilele de 14 și 15 Iulie s'au întrunit acționarii Băncei Naționale din nou înființată.

Banca Națională, înființată ca bancă de scont și de emisiune, erea o creațiune pur liberală și organizarea ei erea datorită; în mare parte, muncei și prevederilor lui Eugeniu Carada.

Mă aflam printre acționari având o procură de 10 voturi din partea unchiului meu, Nicolae Bobescu candidat pentru un post de director.

De astă dată liberalii ereau în mare dihonie, fiindcă numărul candidaților întrecea cu mult numărul locurilor de directori și de censori.

Ion Brătianu intră cu buletinul său de vot în mână, toți candidații îl înconjoară cerându-i votul și protecțiunea. Aud încă glasul primului ministru:

— De ce vă adresați mie? Guvernul nu are de cât 10 voturi!

Pană Buescu e candidat și e foarte necăjit că nu'l sprijină guvernul. Au fost de față 562 votanți reprezentând 2719 acțiuni. Majoritatea erea dar de 1360.

La întâiul scrutin sunt aleși Theodor Ștefănescu cu 1933 voturi și Theodor Mehedințeanu cu 1743. Numai 2 candidați au întrunit majoritatea, ceilalți doi, Emil Costinescu și D. Bilcescu sunt aleși a doua zi. Toți patru aleși sunt candidații guvernului.

Cel mai puternic dintre contra candidați erea Ion Procopiu Dumitrescu care a întrunit la întâiul scrutin 1192 voturi pe când Emil Costinescu nu întrunise de cât 1075 iar D. Bilcescu 862.

Censori au fost aleși Ștefan Ioanid, Menelas Gherman, Hillel Manoah și C. Angelescu.

Guvernator al Băncei Naționale erea numit Ioan Câmpineanu.

* * *

— In partidul liberal încep agitațiile împotriva intrușilor din guvern; acum după ce au trecut hopul revizuirei art. 7 din Constituție și celelalte greutăți, liberalii puri cer omogenitatea în cabinet. Nicolae Fleva depune o moțiune în acest înțeles în ultima zi a sesiunei parlamentului. In urma acestei mișcări Mihail Cogălniceanu este silit să iasă din cabinet și primește postul de ministru plenipotențiar la Paris. Ministru de interne e numit Teriachiu. Vasile Boerescu nu poate fi urnit.

* * *

— Studenții universitari din București iau inițiativa ținerei de congrese studențești în fiecare an, pe rând într'un oraș din țară. Inițiativa personală pleacă de la Const. Dobrescu, președintele Societății studențești „Unirea".

Din comitetul de inițiativă de 7 fac și eu parte. Congresul — la care au aderat și eșenii, — se ține la Focșani.

Președinte al primului congres ar fi dorit să fie Dobrescu dar l'am înfrânt și am ales pe studentul medicinist Alexandru Păcleanu, de fel din Focșani.

Intâiul gând a fost către poetul dela Mircești, acel care a cântat Unirea. Păcleanu i-a trimis următoarea telegramă:

„Studenţii universitari, dându-şi astăzi mâna de înfrăţire pe malul Milcovului, salută cu căldură pe bardul care a cântat atât de duios Unirea Românilor şi a lucrat din toate puterile pentru îndeplinirea ei.

Preşedintele societăţii generale a studenţilor, *Pâcleanu*.

Privesc cu mândrie înapoi la acele vremuri ; au trecut de atunci 47 de ani şi mă mândresc că am figurat în acel comitet de iniţiativă şi de organizare a primului congres studenţesc.

* * *

— O telegramă din străinătate anunţă moartea lui Manolache Costache Epureanu, fostul preşedinte al Constituantei dela 1866, fostul prim ministru de la 1870 când a fost proclamată republica la Ploeşti, fostul prim-ministru după căderea lui Lascar Catargiu şi a ministerului Florescu la 1876.

Manolake Costake era conservator, dar în ultimul timp în dezacord cu Lascar Catargiu. Unii conservatori, crezând că vor putea astfel întineri partidul şi reface adunând la un loc fracţiunile răslețe, l'au ales şef în locul lui Lascar Catargiu care s'a tras rezemnându-se. Dar Manolaki Costaki, n'a putut face prea mult, mai ales fiindcă nu era aproape de loc om de acţiune.

RECTIFICAREA DÂMBOVIŢEI.—LEGEA GRĂDIŞTEANU.—ATENTATUL LUI PIETRARU.

— In urma licitaţiunei publicate de primărie, lucrările pentru rectificarea Dâmboviţei, au rămas asupra antreprenorului francez d. Boisguerin care a oferit 11 la sută sub deviz.

Au fost în total 11 concurenţi din care n'au rămas în linie decât 5.

Din partea primăriei e numit director al lucrărilor d. inginer Matac, nepotul primarului Cariagdi.

In ziua de 2 Noembrie au început lucrările pentru rectificarea Dâmboviţei.

Erau de faţă Domnitorul, colonel Dabija, ministrul de lucrări publice, d. Cariagdi, primarul Capitalei, alte notabilităţi şi un foarte numeros public. Serviciul divin şi toată solemnitatea s'a săvârşit într'un pavilion înălţat pe axa proiectată a Dâmboviţei, aproape de podul de fer de pe calea Văcăreşti, lângă fântâna apelor zise „apele dela Văcăreşti". Apoi în faţă erau tribunele pentru invitaţi.

După discursul primarului şi răspunsul Domnitorului, primarul prezentă Domnului o lopată cu care acesta, făcând câtiva paşi înainte, ridică o cantitatea de pământ. Lumea iz-

bucni în urale şi imediat lucrătorii, înşiruiţi pe amândouă malurile, începură lucrarea.

In pavilion se servi şampanie şi se ridicară toasturi. Muzica gardei naţionale intonă imnul regal, iar oamenii din popor învârtiră hore şi chindii.

Lopata cu care Domnitorul ridică cea dintâi bucată de pământ era un obiect de artă: limba era de argint şi coada de abanos de care era încovoiată o lamă iarăşi de argint. Pe limbă era scris:

„Casma întrebuinţată la începerea lucrărilor Dâmboviţei în ziua de 2 Noembrie 1880, sub domnia lui Carol I.

Preşedinte al consiliului de miniştri, I. C. Brătianu.

Primar D. Cariagdi; ajutori: Gr. Serurie, Dr. Sergiu, N. Manolescu.

Direcţia: profesor N. Culman şi Barkli-Ziegler, D. Matak, reprezentant, inginer şef C. Simţion, întreprinzător A. Bois-guerin.

* * *

— In calea Rahovei 16 se deschide Expoziţiunea Naţională a *Societăţei Concordia.*

Animatorul acestei Expoziţiuni este un domn Porumbaru cât şi D. Butculescu, un pasionat îndrumător al mişcărilor economice naţionale. Expoziţia este un început foarte modest care va avea, însă imitatori mai târziu. Intrarea: Duminicele 50 bani, celelalte zile 1 leu. Marţile 3 lei.

* * *

— Rublele ruseşti de argint sunt demonetizate pe ziua de 27 Noembrie 1880. La casele publice sunt primite până la 31 Decembrie.

* * *

— In sesiunea de toamnă a Camerelor, Senatorul Petre Grădişteanu a prezentat o „propunere" care a devenit proiect de lege, prin care pensiunile de retragere, recompensele naţionale şi remuneraţiunile mensuale sau zilnice ale eclesiasticilor, militarilor, impiegaţilor în genere şi tuturor celor plătiţi cu luna sau cu ziua din tesaurul public sau din casele altor stabilimente publice sau persoane juridice, fie chiar în virtutea titlurilor anterioare sau puse în execuţiune, nu se pot ceda nici urmări decât până la o treime pentru datorii către stat provenind din exerciţiul funcţiunei ori în caz de penalităţe prevăzut de lege şi până la jumătate pentru întreţinerea legiuitei soţii şi creşterea copiilor.

O asemenea lege era cerută de faptul că întreaga funcţionărime şi toţi pensionarii erau prada unor cămătari cari întocmai ca paraziţii, roiau în jurul miniştrilor şi a celor-lalte autorităţi şi sugeau sângele bietilor slujbaşi şi pensionari.

BIBLIOTEKA

Toți funcționarii și toți pensionarii ereau datori vânduți cămătarilor, bietul slujbaș și bietul pensionar nu mai avea ce mânca literalmente. Pentru nevoile războiului Camera votase o reținere de 5 la sută asupra salariilor și pensiunilor. Cămătarii luau 2 lei la 20 pe lună, iar salariile începeau dela sume ridicule, e destul să spun că un copist — după toate reținerile — primea în mână 87 lei. Legea Grădișteanu — cum i-a rămas numele — venea la timp.

— In ziua de 2 Decembrie se întâmplă la eșirea din Cameră, atentatul îndreptat de profesorul Ioan Petraru împotriva lui Ion Brătianu.

Ioan Petraru, fost profesor la București și la Târgoviște, erea atunci funcționar la Ministerul de finanțe. Când Ion Brătianu a eșit singur din Cameră, Petraru s'a repezit asupra'i cu un cuțit și a voit să îl lovească; Brătianu a oprit lovitura, dar cuțitul a pătruns paltonul, cămașa și a zgâriat pielea în partea pieptului. Alergând deputatul Goga, care tocmai eșea, a lovit pe atentator cu bastonul în cap și apoi lumea ce a alergat, l'a dezarmat. Brătianu s'a ales cu contuziuni ușoare la cap și la obraz.

A doua zi la Cameră a fost semnată și votată cu aclamațiuni, o moțiune de vestejire a atentatului, moțiunea erea semnată și de P. Carp și T. Maiorescu. La Senat cel dintâiu care a luat cuvântul spre a dezaproba atentatul, a fost generalul I. Em. Florescu.

Aceste protestări ereau impuse de împrejurări fiindcă ziarele liberale, în explozia indignărei lor, acuzau partidele de opoziție că, prin violențele scrisului lor, au înarmat brațul asasinului.

Atentatul avu darul de a face să dispară ziarul *Democrația Națională* al lui beizade Grigore Sturza. Beizadeaua a trimis o telegramă unui domn Hrisoscoleu la București, care'i erea partizan și om de încredere, anunțându-l că desființează ziarul, întâiu, fiindcă a insultat pe generalii cari au combătut peste Dunăre, al doilea fiindcă zilnic insultă, nu numai pe Rosetti și pe Brătianu, dar pe întregul partid liberal de care partidul democrat-național este mai aproape de cât de toate celelalte. Și, fiindcă rusofilizmul lui Beizade Grigore erea cunoscut, adăoga că se află mai aproape de partidul liberal de oarece liberalii au luptat alături de ruși.

După desființarea ziarului se desființează și partidul. De altfel poliția pretindea că atentatul a fost pregătit de către partidul lui beizade Grigore.

Beizade Grigore scrie, însă, o scrisoare în care spune că reprobă cu indignare atentatul, că e convins că toți membrii partidului său arestați în urma atentatului sunt inocenți, iar dacă se va găsi vreun vinovat să sufere toată rigoarea legilor.

Acest atentat a provocat numeroase manifestațiuni de simpatie pentru Ion Brătianu și a silit ziarele opoziției din dreapta să scoboare tonul care, atunci, erea foarte violent.

ANUL 1881

— Ion Brătianu era un maestru în arta de a dezorganiza opoziția. Ori de câte ori vedea că se organizează un centru opozițional îl cucerea, ori de câte ori un om de valoare se manifesta împotriva guvernului, îl lua în minister. Astfel a procedat cu Nicolae Ionescu în 1876, astfel cu Gheorghe Vernescu, astfel cu Vasile Boerescu și Dimitrie Ghica; tot la fel va proceda mai târziu cu juniniștii și cu disidenții eșeni.

In ultimul an se formase la Iași un grup de 9 intelectuali, profesori universitari, toți oameni de mâna întâia; din acest grup politic făceau parte Gheorghe Mârzescu — care era șeful, profesorul Brânză, frații Șendrea, filosoful Vasile Conta etc. Grupul începu să facă opoziție și deveni supărător. Brătianu întinse cursa ademenitoare și prinse în capcană grupul de la Iași numit în zeflemea: „Grupul lui opt și cu brânză nouă".

Aproape toți membrii grupului primiseră câte o atențiune, iar sfârșitul anului 1880 îl găsește pe Vasile Conta, ministru al Instrucțiunei.

Grupul lui „opt și cu brânză nouă" trăise.

Acest sistem, dibaciu în cât privea dezorganizarea opoziției, prezenta însă și un mare neajuns; miniștrii schimbându-se foarte des nu mai erea nici o continuitate de concepție pe la departamente. Sub nici un regim miniștrii nu s'au schimbat atât de des ca sub Ion Brătianu.

* * *

— Ziarele liberale anunță dispariția partidului național democrat al Beizadelei Vițel (Grigore Sturza) și anunță această cu mulțumire. Fiindcă acest partid, considerat ca un partid rusofil protejat și susținut pe sub mână de legația rusească, erea privit ca un mare făcător de boclucuri viitoare.

Printre complicii arestați ai lui Petraru, erea și căpitanul Al. Florescu, zis și „Păpușică", fiindcă erea foarte elegant. Nu erea târziu „Păpușică" a trecut în partidul liberal și a reintrat în armată primind și un grad mai mare. Este cunoscut că cei mai mulți dintre intimii prințului Grigore Sturza au fost cumpărați de guvern. Așa s'a întâmplat că acest partid, datorit numai ambițiunei lui Beizade Grigore, a dispărut în 24 de ore.

* *

— In timpul acesta două evenimente însemnate se produc, cel dintâi este constituirea partidului liberal sub șefia lui Gheorghe Vernescu, cel d'al doilea este un articol pe care Titu Maiorescu îl publică în *Deutsche Revue* și prin care pledează alăturarea României la alianța Austro-Germană.

Constituirea partidului vernescan, având drept organ *Binele Public* îngrijorăste mult pe Brătianu și pe Rosetti, iar

articolul lui Maiorescu provoacă o mare indispoziție în partidul conservator a cărui îndrumare e curat rusofilă. In curând vom vedea că, tocmai când Lascăr Catargiu trebuia să devie din nou șeful oficial al partidului conservator, partidul se va sparge din nou. Și atunci vor rămâne atât de puțini membri la clubul conservator, încât Alexandru Lahovary a putut spune mai târziu:

— A fost o vreme când la Clubul conservator rămăsesem atât de puțini în cât nu mai puteam face nici o partidă de poker.

* * *

— Ion Brătianu, conform tacticei sale cunoscute, își dădea silințe ca, pe de o parte să zădărnicească întregirea partidului conservator, iar pe de altă parte, să atragă în guvern pe unii dintre conservatorii cari nu se supuneau disciplinei partidului lor; aceștia ereau Petre Carp și Titu Maiorescu. Dar mai erea alteeva.

Articolul lui Maiorescu din *Deutsche Revue* a pus zâzania în familia conservatoare.

Conservatorii-boeri ereau toți rusofili. Ziarul *L'Indépendance Roumaine* proprietatea lui Emile Galli, având director pe Grigore Ventura era rusofil. Maiorescu, pledând alăturarea României la dubla alianță austro-germană, indispunea pe conservatori și aducea un nou motiv de vrajbă în rândurile opoziției. Dar Ion Brătianu profită de împrejurare.

Pe când în partidul liberal creștea curentul omogenității și excluderei elementelor neliberale, precum erea Vasile Boerescu, pe când mulți liberali — mai ales moldoveni — cereau ca Boerescu să fie scos din guvern și în locul său să fie adus Mihail Cogălniceanu de la Paris, Ion Brătianu aluneca pe nesimțite către elementele conservatoare. In curând, vom vedea că a făcut încercări chiar pe lângă Alexandru Lahovary spre a'l atrage în minister. Acesta erea ministerul care peste câteva luni trebuia să prezideze la proclamarea regalității.

In cercurile liberale și în toată taina, Ion Brătianu lucra în înțelegere cu regele, pentru acest sfârșit.

VIAȚA BUCUREȘTEANA

— Suntem în epoca lui Claymoor.

Redactorul cel mai popular al ziarului francez *L'Indépendance Roumaine* erea Mișu Văcărescu care, sub pseudonimul Claymoor, scria cronicele „mondene" ajunse repede la modă.

Claymoor devenise un fel de arbitru al eleganței, cronicele lui erau foarte apreciate de către toate doamnele din elită; când după vreun bal sau după vreun spectacol vreuna din ele fusese trecută cu vederea, și nu fusese numită cu amănuntele toaletei, cu vorbe măgulitoare, cu toată atentia, erea c.

adevărată nenorocire. Ofensă mai mare era greu de închipuit. Claymoor ajunsese o mare autoritate în specialitate şi nu ereau puţine cucoanele care'i trimeteau daruri frumoase pentru ca să le acorde, în cronicile sale, cele mai deosebite laude.

Şi la Teatrul Naţional erea Ioan Ghica director. Sub directoratul lui Ioan Ghica au fost trimişi la Paris ca să vadă şi să se instruiască Aristiţa Romanescu şi Grigore Manolescu, sub directoratul lui Ioan Ghica Vasile Alexandri apare victorios.

George Marianu face să i se joace comedia de salon *După despărţenie*, Frederic Damé prezintă drama istorică *Hatmanul Drăgan*, literatura dramatică originală începe să se afirme.

La Teatrul Naţional este acum o reînoire, de şi bătrânul Millo apare din nou, numai steaua lui Pascaly intră din ce în ce mai mult în eclipsă. Cu încetul se ridică acum în teatru: Aristiţa Romanescu, Dăneasca, Ştefan Iulian, Grigore Manolescu, Costache Notara, Ştefan Mateescu, etc.

In această epocă trebuie să punem începuturile transformărei Teatrului Naţional.

* * *

— Dar balurile particulare ?!...

— S'a dus epoca aceea — şi nu sunt de cât 45 de ani — când în două mari saloane aristocratice, în salonul prinţesei Grigore Şuţu din strada Colţei şi în salonul doamnei Oteteleşanu din calea Victoriei — astăzi Terasa Oteteleşanu — trecea întreaga societate de sus a ţărei.[1])

Recepţiunile şi balurile acestor două aristocrate ereau evenimente şi n'au fost nici o dată egalate, necum întrecute! „Tot Bucureştiul" — după cum se spunea atunci — defila în aceste două case, şi nu erea om de rasă, om de naştere boerească sau chiar burghez ajuns sau intelectual cu vază care să nu fie invitat la marile serbări date de gazde.

Imprumut penei lui *Claymoor* din *L'Indepandance Roumanie* din anul 1881, amănuntele unui mare bal dat de către prinţul Gheorghe Bibescu de curând venit în ţară. A fost un bal costumat care a făcut senzaţie şi despre care s'a vorbit mult în saloanele bucureştene.

Costumul francez predomină firesce.

Prinţul Bibescu, în ducele de Marly costum Ludovic XI; Grigore Cantacuzino (Grigri) în Cromwell, Emanuel Băleanu în Don Juan, Nicolae Cerkez în Jean de Nivelle. Grigore Cerkez în Cigogniac din „Capitaine Francasse, prinţul Ferdinand Ghica în patrician din Veneţia, Mihail Marghiloman în Pomprinel din „La fille de M-me Angot", Alexandru Marghiloman marchiz Ludovic XV, etc. etc.

Doamnele, una mai răpitoare de cât alta — aşa ne spune

[1]) Cititorii vor observa că unele înregistrări sunt repetate de două şi de trei ori. Aşa comandă respectarea ordinei cronologice.

Claymoor, Natalia Şuţu în domesticitoare trăgând după ea un urs lănţuit, prinţesa Bibescu în ţărancă din Mans, prinţesa Ferdinand Ghica în nebună, prinţesa Maria Ştirbey în noapte de toamnă, Marchiza D'Aubepine Sully în buchetiera din piaţa inocenţilor, etc., etc.

Şi în mijlocul tuturor acestor splendori occidentale şi orientale un singur costum naţional românesc: D-na Olga Mavrogheni, marea doamnă de onoare a Doamnei Elisabeta.

Delicată atenţiune şi lecţiune severă pentru toată această lume de sus care, cucerită de mândreţele civilizaţiunilor mai înaintate, uita, în viaţa de toate zilele, şi graiul şi portul românesc.

De altfel, dacă portul naţional a fost introdus mai târziu la balurile şi solemnităţile noastre, datorim aceasta iniţiativei stăruitoare a Doamnei de pe tron.

O germană învaţă pe femeile române ca să-şi cinstească şi să-şi iubească neamul!...

Un bal ca acela dat de prinţesa şi prinţul Bibescu nu mai e cu putinţă astăzi. Acea lume de prinţi, acea atmosferă aristocratică a murit. Şi a murit pentru totdeauna.

* * *

— La 1 Martie telegraful aduce ştirea asasinării Ţarului Alexandru al II-lea al Rusiei.

Ţarul Alexandru fusese în România în timpul războiului de peste Dunăre, erea, dar, cunoscut. Ţarul căzuse sub bombele nihiliştilor.

* * *

— La începutul lunei Martie Curtea cu juraţi judecă şi condamnă pe atentatorul la viaţa lui Ion Brătianu şi pe complicii săi. Procesul a atras la Curtea cu juraţi o mulţime mare. Nici un membru al partidului naţional-democrat n'a luat apărarea vinovaţilor.

Petraru a fost osândit la 20 ani de muncă silnică, profesorul Pătescu şi diaconul Cârlova, complici, la câte 9 ani recluziune.

* * *

— Societăţile *Dacia* şi *România* fuzionează. Consiliul de administraţie e astfel compus: preşedinte prinţul Dimitrie Ghica, vice preşedinte Vasile Boerescu, membrii, prinţul Al. Stirbey, George Cantacuzino, colonel Dabija, Profopopescu-Pake, Dimitrie Frank, Cozadin şi Hilel. Director general Seculics.

— In cercurile politice se ştie acum, aproape sigur că România va fi ridicată la rangul de regat. Toate Puterile şi-au dat, se spune, adesiunea. Singură Austria ar face greutăţi, căci ea îşi subordonează consimţământul, consimţământului României la pretenţiile austriace în chestia Dunărei. In curând chestia Dunării va deveni arzătoare pentru România.

PROCLAMAREA REGATULUI ŞI SERBARILE INCORONAREI

Cercurile iniţiate, dar conservatoare, pretind că prinţul de Bismark şi-a dat consimţământul însă a sfătuit ca România să aibă, când va proclama regatul, nu un minister pur liberal al unui singur partid, ci un minister de coaliţiune.

Ion Brătianu a făcut atunci demersuri pe lângă conservatori dar n'a putut izbuti să convingă pe nici un fruntaş. Carp, Maiorescu, Lahovary etc. au propus atunci un minister sub preşedinţia altcuiva de cât Ion Brătianu, din minister să facă parte numai tineri conservatori şi tineri liberali, Camerele să fie dizolvate, Lascar Catargiu să fie ales preşedinte al Senatului şi Ion Brătianu preşedinte al Camerei. Bine înţeles liberalii au refuzat.

Pe când se credea, în genere, că regatul va fi proclamat la 10 Mai, iată o lovitură de teatru la 14 Martie.

Sâmbătă 14 Martie la ora 3 după amiază, generalul D. Leca se scoală şi propune Camerei să proclame regatul român. Uimire şi aplauze frenetice.

Camera trece imediat în secţii, apoi generalul Leca, numit raportor, aduce următorul proiect de lege.

ART. 1. — Principatul României este înălţat la regat şi prinţul Carol I de Hohenzolern ia titlul de rege.

ART. 2. — Prinţul moştenitor ia titlul de „Alteţă regală, prinţ moştenitor".

C. A. Rosetti preşedintele Camerei rosteşte o cuvântare entuziastă şi foarte aplaudată.

Alexandru Lahovary, în numele partidului conservator, se asociază şi declară că propunerea va fi votată în unanimitate.

Apoi a vorbit Vasile Boerescu, ministrul de externe, după care propunerea a fost votată cu unanimitate de 90 voturi.

Taina acestei proclamări fusese foarte bine păstrată.

In câteva minute ştirea se răspândi în tot oraşul. Erea o zi călduroasă de Martie cum rar se văd multe la acea epocă. In câteva clipe lumea năvăleşte pe Calea Victoriei, apoi drapelele apar la ferestre şi la magazine. Este o însufleţire generală şi sinceră, este sufletul românesc care saltă.

La Senat, preşedintele prinţul Dimitrie Ghica citeşte telegrama preşedintelui Camerei care anunţă proclamarea regatului în Camera tânără.

După câteva cuvinte ale senatorului Gheorghe Leca, Dumitru Ghica se scoală şi strigă:

— „Trăiască Majestatea sa Carol I, regele României!

Toţi senatorii în picioare şi publicul din tribune aplaudă furtunos.

Raportor al legei votată a fost la Senat Ion Ghica.

Au vorbit George Cantacuzino, Lascăr Catargiu şi Vasile Alexandri aducând adeziunea lor. A vorbit şi şeful guvernului.

Legea a fost votată cu apel nominal şi cu unanimitate de 10 voturi.

Ministerul care a semnat actul acesta erea astfel compus:

Ion Brătianu prim şi ministru de finanţe.
B. Boerescu externe.
Al. Teriakiu interne.
General Slăniceanu rezbel.
Colonel N. Dabija, agricultură, comerţ şi lucrări publice.
B. Conta, instrucţia şi cultele.
D. Giani justiţia.

Pentru câteva zile patimile politice şi polemicele acre lasă locul entuziasmului pentru marele act national săvârşit.

* * *

— Comerţul Capitalei dă lui Ion Brătianu un banchet de peste 300 tacâmuri spre a'l sărbători pentru norocoasa salvare de atentat.

— Pe ziua de 1 Aprilie 1881 s'au inaugurat Casa de Economii din nou înfiinţată. Casa a fost instalată în localul Casei de Depuneri.

Regele a fost de faţă şi a făcut întâiul vărsământ de 300 lei.

— Cu acest prilej încă o faptă a Regelui pe care am omiso la timp. Promulgarea legei care înalţa ţara la rangul de regat, a semnat-o Suveranul cu un condeiu şi o călimară nouă.

Academia Română a rugat pe rege să'i doneze pe amândouă fiind, de acum, piese istorice. Regele s'a grăbit să satisfacă cererea Academiei.

— Imediat după atentatul şi asasinarea Ţarului Alexandru II, ministrul Rusiei la Bucureşti a cerut guvernului român să ia măsuri severe şi imediate împotriva unui număr de ruşi stabiliţi în România.

Adevărul e că un număr de nihilişti ruşi se aflau în ţară, la Iaşi erea doctorul evreu Russel care desfăşura o mare activitate revoluţionară, iar în Bucureşti mulţi nihilişti ereau adăpostiţi.

Guvernul luă imediat măsuri şi operă numeroase arestări. Apoi parlamentul votă legea care autoriza fixarea domiciliului streinilor si chiar expulzarea.

Această lege provoacă o mare mișcare de protestare, dar toată lumea conștientă înțelegea că legea este impusă de Rusia.

* * *

— Atacat din toate părțile cu violență, amenințat cu moartea, neputând compune un minister după dorința sa spre a prezida serbările încoronării regelui, Ion Brătianu își prezintă demisiunea.

Dorința lui Ion Brătianu erea să compuie un cabinet cu elemente din dreapta tânără, de aceea a făcut propuneri lui Gheorghe Cantacuzino, Carp, Maiorescu și chiar lui Alexandru Lahovary, dar toate propunerile au fost respinse orî au fost primite cu condițiuni de neprimit.

In timpul acesta intimii primului ministru deschid în toată țara o listă de subscripțiune spre a oferi lui Ion Brătianu *un milion*. Această inițiativă provoacă o nouă campanie violentă a opoziției având drept temeiu: *Milionul lui Brătianu*.

Dezgustat dar și silit de împrejurări, sigur că nu va trece mult și majoritatea nu va putea trăi fără el, Ion Brătianu își dă demisia iar regele, după refuzul lui C. A. Rosetti de a compune noul minister, dă însărcinarea lui Dumitru Brătianu.

Cabinetul care va prezida serbările încoronării este astfel format:

Dumitru Brătianu președinte și externele.
Eugeniu Stătescu internele.
General Slăniceanu rezbelul.
D. Sturza finanțele.
Colonel Dabija, lucrări publice.
M. Ferikidi justiția.
V. A. Ureche instrucția.

A bîruit, dar, părerea omogeniștilor. în cabinet nu sunt decât puri liberali roșii.

Fostul ministru B. Conta e numit consilier la Casație.

— Pentru serbările încoronării a fost bătută o medalie care purta pe o parte următoarele cuvinte:

Serbarea proclamărei regatului
10 Mai 1881

In centru textul legei votată la 14 Martie 1881 cu numele președinților Camerei și Senatului și numele miniștrilor.

Pe cealaltă parte cuvintele:

Serbarea
Proclamărei Regatului
10 Mai 1881
Legea din 14 Martie 1881.

Ion Brătianu
Ministru președinte

Au fost bătute medalii de aur, de argint şi de bronz.

— Serbările încoronărei s'au făcut cu un fast deosebit ajutate de asentimentul, entusiazmul şi însufleţirea generală.

La 1866, adică cu 15 ani ma înainte, Prinţul Carol de Hohenzolern fusese primit de o locotenenţă domnească compusă din: generalul Nicolae Golescu, Lascăr Catargiu şi colonelul N. Haralambie, iar ministerul erea astfel compus:

Ion Ghica, prim ministru şi externele.
Dimitrie Ghica, internele.
Petre Mavrogheni, finanţele.
C. A. Rosetti cultele şi instrucţia
D. Sturza, lucrări publice.
Dimitrie Leca, războiul.
Ion Cantacuzino justiţia.

Acum la putere erau numai liberali nuanţa zisă roşie, dar nici la 1866 nici la 1881 pentru serbările încoronărei Ion Brătianu nu a fost în guvern.

Pentru serbările încoronărei au sosit în ţară prinţul Leopold, fratele regelui şi cei doi fii ai săi Ferdinand şi Carol.

Prinţul Ferdinand erea moştenitorul tronului.

Nu voi face descripţia întreagă a serbărilor, voiu da numai o idee generală.

La ora 10 ese de la palatul Cotroceni cortegiul.

Regina este într'o trăsură de gală înhămată a la Daumont, e deschisă şi capitonată cu catifea purpurie ce cade în falduri peste tot. Capra era un coş de flori, în locul scărilor o mare coroană.

Regina era îmbrăcată într'o rochie de brocar alb, gulerul Valois cu perle de toate culorile, o trenă nesfârşită garnisită cu dantele, pe umeri o mantilă de satin alb pe margine cu zibelină, pe cap diadema de perle oferită de oraşul Bucureşti la căsătorie.

Opt cai bogat înhămaţi, cu pene şi egrete albe sunt încălecaţi de jockey îmbrăcaţi în uniformele roşu şi argint; de partea fiecărei portiere câte 2 lachei în livrele de mare ţinută. Înainte doi picheri călări pe cai cu panaşe tricolore. Prinţul Leopold în mare ţinută de general prusian stă alături de regină, dinainte prinţii Ferdinand şi Carol.

Regele Carol călare, merge înaintea trăsurei regale. In jurul regelui o strălucită escortă de generali şi de ofiţeri superiori călări.

După serviciul divin oficiat la Mitropolie care a fost ceremonia încoronărei, a urmat defileul din sala tronului.

La plecarea de la Cotroceni cortegiul a urmat calea Griviţei, Victoriei, stradele Lipscani, Şelari, Rahova şi Bibescu Vodă; la întoarcere acelaş parcurs până la palatul regal din Calea Victoriei.

La Mitropolie, după oficierea serviciului divin, primul ministru a prezentat regelui actul încoronărei pe care l'a semnat dimpreună cu prinţul Leopold.

La Palatul din Calea Victoriei regele intră în sala tronului. 60 drapele ereau înşiruite ţinute de militari. Foarte mişcător acest spectacol, al mulţimei drapelelor sfâşiate de gloanţe.

Un sunet de trâmbiţe se aude şi cortegiul regal se arată. Patru generali purtând coroanele intră. Coroanele sunt depuse înaintea tronului. Apoi intră corpurile constituite şi demnitarii înalţi.

La ora 2 jum. regele şi regina intră şi se aşează.

Prinţul Dimitrie Ghica preşedintele Senatului înaintă şi rosti cuvântarea care începu cu vorbele:

Sire, Doamnă,

„Astăzi România se coronează pe sine punând coroana regală pe fruntea Majestăţilor Voastre.

Etc. Etc.

Şi prezintă regelui Coroana de oţel.

In acelaşi timp C. A. Rosetti preşedintele Camerei, făcu câţiva paşi către regină şi, punând un genunchiu în pământ zise:

„Doamnă, privindu-te, naţiunea se vede frumoasă".

Apoi, sărutând mâna reginei, îi oferi Coroana.

Regele răspunse. Cuvintele sale din urmă au fost de o mare elocuenţă şi de răpitoare căldură.

— „Să ne unim, dar, toţi înaintea acestor drapele care au strălucit pe câmpul de onoare, înaintea acestei Coroane emblema regalităţei şi în jurul căreea întreaga naţiune trebuie să se strângă ca nişte soldaţi în jurul drapelului... Să ne unim cu acest strigăt scump, inimilor noastre şi care găseşte un ecou puternic în acest loc consacrat prin proclămarea actelor celor mai solemne: „Trăiască România noastră mult iubită, încoronată astăzi prin virtuţile sale civice şi militare."

Apoi a început defileul tuturor demnitarilor şi a delegaţilor din toate unghiurile ţărei, delegaţii a 3000 de comune.

Seara iluminaţie strălucită în oraş şi la şoseaua Kiselef.

După urma acestei sărbători au rămas câteva amintiri nostime.

Aşa, de exemplu, s'a comentat mult cuvintele rostite de C. A. Rosetti reginei.

Se spunea că Rosetti erea amorezat de regină şi că nu pierdea nici odată prilejul de a'i spune o amabilitate. De rândul acesta a găsit o vorbă de spirit spre a'i spune că este frumoasă.

Defileul delegaţilor a fost presărat cu multe incidente hazlii. Aşa un delegat s'a pus în genunchi în faţa regelui şi nu mai voia să se scoale. Alt delegat dorea morţiş să sărute pe micul principe Carol, fratele regelui Ferdinand. Cu mare greutate a fost scos din sala tronului.

A doua zi 11 Mai a fost consacrată defileului carelor simbolice. Au fost 43 de care de o mare frumusete.

Regele şi Regina primesc defileul la statuia lui Mihai Viteazul, iar carele simbolice au fost concentrate la Şosea de unde scoboară dealungul Calei Victoriei.

Iată cortegiul:

Membrii comitetului executiv, studenţii, mai mulţi Domnitori din trecut, Traian împăratul, un şef însoţit de soldaţii lui îmbrăcaţi în fier, un stindard turc şi soldaţi turci în lanţuri, cinci ţărance tinere ducând pe pernă de catifea o coroană regală, şcoli etc.

Apoi carul agriculturei, al Teatrului Naţional, al comerciului reprezentat printr'o corabie, steagurile căilor ferate, carul artelor grafice, bijutierii şi ceasornicarii, florarii. Pe carul florariilor o splendidă coroană de flori, când a trecut carul în faţa Reginei i s'a oferit coroana. Carul ţesătorilor şi al boiangiilor, cismarii, croitorii, pălărierii, brutarii. Carul brutarilor e tras de 8 boi măreţi. Pe car brutarii fabrica pâinea şi o arunca mulţimei de jos şi lumei de pe la ferestre. Carul carelaşilor tras de cai de lux. Carul birjarilor muscali, înhămat în troica este dintre cele mai reuşite. Carul tramvaielor tras de cai foarte frumoşi călăriţi de surugii în costume pitoreşti. Carul Societăţei de tragere la semn, al vânătorilor, al israeliţilor, marea lojă masonică naţională română. Societăţile germane. Societatea ungară, carul băuturilor spirtoase, berăriile Opler şi Luter, măcelarii. Aceştia vin cu 6 boi: 4 albi şi doi negri, dar atât de frummoşi că zmulg aplausele pe toată trecerea. Lăutarii, pescarii. Aplause numeroase salută caru constructorilor români. Lăcătuşii, topitoria Lemaître, Societatea de bazalt artificial, tâmplarii, dulgherii, tapiţerii, plăpumarii, fabrica de bazalt artificial, săpunarii, fabrica de băuturi gazoase. Carul foarte frumos a fost desenat de pictorul Aman. Dintr'un basin ţâşnesc în ploaie valurile de apă gazoasă şi publicul aplaudă frenetic. Fabricanţii de chibrituri lucrează în mers. Tăbăcarii urmează. Apare un car monumental tras de 24 boi reprezentând noua matcă a Dâmboviţei. Dar carul e atât de înalt şi voluminos iar atelajul atât de numeros în cât, când ajunge în faţa marelui otel de Bulevard şi boii vor să cotească la stânga spre statua lui Mihaiu, vârful se acaţă de balconul otelului, de asupra fostei librării Alcalay, pe atunci fiind instalat acolo magazinul de covoare Haas, actualmente în Lipscani.

Un moment de emoţie, o parte a carului se rupe, scândurile cad, dar boii cârmesc la stânga şi trec.

Apoi carul fabricei de efecte militare, în sfârşit Crucea roşie.

Acest defileu a fost un mare succes atât pentru organizatorii serbărei cât şi pentru artiştii cari au desenat carele sau le-au realizat. Industria română a meritat, tot la fel, toate laudele.

Această serbare a lăsat cele mai frumoase impresiuni

căci a fost, în adevăr, strălucită din toate punctele de vedere.

In zilele noastre mai ales din cauza scumpetei tutulor materialelor, o serbare ca aceea nu s'ar mai putea organiza.

La 12 Mai trebuia să fie defilarea armatei, însă din cauza ploilor ce cădeau necontenit, a fost amânată pentru 13 Mai.

CESTIUNEA DUNĂREI

— Serbările încoronărei trecând, vine la ordinea zilei cestiunea arzătoare a Dunărei.

Acum începe să se lămurească pentru care motive s'a retras Ion Brătianu de la guvern şi de ce a plecat şi Vasile Boerescu de la departamentul externelor.

Austria erea singura putere care mai punea piedici ridicărei României la rangul de regat; Austria făcea un şantaj, făgăduia că va consimţi la cererea României dar pretindea concesiuni în cestiunea Dunărei. Spre a obtine acest consimţământ, care erea esenţial, Boerescu a făcut Austriei concesiuni mai mari de cât ar fi trebuit.

La o întrunire ţinută la clubul liberal cu parlamentarii, Dumitru Brătianu şeful guvernului a arătat că noul guvern se găseşte aproape în faţa faptelor împlinite, de aceea situaţia este foarte gingaşă. Adunarea a telegrafiat lui Ion Brătianu cerând să vie în Bucureşti spre a da lămuriri.

Agitaţia parlamentară ce urmează are acum şi o parte cu dedesubturi: amicii lui Ion Brătianu vor să răstoarne guvernul pe această chestie a Dunărei, susţinând că guvernul Dumitru Brătianu este incapabil, că nu ştie să apere interesele României, că este inferior guvernului trecut. In faţa acestor hărţueli Dumitru Brătianu face declaraţia că cestiunea a fost compromisă de guvernul care l'a precedat.

Dar în cercurile iniţiate creşte credinţa că ministerul Ion Brătianu s'a retras tocmai spre a lăsa locul altui guvern care, în cestiunea Dunărei nu erea legat de nici un angajament. Erea România legată înpotriva intereselor sale în cestiunea Dunărei prin nedibăcia guvernului Ion Brătianu—Vasile Boerescu? Iată care erea întrebarea.

In faţa agitaţiei care creştea în cercurile parlamentare, în presă şi în public, C. A. Rosetti preşedintele Camerei a pus să se afişeze următorul avis în culoarele Camerei:

„In faţa celor ce se spun, se scriu şi se colportează în cestiunea Dunărei.

In faţa acuzaţiunilor adversarilor noştri:

Amicii noştri din majoritate sunt rugaţi să se întrunească astă seară la clubul liberal spre a se consulta asupra acestei cestiuni.

D-l Ion Brătianu a făcut cunoscut prin telegramă că va veni însuşi spre a da lămuririle trebuincoase.

Domnii miniştri vor asista la întrunire.

C. A. ROSETTI.

Cestiunea Dunărei care agită cercurile politice de mai bine de un an de zile erea în rezumat următoarea: Art. 55 al tratatului de la Berlin, instituind o comisiune europeana a Dunărei cu autoritatea de a administra fluviul de la Porţile de fer până la gurile lui, acest regim convenea Romaniei, dar Austro-Ungaria, vrând să puie stăpânire exclusivă pe Dunăre, a obţinut de la comisiunea europeană instituirea unei delegaţiuni purtând numele de „Comisiunea mixtă", care în realitate dedea Austriei supremaţia şi punea România în poziţie de subordonanţă.

Agitaţia e mare. Opoziţia îndreaptă loviturile în contra cabinetului precedent Brătianu-Boerescu, iar liberalii, precum Gheorghe Chiţu, N. Fleva şi alţii, atacă pe Vasile Boerescu, acuzându-l că a primit instituirea Comisiunei mixte, pe care, de altfel, o combătuse delegatul României în comisiunea dunăreană.

Interpelări sunt dezvoltate la Senat şi Cameră iar din dezbateri ese cam micşorat Vasile Boerescu.

Ion Brătianu simţindu-se atins de toate aceste împrejurări şi mai ales de faptul că fratele său Dumitru — actualul preşedinte de consiliu — nu a luat cu căldură apărarea guvernului său în această cestiune, îşi dă demisiunea de la conducerea partidului şi din mandatul de senator.

Mâhnirea lui Ion Brătianu vinea şi din faptul că nici măcar un singur membru al majorităţei din Cameră sau din Senat nu a luat cuvântul spre a'i susţine politica în cestiunea Dunărei şi spre a răspunde atacurilor lui Alexandru Lahovary şi lui Nicolae Ionescu.

Mare ferbere în partid! O delegaţie din Cameră şi din Senat se duce la Măgura, unde se retrăsese Ion Brătianu, îl convinge să se reîntoarcă, să ia parte la lucrările Senatului şi să aducă puţină linişte în partid.

Dar Ion Brătianu erea atunci prea mult deasupra tutulor situaţiilor şi a tutulor oamenilor politici pentru ca să steă prea mult timp afară de guvern, iar intrigile şi manoperile pe dedesubt urmau înainte.

* * *

— La 10 Mai Regele iscăleşte decretul prin care se instituia a doua decoraţiune română: *Coroana României*.

* * *

— In lumea „de sus" mari hohote de râs apropos de o greşeală de tipar apărută în L'Indépendance Roumaine" la rubrica *Echos Mondains* a lui *Claymoor*.

Vorbind de o recepţiune dată de mecena doamna Elena Otetelişanu, *Claymoor* scrie: *„Les salons tout garnis de fleurs. La maitresse de maison les aime a la folie. Tous les matins*

ces nombreux valets doivent garnir de roses les grands vases du petit salon on elle se „TEINT".

„On elle se TEINT" în loc de „ou elle *se „TIENT"* provoacă veselii nesfârşite, mai ales pentru ca să potrivea. D-na Oteteleşanu erea destul de bătrână.

Această greşală a apărut în *„L'Indépendance Roumaine"* cu data de 9/21 Iunie 1831.

* * *

— Atacurile făţişe în potriva cabinetului Dumitru Brătianu încep. Mai ales Senatul îi este hotărât ostil.

Intâiul atacat este ministrul de rezbel generalul Slăniceanu. In urma unei interpelări a lui Petre Grădişteanu care'l acuza de nereguli la o licitaţiune, Senatul votează moţiunea de blam cu 27 voturi contra 4.

E drept că ministrul nu a tăgăduit faptele ce i s'au imputat, a declarat numai că el este cu totul afară din cauză, dar a urmat sistema practicată sub toţi miniştrii de rezbel de când este minister de rezbel în România.

Acesta erea adevărul.

Inceputul erea făcut, de şi ministrul de rezbel erea, în parte, victima urâtelor moravuri consacrate prin obiceiu.

O întrunire intimă a majorităţei invită pe Dumitru Brătianu să se retragă, iar la începutul lui Iunie cabinetul cade. Dumitru Brătianu îşi prezintă demisiunea.

Regele însărcinează pe C. A. Rosetti să formeze cabinetul dar „bătrânul vulpoiu" ştiind că l'ar aştepta, fără îndoială soarta lui Dumitru Brătianu, răspunde regelui: „Sire, naţiunea vrea pe Ion Brătianu!" „Naţiunea" erea majoritatea din Cameră şi Senat.

Cabinetul e astfel format:

Ion Brătianu preşedinte, finanţele şi interimatul rezbelului, C. A. Rosetti internele, Eugeniu Stătescu externele, colonelul Dabija lucrările publice, M. Ferekyde justiţia, V. A. Urechie instrucţia.

Cu venirea lui Ion Brătianu linistea se restabileşte în partidul liberal. Acum ţara are un minister omogen, cum l'au cerut neîncetat Gheorghe Chiţu şi Nicolae Fleva, dar nici Fleva nici Chiţu, cu toată dorinţa şi năzuinţa lor, nu pot ajunge până la un portofoliu.

* * *

— Vacanţa începe şi nu mai avem de cât pe Claymoor ca să înveselească.

La grădina Stavri din strada Academiei — actualmente Liedertafel — joacă o trupă franceză de comedii. Se joacă *L'Etincelle* şi *Une demoiselle en loterie.*

Claymoor scrie: Les loges sont bien garnies, quelques

figures connues . Madame Elise Millo qui, malheureusement, va bientot nous quitter, madame Alexandrine Floresco, en capote duchesse, madame Candiano toujours gracieuse. M-me Charles Pherikyde en bleu Minerve coiffée d'un chapeau empire a plumes blanches, Mme Pilat en merveilleuse etc.

Dans les fauteuils la jeunesse dorée, la haute gomme, tout le high life masculin".

Ce stil, ce oameni şi ce vremuri!?.. Toate acestea parcă ar fi din o mie şi una de nopţi şi sunt numai de ieri!

* * *

— Marţi la 14 Iunie a fost pusă, în faţa regelui şi reginei, piatra fundamentală a bisericei *Domniţa Bălaşa* care a fost în întregime reconstruită aşa cum o vedem astăzi.

Această biserică a fost clădită întâia oară la anul 1784 de către Domniţa Bălaşa fiica prinţului Constantin Basarab Brâncoveanu, reclădită în 1831 de către Banul Grigore Basarab Brâncoveanu, din nou reclădită la 1838 de Băneasa Safta Grigore Basarab Brâncoveanu.

După ce serviciul divin a fost oficiat de Mitropolitul primat, s'a procedat la semnarea actului comemorativ al clădirei. Acest act a fost închis într'un tub de sticlă unde au fost introduse şi câte o piesă nouă din toate monetele româneşti de metal ale epocei, de la piesa de un ban până la cea de aur de 20 lei. Tubul a fost învelit în câte o foaie a tutulor ziarelor ce apăreau atunci în Bucureşti şi a fost introdus în alt tub de metal.

Regele, Regina, Mitropolitul primat şi doamnele de onoare au primit câte un şorţ de satin alb cu ciucuri de aur. Apoi regele, cu sculele de argint ce i s'au dat, a pus întâia cărămidă pe piatra fundamentală sub care a fost închis tubul, a doua cărămidă a pus-o regina, a treia Mitropolitul şi aşa mai departe.

Arhitectul a fost Alexandru Orăscu asistat de Dobre Nicolau şi Beneş.

* * *

— Dimitrie Prăţianu, fiind răsturnat de la putere este ales preşedinte al Camerei. Dar în acelaşi timp face să apară ziarul *Drapelul* care, ziar independent de o camidată, va deveni, nu mai târziu, un ziar de crâncenă opoziţie.

C. A. ROSETTI MINISTRU DE INTERNE.

— C. A. Rosetti se semnalează la ministerul de interne printr'o vehementă campanie în potriva subprefecților, a zapciilor cum li se spunea atunci.

In urma unei lungi inspecții făcută prin țară, constatând destrăbălarea administrației a cerut prefecților, prin o serie de circulări, să puie capăt acestei stări de lucruri; în același timp le-a mai cerut să-i recomande alți subprefecți mai ales tineri cu diplome, foști militari onorabili, etc.

C. A. Rosetti este acela care a dat cel dintâiu alarma în potriva zapciilor care ereau o plagă pentru bietele populații.

Bine înțeles, fiind date moravurile vremei, Rosetti a fost mai mult zeflemisit, decât luat în serios pentru încercarea ce făcea de a tăia în carnea putredă a urâtelor deprinderi.

* * *

— Eugeniu Stătescu, ministrul de externe creiază biuroul presei la ministerul său. E numit în acest post Grigore Ventura, directorul politic al ziarului *L'Indépendance Roumaine*, ziar independent pe vremea aceea.

* * *

— Rosetti aduce numeroase propuneri democratice, între altele aduce și propunerea eligibilității magistraților. Rosetti comunică propunerea sa corpurilor constituite a oamenilor de drept, Membrii baroului de Ilfov se și întrunesc ca să discute propunerea.

Bine înțeles în opinia publică toate aceste reforme democratice ereau primite cu neîncredere și chiar ca lucruri glumețe.

Reformele democratice aduse de C. A. Rosetti la ordinea zilei îi ereau inspirate de fiul său mai mare Mircea Rosetti cere, venit de curând dela Paris, aducea toate iluziile cercurilor socialiste pe care le frecuenta. Mircea Rosetti și ideile lui, au fost motivul cel dintâi al răcirei legăturilor dintre C. A. Rosetti și Ion Brătianu, vechi prieteni și tovarăși de luptă.

Atunci șeful de cabinet al lui C. A. Rosetti erea Gheorghe Panu.

* * *

— Moravuri ale vremurilor. La colegiul țărănesc din Mehedinți este o vacanță de deputat. Printre candidați se prezintă și Ion Bibicescu redactor la *Românul*.

Să nu se uite că ministru de interne erea C. A. Rosetti

In ultimul moment toate partidele din opoziție își retrag candidații și prezintă candidatura lui Mihail Cogălniceanu.

Cogălniceanu, care demisionase din postul de ministru al țării la Paris, este ales cu 288 voturi contra lui Bibicescu, care nu întrunește de cât 70.

Opoziția jubilează, dar *Românul* lui C. A. Rosetti și pe care îl redactează Bibicescu, scrie a treia zi.

„Izbânda amicului nostru Bibicescu față de un om de calibrul lui Cogălniceanu ar fi fost pentru noi o înfrângere morală. S'ar fi spus că reușita redactorului *Românului* a fost asigurată de guvern. Alegerea d-lui Cogălniceanu va pune capăt la toate aceste insinuări. Nu se mai poate spune că guvernul face pe deputați după bunul său plac. Aceste timpuri întunecate și arbitrare au trecut. Soarele libertății luminează, încălzește și reînvie România".

Ce departe suntem, astăzi la 1927, și de acele vremuri și de acei oameni și de aceste simțiri. Libertate electorală, cântată și visată de vizionarul Rosetti, dormi somnul dreptilor alături de cenușa lui. Generația noastră nu a cunoscut-o și nu o va cunoaște.

* * *

— Trecerea lui C. A. Rosetti pe la ministerul de interne produce agitație. Rosetti vine cu un număr de idei înaintate, toate circulările lui, toate reformele ce propune sunt colorate cu acea simțire democratică care încă, la acea epocă nu erea înțeleasă în România.

Rosetti vrea să reformeze administrația, de aceea cere desființarea vechilor zapcii și numirea în locul lor, a subprefecților titrați.

Rosetti se ridică în potriva proprietarilor și arendașilor cari impilează pe țărani. El trimite prefecților o circulară în care le cere să ia măsuri urgente ca țăranii să fie dijmuiți la vreme și să se pue capăt șicanelor care toate au de scop despoerea țăranului.

Rosetti propune alegerea magistraților și reforma radicală a acestei instituțiuni.

Toată lumea conservatoare se ridică împotriva omului de idei : Clasele conservatoare, în întregime repudiază pe Rosetti, însuși partidul liberal nu-l mai cunoaște ; majoritatea cea mare a liberalilor nu mai este purtătoarea tradiției de la ohârșie, liberalii încep să devie conservatori. Omul lor este Ion Brătianu dar de loc C. A. Rosetti.

Pentru a discuta cestiunea reorganizării magistraturei pusă la ordinea zilei de marele democrat, avocații se întrunesc în cele din urmă zile ale lui August.

Constantin Ghiță Ioan, fratele mai mare al lui Take Ionescu, doctor în drept dela Paris, de curând sosit în țară după studii strălucite, ea apărarea reformelor democratice. C. Ghiță Ioan era ascultat. El propune alegerea magistraților de

un sufragiu universal compus din cei carí au o diplomă şi 2 ani de stagiu în barou. Propune: un singur judecător la prima instanţă. 3 în apel şi 5 la Casaţie. Apoi lefuri de trei ori mai mari.

D. Constantin Disescu, iarăş unul din cei tineri, combate eligibilitatea, pentru chestiunile de fapt, cere juriul, admite juriul şi în apel. Cere numirea prin concurs şi un fel de inamovibilitate. Primeşte judecătorul unic la întâia instanţă, 3 la apel şi 5 la Casaţie.

Cel mai lung şi interesant discurs a fost al lui Take Ionescu de curând sosit de la Paris Discursul său a fost foarte ascultat. Take Ionescu a cerut instituirea juriului civil. Combate apoi dreptul de apel. Judecătorul de întâia instanţă propune să fie ales pe 5 ani de către toţi alegătorii celor 3 colegii pentru Camera deputaţilor, plus de delegaţi colegiului 4 cu condiţia ca să ştie scri şi ceti. Judecătorul va trebui să aibă minimum 25 ani şi 5 ani în barou (?). Jurat civil va putea fi oricare cetăţean ştiind ceti şi scrie. Judecătorul de ocol va fi înlocuit printr'un judecător ales de către toţi alegătorii circumscripţiei. A cerut organizaţia corpului notarilor şi avocaţilor şi revizuirea desăvârşită a codicelui de procedură civilă şi de instrucţie criminală. Take Ionescu a spus că răul la noi este confuzia ce se face între cestiunea de drept şi cestiunea de fapt.

Au mai fost două şedinţe, fiindcă cestiunea a fost desbătută trei Duminici la rând.

Avocaţii Grigore Păucescu şi Pală au combătut eligibilitatea cu vorbe violente şi ofensătoare pentru C. A. Rosetti. Ion Lahovary a fost şi el în contra eligibilităţii. Apoi discuţia s'a sfârşit cu un mic scandal.

Take Ionescu, pe care îl combătuse toţi avocaţii carí au vorbit, a voit să răspundă dar adunarea nu l'a mai lăsat să vorbească şi a închis discuţia. Faţă cu acest procedeu, au părăsit sala Take Ionescu, C. Disescu, C. Nacu şi C. C. Arion. Iar cei rămaşi în sală, în număr de 16, au votat următoarele propuneri:

1) Inamovibilitatea pentru judecătorii dela Curţi.

2) Noviciatul fără concurs pentru judecătorii de întâia instanţă. Pe viitor ministrul să nu mai poată muta un magistrat fără consimţământul său. Iar înaintările se vor face pe două liste, una întocmită de ministrul luând de normă vechimea, cealaltă alcătuită de membrii baroului.

3) Inaintarea pe loc pentru judecătorul de instrucţie.

4) Sporirea salariilor.

Bineînţeles nimeni n'a dat importanţă acestei hotărîri realizată în astfel de condiţiuni.

pe d. baron de Reineck fiindcă a bătut şi a rănit pe doamna baroană, la 3 luni închisoare. Făcând opoziţie d-nul baron a rămas osândit la 100 lei amendă.

Care va să zică şi între baroni se obicinueşte păruiala ?....

Dar de ce, oare, să fi fost silit d. baron a veni la această extremitate ?...

* * *

— Se fondează în luna Septembrie întâia fabrică de hârtie în România. Aceasta e fabrica dela Letea. Iniţiativa este a lui Constantin Porumbaru.

Actualul comitet este compus din: C. Porumbaru, I. Balanolu, V. I. Socec, Al. Creţeanu, Gr. Păucescu, N. Zahariad, Olmazu, G. Dem. Teodorescu.

— Claymoor reapare după vacanţă. Noul circ Sidoli, acela pe care îl avem astăzi, se inaugurează. Reprezentaţiile încep din luna Septembrie şi durează câteva luni. Pe vremea aceea nu era cinematograful; cinematograful aproape a omorît circul.

Claymoor face darea de seamă a spectacolului. Ascultaţi-l, fiindcă merită:

„A droite M-me Pierre Gradisteano toujours (?) belle et très entourée. M-me Gradisteano portait un costume en drap vieil or garni de satin vieil or, corsage a l'enfant avec fraise au cou; sur la tête un chapeau gris avec une plume bleue traverse d'une plume vieil or.

Etc. etc.

Aux fauteuils tout Bucarest, hommes serieux, haute gomme, sfortsmants, la jeneusse dorée, raolzce et cuivrée.

Les chevaux paraissent bons, mais il ne faut pas trop entenser, car en somme ce n'est ben que pour le moment, puis le prix des places et trop elevé pour un cirque: vingt francs une loge, et quatre francs une staile, c'est exorbitant. A Paris on paye la meilleure place 2 francs".

Nu'i aşa că astăzi aceste copilării ne fac să râdem ?

Şi au trecut 45 de ani de atunci, decând 20 lei o lojă şi 4 lei un stal păreau preţuri exorbitante!?..

BANCHETUL LUI C. A. ROSETTI

— Duminică la 27 Septembrie s'a oferit un mare banchet lui C. A. Rosetti, pentru împlinirea a 25 ani de la fondarea ziarului *Românul*. Era nunta de argint.

Banchetul a început la ora 6 în foaierul Teatrului Naţional.

Redacţia *Românului* oferise lui Rosetti o masă de stejar, sculptată având deasupra bustul maestrului. Masa şi bustul erau aşezate acolo. In foaier a vorbit Emil Costinescu în numele redacţiei. I'a răspuns Rosetti care a sfârşit cu aceste vorbe călduros aplaudate:

„Eu n'am nici un merit, tot meritul revine celor cari m'au înconjurat; Singurul meu merit este că am fost cu voi".

La ora 7 a început banchetul în sala Teatrului. Erau trei rânduri de mese aranjate de arhitectul Munteanu. Masa a fost servită de restaurantul Hugues.

Intâiul toast a fost rostit de primarul Capitalei, apoi Emil Costinescu a citit o scrisoare a regelui.

Banchetul a fost foarte impunător, la el au luat parte peste 300 persoane.

Au toastat: Ion Brătianu, prințul Dimitrie Ghica, I. Câmpineanu, G. Chițu, bătrânul artist Matei Millo, etc.

S'au spus și un număr de glume.

Pe Menu erea, între altele și *„Filet de Plevna"*. Când cei 100 chelneri ai lui Hugues apărură cu farfuriile pline de acest fileu, erea parcă o armată care trecea. Atunci un musafir spuse:

— Ia priviți defileul fileurilor de la Plevna.

La masă erea și V. A. Urechia, ministrul instrucțiunei. De o dată se aude o voce care seamănă cu a sa. Unul din comeseni întreabă:

— Vorbește Urechia?

— Nu, răspunde vecinul său, Urechia nu vorbește nici o dată, ascultă!

C. A. Rosetti a spus:

— Dacă am izbutit să conduc un ziar timp de o jumătate de secol, datorez aceasta redactorilor mei. Intre alții domnului Brătianu, acestui domn Brătianu pe care îl vedeți acum alături de mine, și care, sub articolele sale punea în totdeauna „va urma", însă urmarea nu o dedea niciodată.

Bine înțeles au fost mari hohote de râs în sală.

Sfârșind, Rosetti s'a adresat tinerimei spunându-i:

— Să nu credeți că noi am făcut tot ce erea de făcut. Dacă noi am cucerit libertățile de care ne bucurăm astăzi, celor viitori le revine ca să le păstreze. Și, de multe ori, e mai greu să păstrezi de cât să creezi.

Sfârșind Rosetti a băut pentru presa de toate nuanțele.

* * *

— Ion Ghica nu mai este director al Teatrului Național fiindcă e trimis ministru la Londra. Chestia Dunărei fiind la ordinea zilei în mod arzător, guvernul trimite în toate capitalele mari numai oameni de mâna întâia indiferent căror partide aparțineau.

Astfel la Londra trimite pe Ion Ghica, un vechi partizan al anglo-filiei. La Petrograd pe Nicolae Crețulescu, cel care, în preajma congresului din Berlin ceruse printr'o broșură ca România să cedeze de bună voie Basarabia pentru ca să capete concesiuni teritoriale cât mai întinse în dreapta Dunărei. La Roma a fost numit Petre Mavrogheni fruntaș al ve-

chiului partid conservator, fost ministru de finanțe în cabinetul lui Lascar Catargiu.

Bătrânii conservatori primeau o lovitură fiindcă li se răpea încă un fruntaș de mare valoare, dar Mavrogheni avea o situație financiară foarte rea și a primit sub nevoie și după rugămințile soției sale care — tot pentru același motiv al lipsei — primise postul de mare doamnă de onoare a Reginei.

La Teatrul Național cu mare greutate a putut găsi guvernul un înlocuitor în locul lui Ghica. Direcția a fost mai întâi oferită lui Petrache Grădișteanu care a refuzat.

Grigore Ventura, pe atunci director politic al ziarului *L'Indépendance Roumaine*, a cerut să i se încredințeze lui direcția, dar toți membrii Comitetului teatral, în cap cu Vasile Alexandri, au declarat că, dacă vine Ventura, demisionează în corpore. In cele din urmă direcția a fost încredințată lui Grigri Cantacuzino, boer de neam dar senator liberal.

Teatrul Național are un repertoriu inferior, piesele sunt rău montate și tot atât de rău jucate; afară de cei câțiva artiști de mâna întâia, ceilalți nu sunt demni de prima scenă a regatului.

In sfârșit după atâtea melodrame jucate prost, precum *Marion Delorme*, *Cazacii și Polonii* etc. Alexandru Odobescu, fanul prozator, trimite Teatrului o localizare: *Nea Frățilă*, localizată după *L'Ami Fritz* a lui Erckman Chatrian.

* * *

— La Iași studenții fac o mișcare socialistă, cu acest prilej sunt eliminați din Universitate câțiva studenți printre cari Constantin Mille și Alexandru Bădărău.

Faptul produce agitație la București. O întrunire de protestare este convocată la Universitate, se rostesc discursuri violente în contra ministrului V. A. Urechie care procedase cu atâta asprime, eu, copist la ministerul de instrucție, vorbesc și afac pe ministru. Bine înțeles am fost destituit. Faptul acesta a hotărât despre cariera mea, peste o lună am intrat în presă.

Un prieten brăilean Christache Sulioti doctor în drept, litere și filosofie de la Paris face să apară un ziar cotidian.

Pentru ca ziarul să aibă succes Christache Sulioti încredințează direcția lui Gheorghe Danielopolu, profesor de drept roman de la facultatea de drept din București, iar cu fiul lui Ion Heliade Rădulescu cade de acord ca să-i cedeze titlul ziarului tatălui său: *Curierul Român*.

Dar nimenea nu știa să facă un ziar. Peste câteva luni ziarul căzu.

Astfel am intrat în presă.

— In timpul acesta Prințul Gheorghe Bibescu inaugurează sala de scrimă de la Jockey Club și aduce de la Paris pe profesorul Michel. Cine, pe vremuri, n'a cunoscut pe Michel,

una din ființele cele mai vesele, original, om de petrecere și autorul a nenumărate farse foarte pipărate.

Voiu povesti numai una din ale lui.

Michel erea omul petrecerei și al paharului; într'o seară pe la ora 8, după ce vizitase mai multe localuri unde se bea, ajunge înaintea grădinei Episcopiei cu prietenii cu care petrecuse până atunci. Aici unul din grup propune o stațiune la Pisica Albă. Toată lumea aprobă. Dar Michel își aduce aminte de ceva și strigă:

— Imposibil! E ora 8 și trebuie să mă duc acasă. Azi e Sfânta Maria ziua nevestei mele și am mosafiri la masă.

Toți izbucnesc în hohote.

— Sfânta Maria a fost ieri, îi strigă toți.

Michel chefuia de 48 de ore și perduse noțiunea timpului.

* * *

— La deschiderea Camerelor — 15 Noembrie 1881 — Dumitru Brătianu este ales președinte. Insă discursul său nu place guvernului.

Dumitru Brătianu spune că, atât timp cât guvernul va face binele va fi amicul guvernului, dar când guvernul va face răul nu va avea dușman mai mare ca pe dânsul. Și termină spunând: „Ceea ce vă rog, însă, este să fiți încredințați că nu sunt și nu voiu fi instrumentul orb al guvernului".

Dar în partid fricțiunile sunt iarăși foarte mari așa că nici acest cabinet Ion Brătianu nu are viață lungă.

* * *

— Pentru inaugurarea statuei lui I, Heliade Rădulescu reprezentanții ziarelor din București se întrunesc. O delegație de 5 este aleasă spre a redacta discursul din partea presei. Acești 5 delegați sunt: G. Dem. Teodorescu din partea *Binelui Public*, D. A. Laurian din partea *României Libere*, Constantin Stoicescu din partea ziarului *L'Indépendance Roumaine*, Frederic Damé de la *Românul* și M. Eminescu de la *Timpul*.

SCANDALUL CALIMAKI CATARGI

— Dar iată-ne cu o încurcătură diplomatică în cestiunea Dunărei care e tot pendinte.

Guvernul român rezista și nu vrea să primească Comisiunea mixtă propusă de Austria și susținută de reprezentantul Franței, de Barrére.

Pentru susținerea intereselor române la Paris, guvernul numește ministru plenipotențiar pe Mihail Ferikidi care pă-

răseşte portofoliul justiţiei. Ministrul plenipotenţiar de până atunci, Calimaki Catargi este înlocuit pentru că a făcut oare care indiscreţiuni păgubitoare ţărei.

Dar iată şi un conflict direct cu Austro Ungaria. In discursul tronului de la 15 Noembrie, între altele, sta scris cum că Austria, sub pretext de epizootie, a închis graniţele pentru vitele noastre. Expresia „sub pretext" indispune guvernul de la Viena care dă ordin contelui Hoyos, ministrul Austriei la Bucureşti, să înceteze relaţiile diplomatice cu guvernul român şi să rămâie numai spre a expedia afacerile curente.

Cestiunea Dunărei se complică, însă, zilnic până ce ia proporţiile unui scandal.

Calimaki Catargi, fostul ministru al ţărei la Paris, acuzat că n'a ştiut să apere interesele României în această cestiune, face să apară o broşură în care pune toată corespondenţa diplomatică pe care a avut-o cu guvernul din Bucureşti în această cestiune.

La Cameră Nicolae Ionescu se urcă la tribună şi voeşte să citească din coprinderea ei, dar Camera nu'l lasă să citească. Scandalul ia proporţii în ţară, iar cu guvernul se pune cestiunea dării în judecată a lui Calimaki pentru divulgarea de secrete de stat. Ziarul *L'indépendance Roumaine*, al cărui director erea Constantin Stoicescu viitor ministru liberal, reproduce toate actele din broşură. Acestea sunt scrisorile schimbate între Calimaki Catargi de o parte şi Ion Brătianu-Vasile Boerescu de alta. In toate scrisorile lor atât Brătianu cât şi Boerescu sfătuesc pe Calimaki să stea în defensivă iar nu să ia ofensiva, în nici un chip să nu devie agresiv faţă de Austria.

Sub acuzările ce i se aduc şi sub ameninţarea de a fi dat judecăţei, fiindcă ar fi divulgat secrete de Stat, Calimachi Catargi trimite o scrisoare de apărare ziarelor. El se apără spunând că n'a publicat corespondenţa de cât după ce a fost acuzat de Ion Brătianu că n'a ştiut apăra interesele ţărei pe lângă guvernul englez, unde fusese trimis în misiune extraordinară.

Conflictul cu Austria se aplanează în urma unei Note de *„explicaţiune"* (?) care nu erea de cât o Notă de scuze. Iar conflictul cu Calimaki Catargi nu are alte urmări din cauză că nu aveam o lege care să pedepsească o astfel de vină. In urmă guvernul a făcut ca parlamentul să voteze o lege specială.

UN DUEL SUI GENERIS.

— Din altă parte Bucureştiul petrece.

Pe acea vreme exista încă restaurantul Hugues cel mai bun din Bucureşti, acolo unde azi este cofetăria Riegler.

Intr'o bună dimineaţă aflăm despre o provocare la duel; duelgii ereau Don Aladro ministrul Spaniei şi Constantin Isvoranu unchiul lui Alexandru Marghiloman. Martorii celui

d'întâiu: Dimitrie Bărcănescu şi Mihail Paleologu, martorii celui d'al doilea: Alexandru Ghica Bragadir şi Mihail Marghiloman.

Dar nu vă fie teamă, duelul erea un duel vesel: marea problemă erea care din doi adversari va mânca mai mult din următorul Menu, cum numai pe vremea aceea se mai putea servi la Hugues:

Huitres d'Ostende
Caviar frais
Tortie-Loup
Consommé Royal
Paris-bouchées
Homard a l'americaine
Cotes de moutons pressalé sauce Bearnaise
Ragout de perdreaux a la Lucullus
Terrine de foie gras
Truffes au champagne
Punch glacé
Pieds de céléri
Asperges en branches sauce hollandaise
Gateau Espagnol
Café, liqueurs
Fine Champagne 1855
Iohanisberg Cabinet (cave Metternich)
Grand vins de Chateau Lafitte (monopole Rousanée Centi (1869)
G. H. Mumm et Roederer frappé

* * *

Duelul erea în două prânzuri şi cu „contra" în caz când fiecare adversar ar fi câştigat o partidă. Intâiul prânz dat de Isvoranu a fost câştigat de acesta.

Al doilea prânz dat de Don Aladro a fost încă şi mai strălucit. Toţi musafirii — astă dată 8 la număr — ereau în frac, pe fie care şervet un buchet de violete, flori peste tot iar Menu-ul, iată-l:

Huitres d'Ostende
Caviar frais
Potage a la St. Hubert
Potage purée d'Artichant-a la Madrilène
Pastelilles Bar sauce Hollandaise
Homard frais sauce remoulade
Filet de boeuf a la Zoulon
Chapon du Mans a la Gargantua
Chaud-froid d'Ortolana Lilliputien
Céléri a l'Andalouse
Faisans de Bohéme truffés
Salade a la Revanche
Charlotte Pompadour
Glace (bouquet)

Dessert
Café et liqueurs
Fine Champagne (1885)
Vins
Steinwein-Cabinet
Mouton Rotschildt (1875)
Chateau-Latour (1869)
Clos Vougeot (monopole)
G. H. Mumm frappé et Moselle mousseux

Lupta rămânând indecisă, o a treia masă.

Nu voiu da deznodământul acestui duel *sui-generis*, voiu spune numai că, pe vremea aceea oamenii aveau încă vreme să petreacă în felul acesta iar la Bucureşti se putea mânca foarte bine.

ANUL 1882

UN BAL AL PRESEI

— La 4 Ianuarie un mare incendiu: Circul Kremsler instalat pe Bulevardul Elisabeta, acolo unde sunt astăzi cinematografele Clasic şi Vlaicu, ia foc.

Focul a fost cu aşa mari proporţii în cât multă lume a alergat la faţa locului. Insuşi Regele, s'a dus a doua zi la locul dezastrului. Din tot materialul şi din toţi numeroşii cai atât de superbi ce avea, nu i'au rămas nenorocitului director de cât 26 cai. Subscripţii şi mari serbări au fost angajate imediat.

La Teatrul Naţional Presa a dat sub preşedenţia Prinţului G. Bibescu un bal extraordinar de frumos. Despre balul acesta vom spune câteva cuvinte.

Dar în timpul acela ziarele publicau zilnic lungi liste de subscriere pentru românii căzuţi victime în marele şi dezastrosul incendiu care, în anul precedent, consumase Teatrul Ring din Viena.

— Balul comitetului presei, în folosul incendiaţilor de la circ şi al românilor săraci s'a dat pe la sfârşitul lui Ianuarie. Comitetul erea astfel compus:

Preşedinte prinţul George Bibescu.

Vice preşedinţi: George Filipescu, Emil Costinescu, Theodor Aman, Emil Galli.

Secretari: Frédéric Damé, Tătăranu, I. St. Brătianu, Al. Ciurcu.

Casieri: Lucasievici şi Petre Millo.

Membri: C. Arion, Atanasovici, Bauer, Boambă G. Boambă, I. D. Butculescu, Calerghi, Capşa, Al. Catargi, G. Cerkez, N. Cerkez, Emanuel Culoglu, C. Disescu, Dobrovici, Epureanu, Fialkovsky, G. O. Garbea, Gr. Ghica, Cotereau architectul, Ed. Grant, Leon Halfon, E. de Herz, Hubsch, C. Ionescu, Take Ionescu, Gr. Crisenghi, Iacob Lahovari, Maior Lamotescu, C. Manu, Al. Marghiloman, M. Marghiloman, Marinescu Braga-

dir. Moroianu, Al. Moruzi, C. Năcescu, Obedenaru, C. Polisu, Romniceanu, Rubini, Petre Săvescu, Socec, Al. Steriadi, N. Țincu.

Acest bal, atât de strălucit cum n'a mai fost altul în București, s'a dat la 21 Ianurie. Regele, însoțit de prințul de Monaco, care se afla în București în călătorie de studii, a vizitat balul.

Cu acest prilej ziariștii din comitet au redactat un ziar *Caritatea* cu coperta ilustrată de Theodor Aman. Hârtia a fost dată gratuit de I. V. Socec, marele librar, iar Carol Göbl a oferit tiparul.

Regina Carmen Sylva a publicat câteva cugetări. Iată unele din ele:

„Meritul e rar recunoscut, încă și mai rar răsplătit. Succesul totd'auna.

„Cea mai mare greșeală ce o poate face cineva este să uite că a fost intim cu cineva.

„Lingușitoria este omagiul pe care un spirit mic îl dă altuia.

„Bunătatea tinereței e îngerească. Bunătatea bătrâneței e dumnezească.

„Poetul și păianjenul iau firul măruntaelor lor spre a dura clădirile aeriane".

Balul a produs un beneficiu net de 37.000 lei care a fost împărțit pe jumătate între Kremsler și românii săraci.

— Din cauza intrigilor și a campaniei dusă din partidul liberal în potriva sa și a reformelor sale democratice, în special în potriva legei tocmelilor agricole, pe care o alcătuise, C. A. Rosetti se retrage din guvern.

Cabala în contra lui Rosetti o duceau marii proprietari din partid cari exploatau pe țărani, iar în capul nemulțumiților sta Nicolae Fleva, care aștepta de mult un portofoliu pe care Ion Brătianu nu i l'a oferit nici o dată.

Retrăgându-se Rosetti din guvern, cabinetul este astfel reconstituit: I. Brătianu, președinte și internele, G. Kițu justiția, George Leca finanțele, generalul George Angelescu războiul, V. A. Ureche instrucția, colonel Dabija lucrări publice, Eug. Stătescu, externele.

— Intermezzo vesel: Profesorul Crătunescu de la facultatea de drept din București are interesanta idee de a forma un nou partid.ascultați: „Partidul... virtuței!?!"

La acest partid au aderat frații Remus și Remul Opran, Poenaru Bordea, C. Nacu și alți câțiva.

Un ziar, anunțând noua creațiune, a adăugat că acest partid nu va fi prea numeros. A fost atât de puțin numeros încât nici n'a existat. Și cu toate acestea toți protagoniștii ereau oameni de însemnată valoare intelectuală, unii din ei și de însemnată valoare morală.

Virtutea are, în compoziția ei, și un element de naivitate care'i dă înfățișarea unei severități comice.

— Ziarele din București publică, după statistica profeso-

rului Bruniati din Roma, cifra populațiunei evreiĕ acum 44 de ani; la 1882 erea evaluată la 7.000.000 suflete din care:

In Rusia 2.700.000.
Germania 650.000.
România 400.000.
Turcia 100.000.
Olanda 70.000.
Franța 50.000.
Anglia 70.000.
Italia 40.000.
Elveția 7.000.
Grecia 4.500.
Serbia 3.000.
Belgia 2.000.
Suedia 1.000.
Portugalia 1.000.
Continentul african 500.000.

Mica Românie era, dar, a treia țară cu cel mai mare număr de evrei *și cea dintâiu țară din lume la proporționalitate*. Evreii în România reprezentau 15 la sută a populației, pe când în Germania, de pildă, reprezentau 1 la sută, în Austro-Ungaria 3 la sută, în Rusia un sfert la sută, etc.

* * *

— Impotriva proectului de lege al Contractelor agricole, prezentat de C. A. Rosetti, se scoală toată lumea conservatoare. Acei cari vor să ție pe țăran sub apăsarea genunchiului lor, lacomii și neomenoșii arendași ca și proprietarii cari, mai întodeauna absenteiști, cheltuiau în viața ușoară a Parisului rentele moșiilor arendate, se scoală ca un singur om, împotriva reformei democrate a lui C. A. Rosetti.

O numeroasă întrunire de proprietari rurali se întrunește în București. Partidul vechiu conservator, înțelegând că poate bate monetă din această chestie, se pune în fruntea mișcării; la această întrunire vorbesc împotriva reformei fruntașii partidului conservator: general I. Em. Florescu, Alexandru Lahovari, Grigore Peucescu și Al. Holban. Apoi, cu unanimitate, adunarea votează o moțiune de protestare.

— In luna Martie moare marele jurisconsult Constantin Bosianu în vârstă de 67 ani. Bosianu a fost cel d'întâiu profesor de dreptul roman la facultatea de drept din București. Fost președinte al consiliului de miniștri sub domnia lui Cuza, fost președinte al Senatului, Bosianu erea o ilustrațiune a țărei.

* * *

— Clubul Regal, care a fost fondat în Martie 1881, sărbătorește la 21 Martie aniversarea de 1 an.

Presedinte erea atunci Constantin Skina.

SERBARILE PRINȚULUI GEORGE BIBESCU

— In țară izbucnesc de câtăva vreme, numeroase incendii, pagubele sunt mari, mii de oameni rămân pe drumuri. Atunci Principele George Bibescu se pune iarăș în capul unui Comitet de Caritate care pune la cale o serie de serbări, printre care faimoasele serbări din Cișmigiu din ziua 2-a și a 3-a de Paște care au făcut epocă prin bogăția organizațiunei lor.

Dar liberalii nu văd cu ochi buni aceste prea dese manifestațiuni, fie măcar filantropice, ale prințului Bibescu, de aceea un al doilea Comitet, tot de caritate, este constituit. Acesta este „Comitetul Presei" și e pus sub președenția lui C. A. Rosetti.

Serbările de sub președenția prințului Bibescu s'au dat în Cișmigiu în zilele de 29 și 30 Martie — 1-a și a 2-a zi de Paște — apoi prelungite și Dumineca următoare.

In cele d'întâiu 2 zile intrarea generală în Cișmigiu a fost 1 leu de persoană, iar a doua Duminecă, la 6 Aprilie numai 50 de bani.

Serbările au produs suma netă de peste 102.000 lei, ceea ce, pentru epoca aceea, erea o sumă foarte mare.

— Activitatea prințului Bibescu nu plăcea, însă nici cercurilor guvernamentale nici chiar Palatului. Prințul Bibescu avea reputația unui franco-ruso-fil, toate silințele lui, tindeau ca să împingă țara, sau cel puțin partidul conservator în sfera de acțiune a politicei franco-ruse; el inspira campaniile ziarului *L'Indépendance Roumaine.*

Unele cercuri — mai ales cercurile liberale — atribuiau prințului Bibescu vederi și mai departe, se insinua că prințul are ambițiunea să reia tronul tatălui său ajutat de Rusia.

Ministru al Rusiei la București erea atunci Hitrovo, activ și periculos agent panslavist care înpânase țara cu spioni ruși, vânzători de icoane și jugănari, iar acțiunea lor se întindea în toată Peninsula balcanică. Hitrovo se afla în strânse legături cu prințul Bibescu iar membrii aristrocrației române ereau toți rusofili declarați. De aci ruptura dn partidul conservator: bătrânii pentru politica rusofilă, junimiștii pentru politica germanofilă.

Serbările din Cișmigiu și marele lor succes precum și alte serbări proectate de „Comitetul de Caritate" pus sub președenția prințului, erau privite cu neîncredere și cu invidie chiar. Căci din banii adunați, atât de la Cișmigiu cât și din alte subscripții, baluri etc. s'au trimis în toate unghiurile țărei și prin multe sate ajutoare bănești, toate pe numele prințului Bibescu. Prințul își făcea, astfel, pe nesimțite, o popularitate care dedea de bănuit. Acesta a fost unul din motivele care a îndemnat pe liberali să constitue comitetul numit „Comitetul Presei", care a organizat peste câteva zile alte serbări populare în Cișmigiu.

Comitetul Presei de sub preşedenţia Doamnei Maria C A. Rosetti, dă la rândul său mari serbări populare în Cişmigiu tot în beneficiul incendiaţilor. Aceste serbări n'au strălucirea celor ale prinţului Bibescu, fiindcă de astă dată arsitocraţa română nu a participat; totuşi venitul acestor serbări pur populare, a fost de 30.000 lei.

Partidul conservator a avut, cu acest prilej, victoria lui.

CESTIUNEA BARRERE

— Cestiunea Dunărei revine la ordinea zilei, de astă dată purtând numele de „Propunerea Barrere".

De Barrere delegatul Franţei, a reluat propunerea austriacă care instituia o Comisiune mixtă, din care trebuia să facă parte şi Austria. Dar Austria nu erea stat riveran de la Porţile de fer la gurile Dunărei.

Tractatul din Paris de la 1856 instituise, pentru reglementarea regimului Dunărei, o comisiune europeană compusă din reprezentanţii tuturor marilor puteri, această comisiune, ai cărea membrii ereau numiţi pe 2 ani, avea să se ocupe cu administrarea Dunărei ca fluviu liber. La 1871 tractatul din Londra a menţinut dispoziţiile tratatului din Paris cu oare care modificări, iar congresul din Berlin de la 1878 a menţinut drepturile riveranilor prelungind puterile Comisiunei dunărene până la 1883.

Austria a propus înfiinţarea Comisiunei mixte căreea Comisiunea dunăreană i'ar fi delegat puterile sale.

Această propunere Barrére a fost primită de toate Puterile mari.

La Cameră Gheorghe Vernescu interpelează guvernul şi se pronunţă în potriva propunerei.

Ministrul de externe Stătescu arată că toate puterile au primit propunerea Barrére dar că România n'o poate primi, d-sa propune ca acestei Comisiuni mixte să i se acorde numai o misiune de supraveghere. Comisiunea să fie compusă din toate statele riverane plus 2 delegaţi ai Comisiunei dunărene. însă numai Comisia dunăreană să aibă dreptul de a reglementa.

Pe Stătescu îl combat: Vernescu, Al. Lahovary, Carp şi Cogălniceanu.

Alexandru Lahovary rosteşte unul din acele discursuri obicinuite lui, prin care'şi fulgera de sus adversarii.

— „Ce aţi făcut din regalitatea d-voastră? Veţi perde Dunărea, precum aţi perdut Basarabia, Arab-Tabia şi cestiunea evree. Şi atunci Coroana dumneavoastră regală, ciuntită nu va mai servi de cât spre a fi pusă pe portierele trăsurilor şi pe nasturii lacheilor".

Eugeniu Stătescu răspunde imediat.

Să n'aveţi nici o grijă de strălucirea coroanei regale, ea va fi în totdeauna mare, cu toată dorinţa d-lui Lahovary de a o vedea scoborâtă la nivelul blazoanelor vechilor hoieri".

După un discurs al lui Cogălniceanu și altul al lui Ion Brătianu Camera a trecut la ordinea zilei.

PETRECERI ALE VECHIULUI BUCUREȘTI

— Prin anii aceștia grădina Bordeiului, care erea lipită de Herăstrăul vechiu, pe aceiași șosea care duce astăzi la grădina Fronescu, erea în toiul ei.

Obiceiul erea ca la Paște, la Sf. Gheorghe și la 1 Maiu poporul să petreacă în această vastă grădină. Lumea putea să vie cu proviziunile de afară precum și cu vesela, fiindcă aci nu era servit nimeni. Iată care erea procedura.

Lumea venea în grupuri de prieteni sau pe familii, oamenii alegeau un loc pe iarbă printre tufișuri unde erea mai mult adăpost și umbră, întindeau pe iarbă șervete sau ziare, apoi bărbații plecau după merinde.

Aci se debita numai vinul, mititeii, cașcavalul, pâinea, ridichile, cât și oale nouă de capacitatea unui litru.

Cumpărai, mai întâiu o oală nouă nezmălțuită — sau mai multe, — pe preț de 10 bani una, apoi te duceai la cumpărătul vinului. Într'un gârliciu de pivniță erea așezat un butoi cu vin; un om sta în picioare și împărțea. Fiecare mușteriu întindea oala sub cana, vinarul o deschidea și lăsa să curgă vinul, după ce primea anticipat suma de 80 bani plata litrului. O coadă nesfârșită aștepta ca să vie rândul fiecăruia.

Apoi ereau mititeii. Câteva grătare în plin aer frigeau mititeii, pe care alături îi fabricau mereu bucătarii. Zecimi de mii de mititei treceau astfel din mâinile bucătarilor în mâinile grataragiilor și de pe grătare pe hârtiuțile pe care le întindeau clienții grăbiți și înfometați.

În timpul acesta strigăte, împinsături, înghesuială, miros de cârnați, înăduşeală.

In sfârșit, încărcați cu oalele cu vin, cu mititeii purtați în hârtii, cu pâinea, cu ridichile, cu caşcavalul, oamenii își regăseau culcușurile, se trânteau pe iarbă și începeau petrecerea.

Erea pitoresc.

Bărbații desbrăcați la jiletcă or la cămașă, femeile cu tistimelele desfăcute, cu coadele resfirate, toți înviorați de băutură, vorbeau de o dată or cântau; câte odată aceste petreceri se sfârșeau și cu strașnice pârueli.

Lăutarii, nelipsiții lăutari, cântau la ureche de inimă albastră, din când în când auzeai câte un oftat prelung, chiote, glasuri răguşite.

Când soarele începea să apună, grupurile se sculau și începeau să plece, lăutarii se mai țineau după câte unii mai „damblagii", iar pocnetele oalelor sparte răsunau neîncetat până ce grădina se deșerta.

Fiindcă obiceiul tradițional erea ca, după ce au petrecut

bine, oamenii să dea cu oalele de pământ şi să le audă pocnind ca un pistol. Această tradiţie nu avea la origină de cât un interes higienic. Căci, dacă oalele ar fi rămas pe loc negustorul le-ar fi curăţat şi le-ar fi revândut ca noui, la viitoarea petrecere.

Imi amintesc de o scenă comico-tragică petrecută în 1886 a doua sau a treia zi de Paşte.

Soarele începuse să scoboare şi grupurile — mai multe mii de oameni — se îndreptau către poartă. De o dată o mare mişcare se produce, strigăte, înjurături şi ropote de oameni venind către ieşire. Eu eram lângă poartă. Ca fulgerul trec prin faţa mea vre-o 20 de macedoneni pietrari, toţi oameni înalţi, bine legaţi, voinici în toată puterea cuvântului. Macedonenii fugeau de mâncau pământul, iar după iei câteva mii de oameni din popor îi goneau de foc.

Goana s'a sfârşit tocmai în şoseaua Kiseleff, unde lumea s'a risipit.

Conflictul izbucnise de la o femee. Unul din macedoneni, „s'a legat" de nevasta unui cismar şi de aci iurusul.

* * *

— In anul 1882 apare ziarul umoristic *Scaiul* proprietatea câtorva ziarişti, anume: Nicolae Ghiţescu, D. Roco, etc.

Spre a asigura succesul ziarului, direcţiunea este oferită unui advocat cocoşat numit Ion Athanasiade.

Athanasiade era o figură foarte cunoscută a Bucureştilor şi trecea şi drept un om de spirit. Şi, fiindcă o zicătoare populară atribue cocoşaţilor mult duh, direcţiunea i-a fost oferită, ca un element de succes.

Insă Athanasiade a păţit una bună cu directoratul lui.

Intr'unul din numerele *Scaiului* s'a publicat o zeflemea pentru un domn Ghica. Acesta s'a supărat şi a trimis redacţiunei o scrisoare de protestare, cerând o rectificare. Dar în loc de rectificare omul s'a ales cu o altă zeflemea încă şi mai sărată. Atunci d-l Ghica s'a hotărât pe răzbunare.

Peste câteva zile o trupă teatrală juca la grădina Raşca, o piesă într'un beneficiu oarecare. Beneficiantul aduse un bilet de intrare lui Ion Athanasiade, cu rugămintea stăruitoare ca să vină negreşit la reprezentaţie. In seara reprezentărei fiind vremea frumoasă, Athanasiade, se duse la grădina Raşca din strada Academiei. Locul său era cap de bancă pe dreapta în rândul I de scaune.

Athanasiade se aşează. Dar peste câteva minute apare încă un cocoşat care se aşează pe acelaş rând ceva mai departe. Iar peste alte câteva minute un alt cocoşat; şi încă unul, şi încă unul, până ce întreg rândul de 10 scaune fu ocupat cu 10 cocoşaţi.

Dela al treilea cocoşat publicul din grădină a început să se înveselească apoi senzaţia a crescut cu înmulţirea cocoşaţilor, iar când tot rândul de scaune fu ocupat, în grădină era

un hohot de râs, toți spectatorii se îndesau ca să vadă tabloul, căci adevăratul spectacol nu era acum, sus pe scenă, ci jos în grădină.

Athanasiade a înțeles lovitura, iar după actul I-iu părăsi grădina.

In Fevruarie 1880 dânsul a părăsit direcțiunea acestui ziar care trecu unui alt cocoșat numit Ion G. Isvoranu. Athanasiade se puse în fruntea ziarului umoristic *Ciulinul* până în Octombrie 1884.

* * *

— In redacția ziarului *Războiul* se întâmplase cu doi ani mai înainte o sciziune: Gr. Haralamb Grandea se despărțise de tipografii Thiel și Weiss și scosese la rândul său, un ziar cu acelaș nume. Acum apăreau două ziare cu numele *Războiul*. Dela 1 Noembrie 1880, în urma unei sentințe a tribunalului, Grigore Grandea fu silit să adaoge *Războiului* său un calificativ. Până când a încetat a avut titlul de *Războiul Român*.

* * *

— Viața bucureșteană era mult deosebită de ceeace este astăzi.

Iarna era un singur teatru. Teatrul Național. Alături mai putea trăi opera italiană care mai în totdeuna, dădea deficit. Un al doilea teatru românesc nu era cu putință. Lipsea clientela. Toate încercările făcute, fie cu trupe din provincie, fie cu actori din București, au dat greș.

Trupa fraților Vlădicescu și Fani Tardini, cu Anestin, cu Mincu, a avut un oare care succes la sala Dacia, dar nu s'a putut menține. Văzând că nu mișcă de loc, Vlădicescu primi să joace o piesă antisemită a cunoscutului anti-evreu I. N. Polichroniadi; piesa era intitulată, dacă nu mă înșel: *Nici un ac de la Jidani*.

Imediat toți evreii s'au pus în grevă, iar Românii n'au secondat de loc încercarea antisemită. Și astfel trupa Vlădicescu-Tardini fu silită să plece.

Vara aproape nu era spectacol în București. Din când în când câte o trupă de comedii sau de operetă franceză, câte odată câte o mică trupă de varietăți germană. Cinematograful nu era descoperit. Circ de vară nu mai venea, toată lumea „bună" pleca în străinătate, așa că toată distracția se reducea la orchestrele care cântau în câteva grădini-restaurant.

* * *

Grădinile cunoscute și căutate erau: Grădina Gagel mai târziu Blanduzia; Grădina Rașca; Grădina la Constantin, astăzi Enurescu; Grădina Alcazar, sau Guenter în dosul Pasa-

giului român. Pentru cei din înalta societate care mai rămâneau în Bucureşti, nu erau de cât Capşa şi Şoseaua Kiseleff.

Pe vremea aceea — acum 40—45 ani — vara Bucureştiul era aproape pustiu. Seara Calea Victoriei era goală, cei câţiva Muscali cu birjile luxoase încrucişau mereu prin faţa lui Capşa rugându-se de cei câţiva cunoscuţi cari se plictiseau pe trotuarul cofetarului ca să facă un „tur" la Şosea pentru 5 lei.

Ce vremuri!?..

Pentru cheflii, cu oare care dare de mână, erau grădinile de afară: Herăstrăul vechiu, Vila Regală, Avedic şi Sans Souci.

Aceasta din urmă era ţinută într'o vreme de către Papa Gilet antreprenorul restaurantului Frascati dar avea şi preţuri pipărate. De aceia cineva făcuse un joc de cuvinte asupra scumpetei : *„On y entre sans souci, on en sort sans six sous"*. (Intri fără nici o grijă şi ieşi fără para chioară).

Acestea erau vremurile când cu 3 şi 4 lei puteai mânca un prânz bun la orice restaurant de mâna întâi, afară de Capşa şi de Hugues unde trebuia să mergi până la 7—8 lei.

In toate birturile româneşti la Iordache, la Constantin, la Enache pe strada Academiei, la cele de mâna a doua precum, Leul şi Cârnatul, Zdrafcu, Purcel etc. o fleică costa 40 de bani, o vrăbioară 80 de bani, un cârnat patrician 40 de bani, un fel de mâncare cu sos între 40 şi 80 bani, cele de 80 bani fiind mâncările de pasări, vânaturi, pescărie. Puiul de găină se cumpăra în piaţă cu 40 bani, chilogramul de peşte cu 60 şi 70 bani, chilogramul de vin 60 de bani, sticla de vin „d'al lui Brătianu" cel mai scump şi mai fin vin românesc, 2 lei. Cu preţ fix de 5 lei de cap se mânca un prânz complect cu cafea şi vin la restaurantele cu bucătărie occidentală precum: Frascati şi Hotel Union.

La birtul „La Mielul Alb" ţinut de către Madam Mari Popovici lângă biserica Albă într'o casă care a ars, se mânca foarte bine, cu porţii mari, cu fripturi vestite, cu vin şi cafea, pentru 80 lei pe lună abonamentul.

Aci mâncau aproape toţi parlamentarii moldoveni în cap cu generalul Leca şi Ion Agarici preşedintele şi vice-preşedintele Camerei.

Bacşişul la chelneri era de 10 bani, numai chiaburii îşi iertau luxul a 20 bani. Când vedeai pe unul care da 20 bani te uitai cu invidie la el.

Şi nu sunt de cât 40 de ani de-atunci....

INCIDENTUL NICOLAE BLARAMBERG— GEORGE SAN MARIN.

— In ziua de 26 Mai un mare scandal emoţionează toată societatea bucureşteană. La Şosea avocatul şi om politic Nicolae Blaremberg, pe când stătea în trăsură, a fost lovit de către brigadierul de călăraşi George San Marin, cumnatul lui Constantin Stoicescu, mai târziu ministru liberal.

Iată cum şi de ce s'a petrecut agresiunea, după declaraţiunea părţilor şi martorilor.

George San Marin, în etate de 23 ani, erea un om de o putere atletică. La Paris avea în sălile de luptă şi de box o reputaţiune făcută, trecea drept unul dintre cei mai tari oameni din lume şi mai ales omul cu fizicul cel mai estetic.

Intr'una din zile o femee necunoscută s'a prezentat la d-na Stoicescu sora lui San Marin şi i'a făcut propunerea unei întâlniri amoroase din partea lui Nicolae Blaremberg. In adevăr d-na Stoicescu erea una din rarele frumuseţi ale Bucureştilor. George San Marin surprinzând pe intermediatoare pe când convorbea cu sora sa — care îşi prevenise fratele — a luat-o de păr, a târât-o în camera de alături, a lungit-o jos şi a bătut-o peste tot spatele până ce a leşinat. Apoi i-a tăiat părul, i-a tăiat rochia cu foarfecile, i-a rupt lanţul de aur al ceasornicului, i-a zdrobit ceasornicul cu călcâiul şi, după ce femeia şi-a venit în fire, a aruncat-o astfel dezbrăcată şi mutilată în stradă. Aceasta este declaraţia lui Georges San Marin în faţa judecătorului de instrucţie.

A doua zi la Şosea Blaramberg a fost atacat de Georges San Marin şi bătut.

Această agresiune a pricinuit o mare ferbere în tot Bucureştiul şi a mişcat adânc cercurile politice.

De oarece C. Stoicescu erea liberal iar Blaremberg din opoziţie, partidele politice s'au luat la harţă pe această cestiune, iar la judecată, cei mai mari advocaţi ai timpului precum: Gheorghe Vernescu, Petre Grădişteanu, Nicolae Fleva, Iancu Lahovary, C. Arion, Take Ionescu, V. Missir etc., etc. au pledat fie de o parte fie de alta.

In vederea marei afluenţe de public procesul s'a judecat nu în sala tribunalului, ci în sala teatrului Orfeu din strada Câmpineanu, amenajată atunci special pentru acest proces.

Lupta erea atunci, din partea opoziţiei ca să implice în proces şi pe Constantin Stoicescu fruntaşul liberal, dar au lipsit dovezile. Singur George San Marin a rămas în cauză şi a fost osândit la închisoare, bine înţeles

Voiu da mai departe amănuntele.

* * *

— La începutul lunei August Ion Brătianu își remaniază iarăș cabinetul. Erea a 20-a sau a 30-a în curs de 6 ani. Ion Brătianu trece de la interne la război, Chițu de la justiție la interne, Stătescu de la externe la justiție. Dimitrie Sturza intră în guvern la externe. V. A. Ureche ese din guvern și în locul său vine P. S. Aurelian. Eliminat a mai fost și generalul G. Angelescu, ministrul de rezbel.

— Procesul San Marin-Blaramberg s'a judecat pe la începutul lunei Septembrie.

Nicolae Blaramberg este asistat de avocații: George Vernescu, Aristid Pascal, Take Ionescu, Mișu Cornea, Nicolae Fleva, Tache Gianu.

Apărarea o fac advocații Petre Grădișteanu, Grigore Păucescu, N. Crătunescu, Grigore Ventura, Vlădescu, Radu Stanian, Pretor, Schina, Stoica și D. Ionescu.

Tribunalul e compus din: M. Ciocârdea, președinte, judecători Triandafil și Ghimpa.

Procesul a durat mai multe zile și a dat naștere la mai multe incidente violente. In sală publicul este în număr extraordinar de mare și numai cu multă greutatea gendarmii pot menține ordinea..

Nicolae Blaremberg s'a apărat și el de și au pledat pentru dânsul atâți advocați mari.

Afară în stradă mulțimea staționează în număr mare și, de câte ori se deschide ușa sălei dă năvală spre a intra.

In timpul dezbaterilor s'au mai asociat, spre a lua apărarea lui Blaremberg, și advocații I. Lahovary, Nicolae Ionescu, C. Disescu etc.

După nesfârșite pledoarii, tribunalul condamnă pe brigadierul George San Marin la 2 ani închisoare și 2000 lei amendă, iar pe Constantin Stoicescu la 3 luni închisoare. Femeei Anica Scorțeanu, pe care San Marin a bătut-o și i-a stricat obiectele, îi acordă 1000 lei despăgubiri.

Atât osândiții cât și N. Blaramberg au făcut apel.

In apel C. Stoicescu a fost achitat iar pedeapsa lui San Marin scăzută la 1 an închisoare, 10.000 lei despăgubiri pentru Blaramberg și 300 pentru Anica.

— Mare senzație în lumea politică. C. A. Rosetti, printr'o scrisoare pe care o publică în *Românul*, declară că se retrage din viața politică. Motivul era că, față de mișcarea marilor proprietari, Ion Brătianu, nu vrea să susție reformele democratice ale lui Rosetti. De altfel majoritatea în partidul liberal era ostilă lui Rosetti, iar Ion Brătianu înclina către dreapta.

Plecând din politică și din țară, Rosetti scrie în *„Românul"*, adresându-se liberalilor: *„Iubiți poporul, iubiți pe țărani!"*.

* * *

— Un mic incident care face plăcere lumei gastronomice şi high-life. Restauratorul la modă dela otelul Hugues anume Baptistin Mars, a angajat un bucătar celebru din Paris. Acesta este Trompette, bucătarul lui Leon Gambetta, pe care l'a părăsit la căderea sa dela putere.

Intâiul Menu, la Hugues, a fost următorul:

Soupe brouillée au scrutin de liste.
Sole a la presidence.
Salmi de becasses a la Gambetta.
Dindonneau en tribune.
Petits pois a l'egyptienne.
Salade a la Léon.
Poires francaises, raisins de Ville d'Avray.

* * *

— In 15 Octombrie, Camerele sunt convocate în sesiune extraordinară, dar frământările din partidul liberal sunt foarte mari.

In şedinţa Camerei dela 21 Octombrie este citită demisiunea lui C. A. Rosetti care e primită. Imediat Dimitrie Brătianu demisionează dela preşedenţia Camerei.

Alexandru Lahovary deplânge hotărîrea acestui om nepărtinitor împotriva căruia nimeni nu are să se plângă.

Demisiunea lui Dimitrie Brătianu e primită cu 44 voturi contra 22, iar generalul Leca e ales preşedinte al Camerei.

Astfel începe marea sciziune care va slăbi neîncetat partidul liberal, deşi el va mai sta la cârmă încă 6 ani.

* * *

— La 18 Decembrie vine ştirea morţei lui Leon Gambetta La Cameră preşedintele general Leca pronunţă câteva cuvinte de ocazie iar Nicolae Blaremberg urmează cu un scurt discurs în care face elogiul defunctului. Discursul sfârşeşte cu strigătul: „Trăiască marea naţiune! Trăiască Franţa!"

* * *

— Anul 1882 se închee cu două acte politice importante: întâiul este hotărîrea guvernului de a face noui alegeri pentru parlament cu scopul de a revizui Constituţia. Al doilea act este coaliţia partidului liberal-vernescan cu partidul conservator spre a lupta în alegeri împotriva guvernului. Coaliţia adresează ţării un manifest cerându-i să înlăture ipocrizia şi imoralitatea dela cârmă.

Ideia reviziuirei şi a reformei legei electorale pornise de la C. A. Rosetti. C. A. Rosetti se retrăsase din guvern şi din Cameră tocmai fiindcă majoritatea partidului nu înţelegea nevoia reformelor democratice, tocmai fiindcă partidul înce-

pea să se plece spre dreapta de când mulţi din membrii săi se îmbogăţiseră.

In cele din urmă şi Ion Brătianu primi ideea revizuirei din cauza primejdiei ce o prezinta pentru partidul liberal colegiul I.

Reformele democratice ale lui C. A. Rosetti, în special legea tocmelilor agricole, ridicaseră pe marii proprietari împotriva guvernului şi-i împinsese către partidul conservator. Colegiul I era dar, aproape pierdut. Trebuia ca acest colegiu să fie înecat în massa alegătorilor colegiului al II-lea, ceea ce s'a şi făcut.

* * *

— Tocmai la epoca aceasta eu eram redactor la ziarul „*Telegraful*".

Cu acest prilej să spun cum am intrat în presă?

In toamna anului 1878 am revenit în Bucureşti. Aveam bacalaureatul şi îmi trebuia o ocupaţiune ca să pot trăi. Presa, în mod instinctiv, mă atrăgea. Tocmai citesc în *Războiul* lui Weiss că ziarul caută un traducător din limba franceză. Fiindcă ştiam mai mult sau mai puţin binişor această limbă, m'am prezentat a doua zi dimineaţa la redacţie.

Ziarul *Războiul* era instalat în localul tipografiei Weiss din strada Lipscani, acolo unde mai târziu s'a mutat la etaj Banca Agricolă. Acolo mă adresez redactorului principal Grigore Haralambie Grandea, care — după ce află scopul vizitei mele — îmi prezintă un ziar francez cerându-mi să traduc un articolaş pe care mi-l indică.

Articolul purta drept titlu: *Les canards vienois.*

Din cuprinsul articolului am înţeles că vorba „canards" nu însemna de loc aceeace ştiam eu, adică nu era de loc vorba despre „raţe"; însă franţuzeasca mea se oprea aci; ceeace mai însemna cuvântul „canard" nu ştiam.

Am fost refuzat.

Peste câteva luni citesc în *L'Indépendance Roumaine* că redacţia caută un traducător din limba română. Mă prezint. Era Emile Galli, proprietarul gazetei, care făcea angajamentele.

Angajat, mi s'a dat însărcinarea de a traduce după „*Monitorul Oficial*" în schimbul a 100 lei pe lună. Fiind şi copist la ministerul de instrucţiune — instalat atunci în strada Colţei în casa Ritoridi colţ cu Batiştea, casă dispărută de mult făceam serviciul la ziar seara. După o lună am părăsit redacţia fiindcă Emil Galli nu a voit să-mi plătească. De altfel aşa păţeau mai toţi redactorii lui. Emile Galli, era un tip fără scrupul din acest punct de vedere.

Mai târziu, în 1881, după ce V. A. Urechiă m'a destituit din funcţiunea de copist al ministerului de instrucţiune pentru faptul că participam la agitaţiile socialiste ale studenţilor,

am fost primit corector la ziarul *Telegraful* cu leafă de 200 lei lunar. Acum eram în presă. Trecerea mea pe la *Curierul Român* a lui Cristache Sulioti, cu un an mai înainte, n'am considerat-o ca o intrare în carieră.

ANUL 1883

VIAȚA BUCUREȘTEANĂ.

— Obiceiul de a face revelionul în restaurante nu este de astăzi, nu este nici post-belic, nu este nici de când s'a deschis în București Casinoul de Paris, este cu mult mai vechiu. Este astăzi aproape o jumătate de secol de când „lumea cea bună" mergea la restaurant pentru revelion. *Claymoor* ne spune aceasta în *L'Indépendance Roumaine* dela 3 Ianuarie.

„La miezul nopței s'a revelionat mai peste tot, în cerc intim, în lumea mare ca și la cârciumă.

Câteva doamne mari *(grandes dames)* au trecut dela teatru la restaurant unde, într'un cabinet particular, și-au muiat rumenele lor buze într'o cupă de Mumm frapată".

Iată singura deosebire : pe când astăzi lumea revelionează în sălile mari ale restaurantelor, într'un general amestec și în sunetele Iazzbandului, pe vremea anului 1883 se revelionа discret în cabinete particulare.

* * *

— Iarna fiind geroasă, lacul Cișmigiului începe să aibă clientelă : pe ghiața lucie înalta societate își dă plăcerea de a aluneca în toate zilele.

Inalta societate acaparează lacul și-i dă autoritate și „vază". Se organizează curse cari încep la ora 2 după amiază. Sunt 2 muzici militare iar comitetul acestor întreceri e compus din oameni serioși din societatea de sus. Iată compoziția: Constantin Boerescu, maior Vlădoianu, Iancu Lahovary, M. Șuțu, Ion Stavri Brătianu, Emil Costinescu și A. Docan.

Arbitrii pentru plecare și sosire : generalul Haralambie, Gr. Cerkez, Leon Lebel, N. Cuțarida, N. Cerkez, I. Ghica, Al. Otetelișanu.

Duminică 9 Ianuarie, au fost cursele.

In cursa de mică iuțeală, înconjurul lacului odată, a luat premiul maiorul Vlădoianu, bătând cu un cap pe Tilică (Christian) Orăscu. Au fost 13 concurenți.

Cursa a doua a figurilor timp de 15 minute a fost câștigată de L. Edouard bătând pe Benedict Petrescu, sosit al doilea.

La a treia cursă, vânătoarea drapelului, cea mai interesantă, au concurat cei mai tari patineuri în număr de 8. Tilică Orăscu, Radu Cornescu, C. Capelcanu, Rădulescu, Popini,

Scarlat Ghica, Constantin Duca şi I. Ghica. Trebuia de făcut de două ori înconjurul lacului fără să ţi se fi luat drapelul din mână. Premiul a fost câştigat de Tilică Orăscu după multe peripeţii, lupte, căderi şi situaţii comice.

A patra cursă de fond; trei ori înconjurul lacului, a fost câştigat uşor de N. Cuţarida. Tilică Orăscu al 2-lea.

Publicul era foarte pasionat după aceste întreceri sportive. La 9 Ianuarie s'au înregistrat 1700 intrări plătite, ceeace era foarte mult pentru vremea aceea.

* * *

— Epoca de care mă ocup era şi epoca marilor baluri în casele particulare ale boierilor noştri. Fiindcă au dispărut boierii au dispărut şi balurile. Astăzi toată lumea petrece prin sălile otelurilor şi restaurantelor, organizând ceaiuri dansante şi alte kermese cu scop de binefacere.

Iată programul acestor serbări pentru luna Februarie 1883 după Claymoor :

Joi 3 Februarie mare serată la otelul prinţului Bibescu.

Sâmbătă 5 Februarie mare bal mascat la Operă. (adică Teatrul Naţional). Toate benoarele au fost reţinute. Se vorbeşte de o mare bandă de „bebei" şi de „bone" care vor asista la această serbare.

Marţi 8 Februarie mare reprezentaţie de gală dată de prinţesa Elena Bibescu la Teatrul Naţional cu graţiosul concurs al mai multor persoane din societate.

Mercuri 9 Februarie, mare bal ţărănesc al societăţii Furnica.

Joi 10 Februarie bal la otelul Şuţu.

Vineri 11 Februarie mare bal la d. Ion Marghiloman.

Mai multe recepţiuni cu ceai la Legaţiunea Rusiei.

In ultimele zile ale Carnavalului mare bal la George Cantacuzino.

* * *

— Camerele votează revizuirea Constituţiei după desbateri violente şi foarte agitate.

C. A. Rosetti e tot în streinătate, dar partizanii săi din parlament încep să ia atitudini neprietenesti faţă de guvern.

Pe de altă parte opoziţia de toate nuanţele — afară de Dumitru Brătianu care nu este încă opozant declarat — ia atitudini belicoase. Ziarul *L'Independance Roumaine,* moderat până aci, trece hotărît în câmpul adversarilor, ireductibili ai guvernului.

Opoziţia se hotărăşte pentru un front unic şi pentru lupta dârză în alegerile pentru Camerele de revizuire. Un comitet de luptă este ales. El e compus din : Mihail Cogălniceanu, Gheorghe Mârzescu, C. Şuţu, Al. Holban, Gheorghe Vernescu, Alexandru Lahovary.

Dar junimiştii lipsesc din front. Petre Carp a fost numit

ministru al României la Viena, Titu Maiorescu profesor la facultatea de litere din Bucureşti, Maiorescu şi Vasile Alexandri membri ai Academiei Române, iar tratativele urmează pentru ca 15 junimişti să fie aleşi pe listele guvernamentale, în Camerele de revizuire. Cu chipul acesta Brătianu dezorganizează iarăşi partidul conservator, slăbeşte frontul opoziţiei, şi creează un partid de opoziţie de care să poată dispune la trebuinţă.

* * *

— In sfârşit se înfiinţează a Societate a Presei. Treizeci şi trei de ziarişti se adună şi aleg următorul comtet: Preşedinte B. P. Haşdeu, Vice preşedinţi D. A. Laurian şi Colonel Skeletti, I. G. Bibicescu, Al. Ciurcu, Eminescu, Missail şi Barbu Constantinescu membri, M. Minovici casier.

Dar această Societate nu va avea lungă viaţă, unul din motive e faptul că preşedinţia nu a fost dată lui C. A. Rosetti.

Motivul nealegerei lui Rosetti a fost Eminescu care, cu nici un preţ, n'a voit să admită preşedinţia directorului *Românului*.

* * *

Eminescu erea un om mare căci era un poet genial, dar în politică vedea strâmt, n'avea lărgimea de orizont a lui Rosetii, erea pătimaş, nu erta lui Rosetti cele două mari păcate, întâiul că erea liberal, al doilea că avea şi sânge grecesc în vine.

Rosetti erea cel dintâi ziarist al epocei lui, cine'i putea contesta aceasta, preşedinţia unei Societăţi de presă se cuvenea de drept omului care luptase o viaţă pentru libertatea presei; totuşi glasul lui Eminescu a avut mai multă trecere şi Rosetti a fost înlăturat.

Şi atunci, ca şi mai târziu, oamenii cu adevărată valoare pătrundeau mai greu de cât mediocrităţile. Mediocritatea nu deştepta niciodată invidia.

Eminescu erea ziarist politic ca şi Rosetti, B. P. Haşdeu erea numai publicist. Eminescu nu admitea să existe în România un ziarist politic deasupra lui. Încă un motiv ca să înlăture pe Rosetti şi să se puie sub preşedinţia lui Haşdeu care nu'i subordona întâietatea lui ca ziarist politic.

CONTRABANDELE BUCUREŞTENE

— Nicolae Xenopolu redactor la *Românul* plecase în concediu; trebuia cineva care să-l înlocuiască pe timp de o lună. Am fost cerut eu dela *Telegraful*. Astfel am fost, timp de o lună, redactor la *Românul*.

Dela *Românul* am trecut, şef de biurou la serviciul accizelor dela Primăria Capitalei.

Doctorul Sergiu, care era ajutor de primar, prinsese simpatie de mine că puţinul cât scrisesem la *Telegraful* şi *Românul*. Aşa că mă voia la primărie.

Pe vremea aceea existau încă accizele comunale. Accizele fuseseră arendate unei asociații particulare, sub președinția d-rului Balanolu. Dar tocmai în anul 1883 primăria, luase căutarea în regie a acestor venituri.

Directorul serviciului era Apostol Aricescu, fratele poetului Constantin Aricescu care era tatăl pictorului nostru de astăzi și a colonelului Tudorică Aricescu din cavalerie.

In anul prim al regiei veniturile au fost mai mari, firește, decât câștiga comuna de pe urma antreprizei, însă tot nu au fost la înălțimea consumației. Și iată de ce: Când antreprenorii au fost în ultimul an al concesiunei au oferit băcanilor, angrosiștilor, cârciumarilor, etc. să le reducă taxele la jumătate, și chiar la un sfert dacă vor voi să se aprovizioneze pe mai mulți ani. Firește că cei mai mulți au primit, iar antrepriza a încasat sume însemnate. De aceea în anul care a urmat încetarea antreprizei, Capitala era saturată cu mare parte din articolele de consumație.

Apoi era contrabanda organizată pe o scară întinsă.

Bucureștiul, având o rază foarte întinsă și foarte multe locuri deschise sau mascate cu vii, paza era extraordinar de grea. In special era greu de tot de păzit extremitățile Capitalei din spre Vitan, Văcărești, Belu, etc.

Pe vremea aceea erau cartiere întregi care trăiau de pe urma contrabandei, în special de pe urma contrabandei spirtului. Fiindcă spirtul era un articol foarte sus taxat — 7 lei la decalitru.

In înțelegere cu fabricanții, ale căror fabrice erau instalate afară din raza și raionul orașului, șefi contrabandiști aveau sub ordinele lor echipe întregi de mahalagii de pe la Vitan, Belu, etc. care nu se ocupau decât cu contrabanda. Iar contrabanda le aducea câștiguri însemnate.

Bucureștenii de astăzi nici nu-și pot închipui că, în chiar capitala României, pe la periferie, se petreceau scene și lupte, pe care astăzi le văd numai în filmele cinematografice. Dar nici chiar bucureștenii de atunci nu cunoșteau misterele nopților din unele cartiere.

Manoperile acestor contrabandiști ereau nesfârșite.

In calitatea mea de șef al biuroului accizelor, am văzut numeroase instrumente care sluiiau la introducerea spirtului prin barierele orașului, pe dinaintea perceptorilor și controlorilor comunali.

Iată o parte din aceste metode:

Găzarii: Aceștia aveau garnițe cu două funduri. Deasupra era petrolul iar în fund spirtul, romul sau cognacul.

Geamgii: Punătorii de geamuri aveau cutiile lor măsluite. In peretele de jos era practicată o deschizătură în care era introdus un tub de tinichea conținând spirt.

Lemnarii: Căruțele cu lemne de la pădure treceau bariera încărcate, ca de obiceiu. Dar printre aceste lemne ereau câteva

trunchiuri mai groase, scobite în tot lungul lor, iar înăuntru iarăşi tuburi de tinichea cu spirt.

Inmormântările: Un convoiu mortuar trecea barriera către un cimitir din oraş. In cap era popa care citea, în dosul cosciugului femei care se jeleau etc. In realitate era o bandă de contrabandişti. Popa era un contrabandist, femeile ereau din bandă iar dacă ridicai capacul coşciugului găseai cutii de tinichea pline cu spirt.

Femeile borţoase: Zilnic treceau prin barieră câteva femei cu pânticile la gură. Intr'o bună zi un controlor mai curios a pus mâna: pântecele nu era altceva decât o cutie de tinichea plină cu spirt şi fasonată astfel în cât să se adapteze corpului şi să simuleze sarcina.

Trăsurile de Herească: Sunt cunoscute acele trăsuri zise „de Herească" cu coviltir acoperite. Ei bine, acest coviltir, bine acoperit şi bine căptuşit, cuprindea în toată întinderea o mare cutie de tinichea plină cu spirt.

Căruţaşii: Am văzut căruţe al căror fund era dublu, iar înăuntru aceleaşi cutii cu spirt. Am văzut o căruţă de chiristigiu a căruia osie era găurită şi înăuntru tubul cu spirt.

Butoaiele cu dublu fund: La control se declara vin, fiindcă vinul era mult mai uşor taxat, dar butoiul avea două duble funduri în două părţi sau un singur dublu fund In aceste compartimente era spirt, rom sau cognac.

Dacă cotarul comunei era de rea credinţă, fiind cumpărat de contrabandişti, afacerea mergea strună şi contrabanda trecea. Dar dacă cotarul era cinstit prindea imediat frauda. Cotul nu intra în butoi atât de adânc cât trebuia.

Căruţele cu fân: Butoaiele cu spirt erau ascunse în mijlocul fânului. Aceste care erau sondate cu nişte ţepe lungi şi ascuţite. Dacă controlorul era mituit declara că totul e în regulă.

Femeile cu copii: Foarte ingenios mijloc. Femei cu copii de ţâţă în braţe treceau dela ţară la oraş. In pachetul din braţe — care nu era altceva decât un butoiaş cu spirt special — se afla aşezat un instrument ingenios: când femeia bătea cu palma peste spatele butoiaşului, acesta scotea un ţipăt de copil. Spiritul, totdeauna bănuitor al controlorilor şi perceptorilor, a descoperit şi această fraudă.

Luptele: Dar, în afară de toate aceste fraude ascunse, erau şi contrabandele făţişe.

Am spus că, unele extremităţi ale Capitalei, fiind deschise sau având ascunzători, paza era foarte greu de făcut. Prin aceste locuri, — destul de bine cunoscute de altfel, — treceau contrabandele în mare. Pe aci treceau căruţele încărcate cu butoaie sau contrabandişti, bărbaţi şi femei, venind în şiruri şi purtând în spinare câte un butoiaş.

Bine înţeles că, în afară de guarzii călări şi pedeştrii, direcţia accizelor se slujea şi de spioni. Acesti spioni aduceau informaţiile şi denunţau locurile ne unde trebuia să treacă negreşit contrabandiştii.

Se specifica banda care trebuia să lucreze cât şi noaptea şi ora.

De cele mai multe ori denunţările erau opera contrabandiştilor, căci, se dedea Direcţiei o pistă falşă; pe când agenţii erau concentraţi la locul denunţat contrabanda trecea prin altă parte.

Imi amintesc cum o dată a fost organizată o cursă. Informaţiuni sigure spuneau că în noaptea cutare, la ora cutare o mai contrabandă va intra pela Vitan, dacă nu mă înşel. Direcţia a concentrat oameni de pază.

In anul întâiu al regiei garda comunală nu era încă înfiinţată, de aceea comuna se slujea de oameni recrutaţi la întâmplare. Mai întâi erau inspectorii, apoi revizorii călări şi în fine paznicii pedeştri. Printre revizorii călări se afla şi Nae Ulmeanu al căruia nume, ca bătăuş politic al liberalilor, era celebru prin anii 1885-1888.

Rolurile au fost împărţite, forţe însemnate au fost concentrate şi paza pusă. Denunţul era, de data aceasta, exact.

La ora indicată şirul de contrabandişti apăru. Imediat oamenii comunei, se repeziră, din toate părţile asupra lor.

Dar nici contrabandiştii nu dormeau. Ştiind că în noaptea aceea va trebui să treacă o foarte însemnată cantitate de spirt toată populaţia din partea locului veghea. La întâiele ţipete, au ieşit de prin toate casele bărbaţi şi femei înarmaţi cu ciomege, cu topoare, cu furci şi o luptă crâncenă începu.

Rezultatul a fost că doi guarzi comunali au fost stâlciţi în bătaie, iar un contrabandist a fost ucis. Bine înţeles că s'au tras şi focuri de revolver.

După cum era şi firesc, în acea noapte întunecoasă, numai o parte a contrabandei a fost capturată.

Casa de la Colentina: In sfârşit mai era şi casa de la Colentina.

Intre comuna Bucureşti şi comunele rurale din prejur exista o limbă de pământ neutră numită „raion". In comuna Colentina, la marginea raionului se află o cârciumă unde se făceau mari depozite de spirt, fiindcă acolo taxa accizului era numai de 50 bani la decalitru. Iar la limita cealaltă a raionului pe teritoriul comunei Bucureşti era o altă cârciumă. Dela cârciuma din comuna Colentina până la cârciuma din comuna Bucureşti, era săpat, pe sub şoseaua raionului, un tunel; şi astfel butoaiele cu spirt dela cârciuma din comuna Colentina treceau în comuna cealaltă. Cu chipul acesta o mare parte a Bucureştilor era alimentată cu spirt pentru care nu se plătea mai mult de 50 bani la decalitru.

Un contrabandist de forţă era un evreu anume Sevilio. Acesta era şi contrabandist şi denunţător.

Negreşit nu el trecea personal marfa în contrabandă dar avea echipa lui cu care lucra pe picior mare. De foarte multe ori l'am văzut la Direcţia Accizelor venind să aducă denunţuri.

De cele mai multe ori denunțurile lui erau exacte. Fiindcă Sevilio, ca om deștept ce era, avea un întreit scop când denunța:

1) Că lua parte din prima cuvenită destăinuitorilor unei contrabande;

2) Fiindcă punea bețe 'n roate concurenților săi, în contrabandă, contribuia ca să fie desființați și rămânea el singurul contrabandist în ramura spirtului.

3) Fiindcă depărta bănuelile de la dânsul.

Sevilio era foarte dibaciu. Și iată cum: dacă afla, în mod cert, că o contrabandă mai însemnată trebuia să se facă într'o noapte anumită și anume în ce direcție, venea imediat la Direcția accizelor și făcea denunțarea. Dar, în acelaș timp punea la cale o altă contrabandă însemnată de spirt pe cont propriu, în aceiași noapte, la aceiași oră și, bine înțeles, pe la un alt punct de trecere. Cum Direcția dispunea de foarte puține forțe de pază, acestea fiind aproape toate concentrate în punctul pe unde aveau să treacă contrabandiștii denunțați, punctul de trecere al lui Sevilio rămânea pustiu.

De altfel Direcția știa bine că Sevilio face contrabandă: îl pusese chiar în urmărire însă, închidea de multe ori ochii, fiindcă aducea servicii destul de bune. Era unul din spionii dibaci ai administrației comunale.

E cunoscut numele acelor fabricanți de spirt cari, până la desființarea accizelor, s'au îmbogățit de pe urma contrabandei.

Aceasta este una din fețele Bucureștilor de altă dată care a dispărut definitiv.

PETRECERI ARISTOCRATICE

— Teatrul Național schiopătă mereu. Publicul nu venea la Teatrul Național. Inalta societate nici nu vrea s'audă de piesele și de actorii români. Femeile din aristocrație nici nu prea știau românește, toată educația lor, tot sufletul lor, era strein. Ochii și mintea și inima lor, ereau pironite asupra Parisului. Această elită, înstrăinată de neamul ei, vorbea, scria, citea, cânta și petrecea franțuzește. O greșală de limba franceză în această societate era discalificarea și ridicolul pentru vecinicie. O greșeală de limba română o delicioasă glumă.

Dar înalta societatea este miloasă, aceste femei fără simț și ambițiune națională, condescind să vină în ajutorul *„Des pauvres acteurs roumains,* cu ofranda lor generoasă.

O reprezentație de gală fu pusă sub patronajul înaltei societăți, biletele se vând în „societate" cu preturi urcate, toți znobii se bat după bilete, fiindcă toată aristocrația va fi acolo.

Poporul, care urăște pe aristocrați, n'are cu toate aceste, dorință mai vie de cât să-i imite și să le intre în suflet.

In Februarie se dă o mare reprezentație de gală la Teatrul Național.

Sala este strălucitoare de toată lumea aristocrată și bogată a epocei.

Mai întâi a cântat la pian prințesa Bibescu.

Apoi a apărut frumosul și talentatul bariton ~~brunean~~ Iorgu Cavadia, care cu vocea lui armonioasă, a cântat *Santa Maria* de Faure cât și *Unde ești?* versuri de Șerbănescu, muzica de Cavadia, cât și *Epistola* de Grigore Ventura.

Apoi teatrul: După *Kleftul* de Abraham Dreyfus s'a jucat *Un leu și un zlot*, comedie localizată după *Les 37 sous de Monsieur Montodoin*. Piesele au fost jucate de amatori.

Un leu și un zlot a fost jucată în mijlocul râsetelor nebune, de către Grigore Paleologu, mai târziu înalt magistrat, d-na Ana Marian, mama talentatului nostru artist diletant Lică Marianu, A. de Lens, Alexandru Brăiloiu, Constantin Grant, domnișoarele Burelly și în sfârșit d-nii Docan și Alexandru Marghiloman, viitorul ministru și șef de partid.

* * *

— Camera, înainte de a fi dizolvată, votează bugetul pe exercițiul 1883—1884; acest buget se balanțează cu cifra de lei 125.039.585.61.

* * *

— In Duminica Floriilor, — 10 Aprilie, — se execută întâia vânătoare de „paper-hunt".

Este o petrecere jumătate sportivă, jumătate „mondenă" la care participă numai înalta societate. Fiindcă trebuie știut că pe la anul 1883 numai petrecerile societății aristocratice ereau înregistrate de ziare și aveau preț.

Intâlnirea a fost la rondul al 3-lea de la Șosea. Aci Constantin Isvoranu și Alexandru Marghiloman, îmbrăcați cu jachete roșii, șepci negre, trâmbița la spinare și cisme de lac, călări pe cai superbi așteptau toate echipagiile pe drumul Herestrăului.

Bestia erea locotenentul Mihail Laptew care trecu repede cu iuteala fulgerului. Goana a durat 2 ore.

După aceea doamnele au scoborît din trăsuri, domnii le-au dat brațul și toată această lume aristocrată a intrat în pădurricea Bănesei unde s'a mâncat, s'a băut și s'a dansat.

Dar ce lume a vremurilor perdute acum în besna trecutului?...

Principesa Urusof, principesa Ferdinand Ghica, D-na Lili Bălăceanu, D-șoarele Laptew, d-na Petre Grădișteanu, d-na Scarlat Ferikidi, d-na Isvoranu, etc.

Vânătoarea a fost condusă de Alexandru Marghiloman.

CAMERELE DE REVIZUIRE

— Lupta electorală pentru Camerele de revizuire este foarte vehementă. Partidul conservator, înțelegând că revizuirea legei electorale și desființarea restrânsului colegiu I înseamnă o grea lovitură pentru el, face mari sforțări ca să biruiască.

Pentru întâia oară de când au venit liberalii la putere, întreaga opoziție se coalizează și retrage lui Ion Brătianu încrederea. Până aci aproape toată lumea politică erea de acord cum că omul situațiunei este Ion Brătianu; acum, însă, se dă lupta de răsturnare.

Ion Brătianu începe să fie numit „dictatorul", vice regele" și „Vizirul". Toate ziarele opoziției iau tonul violent și chiar injurios, însăși *L'Indépendance Roumaine*, cum am mai spus, trece de la tonul moderat și curtenitor de opoziție, la tonul violent al ziarelor românești.

Opoziția știa bine că nu va dobândi majoritatea în alegeri dar voia să ia lui Brătianu putința de a dobândi cele 2 treimi necesare spre a face revizuirea.

Alegerile se fac în mijlocul protestărilor zgomotoase ale opoziției care se plânge de ingerințe.

Colegiul I de Cameră din București e luat de guvern cu cea mai mare greutate, Ion Câmpineanu, candidatul guvernului trece cu 223 voturi contra lui Gheorghe Vernescu candidatul opoziției care întrunește 220. Dar la Senat Vernescu e ales la colegiul I cu mare majoritate împotriva lui Beizadea Mitică Ghica fostul președinte al Senatului.

La Iași opoziția biruie aproape pe toată linia, opoziția mai ia câteva locuri în restul țărei dar guvernul dobândește o majoritate zdrobitoare de cel puțin șapte șeptimi, astfel că revizuirea este asigurată.

Acum opoziției nu'i mai rămâne de cât să recurgă la arma atât de obicinuită în luptele noastre politice: retragerea din parlament.

Din această cauză lupta se va da în amândouă Comerele, numai între cele două fracțiuni ale partidului liberal: fracțiunea radicală a lui C. A. Rosetti și fracțiunea conservatoare a lui Ion Brătianu.

Dumitru Brătianu, căzut la Cameră, este ales la colegiul 2 de Senat din Argeș pe lista guvernamentală. Dumitru Brătianu adresează o scrisoare alegătorilor săi spunându-le că, ales în aceste condițiuni, nu poate primi mandatul. Și Dumitru Brătianu nu va face parte din Camerele de revizuire. Iar din ceasul acesta fratele mai mare al primului ministru va deveni, din zi în zi, tot mai ireductibil opozant.

Două amănunte ale acestor alegeri: întâiul este acela că Gheorghe Panu, mai târziu director al ziarului *Lupta* și șef al partidului radical, este ales pentru întâia oară deputat. El e trimis în Cameră de către colegiul al 4-lea de Iași și va figura în grupul înaintat al lui C. A. Rosetti.

Al doilea amănunt e că generalul Dimitrie Lecca, președintele fostei Camere, cade în județul său la Bacău, așa că guvernul e silit să-l aleagă la colegiul al 4-lea de Prahova.

Opoziția ese sfărâmată din alegeri, ea nu poate obține de cât 13 mandate la Cameră și 11 la Senat. Înțelegând că nu mai poate juca nici un rol activ în Camerele acestea și că revizuirea legei electorale nu o mai poate împedeca, ea se retrage atât

din Cameră cât şi din Senat, trei zile după deschiderea parlamentului în ziua de 10 Mai, mai înainte chiar de alegerea biurourilor.

Retragerea din parlament este motivată de faptul că alegerile nu au fost libere.

Actul de retragere este semnat de Nicolae Blaremberg, Lascăr Catargiu, N. Drosu, A. Gheorghiu, Al. Lahovary, General G. Manu, Lascăr Rosetti, George Vernescu, Christian Tell, M. Cogălniceanu, D. S. Cesianu, Gr. Peucescu.

Junimiştii nu s'au asociat acestora şi au rămas în parlament. Tot la fel nu s'au asociat nici fracţioniştii moldoveni în cap cu Nicolae Ionescu fiindcă ereau revizionişti.

O MANIFESTAŢIE IREDENTISTA

La Cameră, în comisiunea de revizuire sunt aleşi: General D. Leca, Iancu Sturza, N. Gane, Agarici, Berendeiu, N. Voinov, P. Cazotti, C. A. Rosetti, Anastase Stolojan, C. Nacu, Al. Papadopolu Calimachi, I. Poenaru-Bordea, Nicolae Ionescu, Emil Costinescu şi V. Lascar.

Gheorghe Panu, rămas în balotaj cu V. Lascăr, este bătut la al doilea scrutin şi nu intră în Comisia de revizuire.

Majoritatea Comisiunei nu este favorabilă unei revizuiri radicale, nici colegiului unic susţinut de Rosetti, nici unei legiuiri de presă prea largi. Camera este mai mult aplecată să facă o revizuire pe baze conservatoare. De aceea alegerea membrilor comisiunei care să redacteze proiectul noueĭ Constituţii, e semnificativă. In adevăr, pe când generalul Leca, care cu câteva zile mai înainte rostise un discurs violent împotriva socialiştilor care „mănâncă biftec şi beau şampanie" — aluzie la fii lui C. A. Rosetti — este ales cu 87 voturi. C. A. Rosetti preşedintele Camerei nu trece de cât al optulea pe listă cu 70 voturi înaintea lui, cu mai multe voturi, sunt aleşi oameni fără nici o însemnătate precum P. Cazotti şi alţii.

Situaţia se desemna în Cameră; în curând C. A. Rosetti va fi pus în minoritate hotărîtă.

— Un incident care emoţionează. La Iaşi este inaugurată statuia lui Ştefan cel Mare, la care solemnitate asistă şi regele. Cu acest prilej senatorul Petre Grădişteanu rosteşte un discurs spunând că, din Coroana de otel mai lipsesc câteva pietre nestimate; urează regelui Carol ca să le câştige. Bine înţeles Grădişteanu făcea aluzie la provinciile subjugate.

La Bucureşti mare emoţie, la Viena şi la Pesta emoţie încă şi mai mare.

Ziarele conservatoare exploatează incidentul iar *L'Independance Roumaine* care e câştigată cu desăvârşire politicei rusofile, atacă Austria şi toarnă untdelemn peste foc.

La Iaşi au vorbit: Nicu Ganea membrul din Comitetul statuei, Leon Negruţi primarul Iaşilor, C. A. Rosetti preşedin-

tele Camerei, D. Sturza din partea Academiei, Nicolae Ionescu, care singur nu'şi citeşte discursul, B. P. Hasdeu din partea tineretului oltenesc.

Cuvântarea lui Leon Negruţi a fost foarte apreciată, această cuvântare a început cu vorbele: „Mărirea de faţă salută mărirea trecută".

La banchet au vorbit mai mulţi oratori iar seria toasturilor a încheiat-o Petre Grădişteanu care a spus că „bea pentru toţi absenţii, pentru Regina mai întâi, pentru preşedintele consiliului şi pentru toţi miniştri care nu sunt de faţă şi, în sfârşit pentru provinciile surori ale regatului nostru, precum Bucovina, Transilvania şi Banatul care, din nenorocire, lipsesc Coroanei regale, dar care nu vor lipsi poate în totdeauna".

Apoi, adresându-se regelui, i-a spus: „Coroana Majestăţei Tale e frumoasă, Sire, dar îi lipsesc câteva perle; fie ca într'o zi să le aibă".

Regele a ciocnit paharul cu al lui Petre Grădişteanu, apoi s'a dus şi i'a strâns mâna în mijlocul aplauzelor furtunoase a 500 oaspeţi.

Într'o scrisoare adresată ziarului *România Liberă*, Grădişteanu rectifica darea de seamă a ziarelor adăogând că a vorbit astfel:

— „Sire, sunt mulţi cari lipsesc de la această masă şi care ar fi dorit să fie, aceştia vă iubesc, Sire, ca şi noi toţi căci ei văd în Majestatea Voastră, nu pe Regele României ci pe Regele Românilor. Şi cu ajutorul lor Majestatea Voastră va recuceri pietrele nestimate ce lipsesc încă la Coroana lui Ştefan cel Mare".

Aceste cuvinte au provocat o furtună mare în toate ziarele austro-ungare. Nu este ocară pe care aceste foi să nu o arunce asupra Românilor, cele mai şovine ameninţă cu pedepsirea României, altele cer o intervenţiune diplomatică energică.

In sfârşit intervenţia diplomatică se face, iar guvernul este silit să publice un *Comunicat* în care spune că vorbele lui Grădişteanu n'au fost rostite astfel precum le-au reprodus ziarele, că Grădişteanu nu avea nici o calitate oficială la acel banchet, că toastul acestui domn nici n'a fost reprodus în „Monitorul Oficial" şi că afacerea este atâtată numai de ziarele duşmane ţărei".

Şi, în adevăr, peste câteva zile, Emil Galli proprietarul ziarului *L'Independance Roumaine* este expulzat din ţară.

— Dar relaţiile noastre cu Austria nu sunt de loc bune, zilnic ele se înrăesc.

Mai întâi avem chestiunea Dunărei care nu e încă rezolvată. Avem apoi toastul lui Petre Grădişteanu la Iaşi, avem un incident de graniţă la Iţcani unde grănicerii austriaci, mai mulţi la număr, au atacat grănicerii noştri, i'au lovit şi i-au arestat, avem în sfârşit cazul generalului belgian Brialmont.

Generalul Brialmont, o autoritate în materie de fortifi-

cații, chemat de guvernul român, a venit în România spre a redacta planurile fortificării Bucureștilor și alte fortificații. Imediat mare emoție în Austro-Ungaria. Austro Ungaria intervine la Bruxelles și întreabă dacă guvernul belgian a autorizat pe generalul Brialmont — care erea militer în activitate — să meargă în România. Răspunsul e că generalul Brialmont a lucrat fără să ceară voia guvernului său. Și generalul e pedepsit fiind pus în disponibilitate.

* * *

— Un incident foarte penibil în lumea literară, toți intelectualii sunt foarte mâhniți unii foarte indignați.

O nenorocire s'a întâmplat, marele poet Eminescu a înebunit. Toată lumea, prietini și dușmani, deplâng această catastrofă Numai un rival în literatură, poetul Alexandru Macedonschi, face excepție. In revista *Literatorul* pe care o dirige, el scrie următoarele versuri:

EPIGRAMA

Un X... pretins poet — acum
S'a dus pe cel mai jalnic drum,
L'aș plânge dacă 'n balamuc
Destinul său n'ar fi mai bun.
Căci, până eri, a fost năuc
Și nu e azi de cât nebun.

Indignarea în cercurile literare și ziaristice e mare. Grigore Ventura publică în *L'Indépendance Roumaine* o scrisoare de dezaprobare intitulată *O infamie.*

Atunci această afacere a provocat indignare, dar ereau mulți cari credeau, ca și Macedonski, cum că Eminescu e un pretins poet. Erea patima politică care lovea în Eminescu reacționarul și redactorul *Timpului.* Cine ar mai putea îndrăzni astăzi acelaș lucru?

* * *

— In toamnă se deschide Expoziția Cooperatorilor. Inițiatorul și animatorul este Dimitrie Butculescu care, un număr de ani de aci înainte, va fi un energic luptător pentru cauza economică a României.

Expoziția este instalată pe un loc viran în Calea Victoriei, aproape de cofetăria Nestor, acolo unde astăzi este o clădire cu două etaje.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Expoziția erea doar o miniatură mai ales din cauza spațiului restrâns pe care se afla instalată. Totuși multe produse românești ereau acolo iar munca națională a fost bine reprezentată.

* * *

— Camerile redeschizându-se începe lupta pentru revizuire. In majoritate parlamentul este ostil ideilor radicale ale lui C. A. Rosetti. Din această cauză Rosetti demisionează de le președenția Camerei iar generalul Leca e ales în locul său.

Bine înțeles din ziua aceasta legăturile de prietenie, vechi de patru zeci de ani, dintre Rosetti și Ion Brătianu încep să se desfacă.

Puține zile după demisiunea lui Rosetti Camera se împarte în două tabere: liberali moderați cari urmează pe Ion Brătianu, și liberalii radicali cari urmează pe C. A. Rosetti. Aceștia din urmă sunt cei mai puțini. Intâia ciocnire se dă între Ion Brătianu și Gheorghe Panu, debutant în parlament. La admonestările acre ale primului ministru, Panu, răspunde înțepat cum că, dintre toți, șefii partidului liberal, C. A. Rosetti este singurul care știe ce vrea. De acum spărtura dintre cele două tabere se lărgește mereu.

Dar prăpastia din Cameră se face și afară, guvernul vrea să distrugă rosetizmul, tineretul liberal cere să intre în rânduri și să scoată din circulație pe bătrâni. Cu scopul acesta consiliul comunal ales, nici de un an, e dizolvat.

* * *

— Marele eveniment teatral este apariția pe scena teatrului Național a *Nopței Furtunoase* a lui I. Caragiale. Reprezentarea piesei, datorită stăruințelor lui Vasile Alexandri care e membru în Comitetul Teatrului, provoacă un scandal general. Aproape toți criticii, toate penele competente, toți oamenii de teatru, toți oamenii de gust înalță mâinile la cer și-și astupă urechile ca să nu mai audă.

Claymoor scrie în *L'Indépendance Roumaine:*

— „A l'Opéra la salle est superbe une vraie serre Les loges apparaissent comme des jardinieres, d'ou se dressent les fleurs les plus enivrantes.

Dans les fauteuils tout un essaim de papillons attirés par le parfum et la lumière.

Le samedi a été pris comme jour *pschutt* par le *monde vlan*".

Și, după această amețeală de vorbe și după aceste copilării care astăzi ne-ar face să ne ținem coastele, urmează:

— „N'est il pas navrant de voir madame Romanesco, si bien dans le *Supplice d'une femme*, une jeune ingenue de grand talent, jouer le rôl trivial de saute ruisseau dans *Noaptea Furtunoasă?* Et dans quel travesit, bon Eteu!"

Noaptea Furtunoasă, care, la 1883 erea privită ca o rușine și o trivialitate, astăzi este una din marile valori ale literaturei noastre dramatice!

* * *

— Consiliul comunal din București este dizolvat cu raport motivat sub acuzațiunea malversațiunilor. Afacerea face zgomot, Camera numește chiar o comisie de anchetă parlamentară.

Guvernul are acum o linie de conduită: desființarea întregei vechi falange liberale, cu toți Serurii, Mavrușii, Veniamin Hernii. Până Buescu, etc., și aducerea la suprafață și onoruri tineretul.

Spre a începe toți șefii legiunilor gardei naționale, care mai exista încă, sunt înlocuiți cu oameni noui. Dar situația tot nu este destul de netedă, fiindcă, pentru demnitatea de primar sunt doi candidați foarte serioși, unul este Nicolae Fleva, cel l'alt este Doctorul Sergiu.

Opoziția conservatoare și vernescană nu participă la alegeri din tactică, interesant era ca câinii lui Orole să nu se împace văzând lupul conservator. Pentru ca liberalii să se mănânce între iei și să se uzeze opoziția se abține.

Spre a compensa perderea vechilor cadre liberale, guvernul face apel la intelectualitatea junimistă. Ziarul *România Liberă* aprobă dizolvarea consiliului comunal și... are candidații săi pe lista viitorului consiliu. D. Aug. Laurian, directorul *României Libere*, este ales pe lista oficială.

ANUL 1884

— Alegerile comunale se fac și în capul listei este ales Eugeniu Stătescu, desemnat pentru demnitatea de primar dar Stătescu nu primește. Lupta se dă, după aceea, între Fleva și doctorul Sergiu. Pentru motive politice, Ion Brătianu alege pe Fleva, însă majoritatea consiliului comunal nu'l agrează. După multe târgueli Nicolae Fleva este ales primar cu 15 voturi din 27 votanți fiind și 3 consilieri absenți.

In realitate Fleva n'are majoritatea din numărul de 30 consilieri câți compuneau consiliul, dar avea majoritatea — o foarte slabă majoritate — din numărul consilerilor prezenți.

* * *

— In luna lui Ianuarie a murit Vasile Boerescu fost ministru de externe, profesor la facultatea de drept din București, unul din oamenii fruntași ai epocei sale. Când a murit stetea de câtva timp în neactivitate, atât din cauza nefritei

de care suferea cât şi din cauză că în chestiunea Dunărei nu avusese mâna fericită în calitate de ministru de externe.

* * *

— Incepând în Cameră dezbaterile asupra revizuirei Constituţiei, agitaţia începe şi afară.

Dumitru Brătianu, ales deputat de colegiul I de Argeş, refuză din nou mandatul, sub cuvânt că acea Cameră erea aleasă prin fraudă.

Adresează ţărei un apel care sfârşeşte cu vorbele *„Jos regimul corupţiunei şi al minciunei"*. Erea acelaş Dumitru Brătianu care, fiind chemat dela Constantinopole în anul 1881 ca să ia frânele guvernului, a rostit în Cameră un discurs care a făcut senzaţie şi a culminat cu vorbele: *„Hoţii la puşcărie, oamenii de treabă la lucru"*.

Dumitru Brătianu n'a stat la lucru de cât un mic număr de săptămâni.

In urma scrisoarei lui Dumitru Brătianu intră în scenă prinţul George Bibescu care, sub titlul *Reforma*, cere tutulor nuanţelor opoziţioniste să-şi dea mâna pentru ca, sub un singur şef, să plece la luptă pentru răsturnarea guvernului şi reformarea moravurilor politice. Candidatura prinţului Bibescu la şefia întregei opoziţii erea astfel pusă, dar apelul n'a avut alte urmări de o cam dată. Prinţul erea bănuit că manevrează pe contul Rusiei de aceea lumea politică a stat în rezervă.

* * *

— In Februarie 1884, a murit la vârsta de 77 ani, generalul Christian Tell, fostul membru al Comitetului revoluţionar de la 1848, de mai multe ori ministru şi membru al partidului conservator.

Lui Tell i s'au făcut funeraliile naţionale, Ion Brătianu a mers în urma cortegiului.

* * *

— Un incendiu distruge redacţiunea şi atelierul tipografic al ziarului *Românul*. Rosetti erea sărac şi n'avea alt mijloc de traiu de cât ziarul său. Atunci s'a format un comitet care să-i adune o sumă care, purtând numele de „Recompensă Naţională", să îi fie oferită. Comitetul era compus din: Prinţul Grigore Sturza, general Haralambie, Dumitrie Giani, Ştefan Ioanide, V. Al. Urechiă, Stancu Becheanu, G. Cantili, I. I. Manoach, D. Pruncu, Al. Băicoianu, C. Nacu, P. Enciulescu, Anton Carp, D. Bilcescu, doctor Marcovici, Pană Buescu şi bancherul Mauriciu Blank.

C. A. Rosetti, printr'o scrisoare publică, a refuzat categoric acest dar.

* * *

— Un fapt picant şi edificator pentru regimul electoral cenzitar al epocei.

In urma retragerei lui Gheorghe Vernescu din parlament, a rămas vacant colegiul I de Senat din Ilfov. Colegiul fiind convocat Vernescu face un apel către alegători ca să se abţie: candidatul guvernului este un domn Solacolu. Dar la vot, din 200 alegători înscrişi, agenţii nu pot aduce de cât 12 alegători din care 8 votează pentru Solacolu şi 4 votează alb. Colegiul I de Senat din Capitala ţărei, a rămas atunci reprezentat de către un domn care întrunise 8 voturi din 200 înscrişi.

Şi tot mai erau oameni cari nu primeau reforma legei electorale propusă de C. A. Rosetti.

Bine înţeles cetăţeanul Solacolu n'a putut fi senator fiindcă nu putuse întruni quorumul cerut de lege.

* * *

— Un mare eveniment teatral, Joi la 22 Martie se reprezintă pentru prima oară *Fântâna Blanduziei* a lui Vasile Alexandri.

Distribuţia e următoarea: Horaţiu—C. Notara, Meceniu—Petre Velescu, Postumiu—Ştefan Iulian, Scaurus—I. Cristescu, Zoil—D. Raşianu, Glutto—M. Mateescu, Hebrea—I. Petrescu, Gallus—Vasile Hasnaş, Neera—Amelia Nottara, Getta—Aristiţa Romanescu.

Dintre toţi aceşti interpreţi, nu mai trăesc astăzi la 1927 de cât doi: Notara şi Iancu Petrescu.

* * *

— In noaptea de Vineri 23 Martie spre Sâmbătă, a luat foc aripa dreaptă a Palatului Universităţii despre strada Academiei.

Focul, care clocise toată noaptea, a izbucnit către dimineaţă şi a dat alarma în tot oraşul. In câteva minute bulevardul erea plin de lume. Primul ministru a fost unul dintre cei dintâi la faţa locului.

Doi pompieri şi locotenentul Albu, prinşi în incendiu la etajul de sus, au fost salvaţi cu ajutoare de jos. Cei doi pompieri au sărit într'un cearşaf ţinut de pompieri, iar locotenentul Albu a legat sus furtunul unei pompe şi s'a lăsat în jos pe el.

Focul, foarte violent, s'a propagat repede. El a consumat, din nenorocire, şi lucruri de mare valoare. Şcoala de Bele Arte a ars cu multe desene, modele, tablouri şi amintiri dar mai dureroasă a fost pierderea întregei colecţiuni botanice a doctorului Brânză. Dimineaţa profesorul era pe trotuar plângând ca un copil când şi-a dat seama că rodul atâtor ani de muncă a fost mistuit în câteva clipe.

Acest sinistru era datorit incuriei. Sub acelaşi acoperă-

mânt, unde erau înmgazinate atâtea lucruri de valoare, muzeul de antichităţi, Şcoala de Bele Arte etc. etc., locuiau mai toţi servitorii cu familiile, cu bucătăriile, cu spălătoriile şi cu toată neglijenţa culpabilă de la noi. Şi afară de asta, în acest palat nu erea nici măcar o gură de apă.

* * *

In sfârşit intrăm în chestiunea cea mare: revizuirea Constituţiei. Dar în acelaş timp începe şi marele proces de descompunere al majorităţei: legătura de prietenie între C. A. Rosetti şi Ion Brătianu e sfârşită.

Pe un lucru de nimic Ion Brătianu prezintă demisiunea Cabinetului. Ce se întâmplase? Raportul Comisiunei pentru revizuire fiind depus, Ion Brătianu cere ca discuţia să înceapă a doua zi. C. A. Rosetti se scoală şi spune că, a doua zi nu e cu putinţă, căci raportul trebue studiat. Cere, dar, ca discuţia să înceapă a treia zi. Cu 57 voturi contra 48 Camera dă dreptate lui Rosetti. Iar Brătianu demisionează.

A doua zi Camera, cu 89 voturi acordă încrederea guvernului, însă C. A. Rosetti, cu puţinii lui amici, se abţin Situaţia e categorică, în partidul liberal nu mai e unitate.

Dacă defecţiunea lui Dumitru Brătianu n'a produs mare pagubă lui Ion Brătianu, cu defecţiunea lui C. A. Rosetti e cu totul altceva. De îndată se creiază în ţară o atmosferă nouă, aşa că toţi democraţii, toţi tinerii cu idei înaintate care acordau încă încredere guvernului liberal, din antipatie sau neîncredere pentru conservatori, acum trec francamente în opoziţie.

Demisiunea lui Ion Brătianu produsă în urma votului Camerei de care am vorbit, a fost precedată de un număr de cuvinte amărîte pe care le-a rostit atunci. Aceste cuvinte au rămas în Istorie.

Necăjit pentru că majoritatea a putut da un vot împotriva dorinţei sale. Ion Brătianu a strigat:

„Am suportat atâtea abuzuri, am răbdat asasinate şi atâtea numai pentru ca să se poată face revizuirea. Astăzi văd că revizuirea nu se poate face aşa după cum doresc, sunt obosit şi nu mai am raţiunea de a sta la putere".

In urma acestor cuvinte Camera şi Senatul au dat lui Brătianu voturi de încredere.

* * *

La Cameră se începe discuţia revizuirei.

Titu Maiorescu se declară antirevizionist, el nu admite revizuirea legei electorale.

Art. I este astfel redactat:

„Regatul României cu tot teritoriul său de dincoace şi de dincolo de Dunăre, constitue un singur stat indivizibil."

Maiorescu comoate redactarea întrebând ce caută Dunărea aci.

A vorbi de România de dincoace şi de dincolo de Dunăre, asta înseamnează că am renunţat la Basarabia. Deputatul junimist propune o altă redacţiune care se voteză cu unanimitate de 123 voturi, mai puţn votul lui Iepurescu de la Vlaşca. Noua redacţie este:

„Regatul României şi districtele sale de dincolo de Dunăre formează un stat indivizibil"..

Discuţia asupra revizuirei se opreşte în loc când vine în dezbatere chestiunea cea gravă a libertăţei presei. Aci ciocnirea se produce direct între C. A. Rosetti, care e partizanul celei mai largi libertăţi, şi Ion Brătianu care cere îngrădiri.

Vacanţa Paştelui dă câteva zile răgaz luptătorilor.

* * *

— Duminică 8 Aprilie, Circul Sidoli, instalat pe Bulevardul Elisabeta, — acolo unde este astăzi Cinema Central şi Vlaicu, tot acolo unde a ars şi Circul Cremsler, s'a prăbuşit asupra publicului.

Am alergat unul dntre cei dintâi la locul catastrofei.

Circul erea o instalaţie primitivă învelit cu pânză dar destul de încăpător.

Erea ziua întâia de Paşte şi circul gemea de lume; d'abia se jucase 4 numere din program şi, pe la orele 9, din cauza unei furtuni, marele catart din mijloc care susţinea pânza se rupse şi întregul cort căzu asupra publicului.

Ori cine'şi poate închipui ce a urmat.

O doamnă Hemperle a fost ucisă. Mai multe persoane au fost rănite, unele chiar grav, altele călcate în picioare. Femeile, mai ales, au avut mult de suferit. Dintre cei uşor răniţi au fost şi generalul Haralambie şi Alexandru Marghiloman. Incendiul care se declarase, a fost uşor localizat.

* * *

— La jumătatea lui Aprilie au sosit în Bucureşti Arhiducele Rudolf, moştenitorul tronului Austriei şi soţia sa, arhiducesa Ştefania. Arhiducele şi soţia au sosit cu vaporul la Giurgiu, de unde cu trenul au venit la Bucureşti. Regele Carol şi Regina Elisabeta au aşteptat pe oaspeţi la Comana.

De la gara Filaret la Palatul regal Regina şi arhiducesa au mers în trăsură închisă, regele şi arhiducele în trăsură deschisă, amândouă înhămate a la Daumont.

Au fost prânzuri, serbări şi un mare bal la Teatrul Naţional. Revista militară hotărîtă la Băneasa, nu s'a putut face din cauza ploaiei. După încetarea ploaiei defilarea s'a făcut prin faţa Palatului regal; regele şi arhiducele luând poziţie în faţa

corpului de gardă. Au defilat toate trupele prezente în Capitală din Corpul 2 armată.

Regina şi arhiducesa au primit defileul de la una din ferestrele palatului.

Balul de la Teatrul Naţional a fost organizat cu o intenţie deosebită; toate doamnele ereau în costum naţional românesc.

In vestibul prinţul Dimitrie Ghica înconjurat de unii dintre miniştri şi alţi demnitari, a primit pe regele care dedea braţul arhiducesei, iar regina erea la braţul arhiducelui.

Regina ca şi arhiducesa ereau în costum naţional românesc. Această punere în scenă avea de scop să facă pe arhiduce simpatic în România şi să ameţească pe români spre a uita şi chestia Dunărei şi soarta românilor subjugaţi în Austro-Ungaria.

Zadarnice încercări cari nu puteau înşela pe nimeni.

Arhiducele Rudolf, de altfel nici n'a domnit căci a avut un trist sfârşit la Mayerling.

* * *

— In timpul vacanţei de Paşte partizanii colegiului unic, adică rosetiştii, întreprind o campanie de întruniri prin ţară în favoarea ideii lor, dar fără ecou; publicul nu erea copt pentru această reformă. In acelaş timp opoziţia retrasă din parlament, înţelegând că retragerea ei se arată ridicolă dacă nu e urmată de o acţiune extraparlamentară, convoacă în seara lu 28 Aprilie o întrunire publică în sala Bossel. Au vorbit Nicolae Blaremberg, Gheorghe Vernescu, Al. Lahovari.

Opoziţia pusese la cale o manifestaţie de stradă la orele 12 din noapte, după eşirea de la întrunire. Toată organizaţia erea a prinţului Bibescu care se înscrisese oficial în partidul liberal conservator, şi luase comanda acţiunei. Intervenind armata şi poliţia au fost mari dezordini de stradă.

Manifestanţii aveau consemnul să invadeze curtea Palatului regal şi să manifesteze zgomotos. Primul ministru prevenit, a dat fuga la Palat, unde în scurt timp au sosit miniştrii Kiţu şi Voinov cât şi alţi demnitari şi militari. Regele, sculat din somn, a fost pus în curent cu intenţiile opoziţiei, pe când afară se dedeau lupte între agenţii acesteea şi forţele poliţieneşti.

In sfârşit, pentru a împrăştia mulţimea care nu voia să golească Piaţa Teatrului, în ciuda şarjelor jandarmilor călări comandaţi de maiorul Fănuţă, fură aduşi măturătorii primăriei cari, cu măturile lor, înălţară nouri de praf în văzduh. Mulţimea asfixiată se împrăştie repede şi manifestaţia încetă.

Dar Clubul Conservator întreţinea şi mişcarea printre studenţi.

MIŞCAREA STUDENŢILOR

La Facultatea de medicină din Bucureşti o mişcare de nemulţumire se manifestă în contra unora dintre profesori, mai ales în potriva profesorului doctor Grigore Romniceanu. Aceasta prin anii 1883—1884.

In acelaş timp pătrund în facultate şi ideile socialiste. Este de notat că medicinştii au fost aceia cari fură mai întâiu influenţaţi de socialism.

Medicinştii se plângeau în potriva mijloacelor acestui profesor. Elevii cari nu ştiau răspunde repede şi bine, atât la cursul dela facultate cât şi la clinica spitalului, erau ofensaţi cu apostrofe violente. Se spunea — şi acesta e bine de cunoscut ca document al epocei, — că pe la anul 1883 şi pe la 1884, studenţii universitari cari răspundeau greşit şi dovedeau lene sau lipsă de inteligenţă la studiu, erau scoşi din bancă şi puşi la genunchi într'un colţ al sălei. Este demn de notat, nu numai pentru că se puteau găsi profesori capabili de a-şi înjosi astfel elevii, dar, mai ales, fiindcă se găseau studenţi cari se lăsau pedepsiţi în felul acesta. Da, studenţi universitari aveau lăsitatea de a se aşeza pe genunchi în faţa colegilor lor, iar cei l'alţi studenţi tolerau fără să protesteze.

Mai este încă ceva de notat, anume că, pe poriţa pe care au pătruns ideile socialiste în facultate, a pătruns şi sentimentul demnităţei şi spiritul de revoltă. Intr'o bună zi studenţii au înţeles să nu mai tolereze acest tratament şi s'au pus în grevă.

Greva în contra profesorului Grigore Romniceanu a ţinut în agitaţie facultatea timp de mai bine de un an. Un număr de studenţi erau personal ţintiţi iar unii din ei, precum: Dumitropolu, Thedor Crinescu, Emil Frunzescu, etc., au fost siliţi să părăsească facultatea. Unii s'au dus la Paris ca să obţină diplome, alţii au trecut la facultatea de drept.

Studenţii facultăţii de medicină se adunau acum de mai multe ori pe săptămână, unde veneau şi mulţi studenţi dela alte facultăţi. Agitaţiunea o întreţinea elementul socialist din universitate, precum şi un număr de studenţi conservatori cari, agitând în contra profesorului Romniceanu, agitau împotriva guvernului Brătianu. Aceasta fiindcă d-rul Romniceanu era deputat şi corifeu liberal.

Intrunirile se ţineau la sediul Societăţii studenţeşti „Unirea", strada Colţei No. 30, acolo rosteau cuvântări fulgerătoare studenţii: Stăuceanu, Spiroiu, Inolescu, Bianu, Frunzescu, Ghica-Simonescu, Costică Iliescu, Jano Iancovescu, Paul Scorţeanu, Gogu Florian, Costică Rădulescu, N. Maimarolu, autorul acestor rânduri, etc. etc.

Pe lângă studenţii convinşi şi indignaţi erau şi studenţii agenţi ai clubului conservator. Fiindcă trebue să se ştie că, pe vremea aceea, cele două partide de guvernământ întrebuinţau, rând pe rând, pe studenţi ca element de agitaţie în

contra guvernelor. Şi în agitaţia în contra d-rului Romniceanu clubul conservator juca un rol activ.

Pe vremea aceea la clubul conservator acţiunea era condusă, cum am spus, de prinţul Gheorghe Bibescu.

Agitaţia studenţilor medicinişti se complica, în timpul acesta, şi cu alte elemente de agitaţie. De astă dată opoziţia conservatoare puse mâna pe o chestie naţională pe care o specula contra guvernului prin canalul studenţilor. Iată despre ce fu vorba:

La Cluj se întâmplase o ciocnire între studenţii români şi studenţii unguri. Studenţii unguri, în majoritate, bătură pe români, şi-i izgoniră din universitate; o parte dintre români fură eliminaţi, iar cealaltă parte împedicată de a frecventa cursurile. Injuriile, batjocurile, loviturile aşteptau pe fiecare student român care se arăta.

Studenţii şi publiciştii ardeleni, Secăşanu, Ocăşanu, Droc-Băncilescu şi alţii se puseră în capul agitaţiunei. Studenţii dela toate facultăţile se mişcară de astă dată.

O intrunire publică, ataţată, firește de la clubul conservator, fu convocată. Această agitaţie făcea parte din acţiunea extraparlamentară a opoziţiei retrasă din Cameră.

Studenţii conservatori, cari primeau instrucţiile şi chiar subsidiile de la clubul conservator din casa Mandy, împingeau pe toţi cu la violenţe. In seara aceea consemnul erea ca studenţii, după întrunire, să iasă în stradă, să treacă pe la legaţia austro-ungară, să huiduiască şi să spargă geamurile. Dar poliţia, care, şi ia, avea printre studenţi spionii ei, ştia ce se plănuise, de aceea pe de o parte a vestit Legaţia din strada Vienei — astăzi strada Wilson — ca să închidă mai de vreme porţile, apoi forţe poliţieneşti au fost aduse în apropiere spre a interveni la nevoie şi imediat.

Intrunirea s'a ţinut în sala Carpaţi, acolo s'a votat o Moţiune de protestare contra celor petrecute la Cluj, Moţiune ce a fost, în urmă, semnată de sute de studenţi. Apoi studenţimea a redactat următoarea adresă către studenţii Români din Cluj:

„Fraţilor noştri,
Studenţi Români din Cluj,

Ştirea laşului atentat îndreptat în potriva voastră de către sugrumătorii neamului românesc a umplut de amărăciune şi de indignare inima tinerimei universitare din Bucureşti.

Dar să nu vă coprindă desnădejdea, căci loviturile duşmanilor voştri nu vor avea alt rezultat de cât să grăbească ziua când vom trece munţii spre a lupta alături de voi spre a sfărâma jugul ce vă apasă, după cum voi ne-aţi trimis pe Gheorghe Lazăr spre a lupta lângă noi pentru regenerarea României.

Dar până ce ne vom putea da mâna pe deasupra Carpaţilor, până ce vom putea ţese pe stindardul românismului cu-

vântul: „Dacia independentă", până atunci, fraților scumpi inimilor noastre, luptați fără încetare. Nu obosiți, nu vă descurajați, apărativă drepturile și pământul ce vi s'a luat, cu orice armă, de vreme ce toate armele sunt bune în mâinile apăsătorilor.

Faceți din fiecare casă o cetățue, din fiecare femee o eroină, din fiecare copil un luptător, luptați, luptați fără preget și, când cea din urmă cetățue va fi luată, când cel din urmă voinic va cădea, când ultima armă va fi frântă, femeile și copii să se urce pe culmile munților ca

Luând fulgerul din nouri
Și de sus din înălțime
Să'l arunce 'n ungurime.

Comitetul studenților bucureșteni

I. M. Iancovescu-Smeurat, Vasile Cârlova, Constantin Bacalbașa, Emil Frunzescu, Theodor Canari, Ghica Simionescu, Const. Iliescu.

Din acești 7 studenți au murit 4. Astăzi la 1927 mai trăesc doi: Emil Frunzescu, avocat, șeful stenografilor Senatului și autorul acestor rânduri.

Legația Austro-Ungară a protestat energic pe lângă guvern cerând să se ia măsuri în potriva studenților cari au semnat protesturile în potriva faptelor de la Cluj. Imediat ministrul instrucțiunei a cerut rectoratului ca studenții vinovați să fie eliminați din Unversitate.

In capul semnatarilor celorlalte manifeste, eram eu.

De acum agitația mediciniștilor în contra d-rului Romniceanu s'a contopit cu agitația naționaliștilor.

Spre a potoli fierberea care sporea, și tot mereu creștea, doctorul Romniceanu hotărî pe d-rul Severin, decanul facultății de medicină, și senator liberal, să convoace pe studenți în marele amfiteatru al facultății de drept spre a încerca să pună capăt agitației.

La ziua hotărîtă amfiteatrul gemea de studenți. Băncile din față erau pline cu studenții dela medicină, însă băncile din fund erau ocupate de studenți de la celelalte facultăți. Erau aci toți militanții și toți agitatorii.

Decanul dr. Severin — poreclit de mediciniști cu numele de „Moș Tăbârcă" — intră legănându-se, — căci era scurt și borțos — urmat de secretarul universității, și se urcă la tribună. Dar n'apucă să spuie întâiele cuvinte și un zgomot drăcesc izbucnește:

— Jos, Moș Tăbârcă!

— Afară!...

— Hoo!...

Și o ploaie de pleznitori, aruncate din fundul sălei, încep să se spargă în peretele din spatele tribunei.

Ingrozit, zăpăcit, bietul moș Tăbârcă scoborî repede catedra și fugi pe ușă, urmărit de huiduielile, țipetele și pleznito-

rile din sală, care acum răpăiau ca o descărcătură de mitralieră.

In altă zi a fost atacat însuşi omul care era cauza acestei mişcări. Se ştia că doctorul Romniceanu va veni la spitalul Coltea. Aci studenţii îl aşteptau. Manifestaţia era pregătită din vreme, camerele, coridoarele, curtea, erau pline de studenţi. Când doctorul Romniceanu apăru, fu primit cu aceleaşi arătări de ostilitate. Insă Romniceanu era îndrăzneţ şi dârz. Rezista cu cuvinte violente dar, în faţa numărului şi a hotărârei manifestanţilor, fu silit să bată în retragere.

Repede se sui în careta care-l aştepta la poartă. După el studenţii vociferau şi ameninţau, i s'au aruncat cu pleznitori în caretă, i s'au lipit pe spatele trăsurei afişe injurioase!

După ce d-rul a plecat în fugă, poliţia înştiinţată, veni în forţă şi ocupă curtea spitalului.

Noi studenţii din agitaţie ţineam cartierul general la cafeneaua Regală instalată sub hotel Regal în colţul str. Regale cu str. Academiei. Era o mare cafenea care cuprindea întreg parterul.

Un medicinist în fugă vine să ne anunţe, gâfâind, cum că la Spital a pătruns poliţia şi că bate pe studenţi. Eram în cafenea vre-o 20; Nicolae Maimarolu, Costică Iliescu, Paul Scorţeanu, Iancovescu, eu şi alţii. Ne sculăm şi plecăm în fugă, intrăm ca un vârtej în curtea spitalului Coltea, dar sub gangul turnului ne lovim de corifeii poliţiei de pe atunci: căpitanul Stănciulescu, comandantul jandarmilor pedeştri, — un adevărat zbir care a sfârşit osândit pentru delapidare, — comisarul Coemgiopolu, un ercule, înalt de doi metri, ofiţerul de sergenţi Chipiliu, celebrul Mischiu alt ofiţer de sergenţi, etc.

Venirea noastră a reîncurajat pe medicinistii înghesuiţi prin celule şi coridoare. O explozie de vociferări izbucneşte. Medicinistii — în parte — reapar în curte o scurtă învălmăşeală urmează, dar, liniştea se restabili. Emil Frunzescu, Petre Inotescu şi Leon Constantinescu fură arestaţi.

Procurorul Chiru Economu veni la spital şi arestă pe Emil Frunzescu care fu personal desemnat de d-rul Romniceanu cum că s'ar fi dedat la o brutală agresiune asupra sa.

Ceea ce este exact e că, atunci când poliţia însoţită de vestiţii bătăuşi, porecliţi mai târziu „cetăţeni indignaţi", au năvălit în curtea spitalului Coltea, studenţii s'au apărat cu ce au putut, servindu-se de seringe cu acid sulfuric, ardei pisat, etc. In amestec d-rul Romniceanu a fost lovit la ureche şi rănit.

Emil Frunzescu, acuzat că a lovit pe doctorul Romniceanu, s'a judecat până la Curtea de Casaţie unde a rămas osândit la 200 lei amendă pentru... insultă adusă superiorului în exerciţiul funcţiunei.

— Fierberea creşte. Politica, nelipsită, ca în totdeuna, din mişcările studenţeşti, întreţine agitaţia.

In timpul acesta în parlament se discută revizuirea Constituţiei, iar agitaţia se întinde din cauza dezbaterilor asupra legei de presă.

Atitudinea lui C. A. Rosetti, influenţează mult pe o parte din tineret, pe toţi aceia cu idei înaintate. C. A. Rosetti, susţine libertatea deplină a presei, el cere ca toate delictele de presă să fie judecate de juraţi, el cere ca atacurile în contra familiei regale şi a suveranilor străini să nu fie judecate de către tribunalele ordinare. Camera dă dreptate lui Rosetti.

La Senat ideea contrarie lui C. A. Rosetti triumfă.

Impotriva părerei rosetiste, adică a principiului libertăţei absolute a presei, se ridică cel mai cu autoritate jurist al partidului liberal, Eugeniu Stătescu. El, împreună cu Beizade Grigore Sturza propun şi fac să se voteze un amendament care trimite atacurile în contra familiei regale şi a suveranilor străini la tribunale. Teza contrarie o susţin senatorii: Mişu Schina, Nicolae Fleva şi alţii.

La Cameră discuţia asupra acestui amendament provoacă furtuna. C. A. Rosetti îl combate şi face apel la Ion Brătianu, şeful guvernului, ca să apere libertatea presei. Ion Brătianu răspunde în mod evasiv, dar convingerea sa este pentru amendament. Atunci C. A. Rosetti, simţind că Adunarea va vota amendamentul Senatului, demisionează din Cameră ca o protestare.

Acest eveniment ne aruncase şi pe noi, studenţii cu idei radicale, în tabăra opoziţionistă.

— Pentru ziua închiderei Camerelor care trebuia să vină peste câteva zile — la 6 Iunie —, se plănueşte o manifestaţie în contra lui Ion Brătianu.

Era o zi de Duminică plină de soare. Un număr de câteva sute de studenţi, ne adunăm la societatea „Unirea", unde se rostesc discursuri aprinse în contra guvernului.

Pe la orele 11 jum. ieşim în masă şi ne revărsăm către Piaţa Teatrului, unde trebuia să se petreacă manifestaţia.

Pe piaţă găsim lume multă, iar balcoanele şi ferestrele clubului conservator gemeau de fruntaşi ai partidului şi alţi membri. Aceştia erau iniţiaţi şi aşteptau scandalul. Clubul conservator era instalat atunci în casa Mandy, acolo unde acum e un club de joc de cărţi. Bine înţeles poliţia şi bătăuşii erau în păr.

Ion Brătianu apare în trăsură alături de generalul Dimitrie Leca, preşedintele Camerei. Un huiduit prelung isbucneşte.

Brătianu opreşte trăsura şi chiamă un ofiţer de poliţie căruia îi dă un ordin: pe loc bandele, sergenţii, agenţii se năpustesc asupra studenţilor şi znopeala începe.

Unii studenţi, precum Costică Rădulescu de la Piteşti şi Gogu Florian, au fost arestaţi pe loc. Costică Rădulescu a fost bătut măr.

Eu am fost arestat peste câteva ore în cafeneaua Regal, sub hotelul Regal.

Doi agenți de poliție m'au condus în cabinetul directorului de poliție, pe atunci Alecu Lahovary. Procurorul Anghel Solacolu m'a anchetat. Am fost întrebat câți bani am asupra mea. Am arătat că am 60 de lei.

Alecu Lahovary observă:

— Ciudat, și la ăil'alți doi s'a găsit aceiași sumă.

Eram bănuiți că am primit bani de la clubul conservator.

Lahovary știa bine că eu nu eram conservator, dar avea în contra mea motive de ordin intim ca să spue o mică obrăsnicie.

După anchetă suntem urcați în dubă și conduși la Văcărești.

Eram înăuntru cinci: Costică Rădulescu, Ion Iancovescu, Vasile Cârlova, Gogu Florian și cu mine.

In jurul dubei galopau jandarmii călări. De teama manifestațiilor studențești am fost conduși pe cheiurile Dâmboviței.

Costică Rădulescu, care era o natură de farsor, s'a văicărit în tot timpul parcursului, stând cu gura la crăpătura dubei și strigând:

— Săriți, fraților! că ne omoară! Săriți de ne scăpați!... Suntem studenți români!... etc.".

In sfârșit ajungem la Văcărești.

Duba e descuiată, suntem scoborâți. Unul câte unul sărim sprinten, afară de Rădulescu care, făcând pe mortul, urmează să se vaite și este dus pe mâini!

Poarta Văcărești-lor se deschide!...

Și intrăm...

In cea dintâi curte vedem o mare desfășurare de forțe. Postul de gardă este întreg în picioare, soldați în cerc și cu arma la mână, d. director și d. grefier Luca Manovici. Acesta un tip despre care voi mai vorbi.

De ce această desfășurare de forțe militare? Iată ce se întâmplase.

Nu știu prin ce mijloc de comunicare deținuții de la Văcărești aflaseră că în București studenții au făcut revoluție, și se mai aflase că o mare parte din aceștia, fiind arestați, vor fi aduși la închisoare. Și deținuții erau hotărâți ca, în momentul în care studenții vor intra pe poarta Văcăreștilor, să se revolte și să încerce o evasiune generală.

Luca Manovici, care era foarte deștept și șiret, prinsese de veste. De aceea, pe de o parte, înainte de a fi aduși la închisoare, toți deținuții fură închiși prin dormitoare, iar nouă ni se făcu onorurile unei primiri ce nu era banală.

După formalitățile de rigoare la cancelarie, cu scotocelile prin buzunare, luarea banilor, etc., am fost puși la secret fiecare în câte o celulă. Și în seara aceea am prânzit cu câte o bucată de pâine cu o bucată de brânză telemea. Iar pentru

distracție Luca Manovici ne-a gratificat cu romane franceze de clasa III-a.

A doua zi de dimineață ni s'au deschis celulele. Ceilalți arestați, afară de Costică Rădulescu și de mine au fost duși la tribunal spre a depune ca martori în chestia dr. Romniceanu-Emil Frunzescu; eu m'am dus în celula lui Rădulescu — care încă zăcea pe coaste — spre a dejuna.

Dejunul fusese comandat la o cârciumă din fața temniței. O cutie cu sardele este deschisă. Trebue să fi fost din alt secol căci untdelemnul era rânced. Apoi vin patru ouă fierte. Intâiul pute, al doilea este putred, din al treilea apare un pui mort. Cârciumarul, neavând ouă proaspete, ne vânduse ouăle răcite de la o cloșcă.

In urma ordinelor venite „de sus" suntem scoși de la secret și instalați în două camere mari. Eu sunt într'o cameră cu 4 paturi împreună cu Iancu Iancovescu, Gogu Florian și C. Costaforu.

Aci este și sala de mâncare a celor 7 deținuți fiindcă, cu Costică Rădulescu, Vasile Carlova și Christescu suntem, șapte.

Peste zi ne vine și un mosafir, acesta este Milone Lugomirescu care în ziare iscălea Baba Novak. Ce căuta Baba Novak care nu luase parte la mișcare — nefiind student — și nici nu fusese arestat? El spunea că a venit să ne ție de urât și că a fost introdus pe furiș de directorul pe care îl cunoștea bine. Insă unii îl bănuiau de spionaj. Adică l'am bănuit toți fiindcă aducerea lui la Văcărești și instalarea în a doua cameră, împreună cu prietenii noștri, era făcută ca să fie bănuită.

Am stat 5 zile în temniță. Dar ce temniță veselă?...

Fruntașii partidului conservator în cap cu prințul Gheorghe Bibescu, ne-au trimis imediat sumedenie de bunătăți. Chilograme de icre tescuite, șunci, prăjituri de la Capșa, pui fripți, ouă proaspete, sticle cu vin, duzini de butelii cu șampanie.

La ora dejunului și la ora prânzului o mare masă erea întinsă în camera mea — fiindcă erea cea mai mare — și aci mâncam cu toții plus doi militari condamnați cari'și făceau osânda la Văcărești, plus Luca Manovici, prieten al nostru al tutulora.

Am spus că Luca Manovici erea un tip. Foarte inteligent, foarte isteț, foarte boem, foarte original, dar și foarte vițios. Nu făcea sat nicăeri, ori în ce slujbă erea numit, nu trecea mult și trebuia să facă o boroboață. Erea ceeace se chiamă, un adevărat papugiu de București.

Părăsind de vreme gimnaziul pentru ca să hoinărească prin cafenele, maidanuri, și alte localuri clandestine ale orașului, încercase de toate: fusese actor, ziarist, funcționar etc. Vorba lui: numai popă nu fusese.

Bine înțeles că a sfârșit prost răpus de mizeria fiziologică; a murit tuberculos. Dar mai 'nainte cu câțiva ani, de și da

obștescul sfârșit a avut grija să se însoare și să facă și un copil.

Luca Manovici, în calitatea lui de secretar-contabil al închisoarei, ducea de nas pe director, care erea un om blajin și foarte de treabă. Luca îi spunea gogoși și îi făcea farse.

Am constatat imediat că, din fiecare duzină de butelii de șampanii, ne vămuia câte șase. Când l'am tras la răspundere ne-a răspuns:

— „Regulamentul închisorei nu permite consumarea băuturilor spirtoase. Și atâta cât vă dau e numai pe răspunderea mea.

După masa de seară jucam cărți, făceam o partidă de Chemin-de-fer. Regulat Luca ne câștiga pe toți. Dar cum vedea că norocul i s'a oprit și îndată ce'și făcuse porția, se scula, scotea pe streinii din odaie și ne încuia, spunându-ne:

— Regulamentul închisorei!...

Peste ora 9 nu mai pot lăsa ușile deschise".

Noi râdeam și înghițeam.

De altfel eram serviți de minune. Aveam, nu mai puțin de trei servitori.

Un grec, osândit nu știu pentru ce, ne făcea cafelele turcești. Eșeau toate cu caimac și delicioase.

Un negru, fost în serviciul doamnei Petre Grădișteanu, arestat pentru furt, ne servea la masă, ne văcsuia ghetele și ne peria hainele.

Un alt deținut mătura odăile și făcea paturile.

Când am eșit eream buimăciți!

Efectele deprimante ale detențiunei au fost de mult constatate. Intemnițarea celulară dezorganizează sistemul nervos, topește energiile, sleiește puterea de rezistență a voinții. Chiar o întemnițare de scurtă vreme și în condițiuni de quasi-libertate lasă urme. Numai după cinci zile de ședere la Văcărești, când am eșit pe calea Victoriei eram parcă străin între străini.

In urma scandalului din Piața Teatrului am fost destituit de la primărie. Primarul Nicolae Fleva, cunoscutul tribun al poporului, — titlu ce i se da mai mult în zeflemea — nu mă avea la stomach, de oarece mă privea ca pe un protejat al rivalului său la postul de primar, d-rul Sergiu — ceeace nu era adevărat. După scandalul din Piața Teatrului, a profitat de ocazie spre a mă înlocui.

Atunci s'a înființat „Societatea Caputiniștilor" cu sediul la Cafeul Regal.

Ce era Societatea Caputiniștilor?

Din această Societate făceau parte toți acei studenți lipsiți de ocupațiune, cari n'aveau asigurată hrana zilnică. Și eu, ca unul care din Iulie 1884 și până în Februarie 1885 când a apărut ziarul *Drepturile Omului*, n'am avut slujbă, — eram de drept membru al acestei societăți.

Președinte al acestei instituții a fost ales profesorul de

matematici, Nicolae Chirilov, un boem incorigibil, şi un temperament nedisciplinat. Secretar fusese ales Luca Manovici.

Luca Manovici, prieten cu cei mai mulţi dintre noi, n'a mai putut trăi închis cu slujba lui la Văcăreşti, după ce am plecat. Spiritul revoltat al nostru convenea de minune naturei lui fără disciplină, de aceea cum am plecat noi, a plecat şi el. A venit după noi, — de şi era sărac lipit, — şi s'a instalat la Cafeneaua Regală ţinută de către un evreu Roth, mai târziu administrator al mai multor ziare.

Rolul lui Manovici era să constate gradul de înaniţiune al membrilor societăţei şi dreptul lor la un caputiner cu un corn. Iată procedarea.

Când un membru se prezenta la cafenea şi cerea un caputiner gratuit Luca Manovici era însărcinat să-l cerceteze corporal. Adică îi descheia jileţca, îi aplica urechea pe stomach şi îl bătea cu două degete: dacă suna a sec avea dreptul la un caputiner cu un corn, iar dacă suna a plin cererea era respinsă. Fiecare membru avea dreptul la 2 caputinere pe zi. Aceste caputinere erau plătite dintr'un fond format prin cotizarea membrilor cu dare de mână, mai ales acelor cari aveau familia în Bucureşti.

Din această societate făceau parte, — după cât îmi mai aduc aminte, — pe lângă Kirilov, Luca Manovici şi cu mine, şi studenţii: Nicolae Maimarolu, Costică Iliescu-Olt, Paul Scorţeanu, Emil Frunzescu, C. Ghica-Simionescu, Jeano Iancovescu, Gogu Florian, etc., etc.

Pe lângă caputinişti erau şi „Inimile generoase".

Inimile generoase erau acei studenţi cu dare de mână, care apăreau, din când în când, pe la Regal şi ne invitau la masă. Când o inimă generoasă, bine cunoscută, se ivea în uşa cafenelei, era o furtună de aplause şi daclamări. Apoi, fără a mai pierde timp, luam „inima" pe sus şi intram cu ea busna în câte un birt de mâna a doua ori a treia.

Imi amintesc cum odată Nicolae Maimarolu, apare cu un prieten al său anume Borcănescu. Era un băiat timid, bun băiat de altfel şi cu parale. Maimarolu îl cam pusese în curent cu situaţia când l'a adus la cafenea. Ii spusese că va trebui să invite la masă pe câţiva caputinişti, fiindcă aşa e tradiţia. Borcănescu a primit condiţia cu bună-voinţă. Dar nu credea că i se va întâmpla ce i s'a întâmplat.

In ziua în care s'a ivit el la Regal era şedinţă mare, toţi caputiniştii erau în păr. Astfel când s'a aflat despre apariţia unei inimi generoase excepţionale, toată lumea aceasta s'a socotit invitată. Şi în adevăr, bietul Borcănescu s'a pomenit în birtul modest din strada Academiei unde am intrat, înconjurat de 25 de caputinişti care i-au mâncat şi urechile.

Pentru cafegiu Societatea caputiniştilor a fost o calamitate.

Şedinţele se ţineau de mai multe ori pe zi în jurul unei mese mari rotunde iar zgomotul era infernal. Unul câte unul

clienții au părăsit cafeneaua, așa că, în cele din urmă, am rămas numai noi.

Într'o zi, cam pe la ceasurile 10 dimineața, apare în sfârșit un neamț ca de vreo 50 de ani, cu părul lung și cu ochelarii după urechi.

Omul cere o cafea cu lapte și se așează lângă o fereastră cu „Neue Freie Presse" în mână. Insă noi eram în ședință așa că un zgomot nebun izbucnește. Bietul neamț a răbdat câtva timp în tăcere, dar, în cele din urmă, răzbit, a trântit cornul pe tavă, și, lăsând caputinerul pe jumătate nemâncat, a fugit pe ușă înjurând.

Acesta a fost ultimul client al cafenelei Regal, cât timp a mai durat Societatea caputiniștilor.

FARSE STUDENȚEȘTI

— Iată câteva anecdote din viața studențească.

La spitalul Filantropia era un centru studențesc foarte vesel. Studentul Sabin și alții își făceau zilnic farse. De pildă: dacă un bolnav era adus la spital, internul de serviciu era obligat să iasă înainte, să-l primească și să-l instaleze într'o cameră. De multe ori, tocmai în timpul dejunului, răsuna clopotul care anunța aducerea unui bolnav. Atunci internul trebuia să se scoale de îndată dela masă și să primească pe noul venit.

Insă ceilalți camarazi, îi făcceau, mai întotdeauna farsa de a-i mânca friptura. Sabin găsi într'o zi, mijlocul de apărare: era tocmai de serviciu când de odată răsună clopotul. Insă friptura de abia fusese pusă pe masă. Atunci Sabin avu o inspirație genială, trase un scuipat deasupra cărnei fripte și lăți scuipatul cu cuțitul, apoi se duse liniștit la datorie.

Când s'a întors friptura îi era neatinsă.

Să povestesc și farsa cu „pălăria lui Olchovsky".

Olchovsky, doctorand pe vremea aceea, era unul din cei mai veseli și mai inteligenți studenți.

Mai târziu, ca doctor de boale interne, era foarte apreciat. El este fundatorul sanatoriului din calea Călărași.

Într'o seară din luna lui August, ne aflam, vreo zece camarazi în grădina Alcazar pe strada Câmpineanu. După un șir de rânduri de halbe de bere, nimeni nu mai avea para chioară. Numai Olchovsky avea o hârtie de 20 lei, pe care, însă, o păstra, ca ochii din cap, spre a-și cumpăra o pălărie. Și avea ambiția ca să-și cumpere o pălărie de întâia calitate, de la întâiul pălărier din București, francezul Paul Martin.

Paul Martin avea magazinul instalat sub Grand Hotel, actual Hotel Continental, iar prețul celei mai scumpe pălării era de 20 lei.

Deci Olchovsky nu voia să se atingă de polul său.

Dar unul dintre noi îi ţinu următorul discurs:

— Bine, mă Olchovsky, de ce să dai atâtea parale pe o pălărie ? Şi de ce n'ai lua-o dela Fain ? Cu 15 lei poţi lua dela Fain o pălărie tot atât de bună ca şi dela Paul Martin.

Olchovsky se gândi, se scărpină în cap, apoi se convinse. Şi rândul de 10 halbe sosi.

Dacă pofta de mâncare vine mâncând, pofta de băutură nu e mai pe jos. Cele 10 halbe fură repede înghiţite.

Atunci un alt coleg luă cuvântul:

— Adică, mă Olchovsky, de ce să iei tu pălărie dela Fain? La Fain cumpără Nababul nu studenţi pârliţi ca noi. Ia-ţi pălărie de la Fain Martin. Cu 10 lei ai o pălărie admirabilă; şi unde mai pui că o ai şi dela Fain şi dela Martin.

Am râs cu toţii, a râs şi Olchovsky şi al doilea turneu a sosit.

Dar... mai erau 10 lei la bătaie şi ne ştteau în gât.

— Măi Olchovsky, de ce să iei pălărie dela Fain Martin, spuse altul ? Fain Martin are marfă proastă. Mai bine repar-o pe asta care e de prima calitate. Pentru 5 lei la Constantinescu. în strada Carol, ţi-o face ca şi nouă. Şi ai şi pălărie bună.

Olchovsky se convinse penru a treia oară, şi zece pahare spumoase se înşiruiră pe masă.

Dar mai erau 5 lei. Trebuiau bătuţi şi aştia la tălpi.

Unul din medicinişti luă pălăria lui Olchovsky în mână, o suci, o învârti, o privi cu admiraţie şi zise:

— Bine, mă, da de ce să repari tu pălăria asta ? E pălărie încă foarte bună. De ce s'o dai la un cârpaciu ca Constantinescu şi să ţi-o strice ? Caută-ţi de treabă, mă, şi ţine-ţi pălăria aşa cum e fiindcă e foarte bună.

Toţi am fost, în cor, de aceiaş părere, şi... Olchovsky s'a executat.

Pe la 2 din noapte am ieşit dela Alcazar cu cea mai bună dispoziţie şi fiecare necăjeam cum puteam pe bietul Olchovsky.

— Cum se poate, mă, să rămâi fără pălărie ?

— Măcar dacă ţi-ai fi băut-o tu, dar să ţi-o bea alţii ?!...

— Da prost ai fost, mă Olchovsky!

— Să rămâi tu cu ruptura asta de pălărie pe cap !

— Şi soioasă, de ţi-e scârbă să pui mâna pe ea !...

Şi tot aşa mai încolo.

Bietul Olchovsky răspundea şi el ce putea, dar a doua zi, când s'a desmeticit, ne-a tras, la fiecare câte o gură.

— Prieteni sunteţi voi, mă ? Să-mi beţi pălăria şi apoi să vă şi bateţi joc de mine ?...

Cam aşa se petrecea între medicinişti.

Dar mai erau şi celelate facultăţi.

— Mă opresc un moment spre a spune câteva cuvinte despre viața studențească între anii 1879 și 1884. Fac, deci, o ușoară întoarcere înapoi.

Studenții de astăzi vor face o apropiere între ce era și ce este.

Nevoile bănești, destul de mari și pe atunci, împingeau pe studenți ca să ia funcțiuni publice; cei mai mulți erau funcționari prin ministere, alții pe la diferitele autorități iar, dela o vreme, intrau și în poliție.

Colonelul Radu Mihai, prefectul de poliție, cel mai vestit prefect al lui Ion Brătianu, voind să reformeze poliția și să-i întinerească cadrele, a numit un număr de studenți în posturile de comisari. Printre aceștia, îmi amintesc de unii studenți foarte distinși, precum Teodor Canari de fel din Bârlad, mai târziu avocat la Iași. Canari era un tânăr foarte simpatic și foarte inteligent. La Iași se înscrisese în partidul junimist și ar fi avut un frumos viitor politic, căci avea una din mințile cele mai bine echilibrate, dar din nenorocire o nefrită cu formă gravă l'a omorât prematur.

Studenții dela celelalte facultăți, afară de medicinești, trăiau mai răzleți, pe când medicinștii, — mulțumită faptului că erau concentrați prin spitaluri — erau strânși legați. Grupul de studenți în medicină care trăia în mare camaraderie era compus din: Stăuceanu, mai târziu doctor, tatăl inginerului cunoscut în București, Al. Spiroiu, vesel camarad și bun medic, mai târziu doctor, mort în plină tinerețe dintr'o intoxicație cu alimente, Petre Inoțescu, doctor, mort deunăzi la Buzău, Ștefănescu, fost subdirector al serviciului sanitar mort probabil, Uziel, evreu, mai târziu doctor la Ploești; a murit infectându-se pe când diseca un cadavru. Era un bun român, excelent camarad și bun medic. Sicriul, până la mormânt a fost urmat de o mare mulțime de ploeșteni. Olkovski, mai târziu doctor, a fundat Sanatoriul din calea Călărași. Eminent practician, mort tânăr cosit de o boală mizerabilă. Emil Frunzescu, a părăsit medicina pentru ziaristică, apoi pentru stenografie și pentru avocatură. Sabin, doctor actualmente la R.-Vâlcea. Nae Tomescu distins medic de copii, mort după războiu luat de un erizipel. Manicea a murit fără să ajungă doctor; Cliriac Ionescu, actualul chirurg, a fundat Sanatoriul din strada Sft. Ionică. Popovici, cred că a murit undeva prin Moldova. Bianu, fratele d-lui I. Bianu, dela Academie, mai târziu doctor. Bianu era umoristul bandei. Cuvântările sale comice dela diferitele agape înveseleau și plăceau mult. Avea umorul fin fără trivialitățile astăzi la modă. Nu știu pe unde se ascunde acum.

Mai erau și alții mai tineri precum Nae Bărdescu, Răuțoiu, etc., aceștia, însă, nu făceau parte din camaraderia de toate zilele, a celor de mai sus.

Eu, de şi nu eram medicinist, mi-am ales tovarăşii de viaţă, printre aceştia, şi mi-am trăit câtiva ani ai tinereţei prin spitalul de copii, pe la Colţea şi pe la Filantropia. Aveam pentru Olkovski o prietenie deosebită, aproape nu era zi să nu-l văd. Era o minte subţire, având rasa polonezului rafinat. În afară de medicina lui, cunoştea perfect farmacia, citise filozofie, muzică, literatură, de toate.

Când l-am cunoscut era farmacistul spitalului de copii. Neavând bacalaureatul nu putea obţine doctoratul în medicină. Era numai licenţiat în medicină şi în farmacie. Dar a trecut examenul de bacalaureat şi a devenit doctor.

In aceiaşi categorie era şi Chiriac Ionescu, actualul chirurg doctorul Chiriac. Când l-am cunoscut era telegrafist şi licenţiat în medicină. Căci n'avea bacalaureatul. Mai târziu s'a pus în regulă cu regulamentul facultăşei de medicină şi a putut lua doctoratul.

Mai tânăr puţin era şi Obreja şi încă şi mai tânăr actualul doctor G. Marinescu, specialistul de boale nervoase, pe care l'am cunoscut în treacăt, pe la spitalul de copii.

Pe lângă medicinişti aveam şi alţi prieteni printre studenţii dela drept, aceştia erau: Paul Scorţeanu, despre care am scris altă dată; Ion Iancovescu-Jano; Grigore Golescu fost director al Băncei Agricole, etc. Toţi aceştia erau dintre cei mai inteligenţi şi buni camarazi din facultate.

In grupul: Golescu-Iancovescu-Nae Papadat, Mişu Alexandrescu -Guranda, Marinescu dela Ploeşti şi încă vreo doi am petrecut ani de zile, anii începători în studenţie.

In colţul stradei Pictor Grigorescu cu calea Victoriei, înfaţa farmaciei Kihăescu era un birt sărăcăcios, ţinut de Madame Caliopi şi sora sa. Madame Caliopi fusese frumoasă în tinereţe, dar acum, nu mai avea de cât nişte rămăşiţe pe care, totuşi, căuta să le pue în valoare. Căci madame Caliopi avea în totdeauna un amic, de obicei un sergent major din intendenţă sau un fost agent de percepţie.

La madame Caliopi plăteam 30 lei pe lună pentru 4 feluri de bucate: 2 la dejun şi 2 la prânz. Cu pâine dar fără vin şi cafea.

Madame Caliopi avea atenţiuni deosebite şi pentru unii din tinerii studenţi din grupul nostru. Când a doua zi vedeam că unul din noi primea porţiile mai arătoase înţelegeam, numai de cât, cum că nu era lucru curat la mijloc. Colegul şi amicul nostru Grigore Golescu, de pildă, primea cele mai monumentale porţii de varză acră cu costiţele de purcel ce nu se văzuseră vreodată sub tavanul lui Madame Caliopi, „Honni soit qui mal y pense".

Unde s'or fi odihnind astăzi necăjitele oase ale acestei milostive restauratrice ?!...

Mai târziu ne-am reslătit. Căci mai toţi din grupul acesta de studenţi în drept — ba chiar toţi afară de mine, — aveau

idei conservatoare. Pe mine m'au împins ideile înaintate către medicinişti spre care m'am dus cu Paul Scorţeanu.

Am spus că viaţa studenţească era grea pentru mulţi. Eu, pe la 1879—1881, eram un simplu copist la ministerul de instrucţie de unde primeam 88 de lei lunar. Cu ce să plăteşti chiria, cu ce să mănânci, cu ce să te îmbraci, cu ce atâtea şi atâtea? Rezultatul era o viaţă de expediente, de împrumuturi la cămătari, neîndeplinire de angajamente către proprietar, birtaş etc.

Pe lângă fiecare minister foiau un număr de cămătari care ne împrumutau — cu leafa pe o lună — nici odată mai mult — şi cu dobânda de 2 lei la napoleon opriţi dinainte. La darea lefurilor trebuia să plăteşti, fiindcă ne executa mandatarul. Pentru ca să ai cu ce trăi, trebuia să te împrumuţi imediat la alt cămătar. Şi tot aşa până ce nu te mai alegeai cu nimic din leafă.

Pe vremea aceea nu se votase încă legea lui Petre Grădişteanu care apăra salariile de popriri. Trebuia, dar, să trăesc cu 58 de lei şi 35 de bani.

Intr'o zi birtăşiţa unde mâncam pe credit — tot madame Caliopi — a dat faliment şi a închis birtul. In ajun îi plătisem ce-i datoram, adică tot ce aveam în buzunar.

Şi astfel am rămas pe drumuri, fără para chioară şi fără putinţa de a mai găsi bani cu împrumut.

Dar tinereţea este plină de încredere şi de nepăsare. Ce'mi păsa că eram fără franci pe câtă vreme aveam atâta viitor înaintea mea?!...

* * *

Steteam în Piaţa Amzei în aceiaşi cameră cu Doicescu — supranumit şi Ispahan — ajutor de şef de biurou, la Prefectura Poliţiei cu leafă de 120 lei lunar. Il invidiam.

Student ca şi mine, trăgea ca şi mine, pe dracul de coadă. Cu leafa, secfestrată, rămăsese „pe drumuri" întocmai cum rămăsesem eu, fiindcă mânca tot la madame Caliopi.

Vorba aia:

Ce te faci Ghincule?

Dar, ca oameni citiţi, ştiam că Alexandri scrisese odată:

Unde 's doi puterea creşte,
Şi Chesatul nu sporeşte.

Şi ne-am pus pe treabă.

Erea vară, prin Iulie. La grădina Raşca erea un oare care spectacol cu orchestră unde se plătea 1 leu intrarea. Ne-am împărţit rolurile.

Doicescu avea mai mult tupeu de cât mine. Plecam pe Podul Mogoşoaiei amândoi. De cum întâlnea un cunoscut, Doicescu îl oprea:

— Mă, Mitică, împrumută-mă cu 10 bani. Vreau să mă duc la Raşca şi n'am pentru intrare de cât 90 bani. Ţi-l dau mâine negreşit.

Operaţia se repeta de patru ori cu acelaş succes. Aveam acum 40 de bani preţul unei pâini.

Am spus că rolurile noastre ereau împărţite. Eu, pentru nimic în lume n'aşi fi cerut cuiva bani cu împrumut, iar Doicescu, iarăş pentru nimic în lume, nu ar fi intrat într'o brutărie ca să cumpere o pâine. Fiindcă Doicescu era un elegant, în totd'auna era îmbrăcat după ultima modă, purta mustaţa, — o mustaţă mare şi frumoasă — răsucită în sus, în totd'auna ras, în totd'auna mirosind frumos.

Aşteptam până la ora 1 noaptea când eşea pâinea din cuptorul întâiu. Alături de noi pe strada Piaţa Amzei era o brutărie. Doicescu sta la distanţă respectabilă, ferindu-se ca să nu bănuiască cineva că e prieten cu mine — de şi era ceasul unu după miezul nopţii. Eu intram curajos în brutărie, cumpăram pâinea şi porneam repede spre casă, fiindcă nu mâncasem de 24 de ceasuri. In urma mea Doicescu, uitându-se în dreapta şi în stânga că nu cumva să se compromită, intra busna după mine. Şi intram în odaia, care, bine înţeles, era cufundată în întunerec. De unde bani pentru gaz?

Par'că revăd scena. O fâşie din lumina lunei albea, în parte odaia. Eu rupeam în două pâinea care-mi ardea degetele şi dedeam o jumătate lui Doicescu. Fiecare stând pe marginea patului său, mâncam în tăcere, şi cu lăcomie pâinea caldă fumega şi care la 23 de ani nu prea cădea greu la stomach. Apoi luam cana, mergeam pe sală unde se afla o putină cu apă de băut bătută cu piatră acră, şi mă întorceam în odaie. Eu băusem la putină, Docescu bea în odaie, gâfâind şi bând încă odată. Apoi, cu burţile pline de apă şi de cocă, amândoua calde, ne culcam.

A doua zi făceam acelaş lucru. Campania de lucru a ţinut 15 zile.

Intr'o zi un prieten dela R.-Vâlcea Costică Vlădescu cumnatul lui Grigore Golescu veni proaspăt din provincie. Bine înţeles ne-a poftit pe Golescu, pe Iancovescu şi pe Iancu Zografos, un alt camarad din Vâlcea, la o înghetată la cofetăria Rădulescu sub Otel High-Life, Otel Mano pe atunci. Eram nemâncat de 9 zile şi grozav aşi fi luat, în schimb, o cafea cu lapte. Insă, de şi prieten intim cu Vlădescu, mi'a fost ruşine şi am mâncat înghetată pe stomacul gol.

Când, după 15 zile am dat de bani — 58 de lei şi 35 — a dat şi Doicescu de cele două treimi din leafa lui. Şi atunci ne-am repezit la un birt mai... scump.

Acest birt mai scump care nu erea de nastul nostru, studenţi săraci lipiţi, era firma „La Ochiul lui Dumnezeu" şi era ascuns în fata Palatului regal lângă Otel Metropol. Erea o cârciumă-birt-simigerie, cu un mic colţ de curte închezată „grădină" unde în totd'auna puteai a latină. Porţia de mâncare costa 40 de bani dar se serveau şi jumătăţi de porţii cu 20 bani.

După 15 zile de post ne-am luat inima în dinți și ne-am hotărît pe lux: haidi la Ochiul lui Dumnezeu!

— O căpățână de miel la tavă!

Era eroic. Căpățâna singură costa 60 de bani. O căpățână de miel în luna lui Iulie nu era banal de loc.

Dar n'am înțeles nimic dintr'însa fiindcă, în urma curei de 15 zile, pierdusem cu desăvârșire, simțul gustului. D'abia după câteva zile l'am recăpătat.

In sfârșit am găsit un alt birt. Pe strada Lipscani, lângă casa unde este instalată Banca Agricolă, era o intrătură și peste drum tipografia P. Cucu. Acolo era instalat într'o odăiță birtul pentru studenți ținut de către macedoneanul Costache Belimace.

Costache Belimace era un tip. înflăcărat patriot român, adversar al lui Apostol Mărgărit, om cu idei destul de înaintate pentru cultura lui, însă om foarte energic și foarte inteligent, după cum era și foarte afabil și simpatic.

Anii de care îmi aduc aminte cu cea mai mare plăcere din toată tinerețea mea, sunt acești ani în care, în birtul sărac, ca și noi toți, ne întruneam spre a discuta despre toate, dar mai ales despre românii macedoneni.

Aci venea Ghejan un foarte inteligent student în drept mai târziu advocat, mort foarte tânăr de tuberculoză. Incă o pierdere dureroasă. Apoi toți studenții macedoneni din generația cea mare a macedonenilor aduși în școlile din România. Era Andrei Bagav, un Ercule, mort de tuberculoză și îngropat la Câmpulung. Costache Cairetti, cel mai vesel camarad ce am cunoscut, plin de viață, plin de inimă, plin de cinste, plin de focul nestins al patriotismului. Un entuziast fără seamăn. A murit și el de tuberculoză.

Toți acești atleți, toți acești premianți întâi la gimnastică; rupți dintre brazii Pindului, n'au putut trăi în aerul mlăștinos al Bucureștilor. Unul după altul s'au culcat în mormânt, când erau încă tineri și plini de toate puterile vieței.

Mai veneau și Gulioti și Simota, și Niculescu, toți studenți macedoneni, mai venea și bătrânul octogenar, dar încă verde, bătrânul Zissu. Sărac lipit și el, trăia la masa săracului dar inimosului Costache Belimacea.

Aci, în birtul obscur și ascuns era unul din colțurile cele mai vii ale Bucurestilor. Căci, pe lângă macedoneni, mai mâncau și alți camarazi, studenți și ei: Nicolae Ratnu dela Focșani, Iancu Stătescu dela Romanați, și, din când în când, distinsa noastră artistă Mar'eta Ionașcu. O văd încă tânără domnișoară, elevă a Conservatorului de declamație, venind modestă, la masa sărăciei vesele, cu ghiozdanul la subțioară, însoțită de logodnicul ei, mai târziu soțul, studentul Papadupolos.

Din birtul acesta a plecat întâia pornire — zisă socialistă — cu Paul Scorțeanu și cu Spiroiu.

*

Viața studențească este întotdeauna și peste tot aceiași: sărăcie, nepăsare de viitor, veselie, glume.

Pe la anii de care mă ocup acum, între 1879 și 1884, viața studențească era, din multe puncte de vedere, cu totul deosebită de cea de astăzi.

Mai întâiu nu exista curentul ideilor socialiste. Câțiva rari studenți cari începeau să guste din cititul filozofiei materialiste, câțiva studenți cari citeau pe Lamenais, ori pe Michelet Edgad Quinet, Rousseau sau Voltaire. Mai târziu Buchner, Auguste Comte ș. Darwin.

Tinerimea când se ocupa de altceva de cât de studiu și de petreceri, când făcea politică și discuta idei, era împărțită în două tabere: unii susțineau pe liberali cari erau la putere și reprezentau, încă, ideile democrat înaintate, alții apărând pe conservatorii reprezentați prin Lascăr Catargiu, Alexandru Lahovari sau Titu Maiorescu.

In strada Brutari locuiau cu chirie patru studenți, toți din Râmnicu-Vâlcea și anume, Ion Iancovescu, Grigore Golescu, Costică Vlădescu, fratele fostului jude instructor și avocat Nicu Vlădescu și Ion Zografos.

Zografos era liberal după tată, Grigore Golescu și Vlădescu nu se prea prăpădeau cu firea după politică, iar Ion Iancovescu era un conservator fanatic care, pe vremea aceea începea să fie maiorescian.

Eram bun prieten cu acest quator și, de multe ori, petreceam în strada Brutari, casă primitoare cu 2 odăi și piano.

Imi amintesc cum Grigore Golescu era un mare amator de femei, trecea drept taurul quartetului și avea o păgânească pasiune pentru „ma belle Catrine", o eteră tânără, frumoasă și... generoasă.

De multe ori petrecerile țineau până la 2, 3 și 4 după mezul nopței, cu băuturică și cu demne tovarășe studențești. Când erau parale mai multe, petrecerea era udată cu vin roșu cumpărat cu 2 lei butelia de la Păun Popescu sau alți băcani cu bună reputație.

Oamenii se culcau lăsând de multe ori o parte din vin, nebăut. Dar a doua zi dimineața, vedeau cu surprindere, că vinul era evaporat până la ultima picătură.

O anchetă minuțioasă a dovedit cum că cucoana gazdă era evaporizatoarea.

In toate diminețile, după ce se crăpa de ziuă, cucoana gazdă intra binișor în odaia în care dormeau trei din cei patru locatari. Binișor, lua ghetele și hainele spre a le curăți, apoi se apropia de masă și golea sticlele încă cu rămășițe de vin. Faptul era dovedit.

Atunci o idee diabolică trecu prin capul unuia; o farsă grotească fu pusă la cale pe socoteala intemperatei bătrâne.

Seara și noaptea fusese petrecere mare, se mâncase cremvurști, piftii și pastramă, se fumase și se băuse mult.

Pe la 6 ceasuri dimineața, a doua zi, cocoana gazdă intră,

ca de obiceiu, cât se poate mai tiptil, călcând în vârful degetelor. Un miros greu de usturoiu, de ceapă, de tutun, de vin și de alte mirodenii umplea aerul. Pe masă o sticlă, pe jumătate încă plină cu un generos vin negru provoca privirile. Era prea mult.

Cocoana gazdă, ținând în mâna stângă trei perechi de ghete și pe același braț un număr de pantaloni, de jiletci și de sacouri se îndreptă către masă. Cu dreapta prinde sticla, o duce la gură și un prelung gâl-gâl-gâl se aude...

Dar imediat o explozie!... Sticla cade pe masă, ghetele și hainele se împrăștie pe covor, iar cucoana gazdă scuipă, varsă, icnește, tușește, lacrimile îi curg din ochi, balele îi curg din gură. Aiurită, sufocată ese pe ușă, urmată de râsul zgomotos care țâșnește de sub toate plapomele!

Cititorul a înțeles despre ce e vorba. Cititorul ghicește cu ce fel de lichid fusese adăpată sărmana bătrână lacomă.

In urma războiului din 1877—78 studențimea trăia bine în societatea tuturor femellor pe care invazia rusă le înțolise. Îmi amintesc de o oare care tinerețe castanie care se întorsese în Capitală după o lungă peregrinație prin Rusia și prin Bulgaria și care acum era plină de poli imperiali. Generația mea studioasă — dacă nu este plină de ingratitudine — ar trebui să-și aducă aminte de această femeie sentimentală căreia îi plăcea cântecul privighetoarei.

Era vară, în toate serile, răsturnată într'un Muscal, femeea se oprea înaintea cofetăriei Rădulescu din fața Grădinei Episcopiei, și invita un tânăr cunoscut la Șosea. Acolo era o privighetoare care, între orele 11 și 1, cânta invariabil în verzișul grădinei Cogălniceanu.

De câte ori n'am ascultat și eu privighetoarea!?...

Dar să reviu la evenimentele de la 1884.

AGITAȚIA URMEAZA

— Studenții universitari publică un memoriu împotriva d-rului Romniceanu. Broșura poartă titlul: „Memoriul studenților universitari, contra profesorului dr. Romniceanu, prezentat consiliului profesoral universitar".

Ca cuvânt înainte citim:

„Țara întreagă a fost alarmată de o mișcare a studenților universitari și toți se întreabă care e cauza, care e scopul ce urmărește această din urmă mișcare a tinerimei.

„Multe ziare și cei chemați a lumina opinia publică n'au făcut de cât a denatura cu totul adevărul prin insinuări rău voitoare.

„Publicarea acestui memoriu devine, dar, imperioasă.

„In el va vedea ori cine că cauza mișcărei noastre e numai profesorul dr. Romniceanu, că scopul mișcărei e depărtarea sa din Universitate, că mișcarea, în fine, e legitimă, și trebuia să se facă".

Iar la sfârşit se află semnăturile a 277 de studenţi din toate facultăţile, dar cei mai mulţi medicinişti.

Public, aci imediat, numele tuturor acestora. Este de făcut o foarte interesantă constatare, anume ce s'a ales din toţi aceşti tineri cari formau atunci, fruntea universităţilor şi partea ei cea mai militantă. Câte valori s'au manifestat, câţi au ajuns în fruntea treburilor publice ori au devenit fruntaşi în cariera lor.

Iată aceste nume: Adam Petre, Mărăscu Ştefan, Andreescu C. M., Atanasescu N., Aronovici D., Antonescu G., Axente August, Alexescu I., Bradu V., Bădulescu I., Băleanu N., Bălăescu D., Bărdescu N., Basnea I., Bernstein Sol., Berberianu I., Basilescu Elie, Biernoski I., Bolintineanu, Caloian T., Brauer Adolf, Butea A., Butea G., Bucur Ion, Bârzănescu V., Buescu I. V., Braunstein S., Bistriţeanu Ion Niţulescu, Călinescu Mihail, Catalb A., Calalb V., Capeleanu N., Ciolac Mardari, Căpitanovici Toma, Costăchescu Cr., Cristescu Corneliu, Constantin Mihalache, Constantinescu Nicolae, Constantinescu Petre, Constantinescu I. C., Constantinescu Ion, Constantinescu A., Constantinescu Iulian, Constantinescu Dumitru, Codrea Iulius, Cosma G., Cristescu N., Crinescu Teodor, Calotă Const., Demetriade George E., Dumitriu M., Damian Cutcudache, Duma M. I., Deil C. B., Diamantberger M., Drugescu Nicolae, Dumitrescu D-tru, Dumitrescu I., Dumitrescu T., Emilian G., Eremia I., Elian N., Enăşescu C., Foulquier F., Fluturescu I., Frunzescu Emil, Florescu E. P., Gherache Constantin, Georgescu Ştefan, Goldenberg Ad., Gropper Herman, Gardarianu D., Goldenberg Iosef, Goldstein I., Georgescu S., Ghelu G., Gaster Anghel, Grunau Pavel A., Georgescu N., Grosovici Cal. M., Ghica Simionescu C., Hristodorescu M., Hornstein B., Helfant Lazăr, Hâldan M., Halunga M., Ionescu Daniel, Inotescu P., Ioanid C., Istrătescu C., Iliescu Sava, Ianţa Gheorghe, Ianulescu M., Ionescu N., Ighel Ioan, Iliescu Pavel, Iliescu C., Iliescu A., Ionescu N., Ionescu I., Iurist E., Iuraşcu V., Ionescu G., Linde V., Linde C., Macovei Dumitru, Manasian Nicolae, Marinescu I., Mihalcea Ion, Mihalcea P., Mărculescu, Mendonidi Ion, Margulius I., Marinescu N., Macedonescu Vasile, Mihăescu M., Mihăescu E., Mihăescu Al., Marcovici P., Marinescu I., Miloş, Mutescu M., Nanu I. Gh., Neuman Iulius, Ninoreanu Gr., Neuman H., Nicolau Gr., Oardă C., Ornştein H., Obrejeanu Al., Ocăsanu G., Petroi A., Popovici I., Palauz Andrei, Petraşcu V., Popp E., Ponescu Grozeanu I., Ponescu D., Popovici I. I., Plesoianu C., Poşulescu I., Paladi G. D., Patron G., Popescu Pompiliu, Papadopolu D., Ponescu Petre, Possa Ştefan, Pohl Fr., Păcurariu Corneliu, Popovici Ion, Petrescu Mihail, R. Rosen, Rosen Rafael Risdörfer I., Rădulescu I., Rapaport S., Rădulescu M., Rigani N., Radian Ion St., Rădulescu C-tin, Rădulescu Marin, Stăiculescu George, Stefanovici A. E., Scherer Solomon, Schwartz V., Succiu M., Stein Leon, Segala R., Stoianovici

I., Savini Nicolae, Sapcaliu I., Schlandt, Spartali I., Şerman Adolf, Sabner Tudori Al., Stoenescu G., Silva Pandele, Scurea G., Sănduleanu. Staicovici N., Soiu Ion, Stinghe N., Tomescu N. C., Tneic C. D., Tătaru A., Tonciu G., Ţanu A., Ţinc Dumitru, Tiron V., Teodoriu Luca, Tomasian O., Tănăsescu G., Tănăsescu C., Tănăsescu A., Vasilescu G. Virgiliu, Vrabie Weiss L., Vlădescu N. I., Vereanu Armin, Welles Bronislav, Vârlănescu Al., Vineş Victor, Zamfirescu M., Zürner I., Zentler M., Zaharia P., Zaremba M., Alexandrescu G. S., Antonescu V., Aureliu I., Alexiu N., Andronescu Gr., Botea Gr., Bogdan N., Bacalbaşa C., Bühl Alfons, Bratu C., Botez I., Cârlova V., Canari Theodor, Caraş S., Coltescu T. D., Cocriş Petre, Constantinescu G., Constantinescu Şt., Chernbach G. I., Drăgulinescu T., Dumitrescu I., Iliescu I., Isvoranu I., Iliescu C., Ionescu G., Florian Gheorghe Aron, Fratoştiţeanu G. N., Georgescu D., Gancean G. T., Ghirgiu Alexandru, Klein D. C., Maimarolu N., Nanu Şt. F., Popescu P., Popescu G., Popescu D., Parisian Al., Polţer A., Poenaru D. B., Popovici C., Popovici I., Petreanu Sache, Protopopescu Christian, Petrescu C., Tâlpianu I., Valerian C. D., Vincler Eug., Votoceanu G., Rădulescu Const. I., Solacol N., Stroescu P., Slăvitescu P., Protopopescu I., Pop I., Sclia C., Talianu Z., Tomescu E., Vlădescu M., Vasiliu G. D., Vicol G. D., Săulescu G. N., Stoenescu A., Vasiliu C., Vasiliu Dem. I., Vasiliu G. I.

* * *

— Agitaţiunea provocată de evenimentele din urmă şi mai ales, revizuirea Constituţiei în potriva propunerilor democratice ale lui C. A. Rosetti nu este încă potolită. Acum o poziţiunea va dobândi mereu forţe noui. C. A. Rosetti şi Dumitru Brătianu vor trece hotărît în cea mai ireductibilă opoziţie. Ion Brătianu a pierdut pe toţi vechii lui tovarăşi de luptă şi nu se mai reazămă de cât pe elementele mai tinere şi pe tânăra dreaptă reprezentată prin junimişti.

In seara de 7 Iunie ziarul *L'Indépendance Roumaine* oferă un banchet la otelul Brofft (actualmente hotel Continental casă clădită din nou), acest banchet e intitulat: *Banchetul libertăţei presei.*

Erea, firește, o maşină de opoziţie.

Banchetul erea dat, pe de o parte pentru a onora lupta lui C. A. Rosetti dată în Cameră pentru deplina libertate a presei, pe de altă parte spre a sărbători o izbândă a ziarului francez care câştigase la Curtea de Casaţie un proces în potriva Creditului funciar rural.

Au asistat la banchet C. A. Rosetti. Gheorghe Vernescu, Alexandru Lahovary. Gheorghe Meitani, Gheorghe Cantili, Nicolae Ionescu, D. A. Laurian, Constantin Boerescu, Ion Lahovary, Bordeanu, Al. Ciurcu, Frederic Damé etc., etc.

La sfârşitul banchetului au intrat în sală un mare număr

de studenţi dintre care unul a rostit o cuvântare pentru presă, căruia i'a răspuns directorul *României Libere*. D. A. Daurian care a băut pentru studenţi.

* * *

— Agitaţiunea în ţară creşte şi pentru un alt motiv. Camerele de revizuire votează instituirea unui Domeniu al Coroanei care constitue un apanagiu regelui.

Opoziţia spune şi propagă în ţară cum că Ion Brătianu a cumpărat pe regele Carol cu acest Domeniu spre a'i aproba revizuirea şi a'l susţine la cârmă. In ţară opinia publică este în contra dotaţiunei şi astfel nemulţumirile se înmulţesc văzând cu ochii.

* * *

In ziua de 11 Iunie, advocaţii şi oameni politici cari au luat apărarea studenţilor pentru că au huiduit pe Ion Brătianu pe Piaţa Teatrului, vin să le anunţe liberarea pe cauţiune. Aceşti studenţi sunt: Vasile Carlova, I. Iancovescu, G. Florian, Chirculescu, C. Ioanide, C. Rădulescu şi autorul acestor rânduri. Mai erea şi d-l Costa-Foru redactor la *România*.

Advocaţii ereau: Gheorghe Vernescu, N. Blaramberg, Atanasiadi şi alţii.

De altfel acest proces nici nu s'a mai judecat, acţiunea închizându-se.

* * *

— Dar agitaţiunea în Bucureşti creşte. Guvernul are indicii că se pregăteşte ceva. Regimentul de roşiori cu garnisoana în Bucureşti este trimis repede în Dobrogea de oare ce ofiţerii, fiind din familii boereşti, guvernul nu e sigur de el.

Liberalii sunt alarmaţi şi văd cum partidul se sfarmă. O întrunire publică e convocată la sala vechiului Ateneu, pe locul căruia s'a ridicat Teatrul Lyric. Intregul stat major brătienist e acolo.

După ce vorbeşte N. Fleva primarul capitalei se alege un comitet de salut public, zis comitet de rezistenţă în potriva acţiunei anarhice a opoziţiunei.

De odată apare la tribună un tânăr advocat Grigore Crivenghi, nepot al lui Take Giani care face declaraţia că dacă ţara e agitată iar partidul liberal divizat, cauzele sunt numai două: revizuirea Constituţiei cu restrângerea libertăţei preşei şi dotaţiunea Coroanei.

Un zgomot mare izbucneşte.

Eugeniu Carada se revede la tribună şi, pe deasupra oratorului, vorbeşte publicului. Zgomotul este de neînchipuit. In sală încep îmbrânceliile — fiind că mulţi conservatori ereau acolo, apoi se aud zgomote de uşi trântite, de geamuri sparte

etc. Şi întrunirea se risipeşte în mijlocul celei mai mari dezordine.

* * *

— Legea electorală din nou votată împărţea acum corpul electoral în 3 colegii în loc de 4 ca până aci. In vederea alegerilor noui ce trebuiau să se facă după legea nouă, C. A. Rosetti convoacă pe reprezentanţii ziarelor la clubul ziarului *Naţiunea* al lui Dumitru Brătianu. Ereau de faţă 14 ziarişti reprezentând 14 ziare. Sub preşedenţia lui C. A. Rosetti, aceştia semnează o rezoluţie prin care se obligă ca ziarele lor să explice legea electorală nouă, să vie în ajutorul alegătorilor şi să semnaleze toate abuzurile administraţiei şi abaterile de la lege.

Moţiunea erea semnată de: C. A. Rosetti *(Românul)*, N. Bordeanu *(Naţiunea)*, D. D. Racoviţă *(România Liberă)*, Frederic Damé *(L'Indépendance Roumaine)*, D. C. Butculescu *(Cooperatorul)*, C. Şerbescu *(Vocea Covurluiului)*, I. Niţescu *(Carpaţii)*, Chr. Negoescu *(Alarma)*, Em. Arghiropolu *(Românul)*, R. C. Pătârlăgeanu *(Democratul)*, I. C. Valentineanu *(Reforma)*, V. Negruţi *(Perdaful)*.

Din aceşti 14 nici unul nu mai trăeşte astăzi la 1927.

* * *

— Un număr de studenţi naţionalişti ne întrunim şi hotărâm sărbătorirea de 100 de ani a revoluţiunei lui Horia de la 21 Octombrie 1784.

Un comitet compus din: *Gheorghe Secăşanu*, delegat al Societăţei Carpaţii, *C. C. Dobrescu, Droe Bănciulescu, A. P. Crainic*, delegaţi ai aceleaşi Societăţi, *C. Bărcănescu*, delegat al Unirii Corale, *C. Ionescu*, delegat al Societăţei comerciale „Viitorul", *P. I. Inotescu*, delegat al Societăţei studenţilor în medicină, *Al. Lenş Filipescu*, delegat al Societăţii „Viitorul Român", *I. N. Iancovescu*, delegat al Societăţei universitare „Unirea", *Em. A. Frunzescu*, delegatul studenţilor în medicină, *Constantin Bacalbaşa*, delegatul studenţilor în drept, *Al. Şhabner Tuduri*, delegat al studenţilor facultăţii de ştiinţe, *Al. V. Georoceanu*, delegat al facultăţei de litere este format. El redactează un Apel „La Români". Cerându-le să se asocieze la sărbătorirea zilei de 21 Octombrie (2 Noembrie). Sărbătorirea se va face prin publicarea unui album intitulat *„Centenarul Revoluţiei lui Horia de la 1874"*. Albumul a coprins: 1) Reproducţia portretelor lui Horia, Cloşca şi Crişan. 2) organizarea unui banchet la 21 Octombrie. 3) crearea unui fond numit *„Fondul lui Horia"* destinat a ajuta pe Românii subjugaţi căzuţi victimă îndeplinirei datoriei lor de Români".

Dintre toţi membrii acestui comitet nu ştiu dacă astăzi mai trăeşte vreunul afară de Frunzescu şi de mine. Imi pare că toţi au murit.

Văzând că a perdut ziarul *Românul* care a trecut în opoziție, guvernamentalii fac să apară un nou ziar cotidian *Voința Națională*.

* * *

— La 26 August a murit generalul Carol Davila, medicul cu atâtea merite, omul care a inaugurat serviciul medical militar în România, acela care a înființat cea d'întâiu școală de medici și sub-chirurgi de unde au ieșit atâți medici buni, numiți totuși cam în zeflemea „de la școala lui Davila". Doctorul Davila erea una din figurile cele mai populare ale Bucureștilor.

O boală de inimă care nu iartă l'a răpus încă tânăr, fiind că a murit la vârsta de 56 ani. Azilul Elena Doamna îi datorește lui existența.

Doctorul Davila împlinise 30 de ani de când se afla în România.

NOUL REGIM LIBERAL

Ion Brătianu trece prin ceasuri de grije.

Aproape toți bătrânii liberali, toți bătrânii lui tovarăși de luptă de la 1848 îl părăsise. L'a părăsit fratele său Dumitru, l'a părăsit nedespărțitul tovarăș C. A. Rosetti și odată cu ei, aproape întreaga veche gardă a liberalizmului, cu Grigore Serurie, Pană Buescu, Veniamin Hernia, generalul Adrian, C. T. Grigorescu din Ploești, Radu Pătârlăgeanu etc., etc. În fața acestei înfrângeri și spre a nu pierde puterea, neputându-se rezema nici pe bătrânii liberali Moldoveni ca Mihail Cogălniceanu, Nicolae Ionescu și alții, cari și aceștia sunt în opoziție, Ion Brătianu cârmește spre dreapta și se apropie de junimiști.

Regele Carol dorea și el această apropiere, dorea chiar un ministeriu Ion Brătianu-Carp-Maiorescu, findcă acești doi corifei junimiști ereau partizani hotărâți ai intrărei României în tripla alianță germană-austriacă-italiană.

In Memoriile sale apărute mai târziu regele Carol spune că, fiind solicitat să alăture România alianței austro-germane, el a răspuns că fiind dat faptul că mulți Români sunt subjugați de Ungaria și Austria, România nu s'ar putea alia cu această putere. Cu totul alta ar fi situația dacă o altă putere, de rasă latină — de exemplu Italia — ar intra în alianță. Dar la 1884 Italia intrase în această alianță, prin urmare situația României, din acest punct de vedere, se ușurase.

Alegerile generale pentru Cameră și Senat bat la ușă. Opoziția liberal-conservatoare care, sub imboldul prințului Bibescu, devenise foarte activă, face o întrunire publică la sala Orfeu în strada Câmpineanu, însă, de astădată bătăuși organizați de poliție, își fac apariția. Și, când ies de la întrunire, sefii liberali-conservatori, banda se aruncă asupra lor,

A fost un mare scandal de stradă, urmat după aceea de o desăvârşită inacţiune.

Boerii conservatori ereau luptători de sezon. Luptau primăvara şi iarna, însă când venea vara plecau la Paris, în Elveţia, în Italia sau pe la moşii; nu ereau mulţi cari şi-ar fi jertfit petrecerile din staţiile balneare sau din capitala Franţei pentru ca să asude la munca politică în Bucureşti. De aceea, cum au dat căldurile, mai toţi corifeii s'au risipit iar agitaţia politică a încetat.

La alegerile generale pentru parlament opoziţia liberal-conservatoare: Vernescu-Catargiu s'a abţinut, iar în luptă au rămas numai Dumitru Brătianu şi cu ai săi. C. A. Rosetti, printr'o scrisoare publicată în *Românul*, declară că el nu mai există politiceşte de când partidul liberal a părăsit vechile lui principii democratice, şi se retrage din luptă.

Ion Brătianu dă lupta luând în braţe un mare număr de tineri şi pe junimişti.

La Bucureşti alegerile sunt caracteristice. La colegiul I de Senat sunt aleşi pe lista guvernului, prinţul Dimitrie Ghica şi poetul Vasile Alexandri. Deci doi foşti şi chiar actuali conservatori, în contra lui Dumitru Brătianu şi Mihail Cogălniceanu doi dintre cei mai mari corifei ai liberalizmului.

La colegiul al 2-lea este ales junimistul d. A. Laurian, directorul *României Libere*. La colegiul al 3-lea ţărănesc e ales Tache Ionescu.

Ion Brătianu şi-a atras pe toţi tinerii de valoare sosiţi de curând de la Paris, astfel sunt aleşi pe listele guvernului C. C. Arion la Bucureşti, Alexandru Marghiloman la Buzău, C. Disescu la R.-Vălcea, Iacob Negruţi, Vasile Pogor, Leon Negruţi la Iaşi, Alexandru Djuvara la Brăila.

Guvernul dispune de o majoritate zdrobitoare în amândouă Camerele, la Senat aproape nu a intrat vreun opozant, la Cameră d'abia au putut pătrunde Mihail Cogălniceanu, Nicolae Ionescu şi pentru întâia oară, tânărul G. Paladi, ales în opoziţie la Fălciu.

S'a putut strecura şi marele istoric şi filolog B. P. Haşdeu, însă, în urma contestaţiei ridicată de către Eugeniu Stătescu în Senat şi a lui Mihail Cogălniceanu în Cameră, alegerea lui Haşdeu este invalidată cu 53 voturi contra 42 sub cuvânt, că Haşdeu, fiind director al arhivelor statului, nu putea fi ales legal.

In cercurile politice se vorbeşte cu stăruinţă despre remaniarea ministerială cu intrarea în guvern a junimiştilor, dar tratativele lui Ion Brătianu nu reuşesc. Liberalii nu pot primi programul lui Petre Carp.

* * *

Am dat numele celor 277 studenţi cari au semnat memoriul în contra profesorului dr. Gr. Romniceanu. Şi o întrebare firească mi se urcă pe buze: ce s'a ales din toţi studenţii aceştia cari, acum 41 de ani reprezentau partea cea mai activă, cea mai independentă şi cea mai militantă a Universităţei din Bucureşti?

Dacă cercetăm lista constatăm că această generaţie, — din care fac parte şi eu — n'a dat prea mulţi fruntaşi. In afară de un ministru plenipotenţiar, de doi directori generali ai serviciului sanitar, şi un medic general, toţi ceilalţi au rămas pe trepte de mijloc. Câţi-va parlamentari, câţiva funcţionari superiori, câţiva profesori secundari şi atâta tot. Nu găsesc înscris numele nici unuia printre oamenii cari, în această ţară au stat în fruntea statului.

Mai întâi, nici unul din aceşti militanţi n'a putut ajunge ministru, într'o epocă în care au ajuns atâţia. Să fie pentru că nici unul din studenţii aceştia n'au avut inteligenţa, cultura sau celelalte însuşiri care disting pe fruntaşii unui popor? De sigur, nu. Altei împrejurări se datoreşte această rămânere în urmă.

Rare ori un student al unei Universităţi din ţară poate ajunge în România pe rândurile d'întâi. Spre a înainta şi ajunge se cere lustrul străinătăţei. Titlul de doctor s'au de licenţiat al unei facultăţi apusene cât şi aureola frecuentărei unei şcoli superioare din străinătatea civilizată, au fost la noi, în totdeauna certificatele neapărate cu care numai s'a putut impune un om nou.

Dar se vede că şi contactul cu moravurile, cu spiritul, cu felul de a se purta şi de a gândi al oamenilor din apusul cult, dă omului i o înfăţişare şi o autoritate deosebită, calităţi care'l pun, de fapt, de asupra acelora cari — de şi de multe ori cu mult mai inteligenţi — numai din faptul că n'au eşit din ascunzătoarea ţărei lor, sunt lăsaţi pe planul al doilea.

Vizitarea lumei din afară, educarea într'un mediu superior ca orizont moral şi ca înălţare sufletească complectează personalitatea aceluia care este destinat a fi conducător.

A rămâne în ţară — a însemnat aci în România — o cauză de inferioritate. Atingerea cu mentalitatea şi cu sufletul superior al omenirei mai desăvârşite ca moral, educaţiune şi cultură dacă nu desăvârşeşte în totdeauna, dar purifică şi înaltă.

Dar mai este un motiv, hotărîtor motiv acesta: aproape toţi studenţii cari au stat în fruntea mişcărei de la 1884 au fost naturi independente, pe când, spre a ajunge în România — afară de excepţii norocoase. — se cer spinări încovoiate.

* * *

— Am vorbit mai sus despre manifestarea pe care au făcut'o studenţii în faţa legaţiunei austro-ungare ca protestare în potriva agresiunei, înfăptuită la Cluj de către studenţii unguri faţă de studenţii români. Să mai adaug câteva amin-

tiri asupra acestui subiect. Nu e rău ca generațiile de astăzi să le cunoască.

* * *

Agitația intrată în Universitate progresează. Cum era și firesc pentru vremile pe care le descriu, politica de partid intervine și însuflețește mișcarea.

Doctorul Romniceanu simte că situația i se clatină la Universitate. Șeful guvernului Ion C. Brătianu îl sfătuește să pună capăt agitației fiindcă nu se poate admite ca studenții să rămâie neîncetat în grevă și să piardă mai mulți ani de studiu. Pe de altă parte foarte mulți studenți săraci vor să-și treacă examenele, însă spiritul de solidaritate îi împedică să comită un act de felonie.

In sfârșit, după numeroase tratative greva se potolește.

— Partidul socialist începe să ia ființă în București. Suntem un mănunchiu de tineri hotărâți să începem lupta în această îndrumare. Dar socializmul nostru nu este încă bine definit. E un amestec de idei umanitare, generoase și democratice, doctrina socialistă, n'o înțelegem încă, de aceea dintre toți tinerii studenți cari au inaugurat mișcarea la 1884, absolut nici unul n'a rămas în rândurile socialiștilor.

De altfel elementul muncitoresc lipsea cu desăvârșire atunci.

Intr'o seară doctoranzii Stăuceanu și Manicea îmi spun că o întrunire secretă și cu caracter socialist se va ține la spitalul Filantropia. Mă duc. Eram câțiva: Stăuceanu, Manicea, Paul Scorțeanu, Sabin, Spiroiu, Inotescu, Emil Frunzescu. Afară de Scorțeanu și de mine, toți ceil'alți ereau medicinișți. Fiindcă pentru istorie trebuie să se știe că mișcarea socialistă bucureșteană, îmboldită de începuturile socialiste de la Iași, n'a început nici din pătura muncitoare nici din cauza mizeriei lumei lucrătoare ci din spitale.

După discuțiuni asupra organizărei noastre în grup socialist, suntem convocați în altă seară într'una din întunecoasele chilii ale vechiului spital Colțea.

Ni se anunță o mare noutate: un nihilist rus din cei mai de frunte va fi printre noi.

Când s'a înserat ne-am strecurat ca umbrele pe sub turnul Colței și ne-am întrunit vreo 15 în odăița abia încăpătoare a unui intern. Aci am găsit pe nihilistul anunțat. acesta erea Costică Dobrogeanu. devenit mai târziu Gherea în literatură.

Costică Dobrogeanu erea simpatic. Arestat în timpul războiului la Brăila unde deschisese o spălătorie spre a putea trăi, a fost ridicat într'o noapte de poliția secretă rusă și trimis în Siberia. Dar. de și șchiop. a putut fugi și a putut ajunge în Norvegia călătorind într'o barcă de pescari.

Cu intrarea lui Gherea în țară și apoi cu a lui Zamfir

Arbore şi cu venirea lui Constantin Mille de la Bruxelles, mişcarea socialistă începe.

Este de amintit că nici un evreu nu a fost la început în mişcare, ceva mai târziu s'a asociat d-l Sache Petreanu pe care îl vom regăsi în presă.

In Bucureşti acţiunea începe cu o serie de conferinţe la sala Franzelari. Cea d'întâiu conferinţă o ţin eu asupra Prostituţiei în ziua de Duminecă 30 Decembrie 1884. Şedinţa a fost prezidată de către G. D. Paladi, ales deputat liberal disident la Bârlad, peste câţiva ani ministru liberal.

Dumineca următoare a vorbit C. A. Filitis despre: Complicitatea religiunilor cu Statul.

* * *

— La Cameră debutul lui Take Ionescu.

Tânărul deputat care-şi făcuse în cursul campaniei electorale din Bucureşti, reputaţia unui mare orator, erea supranumit de agenţii electorali: *„Tăchiţă gură de aur"*. La Cameră intrase precedat de această faimă, şi, când s'a urcat la tribună ca să vorbească la Mesaj, banca ministerială erea în marele complet, iar Camera cu toate băncile pline.

Discursul lui Take Ionescu a fost pretenţios şi rece. A fost cel mai slab discurs din toată cariera sa politică, un discurs program cu care pusese la cale, în mod sumar toate cestiunile mari.

După ce şi-a sfârşit cuvântarea, Mihail Cogălniceanu a venit repede la tribuna presei — care în vechiul local al Camerei, erea la nivelul incintei. Cogălniceanu erea furios şi după obiceiul său, mustăcea enervat.

— Asta nu a fost discurs demn de un tânăr. A fost un discurs slugarnic. N'aţi văzut: după fiecare period se întorcea către primul ministru ca să-i cerşească aprobarea?!...

Constantin Arion, tânăr nou intrat în Cameră şi el, erea alături de Cogălniceanu. Arion respectuos şi zâmbind spuse:

— E un debut, coane Mihalache, dar nu puteţi tăgădui că n'are talent.

Cogălniceanu se întoarce brusc către Costică Arion şi, cam răstit:

— Domnule Arion, să ştii dela mine un lucru: *Nicăeri n'ai să găseşti mai mult talent ca la Văcăreşti.*

Toată lumea a rămas tăcută! D'abia câteva zâmbete. Erea o vorbă care lăsa locul cugetărei.

A doua zi Camera a acordat un lung concediu tânărului deputat de Brăila Alexandru Djuvara, care făcuse la Paris studii de pictură şi care se ducea acum ca să studieze dreptul, spre a-şi face o carieră.

Câteva zile mai înainte rostise un frumos discurs în Cameră. Titu Maiorescu i'a consacrat în *România Liberă* un ar-

ticol semnat de el, în care îi făcu mari elogii. Maiorescu credea să atragă pe Djuvara în partidul junimist dar n'a izbutit.

* * *

— Ion Brătianu își convocă partizanii din parlament la o întrunire intimă, acolo le spuse că dorește să remanieze ministerul, că ar fi dorit să introducă în guvern câțiva junimiști însă a constatat că partidul se împotrivește. A cerut majorității să-i dea o indicație. Majoritarii au atacat vehement pe junimiști, iar Anastase Stolojan a sfătuit pe primul ministru să se reîntoarcă la bătrânii din partid. Cu toate că *L'Indépendance Roumaine*, foaie de opoziție conservatoare, anunța zilnic intrarea în guvern a lui Petre Carp și a lui Maiorescu, soarta junimiștilor era pecetluită.

Ministerul fu remaniat numai cu liberali în sensul următor: Ion Brătianu internele, D. Sturza instrucția, G. Leca finanțele, generalul Falcoianu războiul, Anastase Stolojan domeniile, Ion Câmpineanu, externele, Constantin Nacu justiția, generalul Radu Mihai lucrările publice.

* * *

Generalul Slăniceanu fostul șef al statului major în timpul războiului, fostul ministru de război căzut sub votul de blam al Senatului, după aceea anchetat spre a fi dat în judecată ca un necinstit administrator al averei Statului, moare în streinătate. Când parchetul a rupt sigiliile casei sale, în absența văduvei, a găsit un mare plic pe care sta scris: *Probe despre moralitatea puternicilor zilei.* Acest plic a dispărut. Cine știe câte lucruri pline de interes nu cuprindea acest plic misterios?